

A T A R I A

Emerson ipar-amerikar jakintsuari jazoa ^{da} atorkit gogora. Bein, udako egun sargori baten autobusean ei joian jante askogaz. Gero gogaikarriaz aspertuta edo, dānak ixillik, ez eban iñortxok be barbarik ateraten; orrela bide-arloa egin ondoren, geratu zan tarranta zain egon jante geiago artzeko; beste batzuen artean, ama gazte bat igon zan autobusera semetxo bat besnetan ebala.

Antzoki baten lez aldatu zan gauzea. Ama gaztea ta ume begi-urdiña zokondo baten jarri ziran. Baiña bertatik asi zan bidaztien aldarte ta umorea guztiz bestelakotzen. Aurtxoaren itaun, barre-algara ta irri gozoak izan ziran bidaztien arimak aize ozkirriz ase ebezanak. Goibel, nekaturik lez joiazan arek pozaren ezitia oartzen asi ziran berrien barri.

Amak zoragarriro itz-egitson semetxoari, ta onek milla txera ta zorakeriz ordaintzen maite-erakutsink. Eta bringo baten, erakarpenaren eztiz, tarrantako guztien bintzak eurekandu ebezan ama-seme gazteak; eta arestian griñerik ezik, otz kiribilduta egozanak, niez-lako su-galdaz birbizten asi ziran.

Tri berori gertatu zan Jesus eta Maria munduan agertu ziranean be. Nekaturik, onibel aurkitzen zan gizadia millaka ta millaka urte aurretik. Goiz-eguzkiaren izpi dirraitñuak iduri, Ama ta Semea agertu ziranean, ostera, biotz illun, bizi bekoak indar-barritu ta edertasun zerutarrez jantzi. Ama ta Semea, Kristo ta Maria, geugaz dabil tza arrezkero, ta euren bizkor-azo ta sendotzen gaitue gu bizi-burrukaz aulduok.

Geureak dira; eta guk ezin daikeguz alkarregandik banandu: Maria dagoan lekuan, antxe egon bear dau Kristok be; biok edertu, lurrunazo ta lilluraz bete daroe gure kristau izatea. Mariak argi dagi Belen'go arpe illunean; Nazaret ez litzake, Maria an ezpalego, Jesus'en bizileku; Kana'ko ezteguak ez leukeke poz-lillurarik, Andra Maria an ezpaltiz; ezta G'lgota'k be daukan zoramenik Kristok berak, gurutz-oniñean ~~jaxkixax~~ ~~jaxkixax~~ zelaiñeako lilia, bere ta gure Ama, graziaz betea, jarri ezpaleu.

Kristo da munduko argia, ta Maria dozu argi orren ama. Kristok bere argiaren ederrez ditziratu nai dau gizadi osoa, obeto, kosmos osoa; bere maitasunaren beroz indar-azo gura dauz gizasemeon biotz-barrenak. Kristoren ondoren, barriz, ez dago Maria baiño ezer aundiagorik. Itza gizon egin zan, eta Jainko betikoaren Semeak Mariagandik artu eban aragia.

Euskaleñiak olan ezagutu izan ditu beti: Andra Maria ta Jesus, beti alkarregaz. Kristo, Jainko Semea, Espiritu Santuaren bitartez, Andra Mariz gizondua. Auxe dogu euskaldunok nainoz aldeztu izan doguna; gure eleizetan, erudietan olantxe agiri dira Ama ta Semea, Maria ta Kristo.

Andra Maria berari-berariz ez da gurea soilki, erri ta errialde guztiena baiña; Gizon eta emakume, zaar eta gazte, guztion Ama da. Enda, leiñu ta mota guztiak, ak neurri bardiñez maite ditu; amak ez dakar kontuan angoa ala emengoa zareanik, zelan maite dozun eta zelan dakizun bere jainkozko Semea maite izaten.

Ez da arritzekoa, alan be, norbaitzuk naiz erri batzuk, norgeiagoka yaio bikaiñean, gurtze ta eraspen-arloan zeliñek gorago jo erakutsi nai izatea; ortan tematu ta auzitan jardun arren, Kristo ta Maria ez yekuz ezalan be bekaiztuko. Ezta Begoña'ko Ama be, gu bizkaitarrok, lugin, itxastar, langille ta abar, geure Ama txalotu, gñetsi ta maite izaten, beste inguruko erri guztiak baiño leiatsuago ikusiagaitik, ez yoku egundo muzin geratuko.

Auxe da gure Ama, idazle ta olerkariak gogoz abestua. Eta Ama onek bere Seme Kristo erakusten dauku altzoan. Irudi zoragarria! Ementxe auspaztu dira bizkaitarrok gizaldix luzeetan, ez dakigu nolitzik; ementxe auspazten gara gu be, lorea eguzki aurrean legez. Daukagun onena opa dautsagu amari, ta opari orreik -itzak, otzitzak, korriak, Zaindaritzak- eskintzeko auspez jarten gara Begoña'ko Amaren aurrean. Guztink jarri be, guztion Ama da-ta.

Gure erriak olantxe egin izan dau aspaldiko gizaldietatik. Itxasoko estualdi, izurrite, arimako oiñaze ta gorputzeko samiñetan, gure erriak Begoña'ra zuzendu izan ditu bere-biotz-adimenak. 1900'an, Begoña'ko Amaren Irudia buruntzi ederrez korpatua izan zan; eta andik iru urtera, 1903'an, aurretik etorren gogo bizi bateri erantzunik, 1738'an Gernika'ko Batzar Nagusiak lez, oraingoan Erroma'k be Bizkaiko Zaindaritzat izentatzen dau Begoña'ko Ama.

Jazokun eta jai guztiok ospe aundiz egin ziran euren garaian; baita gero-

ego zidarrezko,urrezko ta antzekoak batez be. Igaz (1978) bete ziran 75 urte Begoña'ko Ama Bizkaiko Zaindari Nausitzat izentatua izan zanetik. Urte-urren ori alik egokien ospatzeko, jai bikaiñak eratu ziran, danok dakigunez. Begoña'ko Amari, guztion Amari, geure txeta ta maitasun-gar ez txepela adberazo nai izan geuntson.

Gizon argi batzuk aukeratu ziran jaiok antolatu ta aurrera erroteko. Eta guzurra niñke euren zeragiña edertotxo bete ebela, autortuko ez ba'neue. Bero ta zabal ospatu ziran jaiak. Ondoren, zerbait geratzen zan oindiño burutu barik; zerbait geiago berer zan, jai orreñ orrigarri lez, ondoren laga. Zer ete? Ez dakit hori emon eutsan buruak, baiña illunabar baten bilbotar apaiz bi etorri yatazan niri mesede eska, Begoña'ko Amaren kanta liburu bat osotu bear nebala esanaz. Eta esku artean daukazuna dozu.

Lau atal ditu kanta liburu onek: 1) Begoña'ko Ama, Bizkaiko edestian zear; 2) Begoña'ko Amaren Irudia, korpatua; 3) Begoña'ko Ama Bizkaiko Zaindari; eta (4) 75-garren Urte-urreñ. Liburu au, beraz, ez da olerki-txorta bat bakarrik; Begoña'ko Amaren euskerazko kondaira naiko zabala be ba-dozu. Idazleok, geure izatasunaren barnerik barnenean naiz-ta sarri bete bagarik geratu, asmo ta ames apartak izan oi ditugu; nirea bat auxezan, a paldi dardar-loka ibillia: Begoña'ko Amaren gorespenez zerbait osotu. Ona, bizitzaren arrats-beran, uzi guren ori beterik. Ona, gaiñera, olerkari talde bikaiña Andra Mariaren niñetan kantari. Eder bekizu!

Murten, Kandelarioz, Begoña'ra jo neban itzaurre au burutzeko goi-argi billa. Olaknetan egin oi danez, santutegi ta inguruak aztertu ta miretsi ondoren, eleizearen sabelan egokitu nintzan. Gure Zaindaria, eder ta dirdaitsu, neukan aurrez-aurre. Ixil-une zabala. Ni be ixillik, ausnarrean; barne-mintzo gozotan. Luzaro olan jardunik, "Orduen Liturgia" ziskutik atera ta Gorespenak esaten asi nintzan.

Gaurko Gorespenetako bigarren salmua Daniel igarlearen liburutik (3, 57-88) artutako kantika da. "Gores bezata Jauna izaki guztiak" deritxo. Ortik ekin neutson guztiz gozatsu. Ona:

Jaunak egindako guztiak, bedeinka ezazue Jauna;
goretzi eta ospatu gizaldietan.

Jaunaren aingeruak, bedeinka ezazue Jauna;
zeruak, bedeinka ezazue Jauna.

Zeru-gaiñeko ur guztiak, bedeinka ezazue Jauna;
Jaunaren gudari guztiak, bedeinka ezazue Jauna.
Eguzki eta illargi, bedeinka ezazue Jauna;
zeruko izarrak, bedeinka ezazue Jauna.

Euri ta intz guztiak, bedeinka ezazue Jauna;
aize guztiak, bedeinka ezazue Jauna.
Su eta beroak, bedeinka ezazue Jauna;
otz eta otz-min, bedeinka ezazue Jauna.

Intz eta langar, bedeinka ezazue Jauna;
izotz eta jelak, bedeinka ezazue Jauna.
Aintziar eta elur, bedeinka ezazue Jauna;
gauak eta egunak, bedeinka ezazue Jauna.

Argi eta illunpeak, bedeinka ezazue Jauna;
tximist eta odeiak, bedeinka ezazue Jauna.
Bedeinka beza Jauna lurrak;
goretzi eta ospatu gizaldietan.

Barru-gozotasunez gaiñezka, zati baten egonean egon ondoren, barrira asi nintzan kantika amaitu nairik.

Mendi eta muiño, bedeinka ezazue Maria;
lur-gaiñean ermetzen diren guztiak,
bedrinka ezazue Maria.

Ilurriak, bedrinka ezazue Maria,
itsaso eta ibaiak, bedeinka ezazue Maria.

Haleak eta uretan dabiltzan guztiak,
 bedeinka ezazue Maria;
 zeruko egaztiak,bedeinka ~~ezazue~~ ezazue Maria.
 Pizti eta abere guztiak,bedeinka ezazue Maria:
 goretzi eta ospatu gizaldietan.

Giza-sameak,bedeinka ezazue Jauna;
 bizkaitarrak,bedeinka ezazue Maria.
 Jaunaren apaizak,bedeinka ezazue Maria;
 Jaunaren morroiak, bedeinka ezazue Maria.

Espiritu eta anima zintzoak, bedeinka ezazue Maria;
 santu eta biotz-apalak,bedeinka ezazue ~~ezazue~~ Maria.
 Ananias,Azarias,Misael,bedeinka ezazue Maria:
 goretzi eta ospatu gizaldietan.

Bedeinka ditzagun Aita eta Semea
 Espiritu Santuarekin:
 goretzi eta ospatu gizaldietan.
 Bedeinkatua Zu zeru-sepaian:
 aintza ta gorespen Zuri gizaldietan.

Barriz be,zoramenaren mende,ausnar eta ausnar,ezer esateke. Ez nintzan kon-
 turatu azkeneraño arte,"Jauna" esan bearrean "Maria" esaten nebala; ezta "israeldarr-
 ak"-en orde "bizkaitarrak" esan nebanik be. Ez nintzan,baiña, origaitik artega; Semea
 ez eban,ez,txartzat artuko berari egokiona Amari esana.

Begoña'ko Ama laztan! Liburu ontan daukazuz Euskalerriko olerkari batzuen
 biozkadaz eraturiko lau poesi-txorta. Bedeinka egizuz zuk or goitik! Sortzetik garbi
 zarean orrek,garbi egizuz kantari onein biotz-ezpanak! Sua zarean orrek,galda egizuz
 bizkaitar guztion biotzak! Bedeinka egizu Bizkaia,bedeinka Bilbao,bedeinka Begoña!

Ama zaitugu,ta Erregiña! Gorde gagizuz etsalengandik! Goresgarri zaitugu,
 ta gure miñak gau ta egun goretziko zaitue! Ama: gorde zeure magalpean euskaldun jen-
 tea!

Larrea,1979-2-5'an.

AITA ONAINDIA

LENENGO ATALA

BEGOÑA *KÓ A M A

KONDAIRAN ZEAR

BEGOÑA 'KO AMA KONDAIRAN ZEAR

Ezertara baiño len, azal-samarretik bada be, zuzen bekigu Begoña 'ko Ama ta beronen eleizeaz zerbait esatea. Merezi dau, bizkaitarrontzat batez be garrantzi bakoa ez da-ta. Edo-ekin bati gagokiozala, nai izan oi dogu olakoaren bizitokia ta giroa bizatu ta zelakoak izan ziran jakitea. Lenen-lenen, beraz, Begoña 'ko Amaren edesti pizkat.

Jesus eta Maria

Jesus eta Maria alkarregandik banandu eziñak dira noznai ta nun-nai; zugatz-enbor bardiñetik jagitako kimu bi, aten barik, bereizi eziñak diran letxe. Kristau erriak olan ezagutu ditu, ta olantxe maite izan ditu bere siñismen bero eztiñ; oñantxe kristiñautasunaren lenengo gizaldiñetik asi ta gaur arte; eleiz-izlariak eurak ez dabez eundo be alkarregandik bananduten. Beti biok batera. Ama ta seme ez ete ditugu? Seme Kristok, Aita betikoak zerutik lurrera bialdutakoak, ez ete eban bera, Maria, beste emakume guztien artean, bere amatzat aukeratu? Onen errai garbietan ez ete eban artu gizaki izateko bear eban guztia? Ez, Ama ta Semea ezin daikeguz banandu; odol-zatez bat diranak, gaiñera, ez ibilli aloerrik bereizi gurata. Begoz sekula ta beti alkarregaz.

Kristo daukagun lekuan, antxe daukagu Maria. Kristiñautasuna lurbiran barreia ta zabal-azo zanean, gizaldiak zear, Kristoren besoetan ~~xxxxkixgxx~~ joian Maria; semeak ama errian, ez ondoren be, besoetan baiño. Kristautasuna sendo egiten zan lurraldean, antxe ziran bi-biak, Kristo ta Maria. Kristiñau erriak, ba, bere siñiste, itxaropen eta maitasunean, ama ta semea siñistu, itxaron eta maitatu zituan. Aurki bat berean Ama ta Semea, bai eleizetan eta bai biotzetan.

Olan agertzen dira Euskalerriko eleizetan. Eta biotzetan, zetan esanik bere ez. Ez dakigu ziur noiz sartu zan kristotasuna, osorik beintzat, gure errian, gure zazni euskaldun zatietan; an ariñago, emen geroago, nunbait. Bizkaia izan ei yakun atzenengo kristautasuna osorik besarkatzen. Ez dakigu oindiño, argi ta garbi beinik-bein, Bizkaia 'k noiz, zein gizalditan artu eban Kristoren argia, Ebanjelloaren barria. Batoz gai oni buruzko ikerpen, uste ta susmoak ugari, orrela bait da argitasuna egiten. Gaur agiriak, datuak, nai doguz zernaitarako, baita eurok bada-ezpadakoak izanda be: datu izpirik ba'dogu, guk bai laster jasoten gaztelu garaiak!

Erriak, baiña, ez dautzu daturik eskatzen. Erria -lur, arnasa, edesti-gizaldien gizaldiz bizi yatzu; gurea, euskal lur aintzagarri onetan; igarri barik askotan, bere kondaira, edestia dagi, egunetik eguneko biziaren anezkan gertaerak ariñduz. Gertaerak geienez ez dira datu biurtuak; ixil-samar, ituraz, usadiaz, aoz-ao, idatzi bagako legez guraspengandik sameetara datozenak dituzu. Datu billa ez joan orduan, ez bait dituzu idorg ki.

Bizkaia ta Andra Maria

Bizkaiko edestian era orretan dozu Mariagazko jaiera, deboziñoa. Gure erriak, kristautasuna ezagutu ta beretzat artu ebanetik, Mariaren amatasuna ta Kristoren semetasuna ez ditu egundi be alkarregandik banatu. Izan be, ama-seme gogaia dozu Ebanjeli-tik, iturritik ura iduri, berezko eragiñez datorrena. Maria, gaiñera, Erregiña da: "Agur, Erregiña", diñotsagu Salbea oguztean. Eta Ama dalako yatzu Erregiña, Ama ohea izateko, ain zuzen. Erregiña bada, beraz, ezin daikegu bere gogozko amatasunetik jaregin, ez askatu. Ama bear dau gizonak, eta Maria guretzat ama da, batez be. Indartsua dala, al-izatez jantzia? Ederto! Baiña guretzat Ama baitik bat. Selen'en eta Kalbarioa'n, Jesus eta Maria, biak alkarregaz. Gure Bizkaia 'k be beukoz orrelaxe bere erri-maitasunean.

Kristautasunak dauan elbururik beñena arimak zeruratzea. Kristo ortarako jatsi zan zerutik; ortarako sortu eban Eleizea ta ortarako jarri ebazan bere zazni Sakramentuak, guri zerurako hida errezago egitearren. Goi-bizia oneik damaskue batez be. Eta Batikano 'ko II Batzarrak dirauskunez, Andra Mariak, fedetsu, esaneko, uste oneko ta goi-maitasunean gartsu, tankera bereziz esku artu eban, Kristogaz batera, arimen goi-bizia barrizatzeke arlo ta egitekhan. Esker maillan argaitik geuze Ama dogu; zeruetara jasoa izan ondoren ~~ba~~, ez eban bertanbere itxi gure salbamen arazoa, andik be, betiko zorion-doaik guretzat jaritxi ta Amari dagokion bitartekotasun samurrez guri etenbage lagun eginik.

Gure erriak, noiztik ez dakigula, Kristoren ondhan jarri izan dau Andra Maria, Kristoren Ama ta gure Ama; edo-ta, bear bada obeto esanik, Andra Maria, margoztu, zi-

zelatu ta agertu izan dau,geienik beintzat,Jesus Ijmea altzoan,bedoan edo alboan dauka-
la. Euskalerriko Andra Maria,Ama Birjiñaren amatasunaren siñiskai-laburpen,eskema lez
dogu,Aita J.A.Lizarralde'k idazten dauenez.

Entzun daigun Aita frantziskotar argi oni, Euskalerriko Andra Mariai,
Bizkaiko ta Gipuzkoakoai buruz batez be, ainbat eta ain ederto idatzi ebaneri.Bizkai
osoa Andra Mariari eskiñitako eleiza ta ermitaz beterik ikusita,onela iñoskun:"Gure
lur gaina Andra Mari irudiz auts ~~xxxxxxx~~ zipriltindurik aurkitu dot.
Itxasaldean,Berak daroiaz gure eleiza ia geienen omenak; lur barruan,Berak damotse i-
zana mendi-egalak edertzen dabeezan eleizatxo konta eziñai, arbide zar baztertuai naiz
ezkutu-zentzunez jazten dabezan tokiai; orrezaz gain,uri ta erri askotxori be,Berak e-
mon dautes agiera. Itxas-ertz osoa daukazu Andra Mari'z beterik: urgain samar Ondarro-
a'n; ondartzako platuak bigun ikutzen dabela Lekeitio'n,geldi ta baketsu; eskariz amai-
tzen diran uin-zurrunurruen artean,Izaro'n; Bermeo'n,Bakio'n,Portugalete'n... poema
bat beraren aapaldi saillaren asi-izkiak lez..." Lur-barruan,bardin; Andra Mariaren
goralpen azken bakoa dozu Jaunerri osoa,Orduña,Durango,Zenarrutza,Gernika,Galdakano,
Markiña,Begoña...

Zer diñotzue onek? Zergaitik,bear bada zuk itaun,ainbeste eleiza An-
dra Mariaren omenez? Bizkaia'k,izán dau zerbait,euskal probintzi enoñarauai ezertxo ken-
du barik, bere lur bazterrak,Andra Maria goretzi naiean,ainbeste eleiza,basotxaunñ ja
otñitz-lekuz orñidu ta jazteko. Andra Maria'z ba-dau zer-ikusia Bizkaiko edestiak; o-
tñitztegi guztiok Bizkaia'k Mariari izan dautson oneraspen bene-benetakoaren munarri
ditugu,aspaldi bateko gure gurasoak euren fede,itxaropen eta maitasun sendoaren lekuko
lez ipiñitakoak. Euskaldun eleiztarrak ez ete eben noz-edo-noz alkar artu,leia bizian,
gaur be oraindik ain eder,bipil ta gure daukaguzan santutegiok jasoteko? Orrela dirudi
.Gotzain,eleizgizon eta erritarrak esku artuaz,biotzak su beroz galdan,eregitakoak di-
tuzue,ziur asko. Zoaz erririk erri,só ta mirets eleiz moduz ta antzez landuriko oneik,
eta mintza gero.

Noi'tikoak ete dira eurok? Zail jakitea. Bizkaitarrak, naiz-ta mendi
trinko ta ibar estuetan aurkitu gñ edesti-aurreko garaietan,erronarrakan izan ebezan
artu-emonak,eta Morga'ko Meakaur-Gerekiz'ko erronar arri-idazkuna ta J.M.Berandiaran
jaunak Berritu'ko Goiko-lana koban aurkituriko buztin-txarroko kristau-gurutzea gññ-
rritzat artu barik be,errakuntza aundi bage esan gengike V'garren gizaldirako beintzat
sartua zala Bizkaia'n kristautasuna. Au agiritara jo ezkeró,jakiña.Baiña,esan dogu-
nez,agiritara baiño naikoa lendik gertatu oi da gauzea sustraitzea. Aurrenik soloa
landu bear da,bedar txarrak erauzi,azia erein,loratu daiten zaindu ta abar. Orrela ja-
zo zan nunbait bizkaitarren kristautasunaz.

Andra Mariaganeko eraspenez bardin,ez izan zalantzik. Gauzen ~~xxxxxx~~
mami.era jo ezkeró,olantxe doaz azalduz. Lenengo gizaldietan lez sartu zan kristauta-
suna beste probintzietan,Naparroa'n,Araba'n eta mugaz andik batez be. Andra Mariareki-
ko jaiera ta ~~xxxxxxx~~ kultua be sustraiak egiñaz joian. Zergaitik ez Bizkaia'n? Biz-
kaia,eleiz-barrutiz,lenengotan Iruña'gaz egongo zan,gero Armentia'ri itsatsia,geroago
Kalaorra'ri lotua. Baiña ba-ziran Bizkaiko lurralde batzuk,Enkartaldeak,adibidez, Val-
puesta'ko goterkikoak ziranak; 804'an, berrogetaz urteetan gotzain izan zan Juan'ek,
~~xxxxxxx~~ moruak zirala-ta, Ika'ko goterkia laga ta Valpusta'koa,Orduña'tik ur-sa-
mar,irasi ebanean, Andra Mariari eskiñitako eleiza bat aurkitu eban bertantxe.

Bizkaiko eleizarik zarrenak,gaur ezagun doguzanetatik, XI'garren
gizaldikoak, Andra Mariaren izena darre,Mundaka'n,Busturi-Axpe'n, Barrika'n eta abar.
Garai aretako bost-sei gizaldiko eleizetatik asko berez jausi,erre,edo-ta barriak ja-
soteko,lurreratuak izango ziran; alan be,XII'garren gizaldi inguruan gure aurretikoak
belauniko jarri oi ziran askotan gu be,gaur,jarri geintekoz Andra Mariari geure eska-
riak zuzentzeko. A.Mariakua'k diñoskuneez,Andra Maria Ijme Jesus altzoan daukala -ama-
tasunaren ezaugarri eder-, aurkian jarrita agertzen yakun irudietatik lenengoetatiko-
ak ditugu iru oneik: Galdakano'koa,Gastelu-Elexabeitia'koa ta Lekeitio'ko Antiguagoko-
a.

Begoña'ko Ama

Gatizan mendez atzerago. XIII'garrenera,este baterako.Ba-dogu garai
ortako agiririk:Begoña'ko ~~xx~~ Andra Mariaren monastegia aitatzen daben agiriak,datuak.
Monastegiok ez eukien orduan,gaur daukien ikurrik.eleiz-zaindaritzari egokienak ziran
~~xxxx~~ orrelako tituluak.

Anz-ao ta tradizi^onoz etorrera askoz aurreragoakoa zan; au da, Euskalerrian eta Bizkaia'n baitik bat, uzurtz katolikua erroak bota ta sendo jarri zanetik, Andra Mariari, or-emen agertu-ala, eleizak eta jauretxeak eregi yakozala, ez gitxi. Erriari geienetan ez eutsen ardurarik noiz agertu zan, agertu izan zala bai^o. Ager-t-^okia, ostera, arretaz zaindu ta gordea izan zan.

Begoña'ko Ama Artagan'en agertu zan. Gaurko begoña'n, gaurko Andra Mariaren eleiza inguruan artadi giartsua zan antxiña, ta ementxe agertu zan Andra Maria, edo obeto esateko, aren irudia ementxe arte baten gainean aurkitu eben. Noiz ori? Gizaldi askotxo dirala, ez ete? Erriterrak gero ementxe ibilli ziran Andra Mariari egritz egoki bat, eleiza txairn bat jasot bear yakola-ta. Lekua, alan be, ezin aukeratu, gorago ta beerago, aruntzago ta onuntzago, ezin bat etorri. Eta goiz batean Ama Birjinak berak ebatzi eban auzia, " Ementxe! Bego_emen_oiña!" esanik. Ez ibil, ba, itxorkun bitxitan; ortixek datorkigu Begoña.

Taiu ontakoa da erriak anz-ao, latsak ura lez, guganaiño ekarri daaskuna. Alegiak alegi ta ipuñak ipuin, baiña berez ez da izan oi ezertxo be; gauzak, izateko, zer-bait bear dabe oi harri; ez, ezin izan oi-bakoak guganaiño luzatu diran esan, leienda ta alegiak; eurok aztertu ta barrentzerakoan, askotan aurkitu oi dogu jazoera baten mamia, istori utsa; orrik ba-laiteke egia ez izatea, baiña hegirunez aztertu ta astun-ariñean ikustea merezi leukena, bai beintzat. Erriak anz-ao dakarrena, egia esateko, ezin geinke beti fedekotzat artu, baiña begirunez agurtzea merezi dabe erriar tradizi^ooak; gure kurratiko-en zera da, arnasa, gurari...; azal-jantziak ez dau askorik baliko, gure erriaren ezpiritua, orrek gure latsa ta txaloak bear ditu. Ortxe bait daukagu, bost-lerroko baten doiñua lez, dardar ezin-egonean, euskal erriaren arima.

Kondaira geuk dagigu, ta Begoña'k be berea egiña dau gizaldiak zear. Zati aundi batzuk erdi-illunpe gordeak dira; ez dogo ezagun, ezta ezagutuko be, zalantzik ez ortaz. Begoña'ko Andra Mariarik ez da ajirietan agertzen XIV'garren gizaldirarte; ez dau, berez, istori idatzirik, kondairarik. Alan eta guzti be, askoz aurreragotik, bizkaitarren maitasun-eraspenez, urtegi zabala lez, gainezka, jario aunditan daukagu; ementxe auspazu ziran gure guraso, asaba ta aurretikoak, ementxe Mariaren oiñetan ototz bero etenbagean. Pozaldietan orratxe jo eben, eta naigabean be, ortxe aurkitu eben euren zaurientzat gantzukirik bik iñena. Bai, Begoña'ko Amak ba-dauko, paparetan ezta be, bere aspaldidaniko kondaira zabal ezta.

Eleizea

Irudi ta eleiz, noznoi izan yaku atsegin Begoña. Bizitzan nok ez dau ostera ixil edo lagun-aldrakoren bat Begoña'ra egin? Nik ezagutu nituan gerra aurretxoan Bilbao'ko kaleetan asi ta Begoña'raiño, mailladi gora, belaunbiko igon dabenak be. Andoren, bai nasa ta pozik eleiz-barruan!

Eleiz nagusi onek izan ditu, mendez mende, bere goraberak eta larrialdiak. Zein izan ete zan Begoña'ko Amari lenengo jasotakoa? Ez dogu olakoaren zer danik be. Gaurkoa XVI'garren gizaldira da, urteak joan urteak etorri izan dabezan aldaketa ez-aundi batzuk kendu ezker. Inen aurretik be izan genduan beste bat, naikoa ederra, eleizatxo apal bat goi-ago zena, arlan zakarrez ta zurez eregitakoa, ~~erretxerak~~ arn areitan oitura zanez; lenengo aren ordež eregi zan, XVI'garren mendean, gaurko eleiz eder au. Altara nagusiko Irudia, Andra Mariarena, ortan aituak ~~diñoskuenez~~ diñoskuenez, aurreko eleizearen denporetan egiña da.

Itxasoak bere ur-gora ta ur-berak daukoz. Trobat laborantza, etxegintza, industrigintza ta gainarako gintza guztiak be. Gertakari bitxia dirudi, baiña orrela dozu. Jazoeren eskabidea ez ete? Dana dala, erriak erlejiño zeretan be, izan oi ditu antzeko goraberak, gaur aberats ta biar beartsu, Euskalerrriak ez dau iges olako azi-orrazi ta uts-betetatik.

Bizkaiko eleiztarren fede biziari dagokiozala, XV ta XVI'garren gizaldietan zear oi ez lakoxe loratze joria ikusten da. Garai ortaknak dira makia bat eleiza, batzuk lengo zarrak barri eñinda, beste batzuk lengo zarren lekuan oso-osorik barriak jasota; lengoak baiño zabal, jagi ta apaiñagoak, ain zuzen. Inein artean zenbatu daroaz A. Mañarikua'k: Portugalete'ko Andra Mari, Lekeitio'koa, Bernika'koa, Bilbao'ko San Anton, Durango'ko Andra Mari ta Santa Ana, Lexona'ko Juan Bautistarena, Bilbao'ko San Nikolas eta Juan Deunena, Mungia'ko San Pedro, Zenarrutza'koa, Zornotza'ko Andra Mari, ta besteak.

Bilbotarrak etziran azken fede-loratze ortan, eta Begoña'n euken Andra Mariari eskinitakoa txiki ta zorra erätxirik, barri bar, zabal ta lardenagoa, jasotea erabagi eben. Aurreko gizaldietan, gain^{era}, bai bilbotarrak eta bai begoñarrak zenbatu ezin aiña mese.

de izan ebezan Begoña'ko Amagandik: ainbat mirari ta goitar jazokun bala-bala longille, baserriar, itxestar, salerosle ta olakoen artean. Ama miraritsuak, bada, eleiza bikain-bikiña bear eban. Eta or argi ta garbi orduko bi-kaitar fedetsuen lana, or Begoña'ko eleiza, ondorengo gizaldiak zear garai aretako kristiñau zintzoen fedea nabarmen itxiko eban Andra Mariari eregitako egoitz, jauretze gurena; eleiztarren eskupeko ta limosnaz tajutsu ta printzelasunez egiñkoa, inundikan be.

Eta gogo onekoen limosnaz jasoa zalako, bara-bara ta geldiro egiña i-an bear gaur daukaguna. Daki-junez, 1511'an azpiko oiñarriak ipiñita eukozen; bertakoakaz batera argin talde batek egian lana, eta ekiñaren ekiñez XVI'garren mendean barruko erdi zabala, ezkerrekoa ta torrea amaituta egozen, edo beintzat amaitu-agiñean. Ezta arri-tzekoa be ta, olakotetan oi danez, sarri sortzen ziran eztabaidak lanak atzeratu erdiez-anak: batzutan limosnak urritzen ziran, beste batzutan Patroi, dizuzain eta bertokoen artean jagiten ziran aitu-eziñak ebezan oztono. Deabruaren azpi-jokoak, ezmezik gabe. Baiña gnitiko laguntzari esker ~~xxxx~~ eta gizonen gogo onari, eragozpen eta zoitor guztiok pinoeratuak gelditzen ziran.

XVII'garren gizaldirako, ia osorik, amaituta egon Begoña'ko eleizea, ta Andra Maria bere aurki ederrean. Pizkaka pizkaka jantzi zan dana, biotz-jario bereziz; barrutik, altara nagusiaz gairera, amar altara txikiago eukazan alboetan, bakotxa bere lanparargiz ornidute; kanpotik, torre galanta, kannai-pillo durundutsuz. XVII ta XVIII'garren gizaldietan batez be, oso aberats aurkitzen zan Begoña'ko eleiza, jantziz, argiz, irudiz, pinturaz, tailu ta zizel-lanez; aurrekaldea baitik hat, Begoña'ko armarriaz eta g "gorria" esaten yakon lanparargi aundi, ospetsu ta sekulakoaz, ikusgarri be ikusgarri aurkitzen zan. Aberastasun guztiok, alan be, urteak igaroz jasan bearko zituan gudaldietako lapurretez eta triskantzaz alderandu ziran geienak; gaur olako bitxikeri barik, eleiza bearte tsuari dagokionez, erin aintzagarriago daukazu.

Eleiz-gizonetatik nortzuk ziran santutegi onen arduradun? Edesti-osto artean galtzen diran egunetatik XIX'garren gizaldirarte, Bilbao'ko Santiago eleizako anai-hatzak, kabilduak izan eban Begoña'ko eleizan arimen ardurea. Kabildu ortako bat, Begoña'ko eli-aldeak aukeratua, Begoña'n bertan bizi izaten zan, bertako arimazaintza egiñik: eleizkizunetan, jai aundietan atan be, ainbat laguntzaille izan oi zituan. Patroi bat be, lenengo Jaunerriko jaunak eta gero sendi aundikiren bat, ba-eukan Begoña'k. Kabilduak eta Patroiak erabagi oi ebezan gauzak, eleizea zaindu ta jagoteko. Ba-ziran pindio sarra batzuk be, eleizea jantzi ta tresneria garbi ta aratz iraon-azoteko. Maiordomo batek, eleiztarrek eurak aukeratutakoak, eukan diru-arazoa. 1833'tik aurrera bere Kabildua euki izan dau Begoña'k.

Orrez gairera, Kofradi bat eban santutegiak, guztiz ospetsua, bertako gauzetan, eleizkizunetan batez be, arduratzen zana. Antxiñakoa guztiz. Aspaldiko oitura zanez, eleiza ta ermita, gure artean anaidi bat izan oi zan, bere lege ta arauak eukazana. Begoñaknak, 1611'an idatzita, labur-laburra eban bere legedia. Karguak urtero barriztazen ziran, urtetan ziranak sartzen ziranai emoten eutsen euren egiñaren kontua, diruarena ta abar. Maiordomuari egokian Anaidiko ondasunak, tresnak, ikurriñak eta beste zerak gorde ta zaintzea. Kofradikoen pentzura egon limosnen goraberak, eleizan bear ziran jantzi, argizagi, orio ta olakoen gastuak ordaintzea. Bilbao'n bertan izan zan beste antzeko Kofradi bat, Begoña'ko Amaren izenekoa, gero 1803'an Begoña'koagaz alkartu zana. Kofradi au, 1941'an, barriztua izan zan, eta 1949'garreneruntz 6.000 famili eukazan bere magalean.

Iskillu-otsak inguruan

Bizkai kondairan irakurten danetik, auxe atera leike erreziamazortzi-garren gizaldiaren biran, bi kaitarren Jainko-zaletasuna ta orrekin bat Andra Mariagana-koa gni-joko bitsetan ~~xxxxxx~~ ebillela; gorago ez ei da eldu bizkaitarren eraspene uola. Zoritxarra, baiña, laster agertzen g izkin-adarrez: lengo gauzetatik asko, triskantzatza ikaragarria egiñaz, beeko leza-zuloraiño eratsita itxi euskuzan. Ondamendi onen abarotsak Bizkai osoa dardarazi eban; baita Begoña'ko santutegia. XVIII'garren gizaldietan azkene ta XIX'garrena, ia osorik, deabakea izan yakon Begoña'ri; garai aretako gerra ta iskillu-otsak ziralda bertako, gorriak ikusi zituen eleizeak eta inguruak.

Prantziko matxiñadeak ondoren txarrak ekarri eutsozan Euskalerrinari, onek ez-ertariko errurik izan ezta be: euskaldunok ez dogu iñoz iñoren lurrik, ez ondasunik onen izan, iñok sartu gaitu bati etenbako liskarretan. Frantsesak, 1794'an, Bidásoa'z

on nt. etorri yakuzsna~~ta~~ eta gipuzkoar-bizkaitarrak zer erona izan genduan; 1795'an i-zenpetu zan Basilea (Suiza) ko urian bake-itunbena. Ez eban kalterik izan Begoña ko elei-zeak, baiña garai ortako gudu-gastuak ordaintzeko, kutxetan eukazan zidarreritik moltzo e-derrek atera bear izan ebazan, lanparargi ta beste olako bitxi ta eskintzariak saldu be bai

Andik laster barrero gudu-txinpartak. Napoleo~~n~~ en g~~oi~~-naiak ez eban mugar-rik, eta Europa osoaz jabetu ondoren, gure lurraldeetara be zanart egin. Fernando VII garre-nari, Espaiña ko errege zanari, Baiona ra dei egiñik, maltzurkeriz bere errege-kornia izteko agindu eutsan; baita lortu be; orriukoak dira maiatzaren 2 garrenean Madrid en jazo ziran zalaparta ta ilketak. Mugaz emendik Euskalerra osak -Naparroa, Araba, Bizkaia ta Gipuzkoa- oldartsu eutsi eutsen aren gudarozteai. Bilbao zutik jarri zan aren aurka, ain zuzen, 1808 ko dagonillaren 5 an, baiña Merlin emen zan laster eta Bilbao, Abando, Deustu ta Begoña edert- to zigor-azo ebazan, bai bertsonak eta bai etxeak: zortzi milloi errealetik gorako galpene izan eben emengo ingururak. Begoña guda-oiña gertatu zan, eta santutegia gaztelu. 1813 an a- m itu zan frantsesen agintarit-a; konta ezin ala lanurreta, trilla ta ausi-abartzaz, Bego- ña ta birak ondo murri-tuta itxirik, alden du ziran.

Frantses zilimala ta barailak ixildu ta laster, 1814 an, barrero daukagu Fernando VII garrena Espaiña ko erege-aurkian. A il zanean, 1833 an, zati biegin ziran espai- ñarrak, liberalak (isabeldarrak) eta karlistak. Liberalak Fernando ren alaba Isabel nai e- ben erregiña, eta karlistak Fernando ren anai Karlos Maria Isidro. Espaiña n "Salitar" eri- txon lege z, emaztekiak ez euken ez lur-banaketan ez errege-aurkian esku artzeko eskubide- rik; lege au Espaiña n onartua zan Felipe V garrenaren garailik ~~1813 an~~, baiña Fernando VII garrenak, semerik ez eukalako, indargetu egin eban lege ori.

Eta ona nun, ostera be, euskaldunok nastauta: guri yoakun erazoa izan ez a- rren, lenago Bizkaia n eta Gipuzkoa n Aide Nagusiak, eta Naparroa n beamontetarrak eta agramontetarrak lez, burruka zitalean nastauta. 1833-10-3 an jo eben karlistak turuta, ge- rrarako buruta; euskaldun gaztedi geienak karlatarren alde jokatu eban, alderdi au erlejiño ta foruzaleago zela-ta. Alakrren arteko eraldi latzak izan ziran; or Tomas Zumalakarregi ormaiztegitar azkarra, On Karlos en alderdikoa, ~~1833 an~~ karlatarrak Bilbao inguratuta eukie- la, Begoña n zauritu ta Zegama n illa. 1835 an.

Sei urteko gerraz, lurra jota geratu zan Euskalerra; 1839 an Maroto kar- latarrak eta Espartero isabeldarrak alkarri emondako besarkada etoiak amaika gazte ta on- dasun itxi eratsita. Begoña gaur onen eta biar aren eskuetan egon zan 1835-36 bitartean; santutegiak, torre ta eleiza, bereak ikusi ebazan, bertan egotez egon ziranak bada alboetako altara, azpiko ol, sakristiko kanbazko balda ta zizkuak, koruko organu ta gaiñerakoak ondatu zituen eta. Azkenengo an aurkitu ziranak, Espartero n taldekoak, euren arrantxuak berotze- ko, eleizan geratzen ziran altara ta irudiak oro erre ebezan. Andra Mariaren irudia, alan be, Santioñ eleizara jatsia izan zan orduko.

Aurrera oraindik zoritxar bidez. On Karlos, Fernando VII garrenaren anai- aren billobak, 1872-4-14 an Ginebra n egiñiko idazki baten bitartez, beste zutitze bat ira- garten eban; zutik ostera be liberalen aurka egin bear zan gerrarako. Urte bereko maiat- zean napar-lurralderatu zan On Karlos. Euskaldunak, asko ta askok, onen alde jokatu eben: Dorregarai, Lizarraga, Dorronsoro, Belasko, Santa Krutz apaiza, Olló jenerala, Inarragirre ta besteak. On Karlos VII garrena, ain zuzen be, euskaldunai poza emotearren, Gernikaraiño el- du zan 1873 an, foruak ontzat artzera nunbait.

Andik iru urtera, alan be, 1876-2-25 an Luzaide tik zear erbestera joian j gesi. Olan amaitu zan bigarren karlistadako. Urte orretan galdu ebazan Euzkadi k bere eskubid ak oso-rosorik. 1874 tik Alfonso XII garrena zan Espaiña ko erege.

Bizkaia gerrate ontan, Bilbao ezik, karlistena zan guztiz, eta Bilbao be 1873 ko dagonilletik urrengo urteko maiatzeraiño, karlistak ipiñitako esi barruan aurki- tzen zan. Begoña su biren artean; oraingoan be, txandaka, alderdi biak eukiezan santutegia ta ingurumariak: aldikada baten Artagan en eukezan karlistak euren kañiak eta liberalak eleiz-torra. Eraso bizi artean, sarri suak iruntsi ebazan eleizako teillatu ta alboetako etxeak. Satanak bere katepetik askatua, emen zear igaro zala zirudian. Begoña ondatua, ei~~oa~~, ta Bizkai osra hardin, seme, ondasun eta erakunde zarretan guztiz morritzua. Gudaldiaren ondorio ikaragarriak! Or Begoña, euskal erriaren larrialdi ta oiñazeen zifñaldari.

Azkenengo istilluetan Begoña k, alan be, ez eban zer aundirik izan, naiz- ta Artxanda k alkar-jote setatiak ikusi. Gu be an giñan, eta Bilbo gaiñeko muiño luzanga ori galduta, beerantza egin genduan, Begoña ko eleizan balaurak murtitu geratu~~en~~, Bizkai- ko Zaindari gozari geure ta geure erriaren biotz-oiñpilka ottoitz egiñik.

1936-37 ko guda onetan, santutegiko pitxi ta abar, Euzko-Jaurlaritzak

AURTZO BATEK MARIA 'RI

Lore zalea zera,
ene Amatxo?
Orra, bada, zuretzat
iru sortatxo:

iru sortatxo txuri,
gorri ta ori...
zuretzat bilau ditut...
Amatxo, tori.

Zuretzat oiek biltzen
zelaitik zelai
ibilli naiz gaur, Ama,
pozez eta alai:
t'ederrenak artuta
nator Zugana...
Beroikin artu nere
muidi ta laztana.

Loretxu oiek ortxen
zuri begira
beti egon, ta pozez
ortxe ilko dira...
Loretxo bat nai nuke
izan nik ere,
ez eiteko Zugandik
alda, beñere.

Gaizto asko omen dira
bazter oietan...
Beti maiteko zaitut
nik bai benetan.
Zurekin bizi beti,
beti zu maite...
Nere Ama kutuna
beti izan zaite.
Gaurtik, Ama, zuretzat
nere bizitza,
Zuretzat nere biotza
et'eriotza.

L. Jauregi

MINEZ

Mendiak gora dioazenek
zerua dute atsegin:
nerau berebat biotz barruan
mendirik mendi noa arin.

Ta biotza dut min-zauritua
zerura joan gurarik:
Ene biotza! zeruragiño
iraun zak min-zauriturik.

J. Zaitegi

12

B E G O I Ñ A ' R A N T Z
=====

Sifiste-argiaren larre usaintsuetan
eresi=egoz dabil, euskaldunen fede.
Beke-zaleen gogoak goi-adorez, bide,
zeruko Amagana, pozezko ibilketan.

Asmu onen xedeak, barru-bultzaz, pozez,
lurraren zikiñetik indar dagi, gora,
maitasunez eskintzen, abesti ta lora:
Biozkada guztiak Amaren omenez.

Zintzoen maitasunak malko, otoitz, abesti,
Begoña'rantz urratzak buru, biotz, zentzun,
Amari eskintzera, biotzez, maitasun:
Olako jai-aldiak guztientzat ezti.

Maitasuna ez da itz uts, kristiñan onentzat:
Arimak lotzen ditu goitar lokarriaz.
Barrunbeak argitu itxaropen-zuziaz:
Tokirik ez dau isten, pekatuarentzat.

Mundu nekatuaren zidor ausietaz
illun ta motel dabil, gizarte urratua.
Zelai ukakorretan galduta zentzua
illun dakuste, oro, argi bako maldaz.

Artagan-tontorretik zuk, baiña, Ama, guri,
zerutar bakea ta poza damoskuzuz.
Deti zaukaguz adi, begi errukitsuz,
erbeste ontan, gure urratsen zuzendari.

Aldi nastetsu onein bultzakadak-arren
zeure gaituzu, Ama, leen eta orain be.
(Belaunik-belaun eldu-oneraspen-jabe):
Zu bage ez da, munduan, bakerik izanen.

Artu, ba, abegi onez, Ama laztan orrek,
euskaldunen fedeak dagitsun opari.
Ez itxi amilduten Euskalerria'ri:
Geure izatea galdu ez dagizkun, ezek.

B. Aurre-Apraiz

=== @ @ @ ===

MAIATZEKO LORAK

Ez dogu bizi gura
zueguz apartian;
bildur gara, bai bildur,
galdu ez gaitian,
Etsai deungakaz batian
sartu ez gaizan lurpian
gorde gaizuz
zeure mantupian.

Maiatzeko il
dontsu onetan
dei eiten dausku

Mariak:

"Egizko biotz
lora-txortekin
erdue, pekateriak!"
Goazen, bada,
Ama onari
betatara gureria,
itxaroteko
zeruan gero
Amai begako saria.

Jaungoikuak
gorde gaizala,
Miren Sorkundez
Garbia,
onoidadezko
lora guztien
baratza miragarria:
zeugana gatoz
mesede billa,
zeruko Andra Maria!

Agur, Josu'ren ta gure Ama,
eta Zaindari bakarrai!
Agur, zeruko eguzki eder,
agur, goizeko Izarra!
Goi-geietako Erregina ta
gure Jabola zeu zara:
zugana gatoz mesede billa,
zeruko Andra Maria.

Enbeita Star Kepa

MARIAREN BIHOTZ

Mariaren bhotz / guziz garbia,
orizu betikotz / gure Herria.

Mariaren bihotz / guziz garbia,
goizeko izarra / bezein argia,
xora zazu xora / gure begia.

Mariaren bihotz / guziz garbia,
lur huntan berresan / zeruz betea,
gure bihotzetan / finka lakea.

Mariaren bihotz / guziz garbia,
Jauna gizontzean / Jainkoz betea,
azkar zazu,otoi, / gure fedea.

Mariaren bihotz / guziz garbia,
armada oso bat / bezein beroa,
pitz garbi egon galten / eman indarra.

Mariaren bihotz / guziz garbia,
udan iguzkia / bezein beroa,
pitz gutan Jaunaren / amodioa.

Mariaren bihotz / guziz garbia,
Jesus'i musuka / gozoz urtua,
emaguzu Jesus / eta zerua.

Mariaren bihotz / guziz garbia,
zazpi atsegaben / ezpatak joa,
erakuts-zaguzu / gaitzen gozoa.

Mariaren bihotz / guziz garbia,
gurutzeari so / odolztatua,
entzun doakaben / ahen oiua.

Mariaren bihotz / guziz garbia,
penen goxatzaile / goxo-goxoa,
erotarar eda / bozkarioa.

Mariaren bihotz / guziz garbia,
obendun beltzenen / ies9lekua,
gutarik betikotz / ken bekatua.

Mariaren bihotz / guziz garbia,
Ama bihotz ezti / eta zabala,
il-eta zerurat / joan gaitzazula.

X. Iratzeder

BEGOÑA 'KO AMA BIRJIÑA

I

Zure Kondaira, Ama,
gura neuke edestu,
ta ortarako laguntza
zuregandik lortu.

Aspaldidanik, bada,
Artagan zaitugu...
gizaldi illunak ziran,
ezin geinkez aztu.

Mendeekaz batera
maitale zintzoak
aurkitzen doguz beti
Begoña-zaleak.

Uge, mailxuk lenen
ta gero aita Granda'k
zutzez idatzi eben
itxurazko lanak.

Au dogu Kondairea,
benetan jatorra,
itz lauz egirikoa
lortzen goiko maila.

Humboldt ibiltariak,
Marcilla'k ondoren,
inguru ta mirari
dabez ondo abesten.

Beste askoren artean
doguz Artifiano
ta Mañarikua'tar
Ander Eliseo.

Egungo egunean
au dogu bai gailen,
danoi irabazirik
gure Ama gorensten.

Bere edesti apaiña,
polito orniduta,
urrezko eztaietan
irabazi ebana.

II

Irurogeitabost
urteak betetzen
Jaurerriaren Zaindari
yatzula izendatzen.

Gariñlak ogetabat
mende ontako iru
egun zoragarriaz
gara konturatu.

Ritoen Batzarrean
zinduzen ospatu,
Bizkaí'ko Zaindaritza
guretzako lortu.

Olako zaindaritzak
gaitu, Ama, postuten:
gure zintzotasuna
gagoz zuri eskeintzen.

Batasunaren Aita
dozu zure seme;
batu euskal biotzak,
Bera dogu Errege.

Triskaturik dakusgu
gure anaitasuna...
Izan zaitetz, Amatxo,
guztion Ama.

Gure arteko gudak
daltezan amaitu,
bear dogu dan-danok
zuri erregetu.

Zure laguntasunaz
etsala jaurtita,
gero erreza izango
guztlok batuta.

Olan Euskal-Erria
dozu gaizkatuko,
zoriontasuna orain
ta gero betiko.

Umetxoa nintzala
-naz ni gogoratzen-
Zabalbide tik bera
gizon bat etortzen.

Ez genkian izenik,
ezta nungoa zani
Begoña'ko Birjiña
eukan beti agoan.

Aldien zurrunbilloaz
joan yakun betiko
Begoña'ko santua
deitutzen oruoko.

Uste dogu, Birjiña,
zuk artu zenduia.
Ar gagizuz gu bere,
ta eroan zerura.

Begoña'ko Birjiña,
amaitzera noa
biztu euskal jentea
ta Jabon Bizkaia.

Zure maitasunean
gura geunke bizi,
ta zure magalpean
begiak, Ama, itxi.

Arregi'tar Josu

AGUR, AGUR, AMA!

Agur, agur, Ama!
Gure Amarik onena!
Gure erri dana
artu ta zaindu,
Ama!

Zure Semeen
eskerra iritxi eziguzu;
danok zerura
jean gaitezen,
Ama, egizul!

AMA BIRJINA ERDITZEAN

Bi esposak zirenean
borda xarrean sartu,
ahalik obekiena
bazuten gerizatu.

Emagiñaren etzuen
niola ere beharrik:
zerengatik ez baitzuen
sentitu dolorerik.

Biharamunean beha
zendezela tristerik,
erditzeko oreña zen
erstu uste kabarik.

Bularra zitzaion betan
mirakuluz etorri:
edoskitzera zioen
emen bere Aurrari.

Illargiak zuenean
egin bidé erdia,
seme ederraz erdi zen
Birjina Ama garbia.

Amak ase zuenean
eta ongi unatu,
denborak zlotsan bezain
ungizuen troxatu.

Argatik etzuen galdu
Birjinan ohorea:
ezeñ mundantzarik gabe
egin zuen Semea.

Manjaterean pausatu
zuen lo egiteko:
ezen bertze seaskarik
etzuen emateko.

J.Etxeberri

ERROMESEN ERESERKIA

^{men}
~~Em~~ gatortzuz, Ama, urrungo semiak
igarorik itxaso ta mendi andiak,
Begoña' ren izena urrundik entzunik
zu erregututera lurrian etzunik.

- Pozik nere Semiak emen zakusaze,
euskaldun ta erdeldun, fededun naste.
Amai ondo batuak emen ikustiak
zelan poztuten ditu zerutar guztiak!

Nire naitasunak gaur ona zarakartze
leku urriñetatik jente zar ta ga, te,
adierazotera zuen sinispena
dala illezkorra ta sendo sutsuena.

BEGOÑA 'KO ZERUTARRARI

Bizkai 'ko mendi polit bateko
artadi illuntsu ta zarran,
gabez illargi betia legez,
agertu Andra Miren zan.

Uña, baso ta bazter guztioak
bere arpegi ederrak
betatan euzan zeruko argiz,
dandoi eskifnik eskerrak.

Ordutik ona, lior ta itxasoz,
Miren-arpegi garbia,
aldi guztitan, da, guztiontzat,
goiko zorundun Izarra.

Atoz, atoz, ba, bizkaitar onak,
Begoña 'k daukan ~~ARTEA~~ Artera:
zuen Aja ta Jaunguarena
bertan dagona bera da.

Ama maitia, entzun eiguzu
geure biotzen arrena:
zeuk emon ezik argia geuri,
oso itxutuko geu gara.

Gaurko Bizkai au, Ama laztana,
ezta antziñeko lakua:
len ekandu ta lagia, ta geur
Abende zerra galduta.

Zaindu gagizuz, geu bizkaiterrok...
Erruki, Ama zakigul
Eta estuntza gogor-gogorrek
zeure semeoi azkatul

Arana-Goiri 'tar Sabin

ZAZPI, BAI, ZAZPI

Zazpi ezpataz/ikusit zaitut
irudietan josita;
bihotz zeurea,
maite-atea,
zauri aundiz edegita,
gizonak anker jarrita.

Kaxkarrena dan/gizonak bere,
aita egiten danean,
andratxu ona,
semeen ama,
ez ete dau bihotzean,
bizi dirauan artean?

Kaxkarrena dan / gizonak bere
ez ete dauka amarik?
Ta amarik ba 'dau,
bat, bi, iru, lau
eta zazpi ezpatarik
Andra Onari sarturik?

Ta alan bere, / zu, Ama gozo,
Seme Bakarraren ama,
zazpi ezpataz
eger zalataz,
errukior, ta otzana:
Zuk nire obenen zama!

E. Erkiaga

MINEZKO EZPATA

(Andre Mariaren zazpi minaldiak)

1. Simeon'en berri txarrek

Simeon zaharrak Aurtxoa besarka
jaso du ta Amari Artaz mintzo zaido:
berri mingarriak salatu dizkio,
aunitz etsai, gudu, erra ta jazarka.

"Anbat anbat jendek Seme uni aurka
egin n diote bizi den artio:
ta zerorri ere ezpata batek jo
ta josiko dizu arima zearka".

Oi Ama g-ixoa! Ordutik beretik
egunez ta gauzez sartua darama
minezko ezpata blotz barrenean.
Seme ori guziz maite duzu, Ama!
ta j kitun zaude alere aurretik
gurutzean dela ilko azkenean.

2. Egitora ihes

Jesusi zer egin nai diok, Herodes?
zer asmo darabilk, errege tzar maltzur?
-Bidegabez dauken jaurgoa gal-beldur,
Aur jaio berria il nai luke oihes.

Alferrik, ordeai Josepek garalez
(zeruko deiari jarraikirik zuhur)
Ama-Seme oiek artu ditu labur
ta badarematzi Egitora ihes.

Utzi bear beraz auzo, adiskide,
etxe ta lantegi ta erria, bide
neketsu luzean arat aldatzeko.

Goizik asi zera, Jesus Aur minbera,
zu ere, Maria, goizik asi zera
nekeak ikusten gu zeruratze-ko!

3. Jesus Aurra galdurik

"Nonik nora zabiltz, ene Jesus eder?
iru egunotan etzare ageri:
ta ni, onik gabe, atsekabez eri,
bila nabilkizu or bazterrez bazter.

Bidetan, karrikan, plazan, eskuin ezker
galdegin diotet zutaz guzleri:
inork zure berri ez ematen neri,
ta nere urratsak orain arte alferi

Zure aurpegia, otsi erakustazu
ta zure mintzoa erantzun zadazu,
ez gorderik egon, ene Seme maite.

Zure aurpegia orren berregin da,
ta zure mintzoa orren atsegin da;
minez il ez nadin, Jesus, ager maite".

4. Kalbari-bidean

"Gizonen obrak zure gain jarririk,
ene Seme Jesus, bazoaz iltzera:
bazoaz guzirn zorra ordaintzera,
naiz zerorrek egin ez-tuzun gaizkirik.

Ez Tomas, ez Petri, ez bertze bihirik
etzaitzu ageri esku ematera:
or banatu dira zein bere aldera,
zu etsai gogorren menpean utzirik.

Deusen ere beldur ez omen ziraden...
zurekin iltzeko gertu omen zeuden...
alere guziak ihes joan dira.

Ta zu bai, aitek ez, bazoazi mendi
malda ortan gora, urkabe-tokira:
ai ni zure orde z il ahal banendi!"

5. Gurutze ondoan

Gurutze ondoan Ama xutik zagon
Semea oinaze gaitzetan ikusten,
anbat zauritatik ari odol-usten,
itxura galdurik, ar bat ta ez gizon.

Amari malakoak usu zerizkion
ta musuan beiti zurrustaka jausten,
barnean biotza derder inatzausten:
ez mihiz, bai begiz onela ziotson:

"Gaizkile entzora il urren zagozkit,
ene Jesus ezti, ene Seme bakar,
nere ume ta bai nere Jainko ta Jaun.

Zure laguntzeko ezer ezin dagit,
ta nik naure begiz au ikusi bear...
Ai! nola dezaket nik bizirik iraun?"

6. Semea il ondoan

Ama, besartean daukazu tinkoa
gorputz ori, orren urratu etena.
Ori al da zure maiterik maitena?
Ori al da zure Seme ta Jainkoa?

Ori al da noizpait Belen-en jaioa,
aingeruek agur egin ziotena,
artzain ta erregek jauretsi zutena,
zuk orren guruki aai ta jasoa?

~~КОНАХЕНАХ~~
Nola den aldatu lehen zen artatik!
Alderdi osorik eztu, oin-zolatik
bururaino dena zauri, uspel, saki.

Gorputz ori geurok zugu il-gogortu,
ta guk Mariaren biotza ebaki;
guk Ama-Semeoi orrenbat min sortu.

7. Sakartasunean

Garbitu ta usain onez igortzirik
ilobira dute Jesus'en zurruna,
Amaren biotza, oi biotz biguna!
arekin batean lurpean ertsirik.

Orain Aren minek eztute neurririk:
or dago aurgabe, zurtz eta alarguna,
bere seme ta jaun ta bizi-laguna
ezpaitu ikusten ilik ez bizirik.

Jesus gabe orren bakar zaude orain!
Bai zure zarrazta itsasoa bezain
andia da zinez, Ama maitaria.

Nik nai dizut bada gogoz lagun egin,
gurutze ondoan egon or zurekin,
negarretan jardun zurekin, Maria!

Irisarri

IL-OBIA UTSIK

Andre onak zioazen
tristerik baratzera,
ungendu onez Jaunaren
gurput-a gantzutzero.

Aingerua batu zaie
tonbaren eskuñean,
morroin gazte kortes baten
iduri ederrean.

Ospifñak legez zioen
argitzen bekokiak,
eta tresnek ere onesten
nola elur xuriak.

Sepulturarat andreak
direnean urbildu,
hitz kortes hautzaz bazaie
aingerua mintzatu:

"Andreak, norat zoazte?
Zuek galde duzuen
piztu da, ikus azue
sepultura barrena.

Tonba-harri bera nahi
darotzuet irauli;
zatozte, ikus azue,
etzaitz betela izi.

Huna non den mihisea,
huna oraino lumatxa;
ikus ezazue nola
sepultura den hutsa.

Eztuzue ungenturik
zerentzat gantzutzeko,
ezen biztu da, ez nihiz
gehiago iltzeko".

Andreak beatu zuten
tonbaren barrenera,
eta egiak aurkitu
erranen aurauera.

J. Etxeberri

OI AMA MAITEA!...

Oi Ama maitea, / beha zeguzul
Graziaz betea, / entzun gait, atzu.

Sure bihotzetan / dagola Jesus,
gero zereetan / dezagun ikus!

Emozu aitari / fede beroa
eta, lanen sari, / bozkarioa.

Ama urus, duzun / beira etxea
emanez osasun / eta bakea.

Susta herritarren / bihotz guziak;
zerura ditezen / igor graziak.

Oi! bete Jesus'ez / Jaun erretora.
Hauta hainitz epez / eta serora.

Orotan maitaraz / Aita Saindua;
zeruko bakeaz / argi mundua.

B I L B O

Ta, Bilbo , Zure oiñetan ,
Bilbo , gure Bilbo , Bilbo ...

— Bilbo zar , Bilbo barria ,
Erbestekeriz iantzia — ,
Bilbo , gure Bilbo, Bilbo .

Zure babes , magalpean ,
Auspez datza tximinizko
Kedar ta , dardaraz betea ,

Ainbat labek suturiko
Erri aundi , langillea ,

Bilbo zar , Bilbo.guria ,
Burdinakiz gorpuztua ,

Etorkezun iturria ,
Nerbion ibai arroaren
Alde bietan tinkotua .

Bilbo zar , Bilbo maitea ,
Burdinazko egituraz

Ta, porlan suminduraz ,
Aurrerapen agirizko
Kutsutasunez errea .

Bizi billa , mendiz gora
Zoaz , edozein bizkarrera ,
Baita ontziz , itsasora ,
Ausarditsu ta , geraka ,
Munduz bizi izatera .

Ontzietan zabaldu zara
Munduko alorretara ,
Eroanik zintzotasunez
Euzkal gogai-egitura ,
Ikurrindurik txapela .

Bilbo zar,Bilbo maitea ,
Egungo zurrunbilloan
Ez galdu zeure fodea
Ta,gorde maitasunaz.
Ain gurea dan euzkarea .

Bilbo,Bilbo,gure Bilbo,
Begoña'ko Amarenean
Gura zaitugu gorengo ,
Maitezko osasunean
Eredugai izateko .

Bilbo,Bilbo,gure Bilbo ,
Izan zentzu ederrean
Begoña'ko Amarengo ,
Ekintzazko gizartean
Egi ta,zuzen aldeko .

Bilbo,Bilbo,gure Bilbo !!

Muniategi-tar Sabin

AMATXOREN MAGALEAN

Itsasoa urdin-urdin,	Itsasoak orru dagi.
ortziaren antza egin.	Ontzitzoa galtzez larri.
Amatxo da Birjiña zin:	Amatxo nik babeslari.
aren aurrak galdu ezin.	Bildurrik ez ekaitzari.

Itsasoa gozo dabil.
 Arraintxoak artan murgil.
 Amatxoren megal urbil:
 antxe nai nik bizi ta il.

Ataungo Bonipagi A.

AMAI

Aspalditik naukazu
 miñez beterik,
 biotzari odola
 dariolarik,
 lagunetan ifok ez
 ikusi barik.
 Ama, begira naizu,
 biotz samurrik.

Gau da nere ariman.
 Au gau illunai
 Itzal bildurgarriak
 datoz nigana.
 Non ezkutatuko naz?
 Ama laztana,
 itzul zure begiak
 gaxo onengana.

Adiskide onenak
 ez dabe ulertzen
 nire miña. Poz-itzak
 birresan arren,
 ez dakite arantza
 nundik dagoen.
 Ama, begira naizu;
 begira: emen!

Miñaren miñez nabil
 zoraturikan,
 bide erdian galdurik,
 noraezean.
 Bide-lagunik ez doti
 norantza joan?
 Ama, eroan naizu
 zure eskuetan.

J.A.Etxebarria

GABON-GABA

Ator bai ator, Gabon-gaba,
elur-loretan mara-mara...

Geaska zarra/kulunkaz darrai,
 elaz aurtxoak / begiak ernai...
 Nork ito dio / lo-miña berai?
 Aiton-amonak/ orra billobai:

Ta ordu berez/Belen urixkan,
 Jose ta Mari / otz-otzik,
 jaio bide dan/ aurtxoa amets,
 legorpe txatxar bat ezik.

- Dantza, mutillaki/Dantza, neskatol...
 Lurrak bere dik/bein-betirako
 egizko bide / bakarra!
 ... Ontziok bete, / barrunpe-aztal,
 intxaur zukulu, / bakallo-azpal...
 Gaztain errean / zirrara...

Eta antzera / ainbat senditan,
 erruki bear / lúzaroz...
 Giza-arteak/ jaurti ta ospel...
 Aurtxo beraren itxaroz!

Gure baserri/ sukaldeetan,
 apal-orduko / irri-karkara,
 pozaren pozak / sendi bilduan,
 beteaz sabel-ijara...

Orra Zeruek len-agindurik argi dizdira, geaska orde gantela baten otzak dar-dar.
 bein-betirako giz-aro denen bigungarri. Jaunkoa bera gure errukiz giza sonean,
 Dena lezaken jaunari almenak utsa bailira, abere biren arnasa dula epel bakari...
 aur txatxar dela, ezerozaren ezagarrri...

Urrezko ate / Donokikuak
zabalik daukoz gaur/ gure Jainkuak
Irukoitz Deunak/ an egin deben
alatz andia / ospatziarren
    Jainko-Alaba,
Goteun-Emazte, Josu'ren Ama,
beti garbirik izango dana.

Kistar guztiok / poztu gaitian
jazoten danagaz / gaur Donokian,
ume gyrgarri / ~~xxxxxx~~ bat sortu dabe
izango dana / goi-bein jabe,
    Miren Donia,
ausirik Txarren/ suge deungia,
gu gaizkatzeko / Emakumia.

Itzik ez dago, / nik dakidanez,
Miren goraltzeko / biar dan legez,
edertasunen/edertasuna
jakiturien / oxin sakona,
    Izar argia,
bidegetuen / zuzenbidia,
ontasunian/ezin obia.

Ezin topau lei/bitartekorik.
Sorkundez garbia/ baño oberik,
onexen bian/gura asabak
eiten ebezan / euren batzarrek:
    Euzko-Gastedi
Bilbokuak oin / eiten dau ori,
Miren dabela / beren zaindari.

Ben-benaz euren / zaindariaren
Sorkun-egun deuna / ospatziarren,
gastediako / bazkide gazte,
aizkide, lagun, / sendi, emazte,
    danak batera
duaz autortu/ta x jaunartzera,
gure asaba / zarren antzera.

Aintza goletan! Edonun aintza,
Sorkunde garbiko / Miren Neskutza!
Zeure laguntzaz/ Euzko-Gastdi
orrek gaizkatu / nai dau Euzkadi,
    baltz, ori, gorri,
etsai guztiak kenduta garbi.
Aupa, mutillak! / ori, dok, ori!

(1916)

Enbeita'tar Kepa

GOGO-ELKARTEAN

Nere! nahiz eta gaberdia den
ezin dut lorik artu.
Egia, gure hiru haurrak
kanpoan dira, urruti.
Ongi dakizu.

Ikaskizunak,
ogi-bideak,
Munduko legeak
Betiko leloak.

Bestetik, iñoi baina bizikiago
sumatzen zaitut nerean.
Eta enago prest, gaur,
gu bion gogo-elkartasuna austeko.
Ederki eman ere!

Ez, ezi! Honela lilluratuak,
bat bestearentzat,
alakar-izketa giroan,
bai gaudela ederkil!

Aizu; nola sumatzen duzun
zure laguntza!

Jarrai honele, maite,
beharrean nago ta,
Ta eskatu beti Jaungoikoari,
begiz-begi dezun Horri, gúgatik.

Ni besterik ezean,
Agur Maria! ka nabil.
Eta egiakzi ikasi dut esaten:
"Egin bedi zure borondatea".

Bordari

ENARAI

Enara!
Hegoen olatu
haizearen itsasoan.

Enara!
Abiadaren karabilka
udaberriaren argitan.

Enara!
Askatasunaren higidura
gizonen ostatuan.

Enara!
Egungentiko kantari
gure etxeko atarian,
momorroen ehiztari
gure etxeko alorrean,...,
enara izan nahi nuke,
enara bizkor eta trebe,
gure Herriko atarian,
gure Herriko alorrean.

Mikel Zarate

A N D R A M A R I

Begoña'ko Ama , Andra Mari ,
 Bizkai'ko goitizar ta, zaindari :
 Ama laztan , Ama maitagarri ,
 Zorionaren zerutar iturri !

Anatasunoz seiñanzkiturik
 Goiduram zagoz, eder-ederrik
 Artxanda lepoz, oiñarritua
 Biotz-buruz, besoak zabalik ,
 Erri-maitasunak goraldua .

Bazter guztietatik, bideak bide ,
 Aldiro , goiz eta arratsetan ,
 Barriz ez iausteko pekatuetan
 Osasun edo , zerbaiten eskez ,
 Erromesak zugaratzen dire
 Zure grazi, laguntzaren pozez
 Arrenka , otolitzaldi berotan .

Itzaropenez ta, biotz onez
 Bai, bazter guztietatik datoze
 Ta, arrizko armaillatan gora
 Edota , berebilletan , Zure
 Pozez ta, Zure bearrez igotzen ,
 Urbiltzen dira ta, Zugaratzen
 Ama , Zuri agur egitera
 Barru-barrutiko eragiñez .

Nekazariak , arrantzalliak ,
 Aberatsak eta , ezeukiak ,
 Biotz arrunt aunitz asko dira
 Beren gordinkeri ta , zauriak ,
 Beren kezka, oiñaze , samiñak ,
 Datozenak Zuri agertzera ;
 Zure bitartezko mezedeak
 Lorturiko zorion-iturriak
 Zuri eskertzera datozenak .

Belen'go arkaitez/zulo batian
Ama dago urduri.
inguruko sorkari guztiak
ditu ixil-arazi.
Semetxo kutunaren zai dago;
noiz garaia etorri.
"Gauerdia beltz, ez geio illundu
- dio Amak emeki-;
zure illunpean izango da
laister, zeruko Argi.
Berak ekarriko du mundura
bearrezko dun egi".

"Negu-biotzaren gau otz-otza,
ez zaite minberatu.
Jaingo-eguzki ditziratsua
emen artuko dezu.
Biotzen izotz, epelkeriak,
Berak urtuko ditu".

"Askatxo maite, lastoz betia,
bigundu zaite gero.
Goitik jetxi ta zure gañian
egingo du Jaunak lo.
Zure oe gurian izango
ditu amets txit goxo".

"Zeruko aingeru talde denok,
ego-lumak eragin.
Zoa, te laxterka mendi zear,
betoñ artzaiak árin.
Emen arkituko dute apal
Artzai on-ona etzin".

"Zeruko izarrik ederrena,
diz-diz argitsuekin,
argitu bide luze, illuna,
Erregeak ekarri.
Izarren Erregea laztandu
bitez, oso maiteki".

"Goi,eko eguzki-izpiekin,
urrin gozoz betetzen
zeraten lore apain ederrak,
zuek lez nago emen,
Zeruko Eguzki ederrena
leiatsu itxoiten".

Gauerdiko ixilla ta illuna
ziaro eten dira.
Aingeruek, "Gloria" ozenez,
bete dute ortzia.
Belen'go estalpia arki da
argi izpiz betia.

Amak, pozez, alai, mitasunez,
laztantzen du Semia...

ALEGERA DADILA.

Alegera / dadila lur guztia,
 ilunbeak / dire suntsituko:
 ikusten dut, / agertzen da argia
 egunaren/guri emaiteko.

Lauda zagun Maria,
 Ama maitagarria,
 Bihotzetik orok kanta zagun:
 Zuri, Ama, gaude oro egun.

Suntsi orai, / bekatuen edoiak,
 ager zaitte, / zu Izer ederra.
 Pitz gaitzala / zure argi ibaiak,
 zato, zato / gure laguntzera.

Aspaldian / ginauden nigarretan,
 lur huntako / haur doakabeak;
 bainan hau da / presenta: azkenean
 eman dauku / Ama bat Zeruek.

Lehenago / Eva bekatorosak
 ginituen / iltzekotzat saldu;
 bainan Eva saildu maitagarriak
 iltzalea / bera du bentzitu.

Uste zuen / guziak Suge beltzak
 zituela/batekin galduko;
 bainan andre/betek ditu guziak
 Eva haren/heurak salbatuko.

Oi hauxe da / kreatura ederra
 kontzebitu / den mement berean!
 Zoin ederra / den goizeko izarra
 ez da deusik hunen aintzinean.

X. Iratzeder

LORARIK ZURIENA

Ene Ama: almenen egon eziña!
Zuregan biotzak naiko atsegiña;
argi-ariz urrun doakit adina;
kanta-zale nozu, azka ene miña.

Ozkorria bera bekokin dozula,
goizeko larrosa baizen zut-mardula,
oltzaren erdian eder-rra zakustaz:
nire eder-miñaren ase zekidaz.

Errugea zara, oi Ama samurra!
Sortzetik erruge, zuritan edurra,
laiñorik bako ortzi garbi ta oztiña,
aingeru-begiak beste eder ta urdiña.

Zure jantziaren gorrian dirdaika,
izarren antzera, liliak eundaka;
kutsu bage, aratz, eder, txukun guztiz,
usaiña dixurzu larrosena ibiliz.

Giza-biotzetan maitasun sugarra,
eguzki egunez ta gabaz izarra,
zelatan lorea sort deroan Urtzi
zeuk ekarri zendun, urre zurizko untzi.

Izaki gaixoen poz ta gorde-leku,
biotza dardarez oiuka naukazu:
zure kerizpera nator uste osoz,
estali negizu errukizko egoz.

Urratu ezkeru maitasun-katea
batez jalki ni da urrezko alea,
ta urre-ale gaiñez gora doa gogo
zure magalpeko itzal gozoraiño.

Bidea galduak eder dau argia,
nik zuregan daurkit itxaro ezta.
Bizitz-itxasoan uñak arro zebaltzen?
Laztan amakorrez nozu inguratzen.

Oi zeru-Erregiñ, Amatxo gozoa,
bost ori jaso ta zuridun maoa;
atsegin-jauregi, eskarren jatorri,
oiñazien azkai, gaitzen gozagari.

Barnean dabilkit Zureganako sua;
gaur, beintzat, edolan be entzun nagizu:
itun-itxas onten zakidaz izarra,
etsaiak goitzeko egidazu indarra.

Ume zurtzen Ama, otol gaur biotzak:
garbi, arren, niri gogoko lausoak.

Maite ba zindidaz zor yatzun eraral
Ordun bai nengoke po-etan gogora!

BEGOÑA 'KO AMARI

Begoña 'ko Amal
 Ain zara pãbit,
 ain kutun zoregarria,
 Euskaldunentzat
 kairik onena,
 babes-leku ta kabia.

Gure Bizkaia
 gaixorik dogu
 ta bardin Euskal-Erria;
 illun daurkigu
 gure geroa...
 Zugandik yatorku argia.

Edertasunez
 jantzirik zagoz.
 Ludira,ordea,begira...
 Gure eskariak
 arnas estuan
 zugana beti,joan dira.

Artagan goitik
 Bilbotar danek
 laztandu dozuz egiten.
 Jarrai, Amatxo,
 jarrai beti lez
 zure kutunak laguntzen.

Zure Semea
 besoan dozu.
 Bera dogu guk Errege.
 Bete bearrean
 aurkitzen gara
 bere agindu ta lege.

Gogora beti,
 Ama Birjiña,
 indarge ta aulak garala:
 Zeruko ondasun,
 bitxi ta doaien
 iturri ta odi zarala.

Gure aulkeri,
 neke ta lorrak
 eskeintzen dautzuguz,Amal
 Txikiak gara,
 akatsez blai@blai...
 Orrek garoaz gu,Zugana.

Lotan bai dagoz
 euskal biotzak
 ludiko zurrunbilloan.
 Itxartuko ete?
 Or dogu koska!
 Itsu bai dagoz argian...

Itxasotik be
 mariñel onak,
 gazte ta zarrak batera,
 "Begoña 'ko Amal"
 -deika dabilta-
 eroan gaizuz kaiera".

Laburra dogu
 gure bizitza...
 Zu zara,baiña,Izarrai
 Zugan ditxaro
 Euskal-arriaki
 Eroan eizu zerura.

Arregi 'tar Josu

ZIRI-UNEAK

Iru izan zituan
 zure Semeak
 ████████████████████
 basamortu aretan
 ziri-uneak.

Iru ditugu,Amal,
 adin-buruak:
 ume,gaztearo ta
 zain-gogortuak.

Ez jakiñak giñan-ta,
 umezarpan,
 zeru kutsuren bat guk
 bular-lepoan.

Gaztez,gizontzenago
 bihur-zidorrez...
 norberak dakianez,
 beste lñok ez...

Azurrak airtatean
 zanak gogorrago,
 maliziz bete zana
 okarren dago.

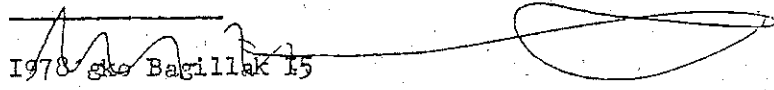
Gure basamortuan
 egunak labur;
 alan bere,alkarrerri
 min ta iruzur.

E.Erkiaga

O T O I T Z A

Ain biotzeko dodazan berbeta eta lurrez ... ,
 Agur hero batez natorkizu maitebera ,
 Bizkaitar euzkaldun soil bat, ni naizen apurrez ,
 Begoña'ko Ama kutun , biotzez eskatzera :

 Bizi izatezko poztasun eta bakea ,
 Gure Aberri lastan, gure anai guztientzat
 Gogandurik Zeure zeruzko begiradea
 Nekepean , ain errerik diardun erriarentzat .

 Urreratu zaitetz bai, erriaren abotsera ,
 Zeure irribar ta, zabaltasunik gozoenez ,
 Estualdietako samin, negarrak arintzera .

 Ta, aintziñako fedez barriro .... Bai, Begoña ,
 Aintzalduko Zaitugu bai, biotzik sugartsuenez ,
 Geurekoturik beti-betikoz Zure Oiña .

Muniategi'tar Sabin .

 1978 gko Bagillak 15

SALVE, REGINA

Agur, Maria, Ama guziz eztia,
 gure bizia, gozo eta argial
 Entzun oihuka lurtiar doakabeak;
 entzun hats-goraka, auhenez ta minez,
 nigar-zelai huntakoak...
 Ea, otoi! gure beiralea,
 zure begi hoin urrikariz beteak,
 beude guri beha.
 Eta Jesus, zoragarri zure Seme hura
 guri lur huntarik lekora erakutsi.
 Oi zu, oi Ama!
 Oi zoin zaren eztia!
 Oi zoin goxo, zoin garbia!
 Agur, Maria!

AGUR, GURE ERREGINA

Agur, gure Erregina,
 Jesus'en eta gizonen Ama!
 Zure gerizan emana,
 beti zurea da Eskualduna.

Birjina guziz garbia,
 huna gu zur'oinetan.
 Ikus zazu zer lehia
 guzieren bihotzetan.

Zuk duzu Eskual-Herria
 beti begiratuko,
 eskualdunen sinestea
 oraino azkartuko.

Eskualdun famildetan
 eskualdun fededunak;
 beti zuk entzun ditutzu
 haren oihu saminak.

Guk ere gure bizian
 zaitugu maitatuko
 il ondoan zurekilan
 zeruen izaiteko.

Zurekin, oi Ama ona,
 iltzeko tenorean,
 lurreko azken orena
 nahi dugu ereman.

Zurekin gare sartuko
 egoitza zerukoan,
 zurekin an izaiteko
 bozkario osan.

Borotra

ZATOZIE, MARIAREN AURRAK

Zatozte, Mariaren aurrak,
 zatozte guziak betan
 Mariaren lauderioak
 kantatzerat errepikan.
 Guziek ohora dezagun
 zeru lurren Erregina,
 gure bozak altxa ditzagun
 analik eta gorena.

Ar gaitzazu, oi Ama ona,
 zure besoan artean
 eta sar-saz, Erregina,
 otoi, zeruko lorian.

Entzun zatzu gure otaitzak,
 Erregiñe amultsua!
 Begira zatzu zure aurrak,
 oi Ama boteretsua!
 Itsasoko Izar ederra,
 gida gaitzatzu segurki,
 el-eraz ditzagun portura
 zure aurrak doatsuki.

B E G O Ñ A

Begoña'n oña . Bizkai ezearen
Lur epel, gozatsu, ederrean ,
Maitasuneko santutegiaren
Zeruz menduriko lurraldean .

Ta, zein urrun nire gaztearoko
Praka motzekoz nekusaneko
Bizia ... Begiak arrimenezko
Ikusiz ziranean lekuko ... !!

Aldez-alde, orduko Bizkaia'n
Aritz tantaiak, gaztañondoak
Zebiltzen aizearen igurtzian ,
Edertuz baso ta zokondoak .

Arto garatuak-eta dantzatzen
Ziran gariakaz erdi-batera
Ta, poxpoliñ kantu-otsetara
Egunak ederrik aizeratzen .

Begoña onen ingurumariz
Ta, eguna argitu baiño len
Andrazkoak, esnez ta ortuariz,
Arduratsu ziran uriratzen .

Igarotako ikus-molde ori
Gaurko abiadura, porlanpean ,
Ameskeri utsal bat dirudi
Atzerriko egiturapean .

Bai mingarri, egungo zorla ,
Gaurko igidura lasterrean ...

Oi, Ama maite, Ama guria
Erdalduriko gizartepean !

Agur, maria, Ama ona,
ez gaitzazula,
otoi, abandonai

Zu zare zeru goreneko
Izar eder oistiranta,
bertute ta justiziazko
Birjina guziz puxanta.

Zeru goratik ikus-zkitzu,
otoi, gure miseriak.
Gure Ama, lagun gaitzatzu:
zureak gare guziak.

Eiorri leparren erdian
egertzen zaren lorea,
Adam'en arraza guzian
zu zare nota gabea.

Ba-dakizu gure zortea
nolakoa den lur huntan:
mundu bat lanjerrez batea,
oinbertze etsai orotani...

Garbirik zinen kontzebitu,
lore xuri bat iduri,
bai eta beti emendatu
fagore berezi hori.

Gure Ama zare, Maria,
Jesus'ek berak erranik:
emaguzu zure loria
emengo penen ondotik.

AMODIOZ BIHOTZA SUSTATURIK

Amodioz / bihotza sustaturik,
Ama ona, / huna zure haurrak.
Heda zatzu, / otoi, zure tronutik
amultsuki / guganat begiak.

Alferretan / Suge amarrutsuek
errabian / Hlaturen gaitu.
O Maria, / zabalduzik besoak,
amultsuki / arturen gaitutzu.

Bihotz onez / beti eginen dugu,
O Birjina, / zuk nahi duzuna;
ditugunak / kontsekratzen daitzugu
amodioz, / gure Ama ona.

Bere Ama (Jesus'ek eman dauku
ararteko, / oi zer fagoreal
Ama hura / oharatzen badugu,
maitatua / daiteke Semea.

Gutan orai / ez da bertze nahirik
baizen beti / zure maitatzea;
ar gaitzatzu / eta iduk oraitik
iltzeraino, / oi Ama maitea.

GAZTETXO ITZAK AMARI

Zuk entzun nagizun, nire itzak zorroztu egiten,
mendigoizalearen gailur-minak nola bizitzen.

Eta itzoi begira naukazu, urrutiko bailirean.

Neureak eta neuregan sortuak ^{larrik} ez ete zeureak eta kabi zeuregan?

Nire joran ta oinaze zaarrean goraka doakidaz untz-orriak bailirean.

Ba doakidaz goruntz labanka neure izatearen orma bustietatik.

Bor-borka ta igeska doakidaz gainezka zugaitik.

Igeska doakidaz nire iturburu ilun sakonetik.

Zeuk betetzen nozu osoro, asetuz noa zure betetik.

Zuk baino leen izan eben bizi-leku zuk artzen dozun bakartade;

eta zu baino oituago dagoz nire iluntasunera, ez egidazu galde.

Orain zer nai dodan? Esan nai deusudana esan deizuela,

entzun nagizula nai dodan eran, itzok entzun deizuzala.

Kezkearen aizeak narrastatu oi ditu

ametsen ekaitzek noizbait etzun egin oi ditu.

Nire abots saminduan beste abots batzuk entzungo dituzu,

ago zaartuen zotin sakona, aspaldiko erreguen odola zurrupatu.

Maite nagizu, Ama. Ez nagizu itzi. Lagun egidazu.

Lagun zakidaz, Ama, ez dot izan nai larri ta estura olatu.

Ba zatoz, ba zatorkidaz, nire itzak zure maitasunez igortzi dituzu,

guzti au betetzen nozu zuk, osorik asebate nozu,

zeure seme egin nozu, Itz Aragitu Bakarrez nozu barriztatu;

itzok, -nire? zeure?- lorezko koro biurturik nozu besarkatu.

Jose Antonio Zugazaga

AGUR,AMA, ERRUKIZ BETEA

Agur,Ama/errukiz betea,
Ama samur/ta ezin ohea,
esker danen/iturri bizia,
gure poza/ta uste guztia,
o Maria!

Aintza zera/gizadiarena,
Birjiñetan/zu zera aundiena,
zu lain ezta/goitar talde dena,
zeruetan/zu zaude gorena,
o Maria!

Birjin ta Ama/zorionekoa;
Aitearen/eskumaldekoa,
zeru-lurren/Jabe ta Jainkoa,
zuga dezu/zorunez sortua,
o Maria!

Jainko Aitak/zaitu izateratu,
ta Semeak / itzalpean artu,
Gogo Deunak / mirariz amatu,
oso Jainkoz/ egia zera Zu,
o Maria!

Jaunak egin / zaitu arritzeko,
zure lotsa / begiko izan yako,
ta autu zaitu / bere emaztetzako,
iñor eztu / egin zu añaako,
o Maria!

Goian deunak / gora nai zaituzte,
baiña denak / aski ez dirade;
zure ederrik / asko ulertzen dute,
ulertzeko/ gelago daukate,
o Maria!

Izan,Ama,/ gure eztigarri;
izan,arren,/ zu gure pozgarri,
erbeste au / zagunean utzi,
Zurekin or / alai gaiten bizi.
O Maria!

L.Akesolo

ALDIAREN AMAIAN

Lora izan gura ta
usain gozorik ez,
galtzadako arriak
antzu dira berez.

Igonik ditut,igon,
Artaganeraño
eundaz arrimailla,
eguzki ta laño.

Bideaz gora eta
andik onanzkoan,
orrelan nabileno
fedea gogoan.

Ibarreko kaltzadaz
soillik noanean,
lurrari deutsalako,
griñak barrenean.

Argi goikorik bage
bardin zoriontsu,
autua entzunik dot
sarritan oraintsu.

Esaera labur bat
-akuilluak ziki-
salba dediñak soillik,
orrek bai,ba-daki!

E.Erkiaga

BEGOÑA`KO AMA EUSKALERRIAN ZEAR....

Eder artean edarrik bada
 zeru eta lur osuan,
 Gure Amatxo Begoñakoa
 zoragarria zeguan.
 Poz-atsegiñez, biotz-ukituz
 negar ta negar nenguan,
 Aldondo gabe egongo nintzen
 gau t`egun bere onduan,
 Lurrean ain ederra danean
 nolako ote da zeruan.

Artagan muño-gañean zauden
 zeruetako izarra,
 Biotz barrenen sortu eiguzu
 maitasunaren su-garra.
 Zu zera gure zaindari eta
 egizko Ama bakarra,
 Zugan daukagu itxaropena
 badegu Zure bearra,
 Zaindu ta gorde gaitzatzu beti
 Birjiña Begoñatarra.

Zure lekutik irten da zabiltz
 erri batetik bestera,
 Edertasunez apaindurikan
 uso txurien antzera.
 Bizkai mugatik barruruntz eta
 geroztik itxas aldera,
 Bilbo`ko uri aundienetik
 txiki bastertuenera,
 Zeruko Ama goratzearren
 euskaldun danok batera.

Badatorkigu gure Amatxo
 onuntza Bilbo aldetik,
 Atoz gugana, diote denak,
 alde bat eta bestetik.
 Gipuzku, Bizkai eta Araba
 baitare Naparroatik,
 Euskalerrian maitatzen degu
 Artagan sortu zanetik,
 Jarrai dezagun bada maitatzen
 gauza guzian gañetik.

Gora dezagun Bizkaiko Izar
 Ama Birjiña maitia,
 Andre guztitik aukeratua
 grasdi guziaz betia.
 Itzul itzatzu gugana Ama
 Zure begibitartia,
 Euskalerriak Zugan jarrita
 dauka gaur uste guztia,
 Ertbeste ontan gure zaindari
 Amatxo izan zaitia.

!O! !Begoñako Ama maitea
 Bizkai guztiko zaindari,
 Maitasun eta apaltasunez
 gatozkizu gaur kantari.
 Gora ditzagun gure biotzak
 Jesus Aurtxoan Amari,
 Zeru goitikan begira Ama
 Euskalerrri guztiari,
 Emen lurrean izan dezagun
 pake zorion ugari.

NERE BIOTZARI ELE EDER DARIO

Nere biotzari ele eder dario,
 Olerki au erregeri opa diot:
 nere mingalñā idazle azkarraren eztena.

Ederrena zaitugu gizasemeetan,
 eznañetatik zoramena darizu:
 Jainkoak betiko bedeinkatu bait zaitu.

Gerrira ezazu ezpata, gudari indartsu:
 edergarri eta apaingarri zaizu.
 Zintzo eta zuzenaren alde, igo ospez gurdira,
 zure eskuin orrek eragin bezaizkizu egintza aundiak.

Bai zorrotzak zure geziak!
 Zure mende dauzkazu erriak;
 biotz Paul dabiltz erregeren etsaiak.

Zure aulkia, Jainkoarena bezala, menderen mendetan,
 zure errege-zigorra, zigor zuzena.
 Zuzen dena duzu maite, eta oker dena gorroto,
 Jainkoak, zure Jainkoak, gantzutu bait zaitu,
 poz-oloz lagunen gaiñetik gantzutu.

Mirra, aloe ta kasi-usaia darie zure soññekoel,
 zurda-soññuak alaitzen zaitu marfillezko jauregitik.
 Erregeen alabak bidera datozkizu,
 Erregiñā, Ofir-ko urrez apaindurik,
 zure eskuññean dago zutik.

DNATX, ERLETXOAK

Muñorantza doa Josutxo, kantari,
 belarritan zintzil bi-iruna gerezi.

Mutil xalogorik!.. Zeren billa ote?
 Kilkerrak, m. mari, agur dagiote.

Baño, oari! beko eultzaren burrunbai
 Erle danak, lēitsu, eger ixkutuka...

Zer gerta zaie, ba, Josef en eñleai?
Lore bat ikusi muñora, poz-dirdai...

Egelda zaio bat: ezarri da ttante
 ezpain-marrubian, -arrosa arek uste-.

Zizta du ta, ene! odol-ttante atera;
 kukuluñ mizatuta, herriz egatu da.

Egun gutxi buru, Josef ezti billa...
 Baño... zer da an? Jesus! Euzltzeko iskanbillal...

Erle danak itsu, zoro, norabage,
 ninitik zerbaitek euxtsiko bailie.

Ta aberaska-urreeñ, izarño bezela,
 urrin-jerioka, ñir-ñir, odol-ttante!

Arrigarri bai eul... ta artuz aberaska,
 poz-ttuttulu jo du Andre Mirengana.

Bañā Andra Miren en sen zorrotz, argia!
 Ikusi orduko barrendu guzñia...

Josutxo deitu du; laztan dño gero
ta aberaska bera jaten eman dió...

Sagara-muñoen, Josu gorde zaigu:
Onatx, erletxoak, Lore ori miztu!

Loramendi

OI LURRAI OI BIZITZA!

Oi lurra! Oi bizitza! Oi denpora!
Nire ondoan dena ihesi ba doa,
errekea, eguzkia, zeruan lañoa,
eguna ta gaba, hiretargia, itsasoa,
Ta zeuen mailaz-maila gorago
ta urrunago, ni neu be ba noa.

Atzo nengoan lekuan gaur ipini deuste
ornigarri triste bat, igar ta sikua,
pena baten zapi baltzetan batua.
Besterik ez dago. Haurtzaro galdua,
gaztaroa... Dana dago zimeldua,
hodei arteko hiretargi lez bigundua.

Nire bizitzan arantzak, ilunpeak,
ta goizetik gabereinoko negarra.
Tristura triste baten belarra
arimaren soloan, ta bularra
kiskaltzen pekatuaren sugarra.
Nire arima, arima ustel zantarra!

Oi lurra, oi urteak, oi pozak!
Danak joan dira. Ta mundua
ilun daukat. Busti nire ingurua.
Non zaria amesak?... Ahaztua,
bihotz ondoraino jausita damua.
Penaren uretan kontzeintzia mindua
barnean, ezin sofriturik pekatua.

Oi urtien pekatuak... Gure Aita betikoa,
perka arren nire bizitza zoroa.
Aita zara: perka semien semetza gaiztoa.
Ta zuk, Jesus, gure Erosle gozoa,
emostazu zeruan zure Amaren altzoa.

Jose Azurmendi

NOR OTE DOAKIGU?

Nor ote doakigu / d sterru hontarik?
Zerurat nor doaku / loriaz jauntzirik?

Semea galduz geroz / triste zen lur huntan,
bi zirik bere gogoz / baizik zeruetan.

Zaruan, oi Birjiña, / zein zaren doatsu!
Gu ere, Ama ona, / el-arez ~~xxxxxxx~~ gaitzatzu!

Zerutik urrikalduz / beha gure alde,
lur huntan zuri oihuz / ersturan baikaude.
Maiteki gure beira, / Ama, egon zaite

40

GURUTZ-PEAN

Oinez dago oraingik / oillar lazgerria,
Artxanda gaillurretik / didarka larria.
Gauaren sorburuak / adi dagoz, adi,
begi biak edegiz / eguzkia irudi.

Belak, ur-aingeru / antzekoak, ziur,
lur-ertzera dakaz / itxasoak biur.
Mendi ta uri, ail, zazpi / giltzez untzatua,
or odolatan Kristo, / Jainko Gizondua.

Andra Mariak, zapi / baltzez miñetan,
Golgota samiña dau, / uri-ertz, Artagen.
Odol bi, jarioka, / gizona erosiz,
auskal semea nairik / onera ekarriz.

Ameseko basarte / ezkutuetatik,
istil-zuloetako ur / illa zurrut nairik,
ekaitzaxakax zakar mendean / ezkurtu piztiak
ixil itxi oi dabez / euren gordegiak.

Kristo, ail, bitartean, / gurutzean dago,
gugaitik odol-ibai / gu zeruratzeko.
Lurra, gariz jantzita, / igitai-zain, zirkin,
sutan dagon olatu / sort-eraziakin.

Ele-zarrezko doiñuz / sorgin-durunduak
errekarentza amiltzen / osoz izutuak.
Oianean sartu da, / mee, iper-aizea,
basauntz-adar ta tantaiz / guras jabetzea.

Ez-illak, edo, bear / bada, zerraldoak,
bedarraren azpian / dabese, saldoak.
Kristo, ail, bitartean, / gurutzean dago,
eta Maria, aren / gurutz-pean, tinko.

A. Onaindia

OTOITZA

Ama, Beñat'ek zuri
egitiko otoia
izneurtuz agertzeko
emoidazu dola.

¶ Mari, guztiz garbi,
gomuta egizu
magalera yatzunik
iñor ez dala izu.

Apalik yatortzuna
laguntasun eske,
bertanbera uzterik
ez dogu siñeste.

Itxaropen orretan
sendoturik nator;
garbien Ama garbi,
zaitez errukior.

Pekatarari ziztrifau
auzpaztu naiatzu
arren egin gurarik,
zotin ta negartsu.

Seme Jaungoikoenaren
Ama samur ori,
entzun dei au, ta jaso
erruki-eskari.

E. Erkiaga

AGUR,AMA MAITEA

Agur,Ama maitea,
agur zuri,aguri
Agur,graziz betea,
agur zuri,aguri

Jai koak bere Ametzat
zu begiz jo zinduzan:
egizu Jaunak gu bere
semetzat artu gaizan.

Baletza emon zeutsonez
ainguruan itzari,
guztiok egin gaitela
Jaunaren zerbitzari.

AMA EDER GARBI

Ama eder,garbi-garbi,
Ama maite kutuna:
zuretzat gure biotza
ta gure maitasuna.

Zu maitez bizi nai dogu,
zuri beti abesten:
egizu,Ama,zureak
beti izan gaitzen.

Begiratu egiguzu,~~xxxxxxx~~
ai!,eriotz orduan.
Ama maite,beti-beti,
zugaz nai dotzeruan.

Lagun eiguazu zerutik
betiro,Ama onal
Orixe bai gutzat eder,
orixe zorional

AMA MAITE,MARIA

Ama maite,Maria,/ egiguzu lagun,
zure bitartez Jesus / ikusi dagigun.

Aingeruzko lirio / txit edergarria,
usain gozozko lore / zerutik jatsia:
gorde gagizuz,Ama /guztiz maitatia,
e, dagigun zikindu { onbide garbia.

Zure koroi ederrak / ugaritutzeko,
arren,eskatzen dautzut / lagun egiteko.
Zatoze,bai,gazteak,/ zeruratutzeko;
Birjina deiez dago / Agana joateko.

BEGOÑA^KO AMA SAMUR

Begoña^ko Ama/samur maitea,
izan zaitetz gutzat / zeru-bidea.

Begoña^ko Birjina,/ Bizkaí^ko Erregiña,
Jainkoaren Ama:
Zuregana datorren/ erri oneri egin
abegi onena.

Onaxe igon eben / gure gurasoak
Ama ikustera;
gure amak onaxe /gu umetan ekarriz
zuri eskeintzera.

ZERU GOI+GOITIK

Zeru goi-goitik Karmen'go Amak
beti bereak zaindu ditu;
berak zaintzea gura ba'ozu,
zintzo maitatu egikezu.

Karmen'go mendirantzã
itxaso barrutik
odei zuri,urtsu bat
etorri zan goitik.

Jaunak bialdua zan
Amaren aurretik,
en biurtuko zalako
errukiz gugaitik.

OI KARMELEKO LOREA

Maria,oi Ama ona,
otoi,gu ez abandonat!
Maria,oi Ama ona,
Maria, Maria, otoi, gu ez abandonat!

Oi Karmeleko lorea,
oi lore pare gabea,
gözotasunez betea,
zure usaina senditurik
nor daiteke urrunt zugarik?

Gaiten beraz gaiten beztu
erropa untaz sailduki,
jarraiki Ama onari;
esperantza,konfiantzãa,
gure indarra da Maria.

Maria,zure parerik
ez da zeruan saildurik
ez eta arkanjelurik.
Oi nola duzun distiratzten!
Zu norik etzaitu ederresten?

Oi Ama guziz maitea,
Ama graziaz betea,
ez ahantz zure semeak!
Eda zatzu zure besoak,
urrunt ene-ganik etsaiak.

Zure abitu saildua,
oi Ama poderetsua,
da ene ies-lekua;
untaz naizeno beztiturik,
ez dut ez etsaien beldurrik.

EGIZU ZUK,MARIA

Egizu zuk,Maria,/gugaitik erregu,
eriotzako orduan/ez gaitezen galdu.

Pekatariorik, Ama/Birjiña zaitugu:
zugar geure biotza/guk ipinten dogu.

Zure izen santuak/lagundu bekigu;
zure biotz onean/itxaroten dogu.

Pekatarien Ama/ samurra zara zu,
arren,zure semetzat,/ Ama, ar gaizuz gu.

I

Aldi suminduaren eragin deseginkorroz
oldartu diran asarrearen semeak dira ;
odol irakindurik , etorkizun begira ,
bizi izaera lasterrak deskaien lasterrez .

Mundu barri bati deika,karraxi bizian
mailu ta izkilluz,dana autsi ta,apurtuz ,
gizartea erretxin,ika-mika gorrían ,
egungo bizi-lazdura gordiña azalduz .

Gaur pekatu da bigunkeriz itz egitea :
ez larrosa ez ur garden,ez izar bitxirik ...
Oro baitago giza-piztien orruz betea !

Oi,Begoñako Ana ! Egungo garrakkeriz
erotzen,itotzen ari gara kutsuturik ,
maitasunezko argi bizigarria itzaliz .

2

Ereintza Gaiztoa

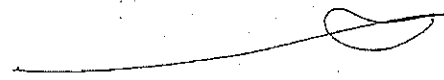
Gorroto azia ugari erein ta zabalduz ,
indarrari indarrez erantzunik ... Oi,biotz !
arako "begi ordain begi ta,ortz ordain ortz" ,
oiñarri estu ori gogor aldarrikatuz ...

Asarrez irakindurik,abere basatiak
bezala eriotzea oiukatzen dogunean
ta,alkarbidezko izar eder dizdiratiak
itzali ta suntsitu nai ditugunean ....

Zer ondorio itxaro dagikegu,zer argi
ta,ze bide barri gizartearen onerako,
zer atseden-estalde ta,ze bizi-oiñarri ?

Zergaitik odolezko bide baltzak iriki
garrakkeripean beti mindurik bizitzeko ,
illunkor beti,ez eguzki ta ez illangi ?

Muniategi-tar Sabin .

JAINKOAREN AMA

Jainkoaren Ama, Ama guztiz ona:
zaitugu maite beti, beti,
zaitugu maite beti, beti!

Gure esker gaiztoak zure biotza
dabe erdiratzen, samurra baita.
Gutzaz izan eizu beti errukia,
beti, beti!

Gugandik etsaiak bialdu egizuz,
gugana begiak itzul egizuz.
Ama guztiz ona, zeure-zeureak gozuz,
beti, beti!

Zeureak betiko izan nai dogu,
zure biotz onak artuko gaitu.
Ama guztiz ona, maitatzen zaitugu,
beti, beti!

ZERU ETA MUNDUAK

Zeru eta munduak/zurekin pozturik,
kanta-kantari dagoz / biotzak suturik.
Agur, agur, agur, Maria:
agur, agur, guztiz garbia.

Maria, sortu zifan / orban bagekoa,
donetasun guztiaz / apaindutakoa.

Oiñ-azpian lerturik / Luzbel'i burua,
garaitu dozu, Ama, / betiko inperua.

Zeru eta munduen/poz eta atsegia,
zara biotz guztien / jaube ta erregia.

Gure etsaiak dabiliz / gu galdu naiean,
baiña Maria'k ditu / lertuko oiñ-azpian.

ZERUKO AMA

Zeruko Ama, izar argia,
zugana gatoz poz-pezik.
Geure biotzak artu eizuzuz,
zaindu gagizuz zerutik.

Gonutau zaituz, Ama on-ona,
iñoiz be entzun ez dala
zuri deitu ta leguntza berik
iñortxo itxi dozula,
iñortxo itxi dozula.

BIGARREN ATALA

KORDATZEA

B E G O Ñ A K O A M A R E N

I R U D I A,

K O R O A T U A

Irudi bikain

Begoña'ko eleiza zarra botarik, XVI'garren gizaldian, barria egiten asi zira-
netikoa da, gaur be, altara nagusian daukagun irudia. Ez dakigu, esan dogunez, noizkoa da-
nik; baiña guztiz ederra da, ta antxiña-antxiñakoa. Azaletik ixan ditu aldakuntzak; aldi-
kada luzeetan jantzirik gon da, mantu ederrez apainduta; beste aldikada batzuk, egilleak
asmatu ta edertu eban lez, mantu ta ostantzeko bitxikeri barik.

Andres Mañarikua'k onela margozten dauSKU irudia, jator ta bizi: "Bardingotea
da irudiaren goibea (1,17 m.), gure Birjiñetan oitura zanen artekoa. Bizkar begako aurki
txikian ezarrita, Umea dauko altzoran. Ule-adatsaren lauki barruan geratzen yako irudiari
arpegi arrautz-antzeko biribilla; ule-adatsa zati bi egiña da ta bekoiki zabala agirian.
izten dautsola, sorbalda gaiñeraiño jausten yako belarri atzetik, gero bizkar-gaiñean din-
dil ia osorik estaltzen dauan zapiaren toloztura artean gordeaz. Eder narea dau betarte-
a; begi aundi zabal bik eta ezpanen irribarre doi-doi asiak, arpegikera maitagarri ta
atsegiña ezarten dautsoe".

Eta arpegiaren neurri ta taiuan ditu beste atalak be. Onela darra idazle-
ak: "Arpegiaren betetasunari erantzuten dautse irudiaren beste zer guztiak be. ~~██████████~~
~~██████████~~ Tunika ta mantua jazten ditu Ama Birjiñak. Bearri batek izten dautso
suingaiñekoaren ertz-ozka eratsua ta loki batek estutzen gerrian, soin-enbor osoari olako
lerdentasuna emon eta bular-azkarria zerbait agert-erazten itxirik. Txirikin (tunika)
gaiñean mantua daroa, ta onen iduna bular gaiñean tolestean da ia gorputz guztia beregan
batuaz, eta, belaun-gaiñez izur eskotan jausten dala, eskumako oiñeraiño jatsi ta ezkerreko
belaun gaiñera jagiten da zearka, bertan loturik aren ertz-mendelak. On jantzi biak tuni-
ka azpian ajiri dira, onek arein artean egiñik bere azken izur edo tolosa".

Onan amaitzen dau, azkenik, Begoña'ko irudi eder onen itxura antzetsua:
"Birjiñaren ezkerreko eskua, leun-leun landutakoa, Umearen bizkar gaiñean kokatzen da;
iñoz eskumako eskuan lora euki izan dau, bere birjintasun garbiaren ikurra. Bekoz beko,
ezkerreko oiñerantza jarrita, baiña Amaren ia-ia magal erdian, Umea datza. Onk be txiriki-
ña ta mantua jazten ditu; betarte atsegiña dau, argi ta txeratsua guztiz. Bere berna bien
ezkerrerantzeko zirkin ariñak, liraintasunez beteten dau irudi dana. Eskumaz bedeinka-
tzen dau, ta ezkerrean liburu edegi bat dauko. Bizantiar edo erromar irudien gogor-era gait-
durik, Umeago egiñez, maixu dala jarraitzen dau, bere Bearri ona, egiaren iturri, erakusten
diarduala "Irudi, ~~███~~ bere egunean, bizi ta illen epaille izango dala adierazoz" (Santa
María de Begoña en la Historia espiritual de Vizcaya, Bilbao, 1950, 104 or.).

Bakearen Ama

Irudi mota au ez da noizik beñean baiño aurkitzen ez dana. Dirudienez,
gure eleizetako Andra Mari artean sarri samar aurkitzen da; Ama-Semeak alkarrekin osotzen
daben talde edo bikote atsegiñari, euren zirkin, jarrerera, zazpi-egal, bular gaiñeko bitxi ta
beste zeaztasun askori begiratu ezkerre, orrela dala esan daikegu. Garai aretan egin-eredu
lez eukien tankera berezia dogu, ziur asko. Egikera ontakoak dira beintzat Bizkaian bertan
Gatzaga'ko Birjiñak Zaldibar'en, Arantzazu'ko Justo ta Pastor deunak, Fika ta Lamindano'
koak, Gainko'koa Arrieta'n, Busturi'ko San Kristobal, Derio'koa, ta abar.

Bego emen, esanaren siñisgarritzat, Aita Lizarralde'k oni buruz diñosku-
na. Begoñako Amaren irudia ~~███~~ "da-diño- XIV'garren mendeko irudi-lan bikain-bikain bat,
Jaunerriko beste aizta askoren aizta biki ta adiñeko, baiña edertasunez eta apaindura abe-
tsez, baita leentasan-eskubidez eta eleiztarren eraspén zaletasunez be, guzti orrein gaiñe-
tik dagnana; gaur arte bera izan da, gaiñera, aldiari gagokiozala, bere aizta aundi ta txi-
ki guztien ordezko, Ama Birjiñaren irudiai buruzko ikas ta ikerlanen laterri arteko kon-
kurtsu ta leiaketetan" (La Imagen escultórica: Andra Mari, "La Gaceta del Norte", 1932-17-9'an,
1-2 or.).

Eder ta bizi Ama-Semeak, bikote begiragarriari, ama ez da zar ez gazte irudian, bai bien arteko; gure aurretikoai eder yakeñ itxura denez, ama edin eldukoa begi aurrean jartea. Orrela, egia esan, obeto jakin ta ulertuko bitu gure kezka ta bear-izanak. A. Mañarikua 'k didaz: "Gure bizitza... Erdi Aroko bizkaitar latz arein bizitza, alderditar zakar areina, egundo ase gabe zelatan, beti apen eta bengantza kirets lazgarrirako arin, euren errikideen bakearen lapur... Burrukaz jausita, Begoñako eleizatxora urreratzen ziranean, ezpatea odol-jario ta arimea gorrotot, edo ta barne-kezka bizitan bear bada, Andra Mariaren aurrean auspeza jarten ziran... Euren Birjineak, Artagan galñean eurak aulkitu ebenak, arein torre ta bizi nasai iskanbiltuak azpian zifula, biotz-taupada ñabar barik, irri-barretsu ta maitagarri bere eskerrez betearen zabaltasunean, altzoan eukan Semea eskiñirik, bakeaz mintzatzen yakeñ. Jainkoaren Ama, Begoñako Andra Mari, Bakearen Ama dugu" (Ntra. Sra. de Begoña y su Santuario, Bilbao, 1950, 33 or.).

Bilbao'ra jasteak

Ona Begoña ta bertan daukagun Amaren irudia. An inguruko arte ta zugataz tzak lenengo karlatar gudan, 1835'an egin-eginean be, Bilboko liberal agintariak, karlistak andik erosoko ebelakoan, ebagi ta erre egiezala agindu eben. Ainbat gizaldiko arte guren areik eratsi ta suntsituak izan ziran; ez, osterá, arte artean agertu zan Andra Mari, ezta onen irudi ederra be, ez eben eratsi. Geugaz daukagu oraindik, gure Zaindari zerutar Bizkaitarrak, eta bilbotarrak baitik bat, asko-askotan eta aldraka, belauinak makurtu izan dabez aren begi aurrean. Ez bear, legorte, uiol, izurrite ta antzekoetan, ez ete ebezan Heragandik artu konta ezin ala mesede, ta on-egite ta poz-alaitasun? Maite eben itxastarrak, eta Amek galzori ta estuasunetatik onik aterá ebazalako, esker onez galñezka, Begoñara igon oi ziran. Zenbat malko legortu, zenbat biotz naigabetu arindu ta zenbat arima kezkatu, ez ete dituzte Begoñako Amak poztarazo ta zerurako bidean ipiñi, gizaldian zear?

Atsedean bakoa izan da, ta gaur be ba-dozu, ona eltzen diranen lerro luzea, oiñez ta belbillez; meza entzutera, bederatzi-urrene egitera, egitiko agintzariak betetera datoz asko ta asko; itxastarrak, baserritarak, bertakoak eta arrotzak, sal-erosleak, dendariak, gudari doazanak, langille lauak, umeak, zarrak, ezkongaiak... Erromeriz datozenak ez dira gitxi, ezkontera, eleizkizun ederretara... Bizkaitarren zintzotasuna ta esker ona itzali ezinak noski!

Maite doguna ur-ur euki nai izaten da ta Begoñako Ama Bilbora jatsia izan da, iñoizko estualdian, uiolatan, izurrietan. Lau bost bider beintzat, Begoñako Amaren irudia aundikiro Bilbao'ra jatsia izan da ta bertako kaleetan zear ospa aunditan erabillia, bilbotarren eraspeneri ase-bete ederra emonik, dakigunez, lenengo urten eban Begoñatik, 1651-9-8'an, uiol izugarri bat zala ta. Urteira onegaz, urak laster biurtu ziran euren asketara, ta bilbotarrak pozik be pozik geratu yakuzan; beste bein be, 1737'an, beste ainbeste egin zan, bigarren uiol ikaragarria ikaragarria zala ta. 1855-9-8'an, irugarrenez jatsi eben, lenengo Bizkaiko erriak eta gero Bilbao beazun-miñez baxter gutiak kutsuturik aurkitu ziranean. Jasteaz bat, laster asi zan izurria baretu ta gitxitzen.

Irddia andik ona

Zerbait aitatu dogunez, Begoñako eleiza ta inguruak, gorriak ikusi bear izan ebezan gerra ta erasoaldiakaitik. Baten-batek, berez, itandu daiket: Santutegiak orrenbeste ez bear izanik, XVIII ta XIX garren gizaldian batez be, zelan onik aterá zan Andra Mariaren irudi ederra? Bein baiño gelagotan, egia larri ibillitakod dogu. Zulo galantez beteak izan ziran, ez gitxitan, eleizako teillatu, orma, ganga ta alboak; baita su ta kez ederto baltzituak be; eleizak eukazan ondasunak: bitxi, zidarlan, urrelan, edergaillu-barik garri geratu zan Begoñako Santutegia. Irudia, alan be, eskaltz artean ontzi ariñaren pareko, beti agertu izan yakun txairo ta irripartsu.

1808'an, Napoleon'en gerratean, orduko frantses soldaduak salgei ipiñi ebezan beeko kaleetan eleiz-jantziak, kalizak eta abar. 1836'an, Begoña'ko eleizea oso ro erantzi ta morritzua izan zan esan dogunez, altara, azpiko ol, erretaula edo altara buru ta beste zer askorik sutan erre ta kaskaliáz. Sute orretan mirariz etzan jausi Andra Mari'ren irudi bikaina: biotz-aundiko giza-talde batek, zer jazoten zan jakinik, artu ta Santiago eleizara jatsi eben; bost urte geroago, 184-8-1'an, eleiz-barrua, torrea ta ingurukoak, zerbait apaindu ebezenean, barrira Begoñaratuá izan zan, jentetza aundia etzetik ebala.

Azkenengo karlistadan, erasoaldi gogor baten ondorean, ots, 1873-12-3'an, liberalak jabetu ziran sentutegiaz. Bertako apaizeriak, eleizako ondasunetan aurreko gudal-dietan egindako ezbehar eta triskatzarik egin ez egien, gau-arik ballotsuenak atera egin ebezan eta toki ziurrean gorde. Andra Mari'ren Irudia be, "Refugio" deritxon ondoko komentura aldatu eben. Baiña karlistak, liberalak Bilbora jatsi gura ebela jakin ebenean, ariñketari artu ta arrisku bako lekuan jarteko alegiñak egin ebezan. Lekeitio'ra eron nai izan eben aurrena, baiña Begoña'ko eleiz-gizonen erreguz, Santa Marina'ko Justo ta Pastor Deunen ermitan gorde eben; geroago, toki a be guda-oiñetik urtxu egoala-ta, Kastor Andetxaga karlatar jeneralaren aginduz, Zornotza'ra aldatua izan eta Larrea'ko karmeldarren eleizan zaindu ta eukia. Gerra amaitu ostean, 1876'an, ~~xxxxxx~~ Begoña'ko bere eleiza ta aurkera eron eben atzera.

Barriztatzeak

Lorak ekaitzaren ostean, illak ezpa-dira beintzat, euren buruak goratu oi dabez; bardin erriak, sendiak, pertsonak be: lanari lotu ta apurtua osotu. Bizkaitar kemen-tsuak orrelaxe jokatu nai izan eben gerraldi latz aren ostean; Begoña'ko eleiza, abadetxe ta birak garbitu ta barri egin b ar ziran, eta ortarako, guda amaituaz bat asi ziran lanak, Miguel Garrastatxu bilbotar etxegillea zuzndari zala: arresi, lueban-aska ta karkabak bete, eleizako ta torreko sakar, nusketa ta ondarrak kendu, eleizeari teillatu ta azpi barriak bo-ta, zortzi bat illabetean inguruak naikoa garbi geratu ziran. Urrango urtean, au da, 1877'an, egin ziran zeru-ganga barria, atxurdiñezko altara-maia, zidar matelezko irudi-uztaia ta abar.

Denpora geiago eskatzen eban torreak, oso zarteatuta bait egoan. Baiña au be 1881'rako azkena emonik ~~xxxxxx~~ aurkitzen zan, aurrekoaren antzekoa gitxi gorabera: be-rraogetamar metro lez eukazan gorantza; gero jarri ziran kanpaiak. Bernabe Garamendi'k, bere kontura, egin ebazan atxurdiñezko maia, irakastegia, Apostoluen irudiak eta eleizearen aurre-kaidea kanpotik. 1884'an ipiñi zan organua, Cavaille-Coll etxe ospetsuak egia.

Edu orretan, makiña bat begoñar eta bilbotar zintzok lagunduta, burutu ziran azkenik be barriztatze lanak. Torrea, alan be, etzan ondo aurkitzen, errez jausteko arriskuan baiña. Gotzaiñak, ain zuzen be, 1894-10-30'an, arrakalatua ta jausi-agiñik egoan zatia botateko baimena emon eban.

Geroago, diru-mordo bat batu ta Kasilda Iturrizar andreak ilburukoan i-~~xxxxxx~~ ortarako itxitakoaz batez be, J.K. Untzeta jauná bertako txaunburu zalarik, 1901'an asita, Jose Maria Basterra'k bere kontura artu ta burutu eban gaur daukagun torre lerdena. 1923'an, Bizkaiko Bankuaren pentzutuan, jarri zan txillinteri edo karilloia.

1880'an, Begoña'ra erromes

Jaznera gozoak oroitzea eder. Gorago esandako jazokuna, au da, 1885'ko-a etzan txikiena izan; izurrite arek zigorpe eukan Bilbao osoa, ta Andra Mariaren bitartez, Begoña'ko Amaren mesedez urten zan estualdi latz orretatik. Jaznera gogoangarri orren 25' garren urte-urrena etorren. Gene-benetako abagunea, beraz, 1880-9-8'garrena, Bizkai ta Bilbao osoa, andik eta emendik pregrinaziño beroretan, Begoña'ko Amaren oiñetan auspez-a, teko. Ta or-rr-la egin zan. Ezetzak eta baletzak izan ziran, ez gitxi; batzuk, liberalak baitik bat, politikazko indar-erakusketa lez, karlatarrena jakia, artu eben, euren Irurac-bat izparringi-aren bitartez, aurkako turuta ederto jorik.

Eragozpen guztiak gairidituz, jai ederrak ospatu ziran. Illunak ala argi-ak ete indar geiago? Iraillaren 4'tik 8'ra, Bizkaiko erri guztietatik urreratu ziran Bego-ña'ra, erromesak eta erromesak: Markiña, Durango, Gernika, Lek itio, Karrantza, Orduña, Mundaka, Portugalete, Luiu, Mungia, Zeberio, Balmatseda, Arratia... nundik ez? Erromes-egun zoragarriak danak, baiña azkenengoa ~~xxxxxx~~ batez be; egun aundi onetan, barruan eta kanpoan esan ziran mezak, ixillak eta abestuak, euskerazko ta erderazko itzaldiakaz. Ogei ta bostgarren urte betete bikaiña, bene-benetan, Bizkai osoak bere fedearen eta maitasunaren ezaugarri gozoa, sakona, seme leialena Begoña'ko Amari emon eutsonekoa.

Jaiak amaitutakoan, ~~ExM~~ E. J. Labairu'k au idatzi eban: "Amaitu da zorio-nez Begoña'ra egindako eleiz-erromesa. Irurongi bat milla erromes, etorri dira bidazti Jainko aren Amaren aurrera, berau omendu guraz... Bilbao'tik Begoña'ra egiteko zan ibil-txangoa debekatua izan zan; Uriak, alan be, millaka ta millaka jente on eta autatu emon dauza egu-nokaz Begoña'ri, Bizkaiko uriburuak Bizkaiko beste edozein erriakoak eta euskaldun edozein lurraldekak lakoxe sentimentuz sutatuta dagoala, aitzen emonaz" (Boletín de la Peregrina-ción, 12 zenbakia, 1 of.).

Koroatzea

Zein eguneroko lan-kezketan, zein arima aldetiko zereginetan, nekaturik, erdi porrot eginda gelditu ez gaitezkan, bult-ada gozo batzuk egoki datorriguz noizean bein: izatezko legeak eskatua dozu, ez besterik. Hardintsu jazo oi da, eritxi baten, Andra Mariagazko eraspenetan be; bai, egoki da, noiz edo bein zugatzari iñausketa batzuk egitea, olako ezten-zizta erabiltea, artutako bidean aurrera egin dagigun. Onako zerbait izan zan bizkaitar guztientzat, 1900 garrenean Begoña'n ospatu zan Andra Mariaren koroatzea.

Zio bat bear zan ortarako. Eta, ain zuzen be, urte orretan etorren fetxa egoki-egoki bat ospakizunori gertatu ta aurrera eroduz al izateko: Haro'ko Diego Lopez'ek, Bilbao irasi ta, Begoña'tik azke, uri legeztu ebanetik seigarren eun-urtebetea zan. Beraz, jazoera onez baliaturik, bere biziko eretia iruditu yaken Aristides Artiñano ta orduan Begoña'n txaunburu zan Juan Krutz Untzeta jaunai, aurretik be toki askotan oitura zanez, Begoña'ko Amari, Bizkaiari ainbeste mesede egiñari, buruan Ama ta Erregiña lez koroi eder bat jarteko. Ortik, bada, 1900-3-19'an, Batikano'ra eskatu zan ortarako baimena, maiatzaren 3'an Erroma'k emonaz eskatzen zan baimena. Ari ta oni iragarri yakon, baita sail askotariko batzordeak eratu be, meza, itzaldi, ereserki, peregrinaziño ta abar, alik ondoen gertatu al izateko. Luis Anduiza'k, Maria Agirre andreak duban emondako pitxiakaz, oso dotore osotu eban koronia.

Bizkai osoak jakin egian, lau aizetara zabal-azo zan asmoaren barria, euskeraz ta erderaz. Beioa emen euskerazkoa, merezi dau-ta. Onela diño: "Bizkaitarrai: Andra Maria-ren izen gozoa, sinizmenaren indarrak erakarrita, zeuen bizitzako egikera andienetan beti erakutsi izan onzuei ta zuen aurretikoak, lurrezko ta lurreko ondasun andirik zuei, geienni beintzat, itsi ezarren, eurakandiko ondasun zindā iraunkor zeru-usaiñeko bitzuk zuen arteko etzerik geienetan agiri dira: Andra Mariari zuen aurretikoak eta zuen aurretikoai Mariak alkarri izan deutesen maitetasuna. Alkar-maitē izate onetan, bera geure zorionean izan iaku garailari: gizonen biotza mesede-eske izan dan baiño zabalagoa izan da Mariaren eskua mesede-egiten.

"Esker ona erakusteko era ezin ohea laster iatortzue; bada Begoña-ko beren agintaulki edo tronuan buruntsi eder bat opa izateko uste ta gogoa zabaldu da. Aita Santuagandik, geure obispo jauna bitarteko dala, iaritsū da Begoña'ko Ama Andra Maria buruntsitua edo koroetua izateko baimena. Onetarako ia batzuk, iñoz ikusi eztoguzan gisako ia ospetsu, eder, zeru-lurren pozgarri izateko iaiak egin nai litzatekez. Erdue bada, aurretiaz izentauko iatzuezan egunetan, erdue zeuen Amagana, gorputz da arima, gogo beroz, zintzotasunez.

"Lagundu egintzue iai onei bidea egiteko arazoa daukan Batzarrari. Zuen eskintsariatari luzatu ezin badazadize, Mariak ezteutso begiratuten emoten iakan gauzeari, emoten deutesen bintzari baiño. Ase daigun bere guraso-biotza geure eskintsari ta eskariz, ariguri ta gurariz; eta berak aspaldiko gizaldietan Begoña-ko zeru-etse onetan erakutsi deuskun samurtasuna samurrāgotuta beragandu gaizala.

"Andra Mariagaitik eta Andra Mariarentzat! Andra Mariagana biotz guztiak! Begoña-ko Andra Mariagana! Urrezko buruntsi bana Ama-seeai bekokian ezarririk, aurretikoak zuei baiño bere zuek zeuen ondorengoi argiroago erakutsiko deutsezue Maria dogula Bizkaiko jaunerri onetako Andra Erregiña.

"Bilbon 1900 garren urteko Maiatzean. Batzarrekoak: Estanislao Jaime Labairu, burua. - Juan J. Lekanda. - Jose Garzia Galdakano. - Frantzisko Iturribarria. - Resurrekzio Maria Azkue. - Aristides Artiñano. - Manuel Goikoetxea".

Bederatzi-urrena

Eurrez zabaldu zan egitarau, dei ta iragarkiai jarraituz, bederatzi urren eder bat ospatuko zan dagonillaren 31'tik iraillaren 8'ra, koroetua izango zan Begoña'ko Amaren dedu ta omenez. Onela ~~egok~~ egingo zan egun guztietan, goiz eta arrasti: Goizeko bostetan meza ixilla ta ta erderazko bederatzi-urrena; goizeko seiretan meza ixilla, itzaldia ta euskerazko bederatzi-urrena. Euskerazko itzaldiak onan: Dagonillaren 31'an, Julian Arana, Yurreta'ko txaunburuak; iraillaren 1'an, Aita Klemente, pasiotarrak; 2'an, Aita Dabiel Baertel, fantziskotarrak; 3'an, Aita Esteban Maria Laskibar, josulagunak; 4'an, Iñazio Gorbea, Berritu'ko txaunburuak; 5'an, Juan G. Kalle, Elantxobe'ko txaunburuak; 6'an, Kandido Uranga, Deba'ko txaunburuak; 7'an, Erramon Pagaña, kapellauak; eta 8'an, Txomin Agirre, Zumaia'ko karmeldar lekaimeen kapellauak.

Goizeko amarretan, eleizkizun aundia gure Jauna agirian zala, bedera-

tzi-urrena ta aber; abesti ta itzaldiak egunero, erderaz. Arratsaldeko bostetan orobat, gure Jauna agirian zala, Agurtza, bederatzi-urrena, itzaldia ta besteak. Begoña'ra igon eziñik aurkitzen ziranentzako, Bilbao'ko eleiza gu, tietan be, illuntzeko errosario ostean, bederatzi-urrena egin zan, zortzi egun orreitan.

Zortziurren orretan, gaiñera, ainbat peregrinaziño egin zan Bizkaiko erri guztietatik: Markiña'tik, Karrantza ta Balmatseda'tik, Barakaldo ta Portugalete'tik, Orduña'tik, Durango ta Areatza'tik, Gernika, Bermeo ta Lekeitio'tik, Mungia, Zeberio ta Orozko'tik, Bilbao'tik. Iraillaren 2'an, igandez, Bilbao'ko emekumena ospatu zan, gazte ta zar, danak auspeztu nai izan eben, gogo beroz ta eretsu, aldatz-gora egiñiko ibiñdeun ederraren ondoren, Begoña'ko Ama eztiaren oiñetan.

Zoramenezko eguna

Eta azkenez eldu zan eguna, egun zoragarria, Begoña'ko Ama koroi dizditsuz jauteko eguna. Aurreko egunean, arratsaldeko lauretan, bezperak abestu ziran eta ondoren egunean-eguneango elizkizunak. Illaren 8'an, goizean goizetik asi ziran Begoña, Bilbao ta inguruetakoko kanpai ta txilin guztiak zaratska; leio ta balkoiak zapiz ta ikurriñez apainduta agertu ziran; or-emen, bide-kurutze ta ertzetan ainbat buruntza, lore-ustai ta kolorezko zubi... Ez, ez zeitela ezer falta omenaldi egunean!

Kaletar, haserriar, itxastar, millaka ta millaka ziran Bizkai osotik Begoña'ra etorriak; eleizea ta inguruak geiago eziñean bete ziran jente fedetsuz. Gazteiz'ko Gotzain ta Koroatzerako Aita Santuaren ordezkari Erramon Fernandez Pierola'k, goizeko bederatziatan, asi eban bere artzain-meza, beste amar gotzain eta erri-agintariak inguruan ebazalarik. Meza ospetsu ta bikaiña, millaka abotsek abestua: Jaime Kardona gotzaiñak itzaldia. Berton bedeinkatu ziran korniak eta jaur-makilla.

Meza eleizkizuna amaitutakoan, Andra Mariaren Irudia eleizako ate nagusira, kanpora eron eben, apain eta eder jantzita. Ementxe, mundua guztiaren begi aurrean izango zan koroatua; ta ementxe, ain zuzen be, Gazteiz'ko Gotzaiñak, Aita Santu Leon XIII garrenaren ordezkarak, gotzain, apaiz, eleiztar, erri-agintari ta jentetza ikaragarriak inguratuta egoala, koroatu eban Irudi agurgarria, Bizkaiak orren maite eban Irudia. Zelan dardar egin eben an aurkitzen ziran biotz guztiak oizko itz oneik ~~xxxxxx~~ zerura igon ziranean: "Esku onein bitartez lurrean koroatua zarean lez, guk be zeruan zureen bitartez koroatuak izatea merezi izan daigula". Begoñako Ama samurraren baletza ta bere bizkaitar seme-alaba zintzoen barre-zuri gozoak txil egin eben, zoramen eztiari, inguru ta gaiñeko biotz-berotasunaren alkartze bizi etenbakoan!

Ondoren, ortarako atondu zan ereserkia abestu zan: Suenabentura Zapirain'en musika ta A.M. Azkue'ren izkia. Jarrailan, Te Deum, Jainkoari eskerrak egiteko. Eta azkenik, Aita Santuaren ~~xxxxxxx~~, ezpirituz ementxe izango zala agindu eban Leon XIII garrenaren onespina. Ezin daikegu adierazo jentearen txalo, poz ta alaitasuna. Or geratzen zan, bai, zeremoni ta eleizkizun bero ta aintzagarri orrean ondoren, Begoña'ko Ama koroatuta, Bizkaiko begirale, Erregiña, Ama!

Oraindik be, jenteak aukera geiago izan egian, amarretan beste meza bat ~~xxxx~~ san zan eleiz barruan, Aita Jeronimo karmeldarrak euskeraz egindako itzaldi bero ta guzti.

Ibilkundea ta ondorengoak

Etzan egindakoaz dana amaitu. Egun berean, 8'an, arratsaldeko iruretan bezperak esan eta Aita Andres Ozerin jauregi frantziskotarraren itzaldi ostean, Begoñako Andra Mariaren Irudia, koroatua, Bilbao'ra jatsia izan zan ibildeun aundiñzabal, errimean. Kale ta bideak guztiz dotoreturik egozala, Zabalbide'tik, San Anton'dik, San Frantzisko kaletik, Hurtado Ametzaga, Areatza ta Bidebarrieta'tik zear, Santiago eleiz nagusira eron izan. Ibilkunde gogoangarria! Bilbao osoak esku artu eban Begoñako Amaren ikustaldi onetan. Gau osan gau-bela egin yakon Santiago eleizan, eta urrengo egunean, eleizkizun ederez an agur-egin, eta ostera be ~~xxxxxxx~~ Begoña'rako bidean jarri zan, Andra Mariari agur-esan eziñik lez, jentetza azi, bete ta eraspentsua.

Aita Santuak be jai onetan parte artu nai izan eban ezker, urte aretan, jaiak ospatu ta laster, azillaren lauan, Begoña'ra eldu zan, arek bialduta, Aikardo Sanz ~~xxxxxxx~~ Samper jauna: Aita Santuak Begoñako Amarentzat emon eutsan urrezko errosario dizditsua ekarren, au iñon domiña batekin: "Leon XIII. Begoña'ko Ama eleiz-arauz Koroatua. 1900".

Orrelaxe amaira zanañ, urrezko kate-orratz txanbeliñez itxirik, Begoñako Amaren Koroatze jaiak.

AMA BIRJINA BEGOÑAKOARI

(Bere koroï iminte egunian)

Zeru eta lurren Egillâeren
Ama doatsu garbia,
zugana dator Begoña aldera
bizkaï'ko jente guztia.

Itx-s-gizonak eta lurtarrak,
nekezale ta aberatsak,
zure oñetara gaur danak datoz
opaten euren biotzak.

Jaungoiko altsuak egin zenduzan
zeru-lurraren Erregin.
O! Zure oñetan bizkaitar onak
gaur zeinbat dogun atsegin!

Eguzki, illargi eta izarrezko
koroia dozu zeruan;
gaur pozik gatoz zuri imintera
beste koroï bat munduan.

O! Zeinbat bider neke artian
ikusî gozuz zerutik,
eta zuk beti gure nekiak
aldendu dozuz bertatik.

Zuk beti, beti gorde izen dozu
Euskal-erriko jentia;
aurrerantzian zeuk gorde geizuz,
Ama Birjiña maitia.

Ama maitia,
gaur zugana
gatoz guztiok
Begoña'ra!

XAGUR, JESUS EN XAMA

AZKEN-AGURRA AMA BIRJINARI

Agur, Jesus'en Ama,
Birjiña maitia!
Agur, itxasoko izer
diratzaillia!
Agur, zeruko eguzki
pozkidaz betia!
Agur, pekatarien
kaia ta estalpia!...

Agur, gizonen Ama,
zeruko Erregiña,
Ama ~~txit~~ gozo txit maite,
amarezko piñal!
Zure gandik juatea
gauza da samia...
Agur, nere biotzeko
poza eta atsegiña!

Agur, gure poza ta
atsegin guztia,
atsekabe danetan
gozakai ezta!
Agur, Birjiña eder
txit zoragarria!
Ar zazu biotza ta
torizu bizia!...

haua
Zure gandik ~~ta~~ alde
biotzak ezin du;
zuregana dioa,
zugañ bizi nai du.
Birjiñ pare-gabea,
bedeinka nazazu...
Agur, Ama nerea,
agur, agur, agur!...

AGUR, AMA JESUS MAITEARENA

Agur, Ama Jesus maitearena,
 ametan zu zare eztiena,
 Zer zorion zurea izaitea!
 Zer loria zure meitatzea!

Birjina Maria,
 noiz bada ni zure
 lorian,
 Zeruan?

Haur gaixo bat, nahigabez artua,
 nola doan amaren alderat,
 oi Maria, gu, bihotza urtua,
 eldu gare zure oinetara.

Ilunpetik bidean doazinak
 ilargiak baititu argitzen:
 arimetan penarik ilunenak
 ola tutzu eztiki suntsitzen.

Ez da deusik barnea darotanik
 anbat ere pizten eta bozten,
 ez atsegin ez eta ontasunik
 nola nauzun zuk bozkariatzen.

Izan zaite gorarik aipatua,
 zero-lurrez beti laudatua,
 zu baitzare gure ies-lekua,
 beti-danik gure kontseilua.

El daba el, zu, gure esperantza,
 el bada el, oi gure laguntza,
 Ama, zato! Bertzenaz ifernua
 laster daite gutaz nausitua.

Zaude beraz, oi Birjina Maria,
 zeruetan beti atzarria,
 Egiguzu Jesus'gandik grazia
 dugun segi guk zure bizia.

EGUN DA GURE AMA...

Egun da gure Ama / zerurat aldatu.
 Gora du bere gana / Semeak altxatu.

Arat el dezagun / ororen galdera:
 Amak dezagula / gozaraz Semea.

Zeru-lur bazterretan / nor zaiku agertu
 egungo gorasmen hau / baitu merezitu?

Haste-nastetik zuen / Jainkoak apaindu   Semearekin baitu / bortizki pairatu,
 doain baliosenez, / bertutez loretu.   Ama da lorioski / egun zeruratu.

Haren ganat guziak / nahi gira bildu:
 ornit, bear girela / ortarat bermatu.

J. Lohiague

ESKARIA
(Larrinaga ko espetxean egiña)

Sortzez garbia
zarian Amatxu,
Amatxu maite samurral
Zeure aurrean
auzpeztzen naz, ni,
eskatzen laguntasuna.
Biotz-biotzez
dasketzut, Ama,
soin ta gogoko osasuna;
espetxe ontako
neke samiñak
jasateko eroapena.

Etzaitzez aztu,
arren, Amatxu,
etxeko, lagun ta senideekin;
jagon gagizuz
guzti-guztiok,
zeure esku altsuekin.

Baita, Amatxu,
eskatzen dautzut
Aberri-askatasuna,
bizi gaitezen
guzti-guztiok
goraltzen goiko Jaun ona.

B. Aurre-Apraiz

TORI, AMATXU!

Loratxu bat eta malko bi,
-beste emokairik ez daukat ata-
ar, Amatxu, nire opari.

Maiatzeko arrats-bera aratzean,
zeuk baiño atera ezin zeinkedan
arantza zorrotz bat daukat barruan...

Mendi-mendian artu dot
loratxu urdin au,
garbitasun-ikur;
ta biotzaren barruan,
malko gardenok,
maitetasun zigur...

Loratxu bat eta malko bi...
-maitasuna ta damua-, emen
nire biotzaren iturri.

Tori...!

B. Aurre-Apraiz

AGUR, ERU GABEKO

Agur, erru gabeko Birjiña Maria!	Adan'en pekatuan etzera kutsutu.
Agur, zeruko Izar lausorik gabial	Bertatik eguzkiak zinduen apaindu,
"Guztiz zera ederra" zenduen aditu, ~~XXXXXXXXXX~~	illargia oiñetan zitzaizun geratu.
Jaunagandik mundura ziñanean sortu;	Zure burua izarrek zuten koroatu,
ez det, bada, errurik zuregan arkitu.	zeru-lurreko galak zuga ziran bildu.

MARIA, GURE OIUA

Maria, gure oiua maitaz entzuten dituzu: eskean gatozkizunoi, erren, lagun egiguzu.	Eman esku, gorputzeko gaitzik detorkigunean; pake-egunak ditzagula betiko argira artean.
Pekatupean bagaude, lagundu kateak asuten; lagundu, gure biotzen lotura txarrak etaten.	Ez utzi eriotzean semeok laguntza gabe, zurekin egin gaitezen betiko sarien jabe.
Lagundu, munduak iñoiz bagauzka lilluraturik, erima gal ez dezagun zeru-bidea utzirik.	Aintza Aitari, Semeari, aintza Espirituari, graziaz jantzi zaituen Irutasun santuari.

AGUR, AMA, ERUKIZ BETEA

Agur, Ama, / errukiz betea,
Jainkoaren / grazizko lorea,
itxaropen / ustelik gabea,
Ama pozez / Jainkoak asea,
zu, Maria!

Gizadian / aurrik ederrena,
neskatxetan / agurgarriena,
birjiñetan / garbiz garbiena,
ta gorago zeruan zaudena,
zu, Maria!

Egin zaitu / Jaunak miragarri;
autu zaitu / mirabetzat, Maria,
auckeratu / andre zoragarri,
zeruko ta/lurreko mirari,
zu, Maria!

Nai zaitugu / dnatsu aitortu,
egiñalez / ezin dugu lortu,
esan, jardun, / itzetan agortu,
zu goratzen / geldi gera mutu,
zu, Maria!

Zakigu, Ama, bizian atsegin,
gauden beti/pozetan zurekin,
atzeritik / irtetearekin,
bil zeruan / gu bingeruekin,

MAIATZA DA

Maizatza da urteko / sasoin aderreana,
Amaren laudatzeko / autatzen duguna,
autatzen duguna.

Lore berezienak / eskainiz Amari,
zatozkiote denak / bihotza kantari,
bihotza kantari.

Uda berrian oro / dire miresgarri:
lurrak loretuz dio:/ ospe Mariari!
ospe Mariari!

Eder da iguzkia / agertzen zeruan...
Eoerrago Maria / Erregin munduan,
Erregin munduan.

Denak ditu xoratzen /goizeko izarrak...
Zerukin izarrak / zeru-lurrak argitzen / Mariaren aurrak,
Mariaren aurrak.

Irriz lili xuria /dago aranean,
Ama zein den garbia / guri nahiz erran,
guri nahiz erran.

Arrosa mudatzen du / galerna gogorak...
Amodioa ez du / nihoiz galtzen Amak,
nihoiz galtzen Amak.

Guterik urrun zatzu / atsegin galkorak,
garbi beira gaitzatzu / zuri dauden aurrak,
zuri dauden aurrak.

Il-eta zeruetan / ar gaitzatzu denak,
detzagun beti kanta / zure ontasunak,
zure ontasunak.

Iratzeder

JAINKOAREN AMA GUZIZ GARBIA

Jainkoaren / Ama guziz garbia,
Jesus Jaunak /zuri nau eman ni.
Zute aurra / naizen geroz, Maria,
oro zuri / nahi naiz eskaini.

Ama eztia,
otol, ar nezazul
Naizen guztia,
emaiten nitzazu.

Ikus zazu / Satan'en malezia,
el zakizkit / lanjerren artean!
Ar nezazu, / nere Ama eztia,
betikotzat / zure gerizean.

Lekukotzat / arturik Jaun andia
zinez dautzut / egun itz emaiten
mundu huntan / nere bihotz guzia
dela beti / zurea izanen.

AMA URRUTI MINEAN

Atsegin zaiataz
ixilik zagozanean,
ezpazengoz lez
zakusdazanean.

Urrundik nozu entzuten
eta nire abotsak ez zaitu ikutzen.
Alan ere atsegin zaiataz,
- egaran bezala-
begia, galdia? zuria,
agoa, mosu batez ertsia.

Atsegin zaiataz
ixilik zagozanean,
ixiltasun betea
zukan somatzean.

Nire abotsak ezin zaitu iritxi
baina entzun egiten nozu;
izlari zaitut ixiltasun geldia,
zeure ixiltasunez ixildu nagizu.

Zeure ixiltasunez nai nintzakizu mintzatu,
lurbira, isaso ta eguzkiak lez itz-jario ixil sortu.
Gaua bezala zaitut, itz-gabe, geldia, sakon, izartsu;
Zure itzik ezak izarrena dirudi, urrutiko ta gozatsu.

Atsegin zaiataz
geldia ta ixilik,
zure itsas-begiak
sakon ta zabalik.

Atsegin zaiataz ixilik zagozanean,
urrun eta min, ilda bait zengokez;
zure begiradak poza eiotzen barnean,
zeuganako min, urrutiko maitez.

Lorenko Zugazaga

A M A !
=====

Itz bakar batatz esango dantzut
 Andera Mari, apal, gogo-zat:
 Zu goresteko itzik ederrena,
 auxe niretzat, benetan: Ama!

Itz onetantxe aurki daroat,
 neure esangureen gorespen aratz.
 Aratuarren neure bilduma,
 onentzat auxe niretzat: Ama!

Mundu zabalez olerkariak,
 gizaldi-zear, itz bikaiñenak
 amaitu dabez... Esanai dana
 esateko nik, aski dot: Ama!

Esan dantzuez Goizeko Izarra,
Kai, Estalpe ta Andera Samurra...
 Baiña nitzako itz ustetsu-urena,
 esanai oro dituana: Ama!

Eguna askeran agurtzeko ta
 illuntze oro, onez eskertuta,
 Zeugan jarririk itxaropena,
 biotzez esan oi dantzut: Ama!

Gabetan loak begiak estal
 -unean bere ezin neure tamal
 -barrusk ertsi, azken-irauna
 soz esan bage, sakondik: Ama!

Lor eta nekez soin ta gogoa aul
 dodazenean Zeuregana iraul
 oi naz, ta adore emole onena,
 agobeteko itz ongillea: Ama!

W. W. W.

Griña zitalen eraso gogor
ta illunean trok-ertzean eskor
nagoengan, leren edena
uxatzeko indar daben itza: Ama!

Zeure garbian auzpezik, apal,
Ama itzak dakast, zeure goitar aal.
Ta Andera aratza, azken-asperena
oguzikeran, esan beit: Ama!

Galtzorieta gaizkale: Ama!
Erruki, Samur ta Itxaroa: Ama!
Atsekabe ta pozetan: Ama!
Oro diñon itz bikaiñena: AMA!

B. Aune-Apnaiz

ERREGINA, ANDRE ONA

Erregina,
Andre ona,
~~xxx~~ gure laguntza,
gure esperantza
zutan dugu.

Auhenetan,
nigarretan
gaude, Andrea,
orko atea
zabal zazu.

Al guretzat,
guzientzat,
Salbatzailea,
zure Semea,
otoitz zazu!

Etsaietik,
bekatutik,
ume galduak
doakabeak
libra zatzu.

Zato hunat
gure ganat,
o amultsua,
eda eskua,
ar gaitzatzu.

LAUDA MARIA

Lauda Maria
zeru lurren Erregina.
Lauda Maria
Andre ona.

Diozagun eman gure bizi guzia
betikot, at orai danik.
Dezagun kanta,
gure bozak baltsaturik,
dezagun maita
bihotzetik.

Zu maitazea,
Erregina guzizkoa,
zu maitatzea
zer gozoa!
Maite zaituenak, o graziaz betea,
egiazki bihotzetik,
bake maitea
gozatzen du orai-danik,
beldur tristea
urrundurik.

Eda zagutzu,
Maria, zure besoak.
Begira zatzu
zure aurrak.

Gure esperantza zutan emana dugu:
zatozkigu laguntzera.
Gida gaitzatzu,
o itsasoko Izarra,
zeruko portu
doatsura.

Mundu gaixtoak
berekin nahi nau galdu,
ifernu beltzak
enganatu.
Bainan bentzuturen tutzu nere etsaiak,
Erregina puxantena,
behar orduan
eginen dut zure-gana
laster lehian,
Ama ona.

Mundu guzian
zaitez beti laudatu
mundu guzian
maitatua.

Nahi zaitur beti iduki
(bihotzean,
Ama ona, ain ezte!
bainan ordainez
ardiets niri gaurie
~~xxxxxxx~~ xiltzeko kareez,
~~xxxxxxx~~ o Marial

BEGOÑA'KO ANDRA MARIARI
(Beren Buruntzieldian)

Jetsi zaitez or goitik gugana
ederto apaiñik, aingeruak;
geuter egiñik, Mariarentzat,
alkartu daiguzan oiuk.

Nok ustu deutzue gaur zerua?
Zeñek zerutu deusku lurra?
Zeu zauguz zerutzaila, Maria:
zeuretzat gure esker-agurra.

Ezta lurtarrek Bizkaia'n artu
eginpeneko buruntzia.
"Erregiña beti izan daigula
Begoña'ko Andra Maria".

Iñoz biotz-lurrun loigarririk
gugandik orra baleioa,
egapean garbi gordezue
guk opariko doetxo.

Maria, gure Ama,
andra ta Erregiña.
Ai beti geure artean
egon al baziña!

Luzaro zauekez goian
zerua edertuten;

goian bego irudia,
zagoz zeurori emen.

Gora bear badozu
laxtan orrek igo,
gora gure biotza;
gorputza, emen bego.

Aingeru lagun kirmen zintzoak
gure malkoen giltzedunak,
udarik uda elaeak legez
zeru-lurretan zabilzanak:
egun au egun illen artetik
egaz beioa zeuen aldran,
gure eguzkia itzaldu ezker
zeuen eguzkia dakusan.

Urrezko itzakaz ezarrizue
zeruan Begoña'n izena,
beren aurrean makurtu daite
Serafiñak buru lerdena.

Gaurko egunaren urrezko ogean
etzun dañean eguzkia,
goi ta beatarrok goretsi daigun
Begoña'ko Andra Maria.

R.M. Azkue

ANGELUS

1) Aingeru batek Mariari
diñotso: "Graziz betea,
Jaungoikoaren Semeari
emon deutzazu sortzea".

Goiz, arrats eta eguerdutan,
Ama, goresten zaitugu;
aingeruaren itzak eurak
guk ber-esaten ditugu.

2) Jaungoikoaren nai santua
nigan dedilla egiña;
izan nañin bai bere Ama,
baiña geldituz birjiña.

Goiz, arrats...

3) Jaungoikoaren Seme mai ea
gizatasunez da jaxten:
oi ontasun egiatzkoa,
Jauna gurekin egoten!

Goiz, arrats...

AMA BIRJINA MAITEA

Ama Birjina maitea,
zeruetako atea,
Parabisuko lorea,
zu zare Ama gurea.

Aurrek beren amandako,
eta amak aurrendako.
Bakotxak badu berea,
bainan, zu, Ama gurea.

Izar ororen Izarra,
zure zare gure bakarra,
Jesus Aurra da zurea,
bainan, zu, Ama gurea.

Bego ura arraineri,
desertuak leinari,
egaztinari airea,
zu, Ama, zaude gurea.

Nigar toki hau utzirik,
storriren zaukularik
airatzeko tenorea,
zu, Ama, zaude gurea.

J. Barbier

UHLDE BATEN PARE

Uholde baten pare / orai bekatuak
gaindiz bazter guziak / ditu ondatuak,
Nun dire fededunak, / nun dire justuak?
Azken eguna urbil / ote du munduak?

Nor da gure artean / erran dezakenik:
"Ez naiz ni deusen beldur, / nik ez dut obenik".
Zuk dirozu, Maria, / ain garbi izanik
gure grazia ardiets / Jainkoaren ganik.

Gizonen arbuioek / aserik Jainkoa,
bere azotearen / igitzera doa.
Nork orai itxik liro / Jaunaren besoa?
Zu zare zu, Maria, / inder artakoa.

Jaunaren justiziaz / ikaretan zaude...
Otoi, Ama, jar, aite / zure aurren alde,
Haren gana nor urbil, / nor ager zu gabe?
Zu zaitugu zu haren / bihotzaren jabe.

Jauna, aitortzen dugu: / gutarik ainitzi
zuri zer zor dautzugun / zitzaikun ahantzi.
Gure fedea dugu / apaltzerat utzi...
Eskualdunaren ganik / hori zaitzu gaitzi!...

Lehengo fede hura / berritz pitz dakigun,
o fededunen Ama, / zuk gaitzatzu lagun,
Bai, Eskualdunek emen / hitz-eman dezagun
beti zinez izanen / garaia fededun.

Elizaren argia / Erroma'n ain handi,
gaixtaginen nahia / laite il baladi...
Zuri gabe, Maria, / denak oihuz ari...
Emozu bitoria / Aita Sainduari.

Zaldubi

~~~~~

I

Zar eta gazte, neska ta mutil
zeru ederren azpian,
elkartu giñan pozez beterik
Ondarroako errian.
Uste genuen bagendozala
zeruen erdi-erdian,
toki oberik ez zan egongo
ludiko legor guztian.

II

Izarrak zoli, zerua garbi,
jillargi bete-betia,
edertasunez inguratu zan
Begoña`ko Ama maitia.
Eliz kampai ta itxas-ontzien
burrundaren zaratia,
!Gora! ta !Gora! deadarrezka
zegan Ondarru guztia.

III

Ixil ta tinko geunden guztiok
gau argi izarratuan,
arrigarrizko argitasun bat
inguratu zan orduan.
Koroi ederrak diz-diz zerion
argiro bere buruan,
Zoragarrizko Ama maitea
agertu zan Ondarruan.

IV

Kalean zear ibilkundian
bakoitza bere lekuan,
abots ederrez abestuz denok
geure Amaren onduan.
Biotz-ikaraz guztiz artega
lilluraturik nenguan,
arriturikan non ote nengon
zeruan edo munduan.

V

Edertasunez guzia txuri
koroi ederra buruan,
zerutar Ama ondo jantzita
oso ederki zeguan.
Ama Antigua`ko irri-parrezka
poz-pozik bere albuan,
bi edertasun berdingabeko
bata-bestien onduan.

VI

Begoña`ko Ama ta Antiguakoa
dabilta biak batera,
zapi txuriaz estaldurikan
bi aispatxoren antzera.
Bizkai guztitik inguraturik
denak Ondarru aldera,
Zeruetako Izar Ederra
biotz-guztiz goratzera.

VII

Txoriak bezin alai ta bixkor
gaztien ibilketia,
gelditu gabe igaro zuten
lanean aste guztia.
Itxas-bazter ta orma guztiak,
kale bat eta bestia,
edertasunez apaindu zuten
Ondarru erri maitia.

VIII

!Boga! bai !Boga!...Ondarrutarrak
itxas sakon zabalera,
!Boga! ta !boga! arraunlaritan
egin zenuten antzera.
!Boga! bai !boga! beldurrik gabe
Andre Mariatz batera,
Zeruetako ikurriña ta
lenen-saria artzera.

AGUR AMA URRIKALMENDUZKOA

Agur Ama urrikalmenduzkoa!
 Agur, agur Ama zerukoa!
 Behadazu, esperantza bakarra:
 zuri kontra eldu zautzu haurra.
 Zure bihotz besoak zabalzkitzu,
 besarkatuz tinki atxak zazu.

Lur gainean ez da nigarrik baizen,
 nigar holek ez zautzu atertzen,
 Desterruan, herratuak goazi,
 egun oroz iltzen ariz... bizi!
 Hinka hortan, norat egin, arima?
 Zure ganat bakarrik, oi, Ama!

Zure ganat urbildu naizeneko
 goibeldurek egin dute uko.
 Iguzkiak ez du hala argitzen
 nola niri baitzare agertzen.
 Orai-danik ez naiz ikaraturen
 zeran, Ama, niri urbil zaren.

Begi onez beha diezaguzu,
 makurretik geriza gaitzatzu.
 Jainkoaren ondoan ararteko
 zautzu, Ama, zu baliatuko.
 Zure Jesus daukuzu hil orduan,
 Ama ona, emanen zeruan.

J. Barbier

IKUSIREN ZAITUT...

Ikusiren zaituta, / Andre dena Maria,
 Jesus'en aldean/ zeruan jerria.

Zeru gorenean / ikusiren zaituti
 Zeru gorenean / ikusiren zaituti

Ikusiren zaitut / amultsuki onesten
 agur bat lurretik / zaitzunean eltzen.

Ikusiren zaitut / fededunen artean
 bihotzak beiratzen / garbitasunean.

Ikusiren zaitut / zeruan, Ama ona,
 ikusiren zaitut, / oi zer zorional

M A R I A R I   B E R E   A T S E K A B E A N

~~~~~

!Zeruko Ama! !Ama maitea!
 nai dizut Zuri lagundu,
 Zure neke ta atsekabeak
 !ai! nork lezaken arindu.
 Negar erriko bizitz onetan
 naiz lo-zorruan egondu,
 Len egindako oker guziak
 nai ditut orain zuzendu.

Pekatu larriz nere anima
 !zenbat aldiz det zikindu!
 Nere birao nazkagarriak
 Zure biotza samindu.
 Erruki zaitetz Ama laztana
 nereak damu ta min du,
 Otoitz egiaz nai nuke Ama
 biotz-min ori arindu.

Ar nazu Ama, Zure semetzat
 !arren Amatxo! agindu,
 Zorigaiztoko seme zital au
 garbitasunez apaindu.
 Zureganako maitasunean
 aingeruakin berdindu,
 !Zer zoriona Ama nereak
 zeruratuko banindu!

Zenbat negar ta malco samiñak
 nigaitik dezun ixuri,
 Atsekabezko gaxo illunak
 ezin poztu biotz ori.
 Gizadi danen Ama zeranez
 bidezko dala diruri,
 Biotzez elkar nai izatea
 Zuk neri ainbat nik Zuri.

Nere bizi ta itxaropena
 jarria dadukat Zugan,
 Gau eta egun, une guzitan,
 berdiñ negu eta udan.
 Bene-benetan esaten dizut
 egon gabetanik dudan,
 Badakizula Ama nerea
 nik zenbat maite zaitudan.

Ama Birjiña Begoñakoa
 ederra dala ñork uka?
 Bere zerutar edertasunak
 guztiz arriturik nauka.
 Bere goratz ta aunditasuak
 orra orain emen buka,
 Agur!...Agur-...Agur Maria,
 biotz-biotzez kantuzka.

ANDONEGI tar ZIRIAKO

MALKOEN USAINA

Kabitik uxatua
lenengo gizona,
oian zear ebillan
ara eta ona.

-"Aita,erauz begiak,
edo, al ba' dozu,
jaso euron gainean
il-miesa itsu.

Argi-odeiak eben
izu-dardar jarten,
errats-beran osertzak
eban txit samintzen.

Lorarik ez dot gura
ikusi geiago:
argi-ugold onek
bear nau,ail,ito".

Bide-ertzeko ~~ik~~lorak
eutsen
~~em~~egira,
emon oi poz-lekuko
gomuta dirdira.

Errukizko une atan
errukiz Jainkoak
begieten ezarri
eutsazan malkoak.

Ta lenengo gizonak,
ibildaun zurrian,
malkoak arintzen,ez,
gaixol,ez ekian.

Arrezkero,gizonak
malkoz adirazi
oi dau ~~ma~~ñak damotsan
barruko intziri.

Ta bein,udebarrian,
argiz txukatua,
autsean erori zan
aur-gogoz auldua:

Geuk legez,Mariak be,
begiak sarritan
erakutsi izan ditu
naigane-malkotan.

Giza-malkoak,aurki,
Amaronez batxo,
zerutar uzta dira
zoregarri goxo.

A.Onaindia

SORTZEZ GARBIA

Ama maitea, / Sortzez garbia,
gure Afizar/ bardingabea,
gutzat itxaro /gozotasuna,
bintz-samiñen /zorun-zoruna.

Jainko asmotan / lenengokoa,
Goi-gotzonaren / ganetikoa,
ezin neike ba, / iñoz ulertu,
neurgea danik / ezin lei neurtu.

Ez jakiñontzat / jakituria,
obendiontzat / goi-errukia,
Zu etsai káltez /poz eta indarra,
gizadiaren / Ama bakarra.

Biotzez daurtot, / apal-apalik:
"Zure geñetik / Jauna bakarrik".
Ta seme-usteaz / pozez diñotzut:
"Amatxo laztan, / nik maite zaitut!"

Zure deuntasun/ guren-gurena
Jaun altsuaren / ezkutapena
da ta jarleku / zoriñotsua.

Goiz-arrats bakoitzean

Goiz-arrats bakoitzean, itxaroz ta laztanki .
 baikorkiro irikiz ametsen iturria ....

Zo lazgarri ta ituna, au, gure bizia ,
 gauzaen arimaz begiratzen ez bagenki !

Bultziz goazenean zuaitz, mendi, soro, etxeak
 atzean gelditzen dira arinka, lasterrez ,
 baiña, zeru zabal ta goiko izarbideak
 urbillagotzen datozte gau aro ederrez .

Oi, gau-alorretako izargune dizdiratiok ,
 zidarrezko zabaldi aundi, azkengabearen
 munduteri eder , argontzi zoragarriok !

Lurra oiñetan dogularik, gogoia argituz ,
 oi, Begoña'ko Ama ! Lagun eiguzu arren ,
 bidea igaroten, zeure biotza zabalduz .

— Muniategi-tar Sabin .

AGUR, IZAR EDER

Agur, Izar eder,
Birjiña maitea!
Agur, Ama gozo,
zeruko ateal

Aingeruak zuri
berri-on emanik,
etorri zitzaigun
pakea zerutik.

Guretzako Ama
zaite bigun izan,
gure otai-deiak
Jaunak entzun ditzen.

Lotuak askatu,
itsuak argitu;
on guztiak eman,
gaitz guztiak kendu.

Bizibide on bat
dizugu eskatzen,
Jesus ikusteko
zurekin gozatzen.

GOAZEN, GOAZEN GUZTIOK

Goazen, goazen guztiok
Mariarengana,
goazen bai eskeintzera
biotz eder bana.

Zu zera gure Ama,
Birjiña Maria,
izar eta eguzki
guztien argia.
Aingeruen Erregin
egiz gungarria,
izan zaite euskaldun
danen Zaindaria.

Argi guztien argi
sutsua ~~zera~~ zu zera;
argatik zure bear
gu arkitzen gera.
Printza bat bana zazu
gure biotzera,
seme leialak izan
gaitean aurrera.

Zure semeak pozez
gera gaur elkartzen,
ta dizkitzugu gure
biotzak elkartzen.
Ongi dakizu, Ama,
zugañ dana etortzen,
zure mantupe ortan
dezula jasotzen.

Gaur errukia izan
zazu guretzako,
zure seme-alaba
guztioentzako.
Zeruan lekutxo bat
~~erik~~
eiguzu geroko,
ilda zure ondora
gu joan ordurako.

AGUR, AMA MARIA

Agur, Ama Maria,
agur, agur, agur!
Agur, sortzez garbia,
agur, agur, agur!

Birjin eder Maria,
Jaingoaren Ama:
entzun zazu zerutik
nere azken kanta.

Gera zaite, Maria,
aldare onetan,
maitez urtutzen beti
Amaren onetan.

Ama biotzekoa,
ezin dat aldegin;
emen bizi nai nuke
betiko zurekin.

Ara, Ama maitea,
nere azken kanta:
zure begi ederrek
itzuli bigana.

69

Z E R U K O   A M A R I   P O Z A R R E N

Zeure ostiñean auzpezik,
argi bat dakust, argi, Ama,
neure obenak zearkatuz,
goibelak astintzen leunkiro.

Damuari kendu-malkoen
mintzo gardena ixuri dautzut
oñietan, ta Zure samurrak
askatu egin daust errua.

Legor izan dot, Ea, gogoa,
ta Zeure begitze leunaren
leiarrak girotu daust neure
tamalen ixil durduxtua.

Laprastaden txirripistadak
goi-anotsen ego ozenetan
suntzitu yataz. Orain poza
daukat barne-urrakaden gantzu.

Ta udabarriko ullauntzearen
gantza garbian Zeu goretsiz
galdu naz, gogo-zelaietan,
kanta baten biguna eguts.

B. Aurre-Apreiz

=== +++ ===

MARIA, GUZTIZ DONTSUA

Meria, guztiz dontsua,
pñcimenez épaindua,
ontartez aberastua:
zugandik Zeru-emailea
sortu da, Ama Maria!

Izar argiak bezela
gaur distiatzen dutela
daude, bai, ezin kont-ala
dontsuak zeru zabalari
Erregintzat zaituztela.

Erregin eder aundia,
zerala gure argia,
ikusten zaitut, Maria,
txit zeru goian jarria,
izar ain errigarria.

Sortzetik zera garbia,
goizeko izar argia,
gidari maitagarria...
Nago, bai, zuri begira,
ezin aspertuz, Maria.

ZERURA GAITZATZU, AMA

Zerura gaitzatzu, Ama,
zeruratu gaitzatzu.
Gure itxaropen osoa,
Ama, zugar daukagu.

Bidez nago mundu ontan,
ez naiz emen betiko;
emen beti iltzen nago-ta,
zeruan naiz biziko,
antxe beti biziko.

BIRJINA GUZTIZ ONA

Birjiña guztiz ona,
zeruko Errégiña:
artu zaiguzu koroi
guk lorez egiña.

Lore guztiak dute
edertasun berena,
baiña zu zera lore
danetan ederrena.

Nola zeru urdiña
epaindurik izarrez,
ala zera, Maria,
ederraren ederrez.

Eguzkia baiño-re
zera ederrago;
zuri begira ezin
asperturik nago.

Zu bezin ederrikan
ez da iñor besterik:
zeru-lurrak dauzkatzu
danak argiz beterik.

AMA, SAMIÑEZ BETEA

Ama, samilñez betea,
Ama maitagarria!
Begiak guri biurtu,
Ama zoragarria!

Zu lagun zaitudala,
Birjiña prestua,
uste det iristea
nik barkazioa.

Ezpata zurea da
arma zorroztua:
nik ori sartu dizut
biotz gogortua!

*****

Goi-aingeru bat zerutik dator
Zugana, Ama Maria,
Jaungoikoaren aginduz dizu
esaten: AGUR MARIA.

Jainkoa zure sabel garbian
aragiz jentzia dezu,
zeruretzera gizona dator
izna duala: JESUS.

Aingeru onek nai dizuna da
berri on bat ematea,
orregatikan berak esaten
dizu: GRAZIAZ BETEA.

Premian beti Zugana dator
pozikan pekataria,
asten da Zuri erregututzen
esanaz: SANTA MARIA.

Jaungoikoaren borondatea
guziro dezazun jakin,
begira nola esaten ere
dizun: JAUNA DA ZUREKIN.

Pekataria sinismen onak
zure aurrera darama,
bait-daki berak ondo zerala
Zu: JAUNGOIKOAREN AMA.

Oraindik ere Goi-aingerua
zure aurrean daukazu,
adi zaiozu zer dion berak:
BEDEINKATUA ZERA ZU.

Adi itzatzu gure erregu
argalak zeruetatik,
baitare: ERREGUTU EZAZU
GU PEKATARIOKGATIK.

Bedeinkatua zerala dio
berak aoa betean,
bedeinkatua Zu bai Maria:
ANORE GUZTIEN ARTEAN.

Ondo dakizu pekataria
zer laguntza bear duan,
erruki zaitte: ORAIN TA GURE
ERLOTZAKO ORDUAN.

Bedeinkatua zera Zerori,
bai: ETA BEDEINKATUA,
guzion zorionerako: DA
ZURE SABELKO FRUTUA.

Zu nai zaitugu gure Amatzat
bizitza guzian emen,
Izan zaitzagun ere betiko
Zeruko glorian: AMEN.

ANDONEGI`tar ZIRIAKO

72

AMA BIRJINA BEGOÑAKUARI

Kantaurrea

Andra Maria, Begoñakua,
Euskal-erriko gloria,
zure egapean artu egizu
euskaldun jente guztia.

Kantartea

Zeru altsuan/Goiaingeruak,
Koroe eder bat dabe landu,
manto urdin bat,/ zidar ta perlaz,
Orfin'ko urrez apaindu:
Ama dontzeilla/Begoñakuari
ule albiñak orraztu,
aro ederraz/nai dabelako
Aita eternuak arotu.

Ama dontzeilla / Begoñakua,
jarririk aurki eregian,
adu onekua / izango zara
agorrillaren zortzian;
ez da negarrik,/ ez zispururik
izango Artango mendian,
koroe ederraz/ zarielako
jantziko Euskal-errian.

Egun orretan / dozuz eukiko
Goiaingeruak albuan,
kantu ederrak zuri kantetan
ospatsu arpa soñuan;
guk be orduan / kantaiko dogu
jarririk euren onduan,
eta Begoña/biurtuko da
zeru eztitsu abauzkuan.

Urra, Maria! -diño Bizkaia'k-
Urra, dontzeillen loria!
Urra, padurak,/ ibar-zelaiak.
Urra, lurraren jaubak!
Urra, gañezka/ zagozalako,
zeruko doez betia;
gaurtik aurrera / izan dedilla
Bizkaia guztia zuria.

Agurra

Agur, zeru-lurraren
Erregin maitia,
Jakob'en izer barri,
Dabid'en torria,
sortua orban barik,
graziaz betia.
Zu munduko osasun,
bake emotilla;
zu euskaldun guztien
Ama ongillia.

Agur, agur, Maria!
zeruko atia,
egun-sentiko izar
bizitza guria:
samin da Begoña'tik
alde egitia:
gure guraria da
zugaz egotia.
Emen izten deutzuguz
biotz ta animia.

LORE GARBIA

Lore garbia,
kantu gozuak
zuri pozik eskeintzean,
artu, o Amal,
biotz nerea,
gorde zura biotzean.

Mendi gainetik
eguzki argia
gozoro dator goizean;
gozoroago
gniko doala
gure animan sortzean.

Argi gaitzatzu,
izer, Maria!
zeruetako bidean;
ibil gaitezen
Jesukristoren
sinismen argi batean.

BEGOÑA 'KO ANDRA MARIARI

Bizkaitarrik Bizkaia'n
dan goiz-arratsetan,
eguzki-estai epelen
giro samurretan.
Aritz orritsuaren
abar aizetsutan
Begoña'ko Andrea
izango'gu laztan.

Itxas-zabalako urak
legorreraretean
iñoz gelditu bega
oi debizanean,
geure arimen irudi
loi bekoak dira:
zeugana gatoz, Ama,
zagokuz begira.

Itxasoa ibaiturik
lotsor darabiltzu,
odei baltzak indarga,
gaisoak indartsu;
zure oinpean dakustaz,
Ama, goibeturik
ezten berik sugoa
Balbea il eziñik.

Eta ni, Ama,
ez il bai ilgo,
nok esan seme nozulal
Munduko bagak
ia ondaturik
nauke inderrez ul-ula.
Nire begiak
egun argitan
dakuse gau motz itzala:
zeruetako
argi-ontzia
ez ezazu, Ama, zareala.

Eba'ren erbestetuok
dedarrez gatoz zugana:
ez gortu gure eskari oni,
Begoña'ko Ama laztana.

"Ama, orra or zure
gerozko semea".
Au esanda, Maria,
il yakun zeurea:
ta udako egunen ate
leban zabalkorrek
legez zabaldu ziran
zeruko ate sorrak.

Goietan ots eginda
Erospen-orduak
Golgota'ren buruan
zeugandik sortuak,
ega biko txoriak
abiati urtenik
gabiz, zeure egapean
zerutartu nairik.

Tokitxu bana,
Ama laztana,
or goian gertu bageuko,
danok pozarren
goratzearren
gengokez noznai ilteko.
Eliz-ke zuri
ederra zeuri
joatzun bide birean,
ega, beioa
biotz gaisoa
zeuganalöotu artean.

R.M. Azkue

BIRJIÑA MAITE

Birjiña maite, / lotan dago / zure Seme laztana;
seaskatxoan / ipiñi eizu / gure biotzen kutuna.

Ongi bai ongi / igero daizan / gabak eta egunak;
poliki poliki / eraglozu / egin daian lo ona.

Zeru goi-goitik / gugana dator / gure Jesus laztana.
Lasterka lasterka / goa-en, kristauok, / gure Jaunarengana.

ZURI GAUDE

Zuri gaude, Ama ona,	Ditzazu senda eriak,
ametan zare eztiena.	kontsola bihotz penatuak;
Zato, zato laguntzera,	bekatoreek duten sendi
etsaietarik beiratzera.	zu maizatzea zoin den ezti.

Zuk galdatzen ditutzunak,	Emazu dener bakea,
ditu onart, en Seme Jaunak;	azkar arimetan fedea,
zure aurrak egalpean	zain Eliza ertsatua,
zatzu eman denak batean.	hortz etsai ain nausitua.

Zutan dugu esperantza;	Iltzeko oren beltzean,
zurea da gure bihotza;	gorde gaitzatzu bihotzean;
zu zare gure izarra,	bedi izan azken hitza
zu-baitan da gure indarra.	eta azken gure otzaitza.

ESKUALDUNEK, O BIRJINA MARIA

Eskualdunek, o Birjina Maria,
 amodio, ohore dautzugu.
 Zein zaren on, puxant, miragarria,
 nork sekulan aski erranen du?

Gure Ama zarela oroit zaite,
 Gurutzetik Semeak emana,
 Zure aurrak ain gaituzte ~~erzatzunax~~ gu maite,
 zu baitzara Jaingo baten Ama.

Eskualdunei fedea kendu nehiz,
 etsai gaitzek gaituzte ertsatzen.
 O Maria, zu gure alde jarriz,
 deusek ere ez gaitu lotsatzen.

Gure zuzen lurrekoak galdurik,
 oso dugu bederen fedea.
 Eskualduntzat ez da ezagaturik
 gutartean sineste gabea.

Otoi, lagun gaitzatzu, o Maria,
 gure behar ordu guztietan,
 osagarri, ontasun, familia,
 zerurako gure urratsetan.

Zaldubi

BEGOÑA KO ANDRA MARI

Begoña'ko Andra Mari, / Bizkaï'ko Zaindari:
zure seme maitaleak / zugana kantari.

Itxas-gizon siñestunak / zугan dabe kabi,
artzain gaixo menditarrek / zугan euren begi.

Lugin eta langilleak / zuri otolari,
aberatsak ta txiroak / zaituela argi.

Ama maite biotzeko, / bigun eta garbi:
Bizkaï'ko seme-alabak / artu ta zain beti!

Gure lanak eta amesak / zerutik onetsi;
zuzenbide ta bakea / danontzat jadetxi.

Eriotzan gure alde / otoi ta erruki,
zure ondoan zbriona / izan daigun beti.

Ama maite biotzeko, / bigun eta garbi:
Bizkaï'ko seme-alabak / artu ta zain beti!

EDERTASUN GUZTIAZ

Edertasun guztiaz / zifalako sortu,
lurbira ta zeruak / goratuten zaitu.
Jatorrizko erruak / etzinduan loitu:
sortzez ain garbi-eder, / bakarrik zara zu.

Zeru garbi urdiña / da zure irudia,
izar eder-ederrez / biziro josia.
Ainbat donetasunez / zaozala jantzia,
sortze bertatik, Ama, / osoro garbia.

Agur, agur, agur, Maria:
agur, agur, guztiz garbia!

EUSKALDUNOK

Euskaldunok, o Birjiña Maria,
maitasunez goratzen zaitugu.
Ain zara on, altsu, miragarria...
ezin esan zein eder zaran zu!

Euskaldunon Erregiña,
zu zaitugu, Ama onai
Gure alde otoi Jauna
eta emon zoriona!

Arte zar sendoaren gañean
oroitzen zaitu erriak,
maitasunez, ernai, zgoz Ama,
errirantza ~~%%%~~ adi begiak.

Eskutuz bizi da sinismena,
gizonen arrigarria,
Zuri deitu eutsun Jaungoikoak,
maite dau Euskalerrria.

Begoñan daukazu oin garbia,
Bizkaian biotz guztia,
Amaren biotz sakontasunak
eriotan dau eztia.

Ama, zure edertasun maitia,
gizonen itz ilkorretan,
nola adierazi ez dakit
euskaldun onen mintzetan.

Itxaso zabal zara gizonentzat
eskar urez eriotan,
gizon arteko izar argiena
maite biotzez garretan.

Amaren indarra emon eutsun
Jaungoikoak Nazaretan,
munduko negarrak ikusteko,
semea sortu ondoren.

Gurutzeko eriotz orduan
amatzat itzi zinduzan
Jainkoak sorturiko gizonei
ZUK laguntzeko bizitzan.

Mendian il eutsuen Ama,
irain ta expata gorritz,
Aren odola, gure itxaropen,
Amaren maitasun biziz.

Kristaue gizon ta itxaropen da.
Gorputza, gogoa, bizi...
Pertsonaren mertasun garbia
iñola, ezin leike itzi.

Zeure izerdiz landuko dozu
oinpean daukazun lurra,
lur aundia, zure maitasunez
ogi biurtzen da larra.

Euskaldunak, gogoz, maite ditu
jatorrizko lur sendoak,
arkaitz, mendi eta arri-burdiñak
sortzeko duin lakoak.

Jatorrizko egia maite dau.
Odolez lurra geiago.
Maitasuna da eusko izadia
itzek baño egiago.

Bizitz legez arturiko lurra,
otoitz ta izerdiz maite dau,
egunezko neke ta izerdiak
otoitzean biurtu gau.

Kristau piñak lana eskatzen dau
lurreko mokil artean,
sinismenak goi-arnasaz lortzen
bakea biotz barnean.

Lurreko ogia janari da
iturri ura ~~guzti~~ edari,
Jaungoiko itza betiko bizia
gizonentzat asegarri.

Ama ta semeak elkarrekin
bizitza giro ederrean,
erleak ezitia xurgatzen letz
lorearen babesean.

Ē Eguzkiak zero urdifean
argizko printzak zabalitzen,
Bizkaitarrak Amaren ~~elkarrekin~~ eltzozan
izar gori biurtutzen.

Amak giza ezitia dario
gizon nekien pozgarri,
semeak maitasuna xurgatzen
amaren biotz garrari.

Jakituria dizdizka debil
amaren itz ziurretan,
lurean eguzkia bazele
sattzen gizon buruetan.

Bizia pozgarria da berez,
geroko itxaropenetan,
Bizkaitarrak kororia jarri nai
amari eskar onetan.

Gizon etsaiak agertu ziran
ama ukatzen karraziz,
leoi amorratuen antzera
burruka gorroto biziā.

Maitasuna eta naigabea,
~~kororia~~ ots, amaren egunean,
kristauak kororia jarri eutsen
erregin buru gañean.

Andre Maria Begoñan dago
Jesusen agindupean,
orra or, zure semeak zaindu
Bizkaiko arantz artean.

Arte ganean zagoz Andrea,
amatxo urretxindorra,
eta eritz batek dauka Bizkaian
euskaldunen Lagi Zerra.

Euskaldunen Lagi ta bizia,
betiko errañuzkoa,
ogi ta larroz biurtu bediz
lurra eta gerokoa.

" Gurutza Deuna dogu goi-buru."
Andrea, zure semea,
kurutzaren frutuak nai doguz
maite ~~ore~~ biurtzea.

Ama deitzen deutzag^a semeak,
Kristok, alan, nai kurutzan,
Eguzkia, nun, zagoz, nekeak
larrosa biur daitezana... ?

Andre bat dabil, gure Maria,
euskal baratze guztian,,,
zitori ta larrosa billa
gizonen biotz gorian.

Egi zurra da Andre Maria,
kristeu sendiko arria,
fedez artu dau Euskalerrriak
Mariaren oiñarria.

Euskaldun seme zintzoa, Ama,
antziz begira ~~██████~~ daukazuz,
Nezaret ta Begoñako lurrak
maitasunez bete dezuz.

Bizkaiko eusko seme laiala,
lur ta gizon maite ditu,
baña fedez bizi da lurrian
kateiak nai ditu kendu.

Fedearen zuzentasunean
egiaren laguntzagaz,
landu nai da euskaldun lurra
eusko gizontasunegaz.

Aurrean daukazuz seme onak,
barruak lertzen arduraz,
kaltzairuzko egia nai dabe,
guzurrak ausi mintzairaz.

Euskalduna ez da guda zale,
gera ez da Kristorena,
suagak ez dira euskoenak,
maitasuna da onena.

Zuzentasunaren espillua
deitzen deusuzure erriak,
otoitz Euskalerrriaren alde
salbau daitezen egiak.

Egia, erriaren bizia,
gizon ta fedez jantzia,
euskaldunak begira daukazuz,
Bizkaiko Andra Maria.

i t x a s t a r

Itxas zabaletik zear doa
 Egillearen gogoa,
 jakituria ta maitasuna
 ta zidarrezko olatoa.

Itxasoa urdin urdin dago
 gabaren ostin aurrean,
 millinoi izarrak dizdizetan
 maite suaren garrean.

Euskaldunak bizi billa doaz
 itxaso aundietara,
 zenbat bidar begiratu ete
 dabe amaren etxera....!

Euskotarrek zuri deitzen
 itxasoko Ama-izarra,
 argi ta maitasuna nai ditu
 ta zure Zaindari indarra.

Zenbatek deitu deutesue ! Ama...!
 itxas gogor aldietan,
 zenbat ezti goxo jarri dozu
 itxastarren biotzetan...!

Itxasoan gizonak lertutzen,
 emazteak otaitzetan,
 Begoñako Andra Mari, gogoz,
 Semeari arrenetan.

Zaindu egizuz Euskalerrria
 itxaso eta gizonak,
 itxasoko izarra ~~zara, Andra,~~ zara, Andra,
 entzun eskari oenak.

Sinismena ez da lur ta arri
 sinismena ez da burdin,
 larrosa gorriak ezin leikez
 kaltzairuagaz bat egin.

Ederra da kaltzairu bizia
 gizonaren eskuetan,
 maitasuna goxoagoa da
 biotzaren odoletan.

Sinismenak argia dixuri
 gizonak onartukeran,
 loreak usain goxo dario
 eguzkia etorkeran.

Iturria ur gardenetan dago,
 egarrien asegarri,
 Begoñako Amaren biotza
 maitasunaren iturri.

mai

Eguzkia, iturri, itxasoa
 eta amaren maitasuna
 zugatz tantaia bezela dira
 ta gizonen osasuna.

Gazte ta nagusi urtetsuak
 otoitzera doekizuz,
 baita udeberriko loreak
 seme eta alaba dozuz.

Bizkaitar askok egiten deutsu
 otoitz piñen bat barnean,
 ama bar zentzundun umeak
 munduko egi artean.

bar

Euskalerriko basetxe maite,
 gizon sendoen kabia,
 buru ta biotz ~~g~~ jarri zenduzan
 zuretzat lortzen bizia;
 naiz ~~naiz~~ dela mendi, naiz dela aldapa
 naiz erbera ta zelaia,
 jakituriz ta izerdi ~~naiz~~ bidez
 atera zendun loria.

Lur eder onen errai aldetan
 bat egin ziñen pozetan,
 lurraren mamin zure lanagaz
 edertzen bizi mifetan;
 basoak solo, sasiak ~~naiz~~ landa
 fruturik ederrenetan,
~~es~~ eusko gizonak atera eban
 bizia era orretan.

Fedea euken biotz barnean
 larrosa gorri gorria,
 ene arbaso erri zaliak
 arantz arteko loria;
 atxurra eskuz mokil apurtzen,
 gogoz, maiteki, otoia,
 egunez lurrez indarrak lertzen,
 gabaz, eskatzen bizia.

Andra Maria Begoña ~~naiz~~ goitik
 baserritara begira,
 gogoz ikusten lugin bearrak
 arto ta gari danera;
 berezko gogoz gure ~~naiz~~ asabak
 makurtzen amarenera,
 lurraren gatza, gizoneen grazi,
 eztiz sartzen biotzera.

Lurraren ~~frutu~~ frutu = ogi ta ardauak, =
maitasunaren loreak,
lurrak laiatu, mokillak ausi,
landetan bedar berdeak,
baserritarrak eguzki galdaz
egiten egiñaleak,
zelaian dabiltz ezti batzen
urregorritzko erleak.

Ogia ez da janari bakar,
gizona ezta piztia,
azurrak, odol eta mamina
gizonen erdi-izatia;
danez gañetik jentzi zuria,
gogoaren indar miala,
sinismen, itxaropen, maitasun
gizonare, urre gorria.

Baserritarrak otoi egian
lurreko neke artian,
Andra Maria otoi artzen
maitasunez biotzian;
lugin minduak aldraka doaz
Begoñara zuzenian,
Andra Maria, errukiorra,
itxaropen eriotan lanian.

Ama semiak, fede, maitasun,
alkartu dira, gaur goizez,
neke latzak eta eskariak
gora doaz maitasunez;
Zerua edegi da ta Andrea
agertzen da goi eskarrez,
fedearen indarra poztutzen
itxaropen ezilkorrez.

Bizkai tximini aundiak ketan,
 labagoriak suagaz,
 arri burdiñak miñez urtutzen
 garraren indar goriaz;
 giz eragia ez da ain gogorra,
 ez arri eta burdiñez,
 izerdiagaz lertutzen doa
 beroaren eragiñez.

Nundik zakarrez arri-burdiña
 nun,ete da zure miia...
 Bizkaiko burdiña zuloetan
 gizonen urtzen bizia;
 dirukeria baño geiago
 ez ete bizieria;
 samiñak eta negarrak dira
 gorroto etorpidia.

Begoñatik begira aurrez aurre,
 artaganeko Andrea,
 semeak goikeriz zapalduta,
 ai Amaren naigabea...
 semeei begira dago negarrez
 miñez ikusten Semea,
 errietan miñez ~~gogor~~ gosez
~~gogor~~ jendea.

dagorako

Mia alde orretatik ba-ditu
 zintzoenatarikoak,
 leoiak bezelako gizonak
 indartsuenetaikoak;
 Ama alderdi guztietara adi:
 eupa langille kristauak:
 burdin kaltzairuz baño, beti, izam
 fedeaz sendoagoak.

Potosabal For Jendin

IRUGARREN ATALA
~~BIZARRREN ATALA~~

BIZKAIKO ZAINDARIA

BEGOÑAKO ANDRA MARIAREN

Z A I N D A R I T Z A

Geure gai-eza ikusiaz, norbaiten babesnean jarten gara. Eta ol koaren itzala keengarri izan oi yatzu. Ezker-eskoi begiraturik, eguneroko gauzetan ori bearrez ko lez baldin ba' d'gu, askozaz ge'ago arimako egitekoetan; arrisku artean gabiltzanean batez be, beti nai i'aten da zerutar laguntza. Andra Mariaren begitu samurrak, esate baterako, adrez indartzen gaitu asitako lanari amaia emoten jarduteko. Fedez ta uste onez jokatatu dargan gizasemeak eurrez izan oi dau goiko babesaren gozotasuna.

Mirariak

Gaitz dira zenbatzeko, gizaldi zear, eskariak eta erreguak egiñaz Begoña'n ausaztuak. Ori bera esan daikego, guztiz zail yakula Andra Mariak beretik bere maitaleen onetan egin dituan mirari ta alatzak bat-banatzea. Ixil-ixillak izan dira oneitatik batzuk, ixilnetik argitara jalgiak beste batzuk; batzuk idatzita liburuetan agiri diranak, beste batzuk anz-az guganaiñ elduak. Areik naiz oneik, jakiña, biotzaren testigantza ederrak eta Andra Mariaren bitartekotasuna iragarten dauskuen egiazko autorrak.

Ots aundikoak izan dira beti Begoña'ko Amak ari ta oni egindako mesede ez txikiak. Begoña'ko irudia beti euki izan dau gure erriak mirarigille aundizat; inñiz esan da, Begoña'ko Amaren mirariak zenbatzea baiño errezago litzaketela itxasoko urak neurtzea. Gaur-egunerako gelegi bear bada, baiña asko ta s'ko asko dirana ezin daukegu uka.

Liburuetan datozabak doguz, batzuk aitatzeke, oneik: 1576'an, Bernabe eritxon Pinan (Araba)'ko gazte baten miñña osatzea; 1584'an, Juan Revilla'ren semea, biotzetik txarto ebillena, Begoña'ko Amaren bitartez, ondo geratzea; bardin, 1593'an, Abando'ko Txomin Larraskitu; Juan Irureta umekoa, 1619'an; Aita Krisostomo, Kalaorra'ko gotzaiña, 1626'an; Berango'ko ume bat karabian jausi ta bizirik urtena; flamenkar margolaria, Andra Mariaren irudiari neurriak artzerakoan itsutu ta gero, egindako pakatuak autortu ta Andra Mariak berak barrien barri ikusmena emon eutsona. Ez dago ostera zertan aitaturik, gorago esanda geratu diran uiol, izurrite ta olakoetan artutako mesedak.

Bego emen Aita Henao'ren gai oni buru ko autorra be. "Andra Mariak bera da -diño- Silbaok daukon nasaipide ta fedearen entzungarri, beronen estukuntza ta oker-bideetan...; bera da Bizkaiko Jaunerriaren gordaleku, jenteak bertora jo oi dabe erromes lekurik urriñenetatik be, bertako eleiz-barruan gau-bela luzeak egiñaz. ~~Estaxax~~ Samur-bera erantzuten dautse Birjiñak eleiztarren eskariak, baita ainbat mesede euroi egin be. Eta au ez Bizkaia'an bakarrik, baita beste eskualde ta erreñuetan be, Indietara rañño, ur ta lur, lortu oi dabez bizkaitarrak, Begoña'ko Irudi onen aurrean otaitz egiñaz, goitiko d'oi ta mesede guztiz bakaiñak" (Averiguaciones, I, 245 nº.).

Mirari ta gauza arrigarri oneitaz enaia emoteko, eurok jazo ziran garaian eta giran lekutu bearra dogu; giaseme fedetsuak genduzan areik. Eta Kiñstok diñoskunez, fedez eskatzen dan edozer lortzen: baita mabaratzu edo eragozki yakun mendiarri eragin be. Olakorik siñistu nai ez dala-ta, guzurtzat jo? Zeure ergelkeria zuritzeke, joko polita. Kristau siñismenerako, egia esan, Testamentu Zarreko ta Sarriko mirariak onartuz gero, beste guztiai buruz gu aske gara siñistu nai siñistu ez. Santu aundiak be on siñisgogorak izan yakuz sarri, mistikara emonak batz be. Eleizeak berak erdura aundiz jokatatu oi dau, jazokun bat izatez gaiñeko izan dala autortzeko. Guk geure adimen-argi giz ulertu eziñak diran jazokunak, alan be, ez doguz beste barik txarretsi ta nardatu bear.

Begoña'ko Amaganako eraspina

On egiñak erantzuna berez. Ainbeste mesedek legezko eban ordaiña. Ta Bizkaia'ko eleiztarrak gogaitu barikjoiazan Andra Mariari artu mesedeakaitik eskerrak emotera; ez, bizkaitarrak ez yetzuz izan nagi, ez atzerakor mesedeai erantzuten. Or orren testigu ta zinaidari sentutegiko eskintzari ta gauzak; ortan guztiz aberatsa izan da beti Begoña'ko eleiza; bertakoak eta ur ta lur kanpotik ebiltzanak, euren esku-zabaltasuna ondo erakutsi izan eben gizaldietan zear.

Nai beste ziiñ-origarri (ex-votu) daukagu Begoña'ko eleizan antxiña-an txiñetik: 1503'garren urteko gauza-zerrendak ba-dira. Urrezko ta zidarrezko gauzarik ba-zan ugari, baita jantzi ta manturik be, eleiz-altarak eta Andra Maria apañtzeko. Sarri

egokitu ziran olako zerrendak, eta mirezgarria da batez be 1643'an osotu zana: ainbat kus-
todi, kalitz, kopoi ta Agnus Dei, oneak eta arek adiguri ta oparitan emonak; ainbat kurutze,
argontzi, zidarrezko lanparargi, intzentsu-ontzi ta usain-emnigailu; ainbat urrezko kapa,
sringailako, kasulla ta iruko; altaretarako ainbeste zapi, urrezko mendelakaz; ainbeste ko-
rri, katei, errosario, zidarrezko zinta ta galartzu; Andra Mariaren ainbeste jantzi, soiñeko,
errezel, ~~oid~~-azoiko, erreliki, meza-liburu, ikurrin, eta abar.

Geienik barne-erregu bat zan, esker ona erakustea, ez gauzaki-emona. Ezin uka
leiteke elizara egiten yakon joan-etorria irabazi ta meritu geiagokoa zanik. Naiz goiko
bideetatik naiz beeko kaletik mailladian gora, edozein ariko jentetzak etozan atertu barik;
zarrak eta gazteak, aberatsak eta zer aundirik ez eukenak joiazan Amaren etxera, agur esaten,
eskerrak biurtzen, goratzare ta ziñ-egiten. Bederatzi-urrenak ospatzen ziran, lenengo meza
barriak, Jaunartzeak, Ezkontzak, lei kizun ots mundikoak. Eraspen-ubiola, ziñez! Eta aziago
egin zan hindaño, 1738'ko bagillaren 18'an, Gernika'ko Batzarrek, Zugatz santuaren azpian,
berau, Begoña'ko Ama Jaunerriaren Zaindari autu ebanetik.

Itxastarrak

Itxastar dogu Bizkaia, ur-ertzean kokatua; guztiz arrantzale, ta itxasok
barrean ditun ezkutu zoragarrien griñatix: ur ta urruti, itxas-bizkarra uratzea eder izan
yaku bizkaitarroi. Munduan oso ezagun izan gara gizaldiak zear, eta ez gure aurretikoak Te-
rranoba'ra ta, baletan ibilli ziralako, baita bertoko mariñel, txo, alieneko, itxas-mutil, lema-
ri, pilotu, ontzi-maisu ta besteak ~~ba~~, munduko ur-bazterrak etenbako txangotan zearkatu da-
bezalako be. Oneik, n iz itxasoratzean naiz etxeratzean, Begoña'ra jaso erpiezan euren begi-
ak, eta niñak be, ez gitxitan, ara zuzendu oi ebezan Mariaren irudi aurrera: arriskuan sar-
tuz, Amaren eskua nai.

Ontzigintzan Bizkaia ez da atzenengoa izan. Ondarru, Lekeitio, Murueta,
Plentzi ta Bilbao ingurua batez be, guztiz trebeak eta aurreratuak ikusi doguz beti. Ontzi-
tegi orreitatik urteniko barku askori Begoña'ko Amaren izena ipiñi izan yake. Asnaldiko oi-
tura noski: 1579'an Kartagena'tik Oran artzera joan ziranen artean, Begoña'ko Amaren izene-
koak joiazan; 1579'an Alonso Eraso'k frantses itxas-lapurren aurka ~~xxxx~~ Antillas'era e-
rnan ebanak, bardin; Ontzidi azpira-eziña eritxonean be ontzi bi ziran Begoña izenekoak;
1694'an Bilbao'ko Konsuladuak frantses itxas-lapurrai gogor egiteko gertatu eban intzidiko
~~xxxx~~ bati be, Begoña'ko Ama eritxon. Orrelaxe len eta orain; 1911'an, Bilbao'ko Nautika
eskolekoak praktikak edo saioak ^{ditugu} egiteko erabillen korbet-ontziari "Ama Begoña'koa" eritxon,
euskeraz. Batzuk besterik ez ~~xxxx~~ aitatu, baiña erakusburu lez naikos.

Ikustaldiak

Milloika dira, ta izango be bai, Begoña'da poz-eske ta argi-billa ign-
nak: Andra Maria maite izan daben guztiak. Gizaseme ospetsuetatik be aitatu geinkez bana-
ka batzuk, euren arazoetarako laguntza eske, muiño gaintxo berderaiño eñdu yakuzanak.

1626'an, adibidez, gorego aitatu dogun Aita Krisostomo Carletto, kalaorra-
ko gatzain laguntzaillea. Gaixorik aurkitzen zana, bere eritxiz, Begoña'ko Amak osatu eban,
eta eskerrak ematera Begoña'ra etorri yakun; bertan berak esandako gatzain-meza ostean,
sendotza sakramentua emon eta mezarri batzuk eta kanpai bat sagaratu zituan.

Loiola'ko seme Iñaki Deunak be, naikoa er-emon izan eban Begoña'gaz.
Juan Bernal Luko'k 1545'an artu eban Kalaorra'ko gatzaintza: euskalduna zan odolez. Argia
zan oso, Trento'ko Eleiz-Batzarrean esku artu ebenetarikoa; artzain zintza agertu zan beti.
Anviz ta lekaide euskaldunak, arek orrela naita, gdogoz lagundu eutsoen euskeraz mintzaten
ziranak Kristoren irakatsian eskolatzen baitik bat. Iñaki Deunari bere semeetatik batzuk
eskatzen eutsozan lan ortarako: Luko'k gura ebanez, jesuitak artu bear eban Begoña'ko santu
tegiaren ardurea, bertotik Bizkai osoa Jainko-zaletasunean ixint-eko. Iñaki Deunak Aita bi,
Frantzisko Borja ta Araoz bialdu eutsozan; baiña, an-or-emen ainbat ate jorik be, ez eban
Ez Luko'k ez Iñaki'k nai ebaná lortu, ango patroia, kabildua ta gaiñerakoak batez be, eragoz-
penak jarri ebezalako. Au da, Luko'ren asma, naiz-ta arek jesuitai emon gura izan Begoña'
ko arazoa, parrot eginda geratu zan.

1900'garreneko azillaren 4'an, Begoña'ko Amaren Koronatzeara ~~xxxx~~
zio zalarik, Rikardo Sanz Samper jauna eldu zan Begoña'ra, Erroma'ko Aita Santuaren ordeko,
Aita Santuak Begoña'ko egitson bezuza edo erregelua ekarrena. Ohela inoan Leon XIII'garre-
nak bere eskuz idatzita biältzen eban idazkiak, Samper'ek meza erdian irakurri ebanak: "Gey
re Aitasantutza bitartean sarririo emon izan dogu Begoña'ko Amari deutozgun eraspenaren au-
torri. Eta pozetan dot gogoa euskal probintzietan gure seme-alaba maitekeuren Zerutar ~~xx~~

Ainbat agiri daukaz Gernika'ko Batzarrak Bizkaia'k Andra Mariari izan dau-
 tson, eta ba-dautson, egiazko maitasuna egiztatzen abenak. Gure herutar Erregiaren Garbi-
 tasuna ta Amatasuna ezin obetoago azaltzen dira agiri orreitan. 1736'an osoturiko dokumen-
 tuak argi dakar Bizkaia'k Mariaren Sortze~~ta~~ Garbiari buruz eukan eritxia. Pio IX'garrenak,
 uste ta eritxi ori fedeko egin aurretik erritarrai eskatu ~~eritxi~~ eutsen aburu agertzean,
 Bizkaia etzan zaber ibilli: aspalditik eginda eukon ziri-itza gogoratuz, beingoan adierazo e-
 ban bere ustekunde leiala. Aita Santu berberak, 1854'ko abenduaren 8'an, sinis-bearreko egi-
 en artean jarri euskunetik, Bizkaia biztuago egin bere Zaindariaganako maitasunean; ainbat
 bider ospatu ebazan e leikizun bikaiñak Begoña'n eta Gernika'ko Andra Mari eleizan. Baita
 Aita Santuari, Pio IX'garrenari, bere ondo-naia ta biotzetiko esker ona erakusteagaitik, Sof-
 kunde Garbiaren bula-idatzia, Ineffabilis Deus erätxona, Europa'ko izkuntza bizi guztiak e-
 banez, Bizkaia'k be, Naparroa'k, Gipuzkoa'k eta Araba'k lez, Aita Antonio Uriarte frantzisko-
~~ta~~ tarrak eginiko itzulpena, garbi, dotore ta txukun idatzita, Batikano'n gordeko zan "Poli-
 glota" bildumarako, bialdu eban; bilduma onek gaur, munduko ia izkera guztietara biurtua,
 27 ale lodi osatzen ditu.

Zertzelade onek eta gaiñerakoak dirala-ta, joan mende osan be, Zaindaritzat
 autortua ta eukia izan zan Begoña'ko Ama, Bizkaiko Erregiña; ez gero erri soilak bakarrik,
 gntzain eta agintariak be bardin; beraz, Eleizeak itz-egitea bakarrik palta zan.

Lenengo urratsak

Gizonak nai dauana agertzen jakin bear. Bizkaia'k maite eban Ama; orre-
 la inoan bertoko istoriak; eta istori-osto orreik inoena batu ta bear, an lekura jo, ori zan
 gizonak, bizkaitarrak egin bear ebena: 1900'an Begoña'ko Irudi garbala burestundua izan zane-
 tik, Bizkaia'k bizi-bizi erabillen gurari ori bere barrenean. Andra Mariaren Zaindaritzapean
 bizi gura eban Bizkaia'k.

Eta erriaren naia jaso ta mamin biurtzeko, Andra Mariak berak erne ta
 sustatu ni ditu seme-alaba zintzo, adoretzu ta langilleak. Olakoen artekoak izan yakuzan, e-
 gia esateko, egun areitako Koronatzea zala karia ainbat eleizkizun eder ospatu ta Eleizea be-
 ra, Kristoren Emazte bikian, orren esku-zabal ta aurrelari agertu yakunari jarraituz, Begoña'ko
 Amarentzat Bizkaiko Zaindari titulua eskatzeko lanean asteko egozanak, ots, Karlos M. Oue,
 Begoña'ko Alkatea, Juan Krutz Unzeta, Santutegiko txauburua, ta Tomas Maurika, Kofradiko maior,
 domus. Irurak, alker arturik, idazki bat zuzendu eutsen Bizkaiko Diputaziñoari 1901'ko u-
 rrillaren 2'an, berak, "Prohntzi onetako ordezkotza legekoa" zanez, Erroma'ra eska egiala
 Begoña'ko Ama Birjiñarentzat Jaunerriko Zaindari titulua, erregutuez.

Andik egun gitxi barruan egiña zan eskabidea, Enrike Aresti'k, orduan
 Diputaziñoako buru zanak izenpetuta. Bardintsu egin eban Begoña'ko erri-agintariak eta Biz-
 kaiko apaiz-buruak be. Beatzona batzuk izan ziran, Urbano VIII'garrenearen agindu-lege bat
 zala-ta batez be. Baiña ontzat artu eban Erroma'n Aldundiak eta apaiz-buruak egiñiko eska-
 bidea, eta agiriak legez egozala-ta, Eleiz-oturretako Bazkun Gurenak, 1903'ko jorraillaren
 21'ko batzarrean, Begoña'ko Ama Bizkaiko Zaindari iragarri eban. Urrengo egunean Aita San-
 tuak be ontzat eman eban Bazkunaren eragia, Liturgi-otritzetarako lelo ta irakurgai berezi-
 ak emanik. Tri guzti origaitik, eskerrak biurtu eutsozan Bizkaiko Aldundiak Leon XIII'ga-
 rren Aita Santuari.

Izterbegiak ernai

Ez dira lau-bost besteak zer ~~zakia~~ eta dahien zelatan egn oi dira-
 nak Gaitza ta ona beti auzirako zain. Atzinezko burruka zelaian, ostera, argia baiño zoli-
 ago yaku illuna. Eta olako zerbait gertatu zan Bilbao aldean be Begoña'ko Amaren Zaindari-
 tza jailetan be. Iragarri zanez, aundiak izango ziran onek: Iraillaren 6'an, Begoña'tik
 Diputaziñoa jatsia izango zan Andra Mariaren Irudia; urrengo egunean Meza nagusia berta-
 ko atadi zabal-jagian, ondoren Irudia barriro be Begoña'ko eg itz ederrera biurturik. Ori-
 xe zan jai-eratzailleen asmoa; baiña zur egon etsaia...

Aldundiak laguntasuna eskatu eutsen Bilbao'ko Udaletxeari be jaiok a-
 lik eta ospetsuen aurrera eron al izateko; onek, alan be, ez eban ezertan partebik artu
 nai izan. Argi berba egin eban Perezagua zinegotziak: "Olako jaien aurka ei egon erria,
 askatasunaren kontra eguzanen aupada barria zala-ta. Ospatu gura dabezan apaiz-jai orreik
 beti lez zirikatzaile dira, ta daitekena da, erri zindoa olako egiñakaitik aurka atera-
 tzea, kontrako agertze bat sort-^erazirik". Udalak esku ez artzekoa laster zabaldu eban ber-
 toko emunerako ezkerriarrak.

Diputaziñoak orduan, udaletxearen aldetik ez eukala laguntasunik i-

kusiuz, aldatu egin eban bere asmoa dagonillaren 27'garreneko batzarraldian. Jaiak onela ospatuko ziren: Eleiz-jaiak Begoña^{na}'n egingo ziran bakar-bakarrik; beste jairik etzan izango gastu aundirik batez be; euskal jaiak Durango'n ospatuko ziran, pelota jokua Markina'n, s zko txirringa ta gau-argi zirrimirriak Balmatseda'n, eresbatz eta orfenien norgeiagokak Gernika'n; Diputaziñoa bera be ara joango da Zaindaritza aldarrikatzearen agiria antxe jartera.

Jaiak ospatzeko gertaketa lez, irurren bat egin zana lenen, irailaren 6'tik 8'ra. Azkenengo egun onetan Meza nagusi etzungurria, Diputaziñoa ta Begoña'ko Udaletxe-koak aurrean zirala. Arratsaldeko ospakizunean, Fernando Karrantza'k, Aldundiko buru zanak, Zaindaritza eguna gogoratzen eban idazkun-arria eskiñi ~~xxxx~~ eutsan eleizeari Aldundiaren izenean. Biaramonean, gaidera, jai-egitamuon egonez, Diputaziñoa Gernika'ra aldatu ta an Zugatz sagaratuaren azpian, Begoña'ko Amaren Zaindaritza autortu ta ontzat eban, egin-tza onen agiria Jaunerriko artxibu orokorrean ezarririk.

Ondoren asi ziran Begoña'ko santutegira, Andra Mariaren omenez, ia illabete iraun eban joan-etorri, bidezkunde ta erromeriak. Gora ta bera atertu barik, aspergaitz e-biltzan Bizkaiko eleiztarrak; ez bid ak dakarren neke-lorrak, ez euri ta denoora gordiñak, ez arerriaren esanak ez ebezan atzeratzen euren Zaindaria zan Amaganako lera ta ondo-naian. Itxastarrak irailaren 13'an burutu eben, gizaldietan lez, barriren barri Begoña'ko zelai-an; elorriotarrak Begoñaratu ziran 20'an aldra aunditan, eurak egiñik lenengoz euren joan-etorria Aretamonasterio'n asi-barri zan tenean; 27'an, Bermeo'tik, Lekeitio'tik eta Gernika aldetik; urrillaren 3'an, Mungia'tik, Arrankudiaga'tik, Zaratamotik eta Arrgorriaga'tik; Orduña ta Portugalete'koak bardin. Bidezkundeetatik jantzieta auxe izan zan, guztiz 12.000 bat pertsona Begoña'n alkaturik; Bilbao'ko kaleetatik gora Agurtza esanez igon ziran. Urrillaren 8'an, Plentzi, Ondarreta ta Asua ibarrekoak egin eben euren jaialdia; 9'an, barriz, Arrati'koak; 10'an, Ugan, Zeberio ta Orozko'koak; eta, azkenez, 11'an, goizean, Larrabetzu, Galdakano ta Basauri'koak. Ainbat egunez, jentetza ezin beteagoa Begoña'rako bideetan!

Azkenengo ibildeuna

Urrillaren 11'an, arrastian, bilbotarrak goizean errietatik etorriakaz batera, eleiz-txango eder bat egingo eben Bilbao'tik Begoña'ra. Ba-zan ortarako surik, gogo bizi-rik katolikuen artean! Baiña etsiak be, egia esan, ez egozan lo: zezen-olazan mitin bat euki ondoren, su ta ke aurkitzen ziran eurak be. Laguntasuna eskatu yaken agintariai erromesak arrisku bage ibiliñak eitezan, baiña ez eben jaramonik egin. San Nikolas eleizan eta Arenalean ibildeuna asi zanean, tiro batzuk entzun ziran; Markos Marañon, Deustu'ko Ikastetxe naudiko baratzaiña jausi zan ilda; katolikuak be jakin eben erantzuten, eta "gora" ta "bera" batzuen ostean debruak aizatuxuriko zalaparta itorik, ibildeunak bere bidea artu ta Askao kalean zear eta Mailladietatik gora, 20.000 bat milla pertsona batu ziran Begoña'n.

Nekez eskuratzen dana, ederrago izaten. Arratsalde aretan nekez ~~xxxx~~ odol-irabazi zela esan daikegu Begoña muiñoa, etsiak baltzez estaldu nai izan ebana. Bizkaitar botzleriak ziran muiño dirdiratsuaren jabe; eleizea, enparantza, zelai ta injuruak jente urduriz gaiñezka aurkitzen zan; eleiz barruan erderaz Aita Zugasti jesulaguna zan izlari, ta kanpoko zelaietan Aita Laskibar, euskeraz. Biotzak erdibitzen zituan une ikaragarria! Belarriak zoli, begiak malkoz! Mundu guztia Begoña'ko Amari, Bizkaiko Zaindariari eskari beroz! Gaizkilleentzat be parkamena ta maitasuna! Naiko zoritxar dau ~~ixxtak~~ itauak: ikus dagiela olakoak be! (1)

Jai zoragarriak amaitutakoan, euren etxeetara ziran erromesak. Bilbao'ra jatsi ziranai be, iñok ez eutsen alamenik egin; itsuak, alan be, Begoña'tik beera jatsi ziranak ikusi eikeenez, euren okerrak egiñak zituen: jenteari ezin erasota, kaleetako irudi, zintzilikako ta apain-zapietan ixuri eben euren aserre-kutsua. Alan naiz olan gizonak utsitu egin bear barruan dargan loa.

Zuk ez gaiztetsi, Ama, gizonen txarkeriak; zer dagien ez dakie-ta. Itsuak dozuz zeinbatetan, baiña biotz-berak, zeure antzera. Biotzen gaztelu zara, ta gu, txarrean ~~xxx~~ naiz onean, gaztelu orren orma barnean gorde oi gara. Doe zara zu Maitasunarena; itxaropen, sinistu dagianarentzat. Argia zara zu, dizdizka dagonena, prima barruan azten dau goigraziarena. Bizia zara zu, ta azkor ~~gixxax~~ gagizuz maitasun sutsuan! Eder zara, gudarozte baten pareko, zeure seme-alabak babesten dozuzanean. Zeureak dozuz Bizkaiko seme-alabak: gorde ta zaindu, Ama, gure Ama! Zeurea beite beti Bizkaia~~ax~~ osorik!

(1) Gaixorik egoan Arana-Goiri Sukarrieta'n; alan be, jazo zana jakinik, telegrama bat bildu eban Centro Vasco'ra: "Irain, zigor, arri ta tiro artean, Kristo Jainkoa autortuz ta bere Amari gurtza em nez, etsirik eta erropentsu, Begoña'raiño idon dozuen aber-

92

AMA BEGOÑAKUARI

Bertso polit batzuek/nai neukez atera,
Baiña duintasunik ez/ askoren antzera;
mesede billa nua / Zeruko atera,
kristau guztien Ama/Maria'z batera.

Sortu giñian bizkor / ezer-ezetatik,
baiña geixotu giñan / uts-egin batetik;
sugeari jaramon / Eba'k egiñaitik,
gu aldendu genduzan / Zeruko bidetik.

Sugeak eukan guzur / edo eregia,
galdu nairik Eba ta / bere jatorria,
baita bere urrengo / jarraipen guztia;
au da liburuetan / daukagun egia.

Jaunak zirautsan suge / inpernutarrari:
" Zer ein deutzazu Eba / lenengo Amari?
Gu₂urraz erain arren / pekatu oneri,
beste batek burua/ ausikotzu zeuri".

Jaunak beste Ama bat / ein eban argitu,
zeñen bitartez giñan / guztiok garbitu:
Eba'k galdu genduzan, / Maria'k aurkitu,
sugeari egiñaz / burua zatitu.

Mille urte ta geiau / igeroak dira,
Maria agertu zala / Bizkai'ko errira,
Begoña'ko Artagan / edo artadira,
iñok egingo aintzat / ez eukan tokira.

Jaunak bialdu eban/ bere graziakin,
Begoña'ko errira maitetasunakin,
Bizkaia'n izateko / gozotasunakin,
Asuntzioko izar / eta jantziakin.

Nundik eta ez zelan / iñok etzekian,
zeruko Ama an zelan / aurkitu zeikian;
baiña gogoratu zan / guztien artian,
etorriko zala gu / geldu ezkeitian.

Agertu zan ta geiau / Begoña'n dau beti;
iñor galdu ez dedin / Bizkai'ko lurreti,
mesediak ugari / Jaunaren aurreti,
ekartzen daukuzala / gu ez galtziati.

Maria'k egin ditu / ainbeste mirari
biotzetikan Bera / maite dabenari:
itxasuetan larri / ibil birenari,
orlako mesediak / ein deutsez ugari.

Ez dau mirari gitxi / ein itxasuetan
Ama Begoña'koak/ ontzi galduetan:
berai deitu deutzanik / estutasunetan,
ez dau bakarrik itxi / azken orduetan.

Untzitan jausirik / bein Andres Maidana,
ordu bian uraren / barruan on zana,
untzia amar leguan / aurrera juana,
zan Maria'n bitartez / alkantzau ebana.

Gregorio Zoparta/barrizxx,bost orduana,
sarturik pelota artzen/ karobi beruan,
gizoneri zirautsen / billa asitorduana%
"Kontuz ibilli, zerren / bizirik naguan".

Naiz dala itxasoz ta / naiz dala leorrez,
izaten gara beti / amaren biarrez:
gu ikusi ezkeru / berari didarrez,
guri laguntzen dator / zeruko indarrez.

Ama Begoña'koak / dau ainbat meritu:
zenbat mirati berak /egin ete ditu!
Mutuai itz eragin,/ itsuak argitu...
Zenbatu ezin beste/ Berak egin ditu!

Adoredun ipiñi / adore bakuak;
zenbateri zuzendu / berna okertuak!
Eta zenbat osatu / geixo txarrekuak!
peste edo kolera / eta orlakuak.

Uraz ia itoan / ta suaz erretzen,
ziranak zenbat Amak / zituan libratzen!
Bein bere ez dau Maria'k /liñor itxi galtzen,
biotz onagaz ba'da / Beragana eltzen.

Zenbat esker, mesede / maitetasunagaz
eiñ ete dauz,gomutau/gaitian Beragazi
Zordun aurkitzen giñan / Ama ain onagaz,
ipinteko Begoña'n / koroi ederragaz.

Eun da amazapi txingar /brillantadunetan,
eta ojeta zortzi / txingar artañetan,
ta larogeta emasei/ txikizkotietan,
ta zenbat-nai txikigaz/adornaturikan.

Maria'ri ipiñi / eutsen burestuna,
zidarrezkua bere,/ gañe oriduna,
beraren izeneko/Agirre'k emona.
Ai,ze ospatsua zan / orduko eguna!

Larogeta amazortzi/ milla laurleko
eta bosteun ganera/ balioa dauko:
Agirre'k emon eban,/ jakiñik norako,
bizkaitarren Zaindari / danen bururako.

Eleizia bete zan, / baita inguruak;
dana estaltzen eban/ kristiñau buruak,
auzpezturik Amari / eiten erreguak,
Beragan ipiñita / uste seguruak.

Aberats ta ezeuki, / andi ta txikiak,
ugazaba ta otsein, / zar eta gaztiak,
eleiz-buru nausi ta / erromes maitiak,
bere aurrian ziran / auzpeztu guztiak.

Aita Santu zan Leon / Amairugarrena,
onetako baimena / bialdu ebana:
koroiatz ipinteko / Begoña'ko Ama,
Berak zaindu egian / Euzkal-erri dana.

Begoña'n sarri izan / dira erromesak
betetan Maria'ri / eindako promesak...
Amurraturik ona, / ikusi nai-ezak,
suge deungak bialdu / dituz Satanas'ak.

Igezko urriaren / amaikagarrena,
Bilbo'ra suge deungak / agertu zirena,
zapaltzeko ustian / Begoña'ko ama,
oker jazo ez ba'litz / euren uste dana.

Alperrik egin eben / eurak alegiña,
erromesari kentzen / Jesus'en dotriña;
Maria ni ikusi, / bai eta Begoña:
dana jad tsi eben, / kosta yaken baña.

Jesus'ek autu eban / Maria Amatzat,
baita dau eskiñirik / munduko danentzat;
guztien goitik, barriz, / gaur bizkaitarrentzat,
ipiñi dabelako / euren Zaindaritzat.

Blotzian sartu yat / postasun endia,
Bizkaia'n ipintiaz / Zaindari barria,
doiak eta birtute / danen jatorria,
zein dan Jesus'en Ama, / Birjiña Maria.

Gua, en Begoña'ra / euzkeldun antzian,
Bizkaia'ko Patronaren / sariak artzian;
bere maitetasunaz / ba'gara eltzian,
gure Amek ezkaitu / itxiko utsian.

Bizi bedi Maria, / baita euzkeldunak!
Bizi bedi Bizkaia / ta beren lagunak!
Onez igarorikan / munduko egunak,
danok izan gaitian / zeruan zorunak.

(1906)

Enbeita'tar Kepa

OI BIRJINA,ONTASUNEZ BETEA

Oi Birjina,/ ontasunez betea,
 behadazu/ zeru gozenetik.
 Ba-dakizu / nere behar aodia
 zeren ez naiz /rlakezia baizik.

Ama maitea,
 behadazul
 !toi, Maria,
 saiba zazu!

Ifernua /eta mundu galdua
 ene kontra/ altxaturik ere
 zu bazaitut / alde,Ama maitea,
 ez dut heien / beldurrik baters.

Bainan ein dut / fede guti, Maria,
 lotsaz nago,/ bai lotsaz ikaran,
 zure-ganik /duket indar andia
 bizi nadin/ jaunaren grazian.

Bai, Maria,/ dresterru triste huntan
 niagozu /beti asperenez,
 zeren naizen /galtzeko lanjerretan
 edireiten /memento guziaz.

Noiz zaitut noiz,/idortorik nigarrak,
 ikusiren /ene Ama ona!
 Igeranik /ene lanjer guziak,
 noiz ote naiz/ bilduren zugana!

Oi Maria,/ zuk ontsa badakizu
 lehia hek / zenbat kartsu diren.
 Otoi,Ama,/zugenat deit nezazu
 bainan,otoi,/ lehen baino lehan.

AGUR, IZAR EDEH

Agur, Izar eder,/ Birjina maitea,
 Agur Ama gozo,/ zeruko atea!

Zuri Aingeruak /berri on emanik
 etorri zitzaikun /bakea zerutik.

Otoi! auts estekak// el gaiten argira,
 onera gaitzazu,/gaizkitik begira.

Izan gure Ama,/gure deiak entzun
 zure Semeraino /el-araz ditzatzun.

Agur,Ama ona / emodiozkoa!
 zeruko Erregin / eta lurrekoa!

Agur graziako / gure esperant-al
 Azken orenean /guzien laguntza.

IZAR EDER EDER

Izar eder eder
 zoragarria!
 zeruetan, zeruetan
 zira, Maria!
 Izar eder zoragarria
 zira, Maria!
 zira, Maria!

Zoin da izarra,
 zoin ain ederra
 nola den, Ama,
 nola den zure sortzea.

Guziz ederra
 zira, Maria,
 sortzetik zira
 garbi garbia.

Ez da izarrik
 ez iguzkirik
 zu bezein argi,
 zu bezein zeruz beterik.

Gu lur huntarik
 gaude zuri so
 lilluraturik:
 ain zira gozo!

Zoratzen gira
 zuri begira
 ikusiz hantxet
 ikusiz zure dirdira.
 mundu guzira
 ixur gozoa:
 Ama, zu zira
 bozkarioa.

Zeruan soinua
 lurrean kantu,
 haste hastetik
 munduak goستن zaitu,
 zu-ganik sortu
 Jesus Jainkoak
 piztu baititu
 gizon gaixoak.

Orok zaituzte
 biotzez maite:
 begirazkitzu
 begira ta garbiz bete.
 Di egon zaitte
 beti aldean
 gu sartu arte
 zorionean.

X. Iratzeder

MARIAREN BIHOTZA...

Mariaren bihotza / denek lauda zagun!
 Bihotz ain aberatsa / beti maite zagun!

Bekatore tristea, / oiuz nago zuri;
 nitaz, bihotz maitea, / izen urikari.

Zuk duzu bekatua / bihotzetik kentzen,
 arima penatua / duzu kontsolatzen.

Zuk duzu ifernua / garaitzen osoki,
 segurutzen zerua / giristinoari.

Mariñelen trespstan / izar gidaria,
 arimaren gudutan / zere sokorria.

Zutan bere egoitza / Jaunak du moldatu,
 bai eta zure-baitan / tenplo bat autatu.

Bihotz guziz duxenta, / nola zu goraki.

LOIRIK BAGA SORTU ZAN MARIA

Txori batek bein / kontu au kantuz / kontau eustan,
 zer lorategi / baten antxiña / gertatu zan,
 ta txori arek / zelan onaren / antza eukan,
 sinistu neutsan / esan eustana / bertsoetan.

"Nazareteko / lorategia / moteldurik
 aurkitzen zan da, / lorek zimeltzen / abiaurik,
 edertasuna / eukielako / maluskaurik,
 etzan aurkitzen / euren artean / poztasunik.

Au zan andia, / baña lora bat / Zerutarra
 neguan sortu/an egiten da / uste bagea;
 bera usaiñez, / bera kolorez / zan bakarra,
 iru mueta / usain beragan / eukazana.

Oi legez lorak / goxean ziran / iratzarri,
 baita buruak / eguzkiagez / goruntz jagi,
 eta begiak ebezenean / zabal jarri,
 laster zuzendu / eutsezan sortu / barriari.

Bera zan bada / moduren baten / larrosea,
 lirio zuri / ta bioleta / umildea;
 bera zan lora / iñoz ikusi / ein bagea,
 bat izan eta / ainbeste loren / itxurea".

Nik esan neutsan / orduan: "Txobi / kantaria,
 esan eidazu / baña benetan / gaur egia;
 zelan deitzen zan / alako lora zurgarria?"
 Diñost: "Loi bage / sortu ta jaio / zan Maria".

J. Anrese baita

BIZKAIKO JAGOLEARI BERE EGUNEAN

O zeruko soñuzale / Serafin egelariak,
 dontsutegi zabaletan / urre gorrizko arpaz
 zeuen Erregiñeari / orain euskeraz kantetan
 zabiltzanak pozen pozaz / atsegiñak emonaz.

Kantaritzako dozuen / aduaren izpitxo bat
 betor eta sartu bekit / barrura garaunetan;
 betarkit tximistatxo bat, / erraietara eldurik,
 biotz au ipiñi daistan / sutu eta garretan.

Garrez garbi gardendurik / gaur ene espiritua
 uts urdiñetan dakidan / eregi nora gura,
 idargitik Eguzkira / ta izarrez arutzago,
 Bizkaiko Jagoleak an / daukan bizilekura.

Izar-erritik arago / fedeagaz ikusten dot;
 sollik izar arro danak / baño da argiago;
 dontsutegian bera da / Jesukristogaz ostean,
 ikusteko danak baño / ikusgarri gelago.

Zer da gure Eguzkia? / Zer da barriz Idargia?
 Gaurik urdin onenean, / zertzuk dira izarrak?

Kardintxak erramen puntan/ txistueta zoliaKaz
Jaunaren gloriak pozez / kantauagaz batera,
kantau daian kantau nai dot / txorrotxiozko kantakaz,
kantageien kantagei dan / Ama Begoñetarra.

Mitxeleta jira zale / urregorri antzekoak
terziopelo ta granaz egotxoak jantzirik,
agurtu ta bedeinkatu begi/ Jagola ain dontsua,
Jagola onek daukkalako / Sortitza zoraturik.

Jagola oni emon beio / zuritiesuna azuzenak,
jireuzkiak opa eta / eskiñi modestia;
tulipan zarden zuzenak / eguzkiaren islea,
bi-leta umiltxoak / gozotasun ezta.

Lirioak Jagola oni / emon begio lurruna,
errurik eza begio / aleliak saritu:
nardoak,krabeliñeak,/ platano ta larroseak,
altarea epaindurik,/ Jagola euxe goratu.

Iparrak Jagola oni / bekartsaz loren usañak,
palma ta iiak eskiñi / zizpuru arintxoak;
aizeak putz ots biguna,/ mendiak edur batunak,
emon beioz koral,nakar / ta perlak itxasoak.

Izar-erriak begio/bere petik jira egin,
edertu beioz galanto / matrallak goiz gorriak;
odeiak ein jarlekua,/ Idargiak oñak jantzi,
Jaunak korola atõndu,/ pabelloia Eguzkiak.

Kantau bei danak Jagolau,/ bede nka beie Jaunaren
eskuetatik atera / ziran egun guztiak,
zeruetan aingeruak,/ lurrean zuzen justuak,
bero,iñontz,ur,~~xxxxxxx~~ eguzki,/ izar ta idargiak.

Bedeinka beie irestu,/ oñeztarri ta lañoak,
lanbro,justuri,indriska,/ truju eta ekatxak,
lei,karraldo,euri,Ixingor,/ bisuts otz ta zaparradak,
argi,illun,arrats,egun,/ osgarbi ta ain bagak.

Bedeinka gure Jagola / Bizkaiko mendi ta atxak,
baso,solo ta landarak / erneagaz batera,
itxaso, ibai, errekek,/ iturri,patin,aintzirak,
ibar,lande,aldats,larrak,/ gure Jagola ederra.

Abere otzanak eta/gonga sor bizi uzuak,
egazti,arrañak jaso / Begoña ko Ama Maria;
gol-goietan Serafiñen/soñu x kantak entzun bitez,
zeruetan izan bedi / Santuen gain jarria.

Bedeinkatu bei seaskan / ume zurtzak kurriskaka,
itxas-gizonak begetan,/ alarguntzan zotioak,
aterik ate dabillan / eskekoak ogi billa,
nekazariak solnan,/ mendietan artzañak.

Gexo danak deitu belo / mindunen osatzallea,
katiq aurkitzen danak,/ itxien erospena,
atsekabez dagoanak,/ bere izar pozgarria,

Zure mantu zabalean / ed rgarritzat jartean,
azkenenguko esan lei / direala txitarrak.

Zuretzat pabelloe bat / gelenez Eguzkia,
oñen atseden lekua / bakarrik Idargia,
aingeru egalariak, / andiak eta txikiak,
danak dozuz herbitzari, / esaneko, guztiak.

Zugan Egilleak berak / berariz jarri zituzan
edergaien iturriko / edergarritasunak,
eguzkizko gorritasun, / edurrezko zuriera,
zeruaren urdin antza, / loren loratasunak.

Bera zoratzeko duñ dan / daukazun galantasunak,
ainbestean intsigitu / eban Jauna zugana.
Zeu galantuteagaitik / osoro agortu eban
bere jakituriaren / itxaso sakon dana.

Zugan berak jarri eban / eukan al izate dana,
apaindura guztiakaz / egin arte apaindu;
askok esan leien legez, / zu bagarik Jaungoikoa
ezin al izango zala / aurrerantzean dontsu.

Zuregan beti-betik / Jaunak begiak ipiñi
ebazan ta egin eban / bertatik irri-barre;
egintza danak eukiko / ebazan edertasunak
ekutsazen zugan danak / ta askoz gelago bere.

Zu zara ain ornidua / besterik ez lakoxea,
al izatez aren altsu / guk ezin neurtua;
esan gengi ezpagan ki, / beste bat badagoala,
Bizkaiko Jagolea da / Zeruko Jaungoikoa.

Ze zoriona daukazun / Sorterri maite maiteal
Gure Jaun Jaungoikoaren / Ama gaur Jagolatzat;
Jaungoikoa euskal berba / dan legetxe, izan zañte
euskaldun beti, beti, / Ama andi orrentzat.

Euskalduna da Artagan, / euskaldun gerbi Begoña
ta gure Jagolearen / menpeko dan Bizkaia;
euskaldun da Artagan i / azpitik zear doakon,
itxasnan sartu arte, / Ibaizabal andia.

Beraz nik euskeraz kantau / bearko deusat gaur egin,
alan eskatuten dabe / zerzeridade danak;
baña, zelan enezan duin, / bear legez kantetako
kantau bere gauza diran / egitade dan-danak.

Ez dodaleko kantau nai / mundutarren gloriarik,
kantau bai, baña, ez kantau / beko anditasuna:
kantau baña, ez lurreko / azaña ta kondairarik,
zerrn onelako kantan / uts daben goitasuna.

E. dot gure nire kantok / jardun daitezcan lorakez,
lorak kantau daien nai dot / kantau gura dodana;
danak kantau daien nai dot / kantarik eregiene,
ondraurik gure Jagola / kantagarrien dana.

ots egin pekatariak, / non dauken parkamena.

Begiraunez dalako / usatxoaren antzera,
ainguruak baño dauka / ohea arpegia,
eguna jaiotzen beño / askoz da ederrago,
baña duin pozgarri ez da / goxetan Eguzkia.

Txito eder dan Dontzellau / jaso daigun gogo gora,
~~XX~~
~~XX~~
benetan guztizko dontsu / Berboaren Ama da;
mututu mundu guztia, / Bizkaiak egun onetan
eregi daien beraren / Jagola ain laztana.

BEGONA KO AMARI

Zuek eta gu / bizkaitar danik,
emen gara gaur pozetan.
Bure Amaren / jairik onena
ospatu nairik aintzatan.
Gora biotzak, / gora besoak
Zaindariaren oretan;
guzti-guztiok / gaur biotz batez
Ama dagigun kantutan.

Eguzkiak gaur / dizdiz dagisku
izpi bizi ta ederrik;
gure barrenok / begoz olantxe
pozaren egoz egazik.
Egunak oro / ez dira bardin;
ba-da bizitzan illuniki!
Baña gaurkoa / bedi alaia,
poz-argi-litsez bildurik.

Gernika-alde, / Muxika, Iburri,
Abadiño ta / Durango,
Arratia ta / Bedia bere,
dira gaur denak emengo;
Galdako eta Larrabetzua,
Lezama eta Derio,
geure Amari / kantuz ditugu
biotzak eztiz jario.

Txalogarriak/zarie zuok,
emen alkartu guztiak;
asmo ta neke / bardinañak jota
zakuse Ama eztiak.
Nik neuk oraintxe, / bertso gartsutan,
-maitasunaren ezpiak-
Amarengana / jasotén ditut
esker onetan begiak.

Euskalerrria / miñetan dago,
endi-kaleak odolez...
Zure erria, / euskal erria,
negar-malkoz ta oiñazez.
Biurto, Ama, / zeure begiak
gugana irripar leunez,
ta emoiaduzu grazizko ura

Bizkaiak bere, / langille utsa,
fabrika eta oletan,
lan-eztabaidaz / gogor jaukazu
porrot egin arriskutan.
Gazte ta zarrok, / alkar arturik,
gabiltzan senez lanetan;
orrela gure / erria daigun
gorantza jaso benetan.

Politikazko / arazotan be
naste ba-da ugari,
geure burua / nunnai ta noznai
gogor ikus-nai dantzari.
Ainbat zatitan / gabiltza estu,
ziriak sartzen / alkarri,
baña indarra / batasunetik
etorri oi da pozgarri.

Madrid'en dabiltz / eztabaidaka
gure gizonak azkarki,
geure erria / atondu nairik
antxina legez, geureki.
Jaunko eta Lege Zarra zan
gure asabén ikurdi:

orixe gaur be, / opa doguna,
Ai eskuratu baledi!

Doai askoren / artean dogu
doai bat eden: Euskera!
Geure mintzoa, / geure arnasa...
Au galduz, ezer ez gero!
Guztiok bada, / euskalidun legez,
salets itxirik erdera,
mintza galtezan / etxe ta kale,
euskereaz, gizon antzera.

Amargarrena / bertso au dogu,
emen zagozen maitaoki!
Zuen biotzak / alaitu nairik
nik urkultu dodezanak.
Egun eder bat / izan eizue

etxeke eta besteak,
elai biotza, / miña itzontzi,
osasunetan guztiok.

Gora Maria, / eta bereak
jai zoriontsu onetan!
Gora biotzak / pozez gainezka,
zelai onetan gaur benetan!
Gora Bizkai / ta euskaldunak,
dinogu danok kantetan,
Gure Amatok, gaizala batu
guzti-guztiok goletan!

A. Onaindia

Lau aizta ditut nigan eder,
Eurak barik enintzan ezer.
Zelan ~~ba?~~ ba?. Neurez utsean, zer?.

Gizon makala,
--ondozeale, kaskarin ta alper--
Biotz argala!

.....
Lau aiztok, bizitza bidean,
Aur, ikast, gastaro, lanean,
Naiz maiteminez gizontzean
Lagun ta babes,
Giar-garunok indartzean
Nere lanabes.

.....
Lau aiztok --alai, zoragafi--
Makur-aldirik ba'neu safi,
Gaixomindu onen euskafi,
Jafai ~~dogu~~ Jaikedan,
Lan gogofa, sendi, abefi,
Ziñesgeen kidan.

.....
Lau aizta, baiña Ama bakafa,
Goitik zaintzen Euzkadi zafa,
Euzkoen biotzeko gafa
Ta Azkatasuna!
Beragan ^{dogu} gure indafa:
Zuzentasuna!

.....
Pagoz inguratuta Afate'n, gure aurtzaroko Aizta ~~gogobeteko~~ ^{zaindaria}
Andixek, Donizeto'ren zakelean izan ei-nintza ekafia,
beste eibartafok lez, etxera: Umetako jakingafia gogobeteko.
Lenengo oinkadak, lenengo euzkerea, lenengo otoia, lenengo
okerkeriak; ofa umetxo aren lenengo opariak.
Etxeko amatxo maite neurda, ta menditar Ama zeruko lorea, ume
Zrentzat gogo-iñude. Olaxe, olerkariakin onenbeste gogortzen
asi naiz neu be:

"Gero, gauaren erdian,
Oar neban ama zutik,
Bigun neri begiratzen
Begi eder argitatik...."

.....
Efebalian mutil koskortzen. Granuja sendo ta geldi-eziñak
gu. Kale-mutiko ernai, bizi ta ipurlokak etxean ezik edonun.
"Goitikberan gabixak Musatei kalian,
Burdidunik ba'letok, mutiTok gainean!"

Ibiltari ta mendizalea, ezinbestez da Eibar'ko semea.
Matxari'ko gaztaiñadi illuneko maldan gora, nora?
Zenbat bidar Afate'ra, astiro naiz arin, azpiko ibar
maite ari, atsedeen-geldiuneetan, begira; Ama agurtzeko
bideak zear, ~~guzt~~ mendira:

"Onela safi, afats barean,
Latseko itufi aldamenean,
Etzin izan ^{na} ~~naiz~~ liñizko oean,
Lasai, eskuok garondo pean;
Begiak pozik, jolas alaian
Ibai urtzuan, saran, zelaian,
Etixerik-etxe, muiñorik-muiño..."

Ofa ba:

Lau aizta, ta lenena Afate'n,
Landaratxo ^{ar} entzat txorten,
Zufut egian lufetik seh
Abertzalea,
Ta izan edin egunen baten
Efi-euslea.

Gazteak gizonterako gertaera ona bear. Ofetarako
ego aldera jakintza bila, lur bariak zear:

Lau aizta, jakitura itufi.
Ikasgurea gure ~~gure~~, egari,
Naiz gazteleraz izan ufi
Gazteiz aldean.
Bost urte luze, ^{zail} ~~zail~~ ta lafi
Lekaide pean!

.....
Lau aizta; emen Estibalitz;
Amesetan: euskaldun ba'litz,
Ta piñu ordez, pago ta aritz
Muiño gaiñetan;
Jakitura! zurekin genbiltz
Euzko lufetan.

Baiña, ikastaro^o lafia. Izkuntza bafia, asiera baltza.
Gipurkoar gazteentzat aldatz-gora latza. Ala ta be, aufera,
ikasi nai-ta, sutsu biotza.

Jai egunetan, osterak oiñez; mutiko mendizale gazteok
gogo-pozez. Lizafa'rako burdinbidetik, muiño jaiki aretara
adorez. Lau-une luzea; gero, nor-lenagoko aldatz-gorea,
ta olerkariakin bafiz, ames-lorea:

"Ara eldu naiz mendi gaiñera,
← Beko edefak nauka ikusberal
Ez da odeirik, lufun ez laiño,
Ikuskin zabal alaia baiño;
Urtzi'k egiña dakust danetan

103

Ta emen, Arabafen zaindaria agurtzean, bafu-bafutik
laguntza eskean, ikastaldi gafatz au bigundu dagidan:
Estibalitz'ko Ama. Zuk ba-dakizu, nik ez, lagun, afen,
lagun...Amen!...

Ikastaroa bete ondoren, etxera, lanerako joereak emen
dau asiera; lanean asi ta... lanean ikasi; ikaskizunik zai-
lena; gizon izatera eltzeko, baiña, onena!

Gazte urduriak, Abefiarrenganako kezka maitea. Biztari
bizkor, dantzari azkar, baiña danofeen gaiñetik mendigoi-
zalea.

Itziaf'en txoriak ugari; Eibañ'en ta Elgeta'n ufi.
Aruntz ba joerea, Itziar'ko Ama'renera, mendirik-mendi
ibiltari:

"Margozte ugariz, zenbatu gaitzak,
Edefez eder beko zugaitzak:
Leñ betañuna, Eltzun urdiña,
Pago beiñegi, baltzez Agiña,
Kukiña zofotz Izai zapalak,
Aritz sendoak zabal madalak..."

Emen, ura ta legoña laztanka. Afaiñak an, Kulixkak
ondartzan. Uñaren erasoari arkaitzak musin.

Ibiñi dabil ontzia, uñin, Andutz zutiñik zeñetan, ikusmin.

Lo dago eña, ta lanerako bidean nekazaria; goizabafa ozkarbi.

Ama, zure elixa eder ofi, begira ni:

Lau aizta; emen itxastafa,
Ala ta be maite dau lafa.
Ortitxik gazi-geza gafa
Gazte onentzat,
Ta itxas-mendi alkartze zafa.
Jafaibidetzat!

Ufiña Itziaf'en, ibiltarion garai. Igaliak elduta, Izadia
mukuruz ~~hara~~ ^{blai-blai} Asmaketea, ostera, zofotz; ta maitemindua
maitea barik, amots:

"Udaxkenean zerbait ba-dabil,
Odolean da sortzen jatofiz,
Ereak zifiz, oldeak jaulkiz:
Eta biotza dantzan olertiz,
Ori, laru ta gofixken neufiz".

Milla bederatzireun ta ogeitamaseian, maitasuna ta odola
datorkoz nastean. Andregaia ta Abefia, gudea tartean, nora
joko gazteak bere noraezean....

11) Lau ta

Lau aizta, ta Begoña tarte,
Burutaldi lagun Afate,
Bien artean asnu dauste
Emaztegaia.
Neuk igafi barik, txolarte
Dot Mutxaria!

104

Maitemiñean, gudan, Lafinaga'tik be, ~~zuzen~~ otoi ta eske,
Begoña izan dat afezkero babeste, Iñoiz alai, baita estu %.

4) Lau aizta).....

naiz igesian, ^{ortxe} Begoña, ezkon toki, gorde leku, aterpe...
Emen ugatzatu ditugu alaba biak. Emazteak Begoña jafi nai;
nik Afate... Bakea izan gendin, Itziar au, Estibalitz a.
Ezan onela izango batera jaio ~~ba~~ ba'litza...

Gau'be, olerkariakin, Begoña'ko ezkil ori ozen datorkit:

"Entzun ezta ezkil ots,

Ufe ots!

Atsegin ugarien auresanaren aots!"

Begoña, Itziar, Estibalitz, Afate, lau muiño zoragafi ludian;
zurubirik oneak Donoki bidean:

Lau aizta, laurok bat danean,

Ama bakar bat Donokian,

Afate'tik Begoña'ko artean

Nere bizitza.

Ta Ama Deunaren babesean

Euzkel-ekintza!

Agur esan bear-ta, amaitzerd ^{noa} ~~noa~~: Ama'ren esanekin
jantzi nai ~~izate~~ gogoa, bete ezin izan ba'dot neu-
fi osoa, neure makaltasuna bitarte, Baiña Shakespeare'kin
nik au beti gogoan, ^{le} arte!

"Zein bulaf-oskol ete biotz zur bat aiña?"

Iru bidar da indartsu auzi bidezkoa;

Ta naiz galtzairuz jantzi... nafustuta doa

Bafena bidegabez usteldu dauana."

Beiztegi'tar Jon'ek,

1978'gafengo ~~Bagitak~~ 12/21.

Aita Sanji!, Luzea ba'da, ehagi; labura ba'da, sartu argazkiren bat, gure
muineok politak dira-ta; baiña txara ba'da, beta)

MAGNIFICAT

Aundiesten du nere animak Jauna,
 pozeren pozez daukat nere barruna;
 Jainkoa bait da nere salbamena,
 ikusi bait du mirabe onen ezereztasuna.

Doatsu deituko naute gaurdanik gizaldi guztiek,
 aundiak egin bait dizkit Aalguztidunak:
 Santua da Aren izena,
 eta Aren errukia gizaldi, gizaldi,
 beldur diotenengana.

Bere besoare indarra erabili du,
 buru-arroak suntsitu ditu;
 bota ditu beren aulkitik aundizkiak,
 eta gora jaso ditu ezerezak;
 ondasunez bete ditu gose zeudenak,
 eta esku-utsik bidali asko zutenak.

Bere gain artu du Israel, bere morroia,
 errukia gogora zaiola;
 gure gurasoei ala zien itzemana,
 Abraham-i eta ondorengoei betiko esana.

Aintza Aitari, eta Semeari,
 eta Espiritu Santuari.
 Asieran zen bezala, orain eta beti,
 gizaldi eta gizaldietan. Amen.

AMAIKAGARREN EGOTALDIA

Eskuak eta oinak / iltzez egurrari
 josita, gurutzean / Jesukristo dager:
 aurrez-aurre, neketan / lagun, Andre Mari
 du, minetan lertuta, / lengo Ama eder.

Jesu iltzatuaren / oinaze azkarra,
 ta beraren Amaren / atsekabe mina!
 Belauniko negozi, / gogoan negarra,
 auznarka gizonaren / ogenen samina.

Iltzez josita zauden / Jaungoiko-Semea,
 zurekin gurutzean / josita be'nendi!
 Zeure maitasun-iltzez / jo nere barnean,
 zakizkit zeru-bide, / Solgota'ko mendil!

Gurutzean errege / agurtzen zaitugun
 Jesu, Zur(e) inguruan / txerrenak birao:
 gauden damuz apalik, / otoi gau ta egun,
 gizonak biur-nairik / zeruko abao.

Irakesle altsu ta / zeruko Artzaina,
 zerraren babesera / gizadia betor:
 Zuregan baitaukagu / ogenen ~~xxxxxx~~ ordaina,
 eta Jaungoikoaren / biotz errukior.

G O M U T E A

Lili-arteko bidexkak...
 Joandako zoriona!
 Larre ezestako bedartzak...
 Txikitako oroi gardenak!

Elizaldetxu zuria...
 Gaztetxutako jolasak!
 Zeruko Amaren deia,
 Maiatz'eko kanpai-otsak.

Baso-zalai orlegiak...
 Kanta samurren anotsa!
 Umetako basetxeak...
 Ames gozoen izkuntza!

Ludi-bide zabaletaz
 obenen txirripistadak.
 Bizitzako ituntasunaz
 samin, zorion joanak.

Gaizko zaraten astunak
 sinistea, otz, menpean.
 Erruge nintzan egunak
 laztan samur biotzean.

B. Aurre-Aprreiz

=== +++ ===

SORTZEZ GARBIAKO AMARI

Baratz erdiko / lili usaintsu
urrezko orriz jantzia,
zure moduan / orni goxoan
eztigai billa erlia.
Biotz barruko / maitasunaren
antzikur zaran loria,
zure eztiatz/ idatzi nai dot
Aman sorrera garbia.

Gauza gaitzikan / baldin ez bada
gure Jaungoikoarentzat,
nola aukeratu / obendun Ama
Jaunak bere Semearentzat?
Ezkutapen au / illuna baizan
gizonen argiarentzat,
ainbat urtean/ez autortzeko
Ama Birjiña garbitzat.

Sortzez garbia / bere sorrera,
garbi dizdiraz jaiotza,
Jesus Jaunaren / sorreran bardin
garbirik bere gorputza.
Garbi dalarik/Semea jaio,
gero be garbi bizitza,
sortzez garbiko / Ama on ori,
au da Jaunaren alatza!

Sortzez garbia / zala ta etzala
mundu dana eztabaidan,
ez al du, Ama,/ gizadi onek
Jaunagan federik izan?
Alguztiduna / bera izanda
nola egingo ez eban,
bere sabelean / Jesus Jainkoa
sortu ta jaio bear bazan?

Ama Birjiña / ixilik dago
munduko eztabaidakaz,
sortzez garbia / dela ta eztala
dabizen zalapartakez.
Lenengo nai dau / geuk autortzea
egizko sinismenagaz,
gero Lurdi sen / esan degiskun
"Sortzez garbiko Ama naz".

Benetan Sortzez / Garbia zara,
emen ez dago dudarik,
Jaunak onela / nai eban eta
Zugan ez dago onenik;
gorputz ta arimez / igon zenduan
zerura oso-osorik,
garbitasuna ezaugarritzat
aingeru-loraz j ntzirik.

Paris Sorbana'n/ Juan Duns Eskoto'k
itz onek zituan esan:
"Al izan eban,/ al izan eban,
beretzat egokia zan;
Jaunak nai eban,/ al izan eban,
eta bearreko zuan;
Ama Birjiñak / nai izanda be
obenik ezin lei izan",

Edurra baizen / zuria zara,
eguzki baizen argia,
garbitasunen/iturburua,
lora guztien loria.
Ama ederrik/Jaunak ein badau,
Zu zara,Andra Maria,
Jaungoikoaren / alatz gurena
zure Sorrera Garbia.

Galendin Enbeita

MATER DOLOROSA

Ama biotz-kementsu / naigabetsua
 zutik, negarrez dago / gurutz-ondoan...
 Etsaiak deadarka / bere ondoan...
 Illun ta ikarez dar-dar / dago mundua.

Illunpean sartu da / lotsez euzkia,
 negarrez daude izarrak / goiko illunpetan,
 odei-pean negarrez / dago illargia,
 ta aingeruak negarrez / zeru-goietan.

Zerutik bera jaxi, / aingerutxoak,
 ta urrezko ontzirik eder / ederrenetan,
 bildu gure Amaren / negar-malkoak,
 muiñ-egin, eta jaso / zeru-kutxetan.

Andre Biotz-kementsu, / Ama samiña,
 itxaso antzekoa / da zure miña:
 zazpi ezpata zorrotz / biotz-muñean,
 ta alare, zutik zaude / gurutz aurrean.

Semeari geiago, / ail ez begira:
 bere begi ederrak / itzali dira:
 ez, ail bere kolkoan / jarri burua,
 itzali da-ta bere / barrengo sua.

Ez, ail bere ezpañetan / jarri zureak,
 zimeldurik dauzka-ta / ezpañ-loreak:
 ez laztandu geiago / gorputz-illotza,
 geitu ez dedin zure / miñ latz-zorrotza.

Neri begira orain, / Ama maitea,
 ni bai naiz orain, Ama, / zure semea.
 Nere kolkoan jarri / zure burua,
 piztu dedin nerean / maitasun-sua.

Zure ezpañak ezarri / nere ezpañetan,
 gurutzea maitatu / dezan benetan:
 Ama, laztandu nere / gorputz ergela,
 beti maite zaitzen nik / Ama bezela.

L. Jauregi

EBANJELARI DEIA

Ebanjelari deia
 adarrak aldarri:
 "Gonian dago portua
 atsedean ta aberri.
 Jarri oiñok arrian,
 eskuok ekarri;
 urten gorako ontzira
 bizkor eta alaiki.

Irripar, abegi,
 bideko poigarri,
 Erregeren ontzian
 Erregin bidari:
 Andra eder Maria,
 zuzen-orratz argi,
 arrizko ontzi santuko
 lema-zain ta begi".

B. Gandiaga

AMA ZERA TA BIRJIÑA

Ama zera ta Birjiña,
Jesus'en Ama Maria;
agur zuri, agur ta erdi,
sortzetik garbi-garbia.

Jesus sortzean, Arekin
gu ere sortu gintuzun:
ama zaitugu; Jesus'ek
gurutzetik esan zigun.

Egillearen alaba,
ama zaitu Egilleak:
zure sabela izan du
sorleku Jainko-Semeak.

zaitzagun mundu beltzean
gure begientzat izar;
zaitzagun mundu gaiztoan
gure biotzentzat inder.

Espiritu Santuaren
egitez sortu zenduan:
geroztik dago gurekin
Jainko-Semea munduan.

Aintza Jaungoiko Aitari,
aintza Seme Jainkoari,
aintza, biokin batean,
Espiritu Santuari.

AGUR, ZERUKO ERREGIÑA

Agur, zeruko Erregiña,
agur, aingeruen andre;
gora zu, sustrai,
gora zu, ate:
zu bait zaitu munduak
argiaren sortzaille.

Poztu zaitetz, Birjiña eder,
orotarik ederren;
agur zuri, guztiz paregabe,
egiozu otoitz Kristori
gure alde.

AGUR, JAINKOAREN AMA

Agur, Jainkoaren Ama
Ama maite ederra,
zeruko atea,
itxasoko izarra.

Erakus ezazu
ama zaitugula;
Semeak zugatik
entzun dezaigula.

Gabriel'en aoz
"Ave" pozgarria;
geroztik zaitugu.
zu "Eva" berria.

Birjiña ta ama
denen gain ezti:
emaiguzu biotz
apal ta garbia.

Eva'ren izena
aldatau duzu,
eta Jaunarekin.
paketu gaituzu.

Jesus bedi gure
bizi ta bidea,
azken-poza dadin
Ura ikustea.

Pekatu-kateak
autsi, arren, guri,
gaitzak kendu eta
grazia ixuri.

Aintza Aitari ta
aintza Semeari,
aintza bera bien
Espirituari.

ZURE BABESERA GATUZ

Zure babesera gatoz
iesi, Jainkoaren Ama;
gure ototzei ez eman
esker txarrik
bear-ordu estuan;
arrisku guztietatik
onez atera gaitzazu,
Birjiña eder

MARIA GUZIZ SAINDUA

Maria guziz saildua,
 bertutez beregindua,
 graziez aberestua:
 zureganik / Salbatzailea
 sortu zaiku, / Ama maitea.

Oi Erregina handia,
 zein zaren miragarria!
 Ikusten zaitut jerria
 Seme maite / baten aldean,
 urre alki / argienean.

Sainduak izarren pare
 zeruan arkitzen dute:
 zu distirantago zare,
 kreatura / pare gabea,
 Jainkoaren / lore garbia.

Inguratua boterez,
 betea ez-titasunez,
 amodiozko su-karrez,
 gurex Ama, / hoin amultsua,
 zu zaitugu / ies-lekua.

Zure izenak, Maria,
 bozten daut bihotz guzia,
 emaiten konfidentzia;
 ifernua / dut ikaratzen
 zu doi-doi / asiz aipatzen.

Graziaren iturria,
 goizeko izar argia,
 gidari miragarria,
 zure ganat / beti begiak
 idukiren / tut zebalduak.

Sekulan ez da galduren
 zuk duzuna fagoratzen,
 amultsuki begiratzen:
 Totoi, beraz, / oi Ama ona,
 ez nazazu / ni abandona.

M A I T A S U N A

Giza-biotzaren atsegingarri
ta, berarizko emai pozgarritz
ixuririk beren gozotasuna ,
udabarritar goidura biziz
loratu bedi bai, maitasuna ,
larrosa antzera, ikusgarri,
ederturik izatearen guna .

Usain gozoz eta, margoz apain,
iziotu bedi bai, gizonaren
biotzean, gizonaren eskuan
loratu bedi bai, gizartearen
biotzean, egizko maitasuna ,
ederrik ta sendoro, gainik gain ,
mundu obeago ta barri baten
bizitzazko gogai ta, zentzuna .

Bizitzako garrastasunean
ezeren siniste, argi barik,
zer da gizona bere deusean
itxaro zimelez, erroturik
aurkitzen bada azolatasunean ?
Zer, ederrezko Iainko izpirik
eta, ezpadu maitetasunik
bizitzan oi dan bakartadean ?

Itxaropen lornatzak galdurik
zer egin leike, biotz-eskuren
bat edo beste aurkitu ezik
zer egin, egoera illunean
ezpadu Maitasunik, Federik,
ezpadu Amatsu kutun baten
laztan gozozko besarkadarik ,
ezpadu bere aldamenean
ezer aintzakotzat artzekorik ?

Muniategi-tar Sabin

~~1978-VI-16~~

NERE AMA ON-LAZTANA

Nere Ama on-laztana, / zuretzat artu naizu:
lagundu ta gorde beti, / -eruratu nagizu.

Ama batek ezin ba'dau / semea txarto ikusi,
zelan amarik onenak / al izango nau itxi!

Negarrezko erbestean / asko igaroten dogu:
gure malco samintsuak, / arren, Ama, legortu!

Nai ba'dozu -diño Amak- / Jesus'egaz bizi,
pekaturako bideak / bene-benetan itxi.

IZAR EDER

Izar eder-eder, zoragarria,
zeru goian -zeru goian?, zara, Maria.
Izar eder, zoragarria,
zara Maria, zara Maria!

Goizeko izarra ez da ain ederra,
Ama, dan legez -dan legez-, zure sorrera.
Gutziz ederra zara, Maria,
sortzetik zara garbi-garbia!

GOAZEN, GOAZEN

Goazen, goazen guztiok
Birjiña Amagana,
eskint, era biotzez
loratxo eder bana.

Lora mota guztiak
lurraren gainean
zure antzeko dira
edertasunean.

Bardiñik ez dozula
garbitasunean
lirio ederrak diño
arantza tartean.

MAITE ZAITUGUN AMA

Maite zaitugun Ama, / Birjiña Maria:
izan eizu gurekin / beti errukia.
Zu zara gure nekeen / poz-asetzaillea,
gure biotzarentzat / izar pozgarria.

Kanta dagigun alai / biotz-biotzetik
Mariá'ren izena / gloriáz b-terik,
ez dala guretzako / naigabe ta miñik
lagunduten ba'dausku / Birjiñak zerutik.

S E N D A T U, A M A, E U S K A L E R R I N E K A T U A

Gogai okertu eta
siñiste lorrinduaren
zidor naasietaz,
Zeugana natorkizu, Ama,
deadar, abesti, zotin eta arren:
Baso garbien zelai bakartsuetatik
dakartsudazan eskabideak
entzun egidazuz, ba, biotz onez.

Itxaropen galduen aro goibelean,
eskuratu esindako zorion-billa, urduri,
dabil gizarté larritua;
zeruen seme zurtz eta
gaikerien lañño-arteana itsutua.
Egizu, Ama, ez dakigula eten
asabakandiko siñismen-lokarri itxaropentsua.

Zaratatsu dabil gaztediaren
arrakasta urduria,
osertzik bagako bide illunetan,
siñiste bagakoen garraxi etsigarrietan amildurik.
Eta gogo ustuen billa diarduan gorrotoak
Ierrenak dagiz, igarri bagarik,
-errukiaren destaiñaz-,
biotz-urrien bular makalduetan.
Argitu egizuz, Ama, otoi,
gure zelai, kale ta bide ertzak,
tokirik izan ez daiten gorrotoarentzat.

Leen Zeure goezmenez,
pozezko kantuz,
alkartzen ziran erriak,
goiz, eberdi ta arrats,
zoriontsu bizi izan giñan
siñismeneko aldi garbietan.

Orain, Jainko bagakoen gerizeteak
gorriña ta lorriña edatu ditu,
guztia ondatu guraz,
biotzetara.
Goibel zankaguz, Ama,
tamaltasunez begiak, bidekatueri begira...

...../.....

Bizikera narrazen asmu erkin
 eta gurari zitalakaz
 illundu egin da ortzia
 eta tramankulu ta lanabesen otsez,
 gogo-entzumenak konkor,
 bultza ta larrapastada
 itsumustuan dabizenai,
 Argitu egiozuez, Ama,
 zentzun-begiak,
 ikusi aal izan dagien
 zeruen itxaropenezko argi urdina.

Asko dira, barriz,
 urrearen disdirak biotz-begiak lausotuak
 eta, euren urre-gosea ase ezirik,
 urkoen bearrianak ikusteko ez dira.
 Eta igartzeke doaz
 maitetasun bagakoen amillera.
 Argitu egiozuez, Amatxu, olakoeri be
 illundutako zentzu-begiak,
 ikusi ta nabari aal dagiezan
 ezeuki ta baztertuen lor eta nekeak.

Zuzendu egizuz, Ama,
 egiazko sinistera euzkotar bidekatua,
 erakutsi, maratu ta urrundueri,
 poezko bide baketsuak,
 izan dagien itxaropenezko adua.

Betor, ba, Ama, gugana,
 zeure errukiaren indarra,
 Bizkai'ko zaindari zaitugu-ta.
 Osatu ta sendatu egiguzu, arren,
 Artagan-bizkarretik,
 Bizkaitaren biotzetik,
 Euskalerrri nekatuaren
 samin odoldua,
 urundu daiten, betiko, gugandik,
 gogai ta xede lorriñen eraso.

B. Aurre-Aparriz

OLATU SETATIAK

Olatsu setatiak
aitzaz txil eitean,
aitzari bota eutsan
erremin leunean:
- Zergaitik, eten бага,
zu trosko bidean?

Eta arkaitzak erantzun:
- Ez nik zaurituko,
leun ba'nozu mosutzen;
baiña zapuztuko
txuka ba'zatorkidaz,
bits zekar jarrio.

. . .

Zuk be, Ama Maria,
arkaitzaren antzo,
epalari eskeiñi
oi dautsazu altzo.

Burugoiak, osterera,
txulut dagi noiznai:
gatorkioz Amari
buru menera-gai.

A. Onaindia

BESTEREN ESANERA BETI

Askatasuna
esmoetan,
itzetan,
egitadetan.
Askatasuna
gizon,
abere,
landaretan.
Askatasuna
lehen,
orain,
geroetan.

Orixe gaurko irritsa,
gizonaren itza.

Ez kate, ez langa;
gorputza bere, billoiz
askatasun -ardaua edanda.

Ez lotura,
ez muga...
beti billoizik ibilteko,
bator amaibako uda.

Ez dau gura
munduak, ura
ta ogia;
nahiago, arean,
ardau ta aragia.

gelaunaldi gazteena
Birjiñatasunagan
sifnesgogor da.
Ta ez dau maite Artagan.

Ama errukibera,
besteen esanera
bizi izandako ori,
jatsi zaitetz noizik beiñean
eta ibilli, maitez,
gure artean...
Zorionaren zoril

E. Erkiaga

SORTZEZ GARBIA

Curramus in odorem
unguentorum tuorum
 (Cant. I, 3)

Nere begi goibelduak
 zuzendurik zugana,
~~xx~~ oi zein garbi, zein ederra
 zakustan, ene Ama!
 Ez da zuregan ogenik,
 guztiz garbia zera,
 zeru goiko Izar argi,
 Ama laztan, maitea!

Eguzki biziz jantzirik
 agertzen zakizkigu;
 illargia oiñ azpian
 apal-apalik dezu;
 eta izar ditziratsuak
 dagizute inguru...
 Guk lurta errukarriok
 gure Ama zaitugu.

Jainkoa Bera jetsi
 zitzaizun biotzera;
 bertan, loretegiñ lez,
 jarriz bizilekua.
 Biotz txukuna bai dezu,
 biotz maitagarria!
 Jainkoaren diñakoa,
 guztiz aratz garbia.

Izaki orok zaituzte
 egun, Ama, goratzen;
 negarrezko oberretik
 dagokizu maitatzen
 gizona, zure edermenez
 dalarik lilluratzen:
 SORTZEZ GARBIA zerala
 aspertu бага abesten.

Erruki zakizkit, otol!
 Ama errukiorra;
 zeure biñetan naukazu
 otolitz, beroz eskeka,
 neure biotza apaintzeko
 zeurearen entzera.
 Oi, bai dala geldituko
 ziñez eder-ederra!

Yurretar Julian A.

ANDRE MARIARI
 (Kristobal Cabrera)

Zer nintzake zu gabe,
 ene Andre?
 Ni zu gabe zer nintzake?

Ene Erregin, ustekari,
 poz beteal
 Orok zuri elesari,
 gorestea.
 Zuri begira naiz bizi,
 Egunalde.
 Ni zu gabe zer nintzake?

Zu zagozkit biotz ontaz
 jabeturik,
 zure ezti, nadukazu
 gozaturik.
 Zuregan dut itsalditan
 pozemalle.
 Ni zu gabe zer nintzake?

Ikusirik nere baitan
 zorra larri,
 zu zaitut, nik ezinean,
 ordainlari.

On berriak leia berri,
 geigozale
 Ni zu gabe zer nintzake?

Ataungo Bonipagi A.

MULTI SUNT VOCATI...

Berba guztietaz
sarkorrenak orra
durunduz barruan:
eskoak ei dira
dei egindakoak,
garaiz ta orduan.

Autatuak, ostera,
urriego izanik,
ba-darabilt kezkarik
nik neure barruan.

Aita, aita da beti
oiturearen mugaz;
ama, urrago gugaz
egunen arloan.

Orretxegaitik, Ama,
Ama Begoñakoa,
zuregan nik gogoa
une esturazkoen.

Berba ~~XXXXXXXX~~ guztietaz
sarkorrenak dira:
Autetsietan... ni?"
Lagun niri, Ama,
zirimolen ganez
Aberrira nadin.

E. Erkiaga

GURE IZAR ARGIA

(Mikel gudariari eskutitza)

Agur, berriro, / Mikel, biotzez:
osasun eta biotz on!
Nere agurrak / poztu auala?
Ori neretzat zorion.
Guziz garbiro / agertu didak
ire gogoan zer dagon.
Ez etsi, arren; / uste on izan:
galdu-kezkatzen ez egon.

Andre Variren / iruditxo
or dabillek soillean;
egun gelenez "Agur, Maria"
esaten diok benetan.
Ire burua / ezarri uan
Ama on orren zaipean...
Eta ez al au / gaur arteraño
berak babestu lurrean?

Lore illean / Andre Mariaz
bear diagu itzegin.
Eukotar onak / autetsi zien
Zaindari eta Erregin.
Bere elizetan, / zenbat alditan
Mariak digun otsegin!
Arrenganako / mait tasunak.
irauñ dezala gurekin.

Gogora, Mikel, / etxe aiatan
ik egindako otsoitzak.
Zeñen kartsuki / garbitasuna
eskatzen zion biotzak!
Ez ote au ba / zaindu Mariak
bota ez entzan illotzak,
ire fedea / galdu etzezan
libburkerien izotzak?
Andre Mari dek / gure izarra,
illun beltzetan argia;
griña arteko / zurrunbillotan
ematen ziguk egia.
Aren ondoren / abillelarik,
ire bidea garbia.
Mende ontako / ekaitz artean
ez dek galduko "bizia".
Andre Mari dek / lagun zintzoa,
aul-aldietan kemena;
etsaialdian, / uste on gozo,
burrukaldian euspina;
eroriaren / eskuemaille,
min gozatzaille onena.
Malta dezagun / biotz-biotzez
Jaungoikoa ren urrena.

ANDRA MARIA EGOÑAKOARI

Zugana gatoz, Ama maitea,
erregutaten guztiok;
egizuzala biurtu gugana
zeure errukizko begiok.

Nazaret:ko alaba eder,
zeruko Jaunaren Ama,
pekatuaren orban bagarik
lurrean sortu ziñana:
emen gaukazu, zeure onetan
auspaz, Euzkal-erri dena,
ta egizuz bada biurtu, Ama,
zeure begiok gugana.

Guztiok gagoz pozez beterik,
Birjiña miragarria,
ifinteagaz geuri beingoan
zeuk arpegi ain argia.
Merezi бага egin deuskuzu
mesede guztiz andia,
ta orain mesede orren trukean...
zer gura dozu, Maria?

Ondo dakigu zer gura dozun
zuk mesede orren truke.
Geure arimak ainbat laisterren
garbituko ba gendukez,
beti ementxe, geure ondoan
bizi gurako zenduke.
Eta... orduan demoniñua
azpiratuko genduke!

Geure arimak garbitutea
ez da mirari andia,
geure onduan eukitearren
beti Birjiña Maria.
Ea, bada, gaur gaezen guztioki,
Etorri, pekatariak!
Bada Mariak emongo deusku
geuk bear dogun grazia.

Bai, Ama, maite, pare bageal.
Graintxe goaz benetan
Egin deuskuzun mesede ori
ainbat laisterren pagetan;
zeure onduan bizitekotzat
lenengo mundu onetan,
ta gero, barriz, beti-betiko
danok Zeru ederretan.

Agur, Birjiña begoñakoa!
Agur, Maria Birjiña!
Agur, zeruko Izar ederra!
maiatzeko krabeliña.
Agur, Maria, guztiz garbial,
amodiozko Kutx fiña,
pekatarien errukiorra,
Aingeruen Erregiña.

Bonifazio Latsa eta Agirre

AINGERU BATEK DIÑO

Aingeru batek diño
gni-gora basoan
Aurtxo bat jaio dala
bart gure auzoan.

Berari zoriona
dalogun eskatu;
danok bear dauzagu
ederto abestu.

Ez ete zen, Maria,
orduan artzaiñik,
Jesus agurtutzero
leiatuko zanik?

Bai, artzaiñak nebazan
orduan ikusi,
ta euren biotz onak
nebazan onetsi.

Esaiguzu, Maria,
ba-zan erregerik
zure Seme Jainkoa
ikusi ebanik?

- Iru errege ziran
urrundik etorri
eta beren emoitzez
eben ederretsi.

L e n o t i k B e g i r a t u z

"Naiz euzkiz jantzita egon .
naiz odayez izukor ,
naiz illargi goltzuz edo
naiz izarrez dizdikor.
mintzo gozoz poztutzen du
nere gogo gaxua ...
! eta bere mintzo eske
zabaltzen det leyua !

+ (Tene)-

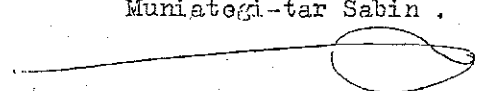
Zabaldu bai leioa ta,so.urbil-urrunez ,
ogun-barruz datorkigun anots bakoitzari :
eguzki, euri, edur, naiz laiñope illunez ,
gizartean bizi dugun mundu aunitzari .

Oro da lasterketazko ibilli azkarra .
izan naiaren,iritzi naiaren samiña ;
goiago bearrezko zalantza ta sugarra ,
oro da urduritasunezko bizi-miña .

Egazkin,berobil,etxeko langaillu ta abar,
oro da soñu durundi,oro motor ota ,
ezin bizizko egunsenti ta illunabar .

Baiña so daigun ortzia goizero begiztatuz
edota arratsero irikiz leioa ta,biotza ,
be-aldeko zaratetatik gogoa baztertuz .

Muniategi-tar Sabin .

GABON AMESAK

Elur zuria mara-mara mendi goian.
Elur zuria mara-mara gau guzian.

Aita San Jose'k estalpetxo bat nai luke.
Andre Maria, aren lagun atez-ate.

- Etxe onetan txokorik bai al dezute?
- Toki guziak bete zaizkigu. Zoa,te.

Jose doneak bere biotza erdi bi.
Andre Maria'k begi biak malko-iturri.

Senar-emaate doneak mendi aldera.
Aingeru onak arrituta aien begira.

Mendi aldean, aitzulo zar irikia.
Jaunkoarentzat, ze nolako jauregia!

Askatxo bat du Jesus'ek bere seaska.
Asto ta idia eldamenean arnaska.

...

Elur zuria mara-mara mendi goian.
Elur zuria mara-mara gau guzian.

Ta Jesus onak seaskatzat arri otza?
Oge bigunen zale geronok, au lotsali!

N. Etxaniz

AMA, ENTZUN, ARHENI

Eskari nator,/ Ama Maria, entzun zaidazu, bai, arren...	Pekatarari naiz,/ ezagutzen det, lotsakor zait aitortzea.
Entzun, Ametxo! / Nik zer nai dedan aditu aalik azkarren.	Gaizto erroak / nola iritxi biotz orretan sartzea?
Maitasunezko/sugar bizian daukazun biotz-labeak, esker gaiztoko / oni zabaldu biotz ortako ateak.	Zabaldu zazu / biotz-labeako sugar-ateak, arren, bai...! Zugan erre ta / kiskaldu nai det zure babespean jarrai.
Biotz ortatik / ez al didazu sugar pixkabat emango?	Ikusten nauzu,/ Ama maitea, erbeste onetan larri.
Ba-dakit ziur / ez naizela nor zure grazien artzeko.	Zabal zazu, bai,/ Ama laztana! izan ez nadin galgarri.

Esan zaidazu,/ Am. kutuna,
pekatuz ote naiz ilko?
Erruki, Ama / Benoñakoe:
ez utzi galtzen betiko!

Andonegi'tar Ziriako

BEGOÑAKO AMARI

Bizkaiko estalpei / urdiñez jantzia,
Begoñako izarra / ta lora garbia,
argitu, gordetu/zeruko bidean
euskotarren lurra, / lur zoragarria.

Aingeruk Begoña'n / mendi maitetsuan,
eleiz bat zuretzat / urrez egin eben.
Jauregi orretan / Euskaldun garbiak
eskeintzen dituzte / biotzak Ameri.

Or dagon lurgaña / estaltzen dabena
atxurdin guriak, / euskotar semeak
iñoiz ez dabe lur/autsagaz zikindu,
ba igesten ditubez / usok lez lokatzak.

Itxas aldeko izar / argi-legun ori,
igon illuntzean/mendi tontorrera
Bizkaiko lurrean/bidazti galduai
argitzeko zeru/aldeko bidea.

Negu gogorrean / arrantzaleari
emon estalpea / ortzia urdindurik,
eta zeure janzki / euskotar alabak
eundukoaz egin/aize-oiat on bat.

Laster ur-ontziak / lurra dakusaten,
ta gero bernutsik / Begoña'n aldapa
igon ~~xi~~ daien itxas / erdian negarrez
eskeintako itza / pozik betetzera.

Euskal amak zure / jauregira seme
onak eskeintzera / eron oi dabez,
neu ere amatxok / gaztea nintzela
zure magalpera / ekarria naiz-ta.

Zu izango zara bai / gure Bakalduna
urre-zigor legeez / gurutzte deunagaz,
zurekin betiko / azkatasunera
jaioterrigaz / eramango gaizuz.

Jainkoaren ama: / gure mendietan,
artalde zuriak / ugaritu beti.
Eta udabarrian / zugatz tantaetan
poza urretxindorrak / abestu deiela.

Baserri aldetan / ixuri aleia,
solostan emaitz / ederrak azirik.
Semetxo danakin / guraso laztanak
sukalde beroan / batuizuz neguan.

Iñon muga barik / gentz zoragarria
itxaso ta mendi / gañetan zabaldu;
uri andietan / anai-maitasuna,
toki guztietan / donokiko poza.

Nire neurtitzari / zure gizkarbia
goretzeko beti gogo goi-zalea.
Ta jausi daitela / jauregi ortatik
ondasun-auria / euskal-erritara.

Ez diela iñoiz be / lañoak ezkutau
argi ori, Ama, / eta gure errian
biotzean zildu/danx iturri ori
jario ditela / danentzat azkenge.

Bizkaiko estalpei / urdiñez jantzia,
Begoñako izarra / ta lora garbia,
argitu, gordetu zeruko bidean
euskotarren lurra, lur zoragarria.

(1925)

Lauaxeta

Aldatuz ta barrituz, betiko igiduran,
 biziak ots dagi gau-egunen etormenez;
 batzutan asti aundiz, bestetan abiaduran,
 betiko etsipendura ta ameskizunez.

Ta, biarko olerkariek abostuko dabo
 gaurkuok ezin dogun doiñu barri baten,
 baiña, gu bezin itun ta, alai edo aise
 ibilliko dira goiko izarrak begitzen.

Argi-itzalezko urtenbide latz ta otza,
 betiko zadorpe estalkari ta, utsalez,
 ospin ta zorion apurrez taupatuz biotza.

Bai. Gure bertsoa ezetsi, baztertuko dabe
 baiña, alax be, abesti zarraen auts-arte
 ez ete dira ibilko aztarnik bai ete?

_____ *Muniategi-tar Sabin*

I k a s k u n t z a

Oi, bagenki egun minduratiak zearkatzen
 ekaitzaldi gogorrari aurpegi emoten;
 burua zentzuz argiturik odola baretzen;
 bagenki bai, eraso gaiztoari erantzuten.

Ugiñak gogor ba datozen itzi igarotzen,
 zaratatsu, ozen, arkaitzetan erasotzen;
 ikasi maitez, eskuak, egoki biziratzen,
 ta, gizontasunez, tinko, buru zut ibiltzen.

Etengabeko okintzaz, biziro saiatur,
 menperatuko ditugu eragozpen oro,
 egiazki begiak ta biotzak argiratuz.

Bizitzako itsasoak bere ugiñak ditu
 ta, arretaz ibilli bear dogu, zintzoro,
 bizi-ontzia ez dadin betiko ondatu.

_____ Muniategi-tar Sabin

BIZIA DABATUZ argitatu dako idazkari.

_____

BARATZEKO AMARI

Zergatik zaude, Ama,
baratze atean,
ain maitagarri jantzi
zuri urdinean,
esku biak batuak
Jaunari eskean,
ta bi odol larrosa
zure oin gañean?

Nere zai zeunden, Ama,
baratze atean,
Agurtza erakutsiz
otaitz ixilllean,
Nere zai zeunden, ta nik
nere itxumenean,
ez nekin zeru nun
zure magalean.

Zergatik zaude, Ama,
baratze atean,
lau nekosten itzala
dezula atzean,
(lau kandelargi musker
zure omenean),
babesten zaituztela
aldare antzean?

Orain ba-dakit, Ama,
baratze atean,
zergatik zauden zutik
beti otaitzean;
ta gaur naigabez Zuri
agur egitean,
ba-dakit nora etorri
gaixo nadiflean.

N. Etxaniz

" EGARRI NAIZ "

Entzun zenduzen, bai,
berba bi orreek;
gurutzean Kristo
ta oñean zuek,
Ama!

Errudun
naizelako
ez naiz zure
gelako
gelari,
nahiz eta zuk
dei gozo
egin sarri.

Ni andik urrundu
nintzan, eta ez
urreratu zugana.
Zergaitik
nintzan
urrundu?

Entzun nahi nituke,
gortu arte, berbok:
"Egarri aiz, eta
nun aurkituko dok
ase-iturririk
au baiño oberik?"

Errudun ~~naizelako~~
nintzalako,
ziur asko;
bazter illuna
nahiago
neure burua
sartzeko.

Ona emen Kristo, zain,
biotza zabalik..."

E. Erkiaga

EZTI IITSA

Miren! Izen ezti uts, olerki iturri;
jaunkoako mazu baten gizaz jantzi aintza.
Mok, bear aña, zure izena goretzi,
Zure Ama-biotzan samurtasuna aintza?

der sortu-ezaren iduri argia,
gaikoren itxero, maitasun eredu;
gogoz Jaunkoaren antzat gai, soñez ozkerbia,
batikoa ezkeru, Zeu edarren zaitugu.

ILLARGITARA

Pulchra ut luna...

Nolaz uiteken, nongo gertari
iges dagio adimenari...

Ta alaz ta ere,
egirik bada,
eskutu auxe
erraiñukada...

Sortzetik, Miren, Erruge zera,
Ama ta Birjin biak batera!

Kopet-mamla gotargiz arro,
sakona dazaut, naizenez txarro...

Zenbat dagidan
ega gorago,
ainbat, zalantzan,
dakust arago.

Ta ala badere, Erruge zera,
Ama ta Birjin biak batera.

Arrats-zoriak illuna dakar,
esna-eraziz ontz ta xaguxar...

Oro geldi da.
Otsik iñun ez...
Sorgin-egada
guzion geiñez...

Sorgiñak berak txistua jo du
ta illargi-izarrak izeki ditu.

Izarrak lagun, illuna etsai,
itxas-ertzean nago egi zai.

Illargi bete,
adar urdiña,
lurrun irule,
>illar-joskiña...

Itxas-auzpoak darakat zikor...
ta izar erdian apurka dator.

Illargitara... oro geldi da,
marmarka itxaso... neurritz taupada.

Pizti-txirrika
ulu eziñik...
Buru-ausika
gogait egiñik,

barren-odeiak noiz ta beltzago,
itxas-orpoan nasturik nago.

Illargi meak dagit musuka,
ugin-gezalak aitz-atzimurka...

Ta itxas altzoan
musu borobil...
Noruntz digoan
aruntz darabil...

Nondik dan ori... asege nago...
Uretan izen geroz geiago!

Ugin-barrenak argiz josiak

itxas-osiñan par illargiak,
 Itxas-erraian
 par illargiak,
 jira nasian
 kiñu pitxiak...!

Garden azala, ditziz ondarra,
 garbi azpia, gaña leiorra...!

Illargiaren biko bizia,
 izar txurien kiñu berria...!

Ugin-añala
 urratu barik,
 barren-itzala
 urrez jantzirik...

be-bean dabiltz parre ta mugiz,
 legor-bustian batera biziz...

O Miren eder! Erruge zera,
 Ama ta Birjin izar antzera!

Irudi dezu
 itsas-kolkoa...
 Ta askatu degu
 korapilloa...!

Nondik ta nolan, argitara da,
 ezkutua gañu errañoakada...!

Itsas-errota kanta-kantari,
 ta izar-ugifak elkar-dantzari...

Loramendi

AINGERUARENA

Mendi axala / goiz-argiz ziller
 egun atari denean;
 lotan zegoen / baso itzala
 txori soñuz esnatzean;
 mendi gaillurra / eguzkiaren
 laztan beroz gorritzean...
 nere gogoan / zaitudala, Ama,
 asten naiz ni otolitzean.

Eguzki jaunak, / urre ta sutan,
 galda jaia duanean;
 zero gaillurra / argi bizitan
 irabazi ondorean;
 egun erdian, / lana utzita,
 itzal gose naizenean...
 kanpai otsera, Ama laztana,
 berriz zaitut biotzean.

Arratsaldera, / egun argia
 logaletzen zaigunean;
 eguzki jaunak / argi opilla
 lotara daramanean;
 illunabarra, / Ama Maria,
 laño gorritan galtzean...
 nere lanari / agur egiña,
 otoi dagizut pakean.

Gau amak lurra / maindira beltzez
 izkutatzen digunean;
 sasi ta lore, / illunpe bildur
 kuxkurtzen zaizkigunean;
 txori soñurik, / Ama Maria,
 basoak ez duanean...
 Zuri otoika / lo artzen det nik,
 Ama, zure magalean.

I

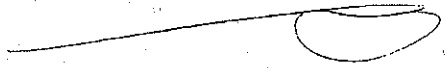
Ainbeste odol-iturri, ainbeste eriotza ...
oi, Begoñako Ama ! Ekaitz izu, gogorrez .
odolezturiko irakintasan minkorrez
mundua , itzalduriko negarpean datza .

Sugarrez, izkillupean, bizia deseztuz ,
indarkeriaren eskubidez burutzen dira ,
gizonaren nortasun ta, usteak zapalduz ,
gitxi batzuen aundikeriaren irabazira .

Ez geiago gudarik, eriotzazko goraberaz .
Ez Ama ! Ez geiago odolik, ilketarik ,
ezinbiziko biurrikeri ta, eztenkadaz .

Ez gaitzezan izan ez, gorrotoaren meneko
erriaren kaltetan gizona lokarriturik,
bizia ospindu ta zakarkiro ondatzeko .

2

O n d a m e n a

Ez geiago orrelako izotz begiradarik ,
orrelako oiú itzaltsu, ez orrelako
odeiburu aztun, bizitzearen onerako
egun argi berogarririk ez dakarrenik .

Ez geiago gaua, negar-malkoetan bildua ,
gaitztoagotuz gizadiaren izaera ituna ,
baizik, eguzkiaren dirdira etorritsua ,
anai arteratuz argi-ondasun biguna .

Ez geiago gorrotorik, bizitza sustraiak
ta, gorputz gazteak moztutzen ditun aize baltzik,
odola dixuriten negarrezko iturriak .

Ez geiago biziaren aurkako eromena ,
ez sortuazi, ez eroin gaitzerako azirik,
aski dezabatuz gizartearen ondamena .

Muniategi-tar Sabin p

LAUGARREN ATALA

75 GARREN URTE-URRENA

URTE-URRENAK

Zaindari dogu Begoña'ko Ama; Zaindaritza au, baiña, ez da gabetik gozera lortutakoa, Bizkaiko seme-alaba sinestedunak Andra Mariari beti izan daitsoen maitasunetik erne, lortatu ta umoturiko fede bizi ta maitasun-enbor sendotik etorri zana baino. Azkenez be, urteetan gora izan zana, Begoña'ko Ama miraritsua, bizkaitarren Erregiña burestuna ta Zaindari bikaiña zan. Ispilla bat geunkan guztiok, begien aurrean; zer eskatzen dauSKU onek? Amak gu zaindu ta guk Aren birtuteak geugandu; nik eta zuk, guztiok, maitasunean eta gozotasunean batéz be, Aren antzeko izaten saia bearra dogu. Izan beitez, bai, ingurukoak eta ondarengak, gure ikasbide onari esker, Maria'renak oso-osorik.

Begoña, arrezkero

Korbatze ta Zaindaritza egunetatik, eleizea ta torre -Jose Maria Basterra etxegilleak egiña da gaur daukagun lez- ornidu ta edertu ez-ezik, Andra Mariaganako jaietara be geitu ta geituz joan izan da, dudarik bage. Artarako akulu lez iru zeroK beintzat aitatu geinkez: lenngo, Pio X'garrenak 1908'ko epaillaren 27'an basilika txikien titulua eman eutsan; gero, Korbatzetik 25 urte zirala-ta, jai aundiak ospatu ziran, 1925'ko urrillaren 11'tik 13'ra bitartean; eta azkenez, 1928'ko urrillaren 11'an, Mateo Muxika Urrestarezu jaunak, Gazteiz'ko gotzain zalarik, sagaratu egin eban Begoña'ko Andra Mariaren eleiza.

Beste jazoera onek be gogoratzen daukuz A. Mañarikua edestiñari argiak: jaznerak batzuk pozgarri yakuz, beste batzuk illun ta its. Munduko len-gerra ostean, esaterako, gripe gogor batek zigortu eban gure uriburua, Bilbao, ta 1918'ko ~~ur~~ urrillaren 27'ean, beera jatsi bear izan eban Begoña'ko Amaren Irddia, izurri galgarri artetik onik utera egizan geiko kutsutuak; Aita Zakarias Martinez'ek, Gazteiz'ko got. aifñak, aibat abade ta praille sagaratu zituan 1923'ko gabonillaren 22'an; Garellano Gudarotek, Afrika'ko burrukaldiak amaitu ta etxera etorri ziranean, aundikiro ospatu eban euren sukaldeetara biurtze ori, Begoña'ko Amaren aurrean, 1926'ko azararen 27'an; 1928'ko urrillaren 18'an, aibat mexikotar apaizgai sagaratuak izan ziran berton, Calles ango buruzagiaren jazarpenetik igeska oniratu ta Bilbao'n ikastetxe bat zabaldu ebenean; gogora baita, Mariaren Sotze Garbia siuskai autortu zanetik 75'garren urte-urrena zala-ta, 1929'ko abenduaren 14'an eta 15'an, Bilbao'ko kaleetan zear Begoña'ko Amaren irudiaz egin zan ~~irudi~~ ibildeun osoetsua be.

Begu emen aitatu beste jazoera illun au, Errepublika garaian gertatu zana. Bilbao'ko Udalak, beñola erritarren naiez ete eskupekoz Jesus'en Ointzari Gran Via'an jaso izan yakon onitarrria erastea, erabagi eban autarkizko alde txikiz. Bilbotarren biotzak onek ondo-ondoraiño samindu zituan, eta 1933'ko otsaillaren 31'an, orren irain aundiagaitik ordainotutzak eta eskeriak egiten 25.000 milletik gora batu ziran Begoña'ko Amaren aurrean. Eratsi ta bea jo eragin nai eutsoen Irudiak zutik dirau oindiño. Eta zutik iraun daizala gizalaitan, bilbotar guztien poz-naigabeen zinaidari ta gantzugaillu!

Korbatzearen urrezko ezteguak

Gizitz-gurpillean urteak aurrerantz. Laster etorren 50'garren urtea Begoña'ko Ama burestundua izan zanetik. Beraz, jaiak eta ospakizunak gertatu bearko. Olaxe, 1947'ko maiatzen lenngoan, Gazteiz'ko gotzain zan Karmelo Ballester jaunak idazki bat zabaldu eban aida baten izango ziran jaien dei ta aldurri legez. Deiaren atal batek onela iñon: "BilbaoK, beronen Kontsuladu zarra ospetsu egin eban komertzio-lera ta bearrak eroango dautsoz Andra Mariari; Bermeo'k, bere errantale zangarren ontzidi indartsua; Karrantza'k, Ameriketara zori-billa joan yakozan semeen yoranak, bere mendien bakeari eratsita; Zeberio'k, bere landa ta soloetako lan ixilla; Durango'k, bere etxe leiñergi ta prestuen jauntasuna; Gernika'k, bere tradiziño sagaratuen betitasuna, bere Zugatzean eta Batzar Etxean irudituak; Lekeitio'k, lur ta ur kementsu egin dauan goiburuaaren aundi-miña; Markiña'k, bere semeen kemena, textu klasikuak diñonez aderez ta giza-betez erraldoi-errazaknak ziran" eta; Mungia'k, bakea alderdikeri ospetsuen gaiñ; Orduña'k, uritar jaunen tradiziñoa; Helmetseda'k, bere tradiziño argia, foruz, nituraz ta ekanduz gaiñezka; Areatza'k, eleiz-deidunen loratze biksiña, Arrati aroneko eleizaldean bereizgarri; eta Bizkai onak, -naitz-ta arin samar, gaur ikusi bait ditugu apaizburu-mendeak-, bere landa, solo, zelai, mendi, itxas-alde ta ibaien jiritasun aberatsa, munduko lur-zatirik urriñeneraiño bere izena ezagun-azo deuanak nunbait" (Circular... sobre las bodas de oro de Coronación de Ntra. Sra. de Ma-

dre de Dios de Begoña, Gazteiz, 1947).

Era onetan gozatsu egiaz joian giroa. Eta zabarkeri barik, urrengo urteko maiatzaren 37'an, eun milletik gora bilbotar igon ziran, errones-txango zoragarrian, Begoña'ko Amari otzitz egitera, bintz-maitasuna erakustera. An ziran, aurretik joanda, Bizkaiko mendigizaleak, torrea ta inguruak lorez beteten; an Bilbao'ko Atletik be, urteroko meza ostean, norgeiagoka leialean irabazitako ainbat kopa Andra Mariari eskintzen, Bai, Bilbao'k ~~z~~ Bizkaia'k maite eban Ama Birjiña, ta Bizkaia'k -urte orretan Gernika, Lekeitio ta Markina' tik eratu ziran errones-txangoak testigu- maite eban bere Zaindari kornatua. Gertaketa bikaiñak nunbaiz urrezko ezteguetarako.

1950: Urrezko ezteguak

~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~

1949'ko jorraitetik 1950'ko iraillerarte, bizkaitarrak urez ta legorrez eten barik igon ziran errones Artagan mendixkara, Begoña'ko zelai zabaletara. Beste alde tik, seme-alabak ezeze, Ama bera be, ibiltari izan yakun erririk erri, larogei ta bost egunez: jorraitaren 24'an Begoña' tik urtenik, Bizkaiko 171 parrokitan eta ainbat komentu, ikastetxe, lantegi ta geixtegitan egon yakun; bi milla kilometrotik gora egin zituan kamio-burdi apaiñean ara ta ona, bere semeen lepo-gaiñ edo-ta itxas-ibaiak zear. Gernika, Lekeitio, Markina, Durango, Areatza, Zeberio, Orduña, Balmatseda, Karrantza, Portugalete, Bermeo, Mungia, 12 apaizburutako eleizeak izan eban Andra Mariaren ikustaldia. Mañarikua'k onela: "Erriak, Amaren omenezko garaipen leraz, azaletik trumilka irauli ba'ziran, oraindik aundiagoa izan zan arimen barrutiko begirune ta omenaldia; ikaragarria izan zan ezpiritu en dardara, erreskoda luzean aut-rtegi aurretan, millaka Jaunartze, bakea Jainkoaz eta, gizasemeak ez gitxitan, Amaren etorrera frutua zan" (Nta. Sra. de Begoña y su santuario, Bilbao, 1950, 194 orf.).

Amaren mandatuak, bere itura eldurik, bete eban eukan xedea, asma. Egun aundirako deika ibilli zan bidez, mendiz, kalez; makiña bat uztai, arto ta lili-txortanetik igaro zan, aundiki ta erri xearen amaibako negar ta mosu artean. Azkenik, Ondarreta' tik eta Portugalete' tik zear etxerantza etorren, itxas-ontzi pilloa atzetik ebala; eta Begoña'ko Amak gure arrantzale, itxasgizon, baserritar, meatz-langille ta abar, labur, Bizkaia ta onen uriburua, Bilbao, bertoko industri ta salerosketa osoa bedeinkatzen zituan Ama-esku atsegingarri, urez etorren bitartean.

Idazle aipatuak ostera be: "1949. garagarrillek 17. Andra Mariaren imajiña ibiltaria. Bizkai guztian bakea ta maitasuna zabaltzen erririk erri ibilli ondoren, Begoñara biurtu da. Mantua euriak maiztuta ta arpegia eguzkiak zurbilduta dator Ama. Baiña Bizkaiko bazterrik ezkutuenetako gogoaize usaintsuz baterik dator, bizkaitar guztiak Santu tegiko irudiaren aurrean batu direalako, gure asabak ikusi ta maite izan eban Irudi onexen aurrean. Ezin esan zenbat kristiñau batu dan Amaren ondoan, gogo-biotzak su ta gar. Eta jendetza biotz-bera orren erditik deadar bat entzun zan -eztarri bakar batek egin, baiña erri onak erantzuna eban-; erri baten miña ta maitasuna, gurari bizia ta otzitz batara ekazan deadar auxe: Gora Gu'tion Ama!" (Begoña'ko Andra Mari, gu'tion Ama, 1738-1903 liburuxka, Bilbao, 1978).

Egun aundian gagoz: 1950'ko iraillaren 8'an. Urrazke ezteguetan, ain zuzen be. Bizkaiko semeen biotz-garrak ez dau azkenik. Jentez beterik Begoña'rako bideak oro: txi-urritegia dirudie angu injuruak. Amar t'erdietan, Gotzain-meza nagusia, Burgos'ko Gotzain Perez Platero ~~XXXXXXXX~~ jauna erdiko dala, ta Leon M. Martinez ta Bilbao'ko beste txauburuak deduzko ta zerbitzuko laguntzaille dirala. Mezatan dira beste iru gotzainok be: Bizkarra jauna, Ereso'koa; Jauregi pasiotarra, Peru'ko San Gabriel de Marañon'koa; eta Anbartsu Abasolo karmeldar agurgerria, Vijayapuram (India)'koa. Bertan ziran baita, bilbotar Udaletxe ta Aldundegiko agintariak, bertako Kofradikoak eta bizkaitar erria, aundi ta txiki, eleizea artu-alan beteten ebelarik. Heffice'ren "Missa Choralis" abestu eban Bilbao'ko abarbatz eta Koralekiak; beste zati aldakorrak, ostera, Begoña'ko karmeldar gazteen ardurara egon ziran, Aita Jose Domingo Ugartetxea'ren zaindaripean. Eleizkizun eder-ederrak!

Ibilkunde zoragarria

Uspakizunetako egitamuan iragarrita egoanez, meza nagusi ostean, amabiak jurala, Begoña'ko Jainko-Amaren Irudi kornatua Bilbao'ra jatsi zan, errones-txangoen bide tik: Zumal karregi'ren ihildea, Sendeja, Epaltza, Arenala, Bidebarrieta, Santiago eleizea. Asma-ezin ala jente etorren atzetik, kantari ta erreuz. Gezi-zorrotz antzera ziztatzen eban eguzkiak: leio ta balkonetatik gora ta txaloak eten barik, dana zan kontu ta biotz-gi-

u alai. Santiago-ren eleizako altara aurrean dago Irudi ibiltaria, bidez bide lagundu duan jentetza aundi-aundia begioean deularik. Erriak bai gogoz "Agur, Erregiña" abestu! Ordu biak dira, eguerdi ostean. Or Begoiña'ko Ama Jaurerriaren uriburuan, urrezko eztegu-jaietan zabal baizen dirdaitsu.

Begoiña'ra itzuliz

Bizitzan ba-dera une zoragarriak! Bi-kai guztia ez ete egoan Bilbao'n? Irailaren 9'an be, aurreko egñean lez, biotz-ikutu ta zirrara biziz joak, bizkaitar lagun-talde izugarriak ebiltzan kalerik kale, Arenalean eta Bidebarrieta inguetan batez be: mundu gu-tia zain Andra Mariaren Irudia noiz agertuko. Bostak eta laurenatan or nunbait, igarri eban Mariaren agerrena kantuz ta, otzitez millaka ta millaka eztarik; agurka ta zorionka nun-naitik esku-zapiak; melkoak eta mosu emon naiak aidean zear... Alder aundiko platur zai, bene-benetan, Amari zerbait adierazo gurarik.

Erria ona da, iñok gaiztotu ezik. Maitasunezko itxaso betea zaran egun onetan bizkaitarren biotzak. Erriberan zear ba-dabil ibildeuna, kanta ta otzitz; eskumatik zubia igaro ta ernani kalean gora San Frantzisko'ra igonaz doa, astiro ta otzizlari; Mariaren Biotzaren eleiz ateetan "Salbea" abestu ondoren, ezkerreantz Bilbao Zarretik zear San Anton itxirik, Zabalbide da kantuz ete otzitez dardarazten... Seme-alabak eztarri zolita biotz beroz lagunduta, aldatz-gora doa Irudia, Begoiña'ko Amaren Irudia. Amaitxue abar-utai ta lora-txorte azpitik igaro da, bere aunditasunezko ibilli neurtuan. Zortziretan eldu da bere eleiza aurreko zabal-onera. Emen dira, alkarri bultzaka ta biderik egin ezirik, errita eta eleiz-nagusi, gotzain, agintari ta besteak. Dizditsu geratu da Begoiña'ko Ama argi zuritan, bere egutz bikaiñaren ate aurrean, araiño gar bizitan lagun izan yakozan bizkaitar zindok, millaka ta millaka, bere begipe samurrean ebazalarik.

Eta bertatik, agur egiten lez, Bilbao'ko lenengo Gotzainak, bezperan Burgos'tik etorria ta erratsaldeko zazpiretan, sarrera iduri, Santiago eleizan, Begoiña'ko Amaren irudi aurrean otzitz egin eban Kasimiro Morzillo'k, onela: "Ene seme maiteok, Begoiña'ko Amagan: Berrogei ta hamar urte dira aspaldi bateko irudi au Bizkaiko Andra ta Erregiña lez burestundua izan zala; Erregiña danez, ba-dau al-izatea Bizkaia'n, baita legeak emateko be Andra Mariak emon dautsoz legeak Bizkaia'ri. Ba al dakizue, seme-alabok, zein dan Andra Mariak Bizkaia'ri emandako legerik bein eta nagusia? Maitasun-legea, Kristok berak iragarri euskuna. Trixe nai dau Andra Mariak be, Bizkaiko Erregiñak; eta Bizkaia'k be gaur, Aren Korbat, etiko berrogei ga amargarren urte-betete ontan onartu ta sendo dagian guraria. Begoiña'ko Ama nai dozue ama ta erregintzat; ar egizue, beraz, Berak damotzuen maitasunezko lege ori, ta maite egi-ue alkar guzti-guztiok... Auxe da menderdi-buru onetan Amak eskatzen dautzue. Labor: maitasuna, maitasuna guztion artean, guztiok bait gara bardin Amaren begietan eta biotzean. Berak bedeinka gagizala!" (Boletín Oficial del Obisado de Bilbao, I urte a, 1957-58, 1957-58, 96 n.º.).

Ondoren, etxerako bidean eta egean, bakotzak ixillik, astiro, miatzatu eban jaialdi arein ezta.

Andra Maria'ren urtea

Andra Mariaren Sotze Garbia oraintsuko siniskaia dugu Eleizan. Aita Santu Pio IX'garrenak, 1854'ko gabonillaren 8'an, sinis-bearreko egitzat autortu eban Ama Birjiña, Ana bere amaren sabelean ernea izan zan une beretik, graziak aurretik artu ebala-ko, pekatuaren orban barik sortua zala, jatorrizkorik be ez ebala izan. Guretzat, alan be, ez-tzan gauza barria: Euskalerrian, esanda itxi dogunez, gure eleizak eta Gernika'ko Batzarrak testigu, misterio orri buruzko sinistea guztiz antxiñekoa genduan.

Pio XII'garrenak, jazoera au merezi ebanez ospatzearren, Andra Mariaren urtea iragarri eban, 1953'ko irailaren 9'tik 1954'ko abenduaren 31'na bitartean ~~xxx~~ ospatuko zana. Bizkaia'n, barriz, Aita Antuaren gurari au oiñarritzat arturik, gertari bi jaituko genduzan: Sotzez Mariaren ~~sixka~~ siniskai eun-urte urrena ta Begoiña'ko Amaren Bizkaigileko Zaindaritza urrezko ezteguak. Olan erabagi eban bertoko eleizgizonak eta agintariak, Goterkiko Gotzain Kasimiro Morzillo jaunarekin batean.

Jaiok alik egokien egiteko, lenen, 1953'ko irailaren 8'an, goizeko amarretan, meza nagusia Begoiña'n; bertan irakurri zan, Jose Arber'oren itzaldi ostean, Bizkaigaiñeko Zaindaritza erabagiz Erroma'tik beilola etorri zan aipria. Arrastian, Eukaristi ospakizun, itzaldi, Te Deum ta Salbeaz. Gero, urtillaren 2'an asi 19'an amaitu, bederatziurren bat egin zan Begoiña'ko Amaren omenez, goiz eta arratsalde, Jose M. Zirarda jaunak itz-egitak. Azkenengo eguneko gabean, Bizkaiko Gau-gurtzaille guztiak, Gran Via'ko Jesus'en Bio-

tzaren Troitarri ondoren alkartu ta kantari begoña'ra urreratu ziran,emen gau-bela egiñaz.

Urriaren 11. Begoña'ko Amaren jai nagusia. Amretan,eleizea artu-alan jentex betarik egola,Gotzain-meza Morzillo jaunak berak esanda; itzaldia be,Bilban Irratiz zabaldua,berak egin eban. Erriak,fede t uste beroz,"Angeles" meza abestu eban. Arratsaldean,bostetan,Bilban'ko Udaletxe aurrean asi ta Begoña'ra ibillaldia,gotzain,eliz-gizon,aqintari ta erri osoak parte arturik. Andra Mariaren aurki aurrean amaitu zan lenago be sarri samer burulu izan ziranen antzeko prozeziño aintzagarrria.

50'garren urte au ta Sortze Garbiaren 100'garrena zirala-ta,zerbait geiago egin nai izan zan biniño: Nerbio'ko Mixiñoa. Jazokun zoragarri bi nunbait. Andra Maria, izan be, ezta sendie edertzen dauan irudi bat; geiago da,askoz geiago:Jainko gizon egiñaren Ama da: orixegaitik, Jainkoaren eta gizonen arteko zubia. Gure betetasunaren ispillua, mundua argiz, onzez, itxaropenez, samurtasunez bete dardan Erregiña.

Andra Mariaren urte santua. Zer egingo? Mixiño eder bat,gure itxartu ta Berak fedez,goi-argiz ta maitasunez ase-bete dagian. Irureun bat mixiolarik ortan jardun eban, Bilbo langilleari ta ingurukoai,lareun bat eleiztarri,Kristoren fedea ta maitasuna iragarri ta Andra Mariagandik ogia ta jantzia,lanaren poza lartzen. Begoña'ko Ama bera mixiolari izen genduan aste bitan; bere aurkitik jatska izan zan izleri ta mixiolarikaz parte arlu egian. Kana'ko ezteguetan,ezkonbarriak ardañ barik aurkitu ziranean, Kristok,amaren esanez,egin eban bere lenengo miraria. Orain be ez eutsen entzungor egingo Semeak amari. Mixiñaren amaikeran,Pio XII'garrenak irrati-mezua bialdu eban Bizkai osoarentzat,eta bere bedeinkapen berezia. "Eta zuk,Begoña'ko Ama txit deuna, zeure "Bizkaijaureeriko aurki guren" ortatik,zeure seme on orrein zintzotasuna ta jaiera pozarren begira zagozan orrek.

...eske egiozu zeure Seme maiteari euren alde,jarrai dagien beti euren izena ta istoria duinkira errotan"(Boletín Oficial del Obispado de Bilbao,1953,gabonilla,571 or.).

XII'garren Aita Pio Aita santuak Andra Mari urterako otoitz berezi bat egin eban. Ona zatiño au:"Siñiste-iturri garbi ori,gure adimenak betiko egien urte ase egizuz! Santutasun osoaren lora usaintsu orrek,goza gure biotzak ~~xxxx~~ goi-usaiñez! Gaiztozeria ta errotza azpiratzen dozuzan orrek,Jainkoaren begietan gorrotogarrri egin dardan pekatu-iguin bizia sor-azo egizu gure arimetan! Jainkoaren maite orrek,zeuri eskinitako urte onetan biotz guztietatik jasoz doazan dei sutsuak entzun,arren! Gure zauriak osa ta gaiztoak ondu egizuz; mingostuta,larri bizi diranen negarrak liortu; txiro ta apalak azkartu,gorrotok ito,oitura latzak leundu,ga,teen garbitasun-lorea jagon. Babestu egizuz Eleiza santua: ezagutu dagiela gizon-emakume guztiak kristau-bizitzaren edertasuna. Zeruetan,zeure izen pozgarria entzuteak anaiak dirala ta erriak bake oso zintzo batek betiko arji egitea lortu leiken sendi bakar ~~xxxx~~ bat baiño ez dirala,igarri beide".

Begoña'ko Ama Bizkaiko Zaindari,1903-1978 75'garren urteko ospakizunak

Urteak,gnitik beerako uraren antzera,aurrera doaz beti. Gizaldi baten urte ta bosteko igaroak dira Begoña'ko Andra Maria Bizkaia'k bere Zaindaritzat artu ebanetik. Igarri bage txirristatu dira egunak,illak eta urteak. Beraz,ospakizun barri batzuen atarian aurkitzen gara. Urtearako Batzorde bat eratu zan Begoña'n,75'garen urtebetetzea alik eta ondoren jaituteko ardurea eukiko ebana.

Batzorde edo Komisiño orrek 1978'ko maiatzean aurkeztu eban liburuxkan azaltzen zituan jai etozan jaiari buruzko bere asmak. "Danok dakigu -iñan- Andra Mariagazko debzidoa gaur Eleizan alako barriztatze ene baten aurkitzen dala,Satikano'ko II'garren Batzarraren gurari ta asma danez; au da,albora laga bear dala arduraz sasi-geiekeri guztia,baita gogo-zekentasun geiegia,Jaungoikoaren Amaren duintasun bereziari ikutzeraknan. Ez geiegi,ez gitxiegi,dagokion lekuan: kristau guztiok osotzen dogun Eleizan Kristo dogu sortzaille ta buru,ta Andra Maria Eleizearen Ama,Eleiz-Batzarrek diñoskunez (Lumen Gentium, 63-64).

Artu bideari jarraituz,asmak eta alegiñak alkargenatu nai izan ebezan arretaz,Bizkaiko eleiz-barrutian baitik bat, Andra Mariarekiko jaiera ta debzidoak moilla ~~xxxxxxx~~ guztiari buruzko irakatsiak barri ta gaurko ~~xxxxxxx~~ egin al iateko. Elburu orrek eraginda,egitarau bete bat osotu zan.

Iru abotsak: txartel baten esanaia

Izenburu onak edertuta asi zan liburuxka aitatua.Mañarikue'tan Ander E-k lumetik urtena zan lantxo au; onela iñan zati batek:"Gernikako Arbolapean,Bizkaiko

Jaurerriko Patzar Nausiak, 1738'ko garagarrillaren 18'an, "Jaurerri Prestu onek Begoña'ko Andra Mariari beti ta aldizro agertu izan deusongorengo oneraspene ta maitetasun sako-
na" gogoa izanik, bere Zaindaritzat artzea erabagiten dau. Urte ta gizaldi askotako joko-
bidea bintzet art, en eban Bizkaiak erabagi onegaz. Begoña'ko Amatxu'ganako oneraspene
bizkaitarren bintz-bintzean sartuta egon, eta euren kondairako gorabera guztiak Santute-
giko bizitzan agertuko dira: antxiñako alderdikeri-burrukak eta oraintsuagoko anai-arte-
gorrak; bake-egunetako ugaritasun eta aberastasuna, eta baita ezbear ta ondamenti-ordueta-
ko ezereza bere. Erdi Arako antxiñatean asita, Begoña'ko Andra Mariaren irudiak, Artagan'eko
bere eleizan, irribarrez artu izan ditu bere oinetare etorritako seme-alabak, bizkaitar-
rrei bere Seme Jesus erakutsiaz: Salbagillea, Bakearen eta Batasunaren Aita".

Bizkaiak, ba, egoki ta zuzen zalako, Zaindaritzat artu bearra eban Begoña'ko
Ama gozoa. Idazleak darrai: "Bizkaiko Amaunak izan zirean Begoña'ko patriarkak zarrenak; biz-
kaitar gu tien ama zan Ama Birjiña Begoña'koa; eta, orregaitik, Begoña'ko Andra Maria Biz-
kaiko Zaindaritzat artzea Bizkai osoak egin bear eban: Bizkai foruzale zarrak, Aide Za-
rren eta ola-giztaren Bizkaiak, itxasgizon eta mixiolarien Bizkaiak. Ori iragarteko, leku e-
goki bat bai ta ez Bizkaiaren: "Gernikako Arborea". Eta abots bakar bat: eleizate ta uri guz-
taren, Lurralde Lau, Durangalde ta Enkartalde osparen ordezkaria, Bizkaiaren abotsa".

Bigarren abotsa zan Erroma'k, 1903'ko aprillaren 21'an, Begoña'ko Ama Biz-
kaiko Zaindari Nausit, at i-entatu ebanekoa. Irugarrena, oster, 1949'an, Begoña'ko Amaren I-
rudia Bizkai guztian bakea ta maitasuna zabaltzen ibilli ta, 1957'an, Korpatze 57'garren ur-
te urrena zala-ta, ospatu ziran jailetakoa. Laugarren bat falta zan: igaz, Zaindaritzatik
75'garren urtean egin ziran ospakizunena. Abots alkartze samurra, benetan!

Jai-egitaraua

Erriak beti, arima ta gorputz danez, aurrera jo bear dau. Jakitunak ba-dabe
orretan lanik, aurrer-kuntza bidean gidari izan daitezcan. Begoña'ko Amaren omenezko jai
eratzailleak onela idatzi eban: "Gure asko ta erabagia, izan be, ez da besterik, geure in-
dar-neurri barruan, Jainkoaren erriaren kristau balioak zuzendu, indarraza ta laguntzea
baino. Eta erlejiño balio orreitatik bat, euskal erri onetan, Andra Mariaganako eraspene,
jaiera izan da: gogora zeuk zenbat izen eta deikun, zenbat ermita ta santutegi... Beraz,
Jainkoaren erriari egiten yakon zerbitzu on bat legez, Andra Mariari buruzko irakatsi ta
jaiarak gaurkotu nai ditugu."

Eta ortarako, zientzi-gaiez gaitzetzako liburu lodiak baino, sinismen argia
zabaldu ta indar-azteko onski, obagoak izango zirala-ta, ikastaldi batzuk eratu ziran. Gure
erriaren gaurko gizaseme ta gizarte baldintzak gogotan izanik, auxe egin nai zan: 1) gaur-
kotu Andra Mariari buruzko Bibli-siniskaizko irakatsiak; 2) barriztu maitasuna ta beronen
adierazoenak, gaurko jaierez jantzirik; 3) jarrai-azo gure erri fededunean Andra Mariagez-
ko maitasun-sua; 4) zerbitzuz on izan mailla guztietan, Andra Mariazko ikasbide ta iraka-
tsi gokiakaz. Fededun guztiak esku artu bearrez dagoz lan onetan.

Zati bi zituan lan-arloak. Lenengo zatia iraillaren 25'tik 29'ra beteko
zan, egun biok barru zirala; eta batez be, itzaldiak izango ziran, Bilbao Eleiz-barrutiko
Itzaldi-aretan (Henao, 5, 3'garrenean), Pastoral arduradun, abade, lekaide-lekume, ezleri ta
Kristoren Barri Ona zabaltzen diarduenak esku artuta. Itzaldiok, Juan Mari Uriarte, Bilbao
ko Gotzain laguntzalleak aurkeztu ta Jose Luis Urrutia'ren zuzendaritzapean, onela izan
ziran: 25'an, Goitia frantziskotarrak, "Maria, aurtzaroko Ebanjelioetan" ~~gure onerako~~ ^{eta 25'an,}
~~Jesus'en Sorkunde";~~ 27'an, Dionisio Borobio'k "Andra Maria Eleizako ospakizunetan"
; 28'an, Alkorta'tar Fernando'k "Gizadiaren bideak Andra Maria gurtzean", eta 29'an, Xabier
Goitia'k "Maria, lenengo kristiñaua".

Ikastaldietara jolazana egun bakotzeko gaien txosten zetz bat eskura
tzen yaken. Gai bakotxaren azalpena etzan luze izaten, eta orren ostean alkar-izketa izat-
ten zan, dudu-^undak argi eitezan. Gotzain jaunak amaitzen zituan itzaldiak.

Bigarren zatia urrillaren 9'tik 11'ra, Begoña'ko Eleizan bertan ospatu
zan, erri onarentzat zan-eta. Agurtza ta abar ondoren, 9'an, astelenez, Manarikua'k "Begoña'
ko Andra Maria Bizkaiko barne-kondairan" itzaldia; 10'an, ~~agur~~ asteartez, Iñazio Goikuri-
ak itzaldia, "Andra Mariaren eraspenean bide barriak: Jainkoaren Ama ta Jesus'en Eleizan
lenengo sinisla" gaiez; 11'an, eguastenez, Begoña'ko Amaren liturgi-jai, Bizkaia bere Zain-
dariaren aurrean, beste ospakizun askoren artean, illuntzea meza nagusia. Onen ostean, Amaren
Irddia Eleiz-aurrera jatsirik, "Salbea" ta "Agur, Jesus'en Amar" abestu ziran. Eguneroko a-
bestietan "Bintz Ala" abasbatzak, "Deustotarrak" eta "Sestaoko Orfeoia"-k parte artu eban
kanta txukun samurrak abestuz. Agurtza Deuna ta Angelus egunero esan ziran.

Lenaldi ta eleiz-ospakizun, jardun ederrak nunbait 75'garren urtebet-
buruzeko, Begoña'ko Ama, bizkaitarren Zaindari!

JAINKOAREN AMA

Jainkoaren Ama,
Ama guziz ona,
zaitzagun maite,
beti, beti.

Gure goresmenak / onets ditzazu,
gaitz guzietarik / beira gaitzazu:
Jesus'ek beti zu / entzuten baitzaitu
beti, beti.

Zoin garbia zaren / errepikatzen,
lur guzia neoz / ez da baratzen.
Gu-ganik eskerrak / ditutzu segurak
beti, beti.

Guk gure Amatzat / artzen zaitugu,
zu maitatuz bizi / nahi baitugu.
Azken ataeraino / kantatuko digu
beti, beti.

Emango ersturak / ikusten tutzu,
guzien bearrak / badakizkitzu.
Beraz zure haurrak / emen beira-zkitzu
beti, beti.

Beti berdina ahul / gaizki gabilta,
Hoin maiz erdiratuz / zure bihotza...
Gutaz izan zazu / oin urrikalmendu
beti, beti.

O MARIA, IGAN ZARE...

O Maria, / igan zare zerura,
ni nola naiz / oraino lurrean?
Ikusten dut / Ama doatsu hura
bere Seme / Jesus'en aldean.

Goazen, goazen zerura
egaldaka egun:
en Ama maite hura
zerbitza dezagun.

Oi Birjina, / nahi zaitut segitu,
ez dut nahi / bizi mundu huntan.
Zeruraino / nahi naiz egaldatu
amodio egal zabaletan.

Aira bedi / gure bihotza, aira.
Ez dagola / lurrari josia.
Goazen denak / zeruaz goatzera.
Goazen, goazeni / An dugu Maria.

MARIA PEKATU BAGARIK SORTUARI

Arrigarrizko / edertasundun / Andra andiak,
 Sara, Judit ta / Rakel eta zu / bere, Diña;
 Benus ta Palas / eta Pandora / zoragarria,
 zein ederrago / gaur daikezue / alegiña;
 zein ederrena / zaren zuekan / ikusi daigun,
 zeñek dozuen / galantasunez / artzen gairaxx gaiña;
 baña jakin bei / zuen artean / galanten danak,
 beste bat dala / aren artean / gaur bikaiña.

Ausaz bazare / izarren gisan / errañutsuak,
 beste au jaku / gitxienetik / Iratargi,
 eta bazare / Iratargiaz / benturaz bardin,
 gaur sortu jakun / neskatille au / da Eguzki;
 enparau Andra / guxtiak baño / baldin bazare
 galantasunez / mundu onetan ikusgarri,
 beste au jaku / gizon ta andra, / aingeru eta
 bere Egilla / danaren berr zoregarria.

Gi,aldi danak / baño lenago / berau egoan,
 Jaungoikoaren / gogamenean / ikusirik;
 izango zala / lenendaria / egin danetan,
 bera añako / miragarri dan / bat bagarik;
 lur, itxasoak, / mendi-errekak / egiterako,
 aurkietan zan / Jauna beragaz / itsuturik,
 danak guztiak / baño lenago / zergaitik laztan
 eban Dontzella / ain ederra dan / au bakarrik.

Ain da galanta, / ain da ederra, / dontzella ori,
 dirudiala / Kades'en azi / dan palmea;
 bere mosuak / begitanduten / deusku biziro,
 larrosa eta / jazmintegiko / baratzea;
 bere begiak / egun sentiko / izarrak dira,
 karminezkoak / ezpanak, bata / zein bestea;
 ume orregan / garbi dakusgu, / Jaungoiko batek
 bota dabela / bere eskuaz / arraiea.

Bera dalako / utsik bagea / gauza danetan,
 garbi ta argi, / illuntasunik / iñon bagea;
 berak gizondu / nai eban gorputz / aragizkoa,
 garbia izan / bear zan nai ta / naiz ez bada,
 izan bear zan / iturri urdun / berarizkoa,
 bere bizian / loirik ikusi / ez ebana;
 izango bazan / bertako ura / Jaungoiko oso
 garbiak eta / guztizko Santuak / edana.

Zelan ez eban / bada egingo / orban bagarik
 bere Amatzat / izango zana / bakarrik duin?
 Zelan ez eban / beste danetan / baño geiagð,
 begiratuko / akatz-bagea / izan zedin?
 Bestela, zelan / garbitasuna / berbera zanak,
 soñeko loiaz / gurako eban / jantzi egin?
 Jaungoiko batek / ori egingo / ebala uste
 dabena, dauka / fede txarra ta / burua arin.

Eldu zan, bada, / eldu zan nozbait, / nai zan eguna,
 Jaungoiko baten / Ama duin zana / sortuteko;
 eldu zan, bada, / bein bere gertau / etzan gauza bat

gizonarentzat / zorionean / jazoteko;
 eldu zan, bada, / errua edo / grazia goian,
 burruke garratz / baten ostean / ikusteko,
 Oi Ze garaitza / baña graziak / jaritsi eban,
 arerioa / a-piratuta / itxiteko!

Orrexegaitik / garailariak / bandera eban
 inkau Dabit'en / Gazteluaren / gallurrean;
 ez ebalako / sugeak topau / sartu-lekurik,
 alako Torre / galenta sortu / izateko;
 zeñek eukazan / jagola zintzo / arduratsuak,
 aurrez jarrita / bere inguru / dan-danean,
 agaitik egin / arterik topau / al izan eban,
 barruratzeko / Paradisura / zan antzean.

Mirari guztiz / arrigarri bat / bene-benetan,
 une atan da / egiaztu ta / gertatua;
 mirarigiña / barriz bakigu, / nai dabenean,
 izan oi dala / gure Jaun eta / Jaungoikua;
 dakialako / bide eder bat / laster sortuten,
 alde bitara / atzeraturik itxasoa;
 dakialako / ametau бага / suari kentzen
 erre egiteko / berez dakarren / amorrua.

Oneik ta asko / geiago egin dituan Aitak,
 ezin eikean loituten itxi / alabea;
 beste ainbeste / al daben Seme / arduratsuak
 ezta ezaintzen / jarein Ama on, / ain maitea;
 batz legetxe bestea, bardin / dan Espiritu
 Santuak nastzen / ain gitxi largau / emaztea;
 Irutasunak / ezin eikean / zabalik itxi
 txerren sartzeko, / beretzako zan / Elelzea.

Bere injuru / eta urretik / bere kanpora
 bica loia, / baita beraren / kerizea;
 bera bai, bera, / infernuraño / Luzbel guzurti
 ainbeste gatzen / eta okerren / ekarlea;
 armada andi / itzalgari bat / norentzako dan,
 orain sortu dan / ume graziaz / txit betea;
 zeñek oñagaz / ari burua / triskau egin,
 sortu da sortu / itxaroten zan Dontzellea.

Au alan dala, / zintzoro danok / siñisten dogu,
 Pio andiak / fedetzat euskun iragarri;
 beretzat daukan / irakastegi / gorenengotik,
 adierazo / eutsan garbiru / munduari;
 Gloria, bada, / emoydaiogun / al dan bestean!
 Garaitz kantau, / gaur sortu jakun / umeari!
 ez eutsalako / erruak iñon / bere ikuru,
 sortu zanean / zorioneko / Mariari.

Felipe Arrese Beitia

ILLUNTZEKO OTOITZA BASERRIAN

Eguzkiak gorde dau urrea arrats-kolkoan;
 guztia dago bare illuntzeko bakean.
 Ixillaren sakonak ots mendi-ganean:
 Ots bako eresiak samur biotzean.

Iruntzaren laztanaz basoak lotara.
 Izadi-altzoan lok artu dauz eun lora.
 Gabari deig leenengo izarren disdisera:
 Biotz garbiak, ames gozoz, bakez dira.

Larrain ezean artzain mutikoak, samur
 diardu txistu-joten, zeru zabalak ur.
 -Ardi otzanak, entzuz, aldamenara zuur-
 Bere eresiak galdu da urdiñetan, zigur.

Neskatzen maite-kantak nozik-beinka, zoli;
 maiteminduek ezin entzumen estali.
 Dunboska, ardi galduak, ibilli ta ibilli,
 ezin dira, beingoan, besteekana itzuli.

Egunaren nekeak suntzi dira, larri.
 -Gau-egun bitartea gogo-laztangarri-
 Mundu-atsegiñetan barne-pozak urri:
 Illuntze kadena ames garbien sorgarri.

Eliz-kanpaien otsak garden eldu dira,
 otoits-billa arru-zear, biotz-barneetara.
 Eskaritzu bat nekeen amaian onura:
 Eun gogok batera iru Agur Mari gora.

Baso, mendi, solo ta landetatik, sutsu
 illuntzeko otoitz leuna, zerurantz, ixiltsu.
 Gogo onen ordain, beera, bakea gozatsu:
 Baserriko illuntzea zeru-sundaz kutsu.

B.Aurre-Apreiz

MAITE ZAITUT...

Maite zaitut, Birjina Maria,
eta beti zaitut maitatuko.
Ama maite garbia,
nere bihotz guzia
izan bedi zuretzat betiko.

Nor liteke bihotz bat izan eta
zu maitatu gabe lagokenik?
Nik zu nola ez maitea?
Ene baitan ez baita
zu maitatuz baizen zorionik.

Bainan ene bihotzaren ahala
ain da ahul eta ain da guti!
Ai nik ere, oxala!
eingeruak bezala,
Ama, zure maitatzen banaki!

□ Maria, zure bihotz barnetik
salta bekit pindar bat nitara.
Zure amodioatik,
han su lotuz gerortik,
erretzetik ez nadien bara.

Zu baitarik pizturikako garraz
maite niro Jesus gehiago:
nere bihotz bakarraz
edo nere indarraz,
deus ez dirot, Ama, zuri nago.

Ez banauzu ni zuk beti laguntzen,
zein erorkor naizen badakizu.
Arren zeren ez naizen
bekatoros bat baizen,
zure haurra urrikal bekizu.

Zaldubi

AGUR, JESUS EN AMA...

Agur, Jesus en Ama, / Birjina Maria!
Agur, itsaso izar / distiratzaillea!
Agur, denen iguzki / boz-argiz betea;
Agur, bekatorosen / leior pizgarria!

Agur gizonen Ama / eta Erregina!
Ama gozo amultsu / oberik ezina!
Zu-genik urruntzea / gauza da samina.
Agur bihotz barneko / nere atsegina!

Agur gure boz eta / atsegin guzia,
atsegabe ordutan / gozagai ezti!
Agur, Birjina eder / ain zoregarria!
Ar zazu bihotza, ta / orizu bizia!

(Atzerrian)

Nekeek arintzen
 aldu natxatzu,
 Amatxu, egun,
 oin-oiñetara.
 Negar ta negar
 naukazu, tamal,
 malkoen samur
 gardena lira.

Negar-erbeste
 bikoitz onetan
 Zeu nire miñen
 itxaropide.
 Malko bakoitza
 artu eidazu
 neure eskabide
 samifien alde.

Atsekabetsu
 nabil, Amatxu,
 urrun itzelen
 bakartadean.
 Zeure laztanak
 nire poz bakar
 barne-zaurien
 larri ixilllean.

Urrunetako	Malkozko otoitza
elizatxuon	Amari eder:
biotz-taupadak	Atsekabeak
dantzudaz uts-uts.	uxetau niri...
Malko leiarren	Urrengorartel
tamal garbiak	Zeu nire poza,
apain dantzue	an eta emen,
urrezko buruntz.	baso naiz uri.

S. Aurre-Apraiç

GUZTIZ EDERRA

Gau-erdia zan... Ezeren txintik
 etzan entzuten; noizka bakarrik
 pizti gautarren ulua...
 Ito zituzten bazter guziak
 illunpe lodi, nazkagarriak.
 Bildur damaidan ordual
 Kezka beltzaren osin aundia
 zirudin ziñez erri-aldia
 nagiz korapillatua...
 Argi motelak dir-dir zegiten...,
 sapaï neurgean aldiz zematen
 ontzaren begi galdua...
 Ta illunpe orren egadapean
 gogo gaxo bat illar gañean
 zegnan loak artua.
 Aldi-aldizka, geldi zetorren
 mendi-ostean negar zerien
 ezkillatxoen soñua...
 Goit-ots garbia, goit-ots leguna,
 ezkillatxoen eztitasuna...
 Esnatu zuten gogua...
 Ordu berwan jetxi zitzaien
 anitz bizi argi zerion
 Jaunaren goiaingerua...
 Mugitu zuen esku ariñez...
 Ezarri zion ezpain oztiñez
 laztan sendo ta estua...
 Ta aurkeztu zion lili txuria,
 bere onaren antz-irudia,
 aukeraz Jaunak sortua.

Gogoak: Nor zaitut, gaztetxoa, nor, zoragarria?...
 (Arriurik Zeren billa zatozkit?... Zein da zure naira,
 bezela) oñetik bururaño zillarrez jantzia?...
 Nora zoaz, gaztea, nora ein zolia?...

Goiaingeruak: Atoz, atoz lenbailen; atozkit gaxoa!...
 (Zaleki) Donokitik dakartzut gaur berri gozoa!...
 Atoz!... Alaitu zaitetz... Igitu, gogoa!...
 Ara zuri begira goian Izartxoan!...

Gogoak: Zer diozu, gaztea, zer, nere kutuna?...
 Begira zeñen beltza or illuntasuna!...

Goiaingeruak: Pizkortu zaitetz laster!... Astindu losuna!...
 Nekin daramat beti nik argitasuna!...

...
 Ego lirañez estali zuen
 azkenik gogoa,
 ta gaindu zuten ega luzean
 mendiren lapa.

Gogoak: Zeñen aratza, zeñen txuria
 (Tontorrean, Izartxoaren dirdira!...
 orpo puntetan, Zeñen maiteki begiratzen dit
 Izarrari begi- zeru ortatik ludira!...
 ra)

Goiaingeruak: Laztandu nairik zugana datoz
Izartxoaren izpiak.
Dirddir dagizu... Lilluratuak
damaie zure niniak.

Gogoak: Izer ederra, zoragarria,
biotz erien zoruna!...

Goiaingeruak: Geitu zazula zure goraltza
zifnez zaio-ta leguna!...

Gogoak: "Guztiz Ederra zera, Maria. (Biak aldizka

Goiaingeruak: Guztiz Ederra, sortzez garbi ^{abeaten_dute}
"Tota pulchra

Gogoak: Zu zera Jerusalengo ospea. ^{es")}

Goiaingeruak: Zu, Israaeleko pozkillea.

Gogoak: Zu, gure errien omen osoa.

Goiaingeruak: Zu, obendien bitartekoa.

Gogoak: O Maria!

Goiaingeruak: Birjin oarkorra!

Gogoak: O Maria!

Goiaingeruak: Ama Errukorra!"

Loramendi

ZERU-LURREN ERREGIÑA...

Zeru-lurren Erregiña,
bozkariol, bozkario!
Piztu dela Seme Jauna
egia dario.

Jainkoak graziaz apaindurik
Garbi zinauden;
Jesus'en amatzat gaiagorik
nehor etziteken.

Zu-ganik atera Seme Jainko,
Gizon egina,
itz eman bezela bizi dago,
oi zer atsegina!

Urrikal, oi Ama Jainkoaren
ain bihotzpera!
Guziak gaitzatzu gaizkiaren
obitik ateral!

Irakats urratsa beti artzen
kristau atzean,
orobat pizturik sar gaitezen
ospetsu zeruan.

Zer atsegina gaur bihotzeta
Kristo pizturiki!
Betiko loria dugun izan,
Ama, zuk emaniki!

AMODIO, OHORE

Amodio, ohore
Ama Birjinari,
Maria nota gabe
kontzebituari.

Zure baitan, Maria,
bertutea dago
mendiko iturria
baino garbiago.

Agur, agur, Maria!
Agur, agur!
Agur, agur, Maria!
Agur, agur!

Zutan gauza handiak
Jaunak egin ditu,
eta haren graziak
zaizkitzu gainditu.

Bekatu gabekorik
Adamen arrazan
ez zu bezalakorik
ez da nihoiz izen.

Emazte pare-gabe
Jainkoak egina,
amatuz geroz zare
gelditu Berjina.

Maria zu ain garbi,
ain saildu sortua,
zuk duzu Sugeari
leertu burua.

Oi zu, Birjina saildu,
Jainkoaren Ama,
amatzat guri zaitu
Semeak emana.

Jaunak zu beti-danik
zintuen beiratzen:
zure Seme zeganik
sortzekoa baitzen.

Oi zen puxanta zaren,
Birjina Maria!
Zeruko Ioráaren
erdian jarria!

Jainkoaren eskutik
ez da ateratu
obrarik ain ederrik
nola baitzare zu.

Zure haurren otoitza,
otoi, entzun zazul
Ama, zure laguntza
zerutik iguzu!

O Birjina Maria,
zer konpara zuri?
Elur egin berria
ez zeit aski xuri.

Gure Ama meitea,
zuk, otoi, zerutik
eskualdunen fedea
idukazu xutik.

Zaldubi

IZAR DISTIRANTA

Izar distiranta,
Jaunaren lilia,
dugun orok kanta:
Agur, Maria!

Zu zare Jesus'en
Ama doatsua,
zu bekatorosen
ies-lekua.

Munduan engana
eta gal ez gaitzan,
er gaitzazu, Ama,
zure gerizan.

Zu zinen hastatik
berex ezarria,
lehen bekatutik
garbi-garbia.

Zu zare sailduen
zeruko gozoa,
eta Aingeruen
bozkarioa.

Oren lazarria
eltzen zaikunean,
zaude, o Maria,
gure aldean.

Sailduen artean
denetan gorena,
Jaunaren gortean
zare lehena.

Zeruko grazien
ardietsailea,
zu zare guzien
laguntzailea.

Zaldubi

NORA?... GORAI

Ai, al baneri
tximista izen
beekoaz gorai
ibar motel
onetako miñak
izteko albora.

Ez da emen
aziteko iñor
geratuko, ausaz;
ibil nadin erne,
ta ez nadin galdu
gizakiko lotsaz.

Narrastien
antzera gabiltz
lurrären ganean,
egaz egin
gurarik iñoz
baiña eziñean.

Goi-goirantza
joateko ba-de
gallu zoragarri:
jaurti egidazu
gorabidegille
-lokarría, Mari!

Salbamena
premiña bizia
edozein gizonak,
bestelarik
alperrik galduak
emen egun oneek.

E. Erkiaga

NERE AMA KUTUNARI

Eguzki-sartalde dir-dir dana...
Ugarte arkaitzez esitua...
Zillar ari garden berritxua...
Danok zerate Jaunaren lana.

Soro loretsu erdi-erdian,
ager zeran zitori liraña,
Jaunak makurtu da zure gaña,
ta jantzi zaitu eder berrian.

Illunabarrian piztu zitun
urrezko begik itxu zeudenak;
luzatu eten gabeko uñak...
buru zurikin ikusi nitun.

Jainkoa ed r zalia beti,
arrats kezkatu ikusi nuen,
eder guztiak gallendu nalen
zerekin ziaro zoratu ni.

Ordun egin zun, Ama kutuna,
zure biotza ona xamurra;
edozer baiño ederragua,
m itasun sua indarra duna.

I. Olabaga

BETI ZINDUN BEREA

Beti zindun berea Jaunak, Andra Mari,
Jaunaren asmoetan lore ziñan beti;
lore, irretargi eta Egubarri-senti.

Bion Semeagaitik egingo zinduzan
Jaungoikoak zitori, leiar ta lurrinkai.
Dntasun betearen atsegin ziñean,
atsegin eta poza, poza ta ezkongai.

Irutan Bakar Arek amesti zenkusan
-bere Emazte, Alaba ta Ama bai zintzazan-,
oraindik ezer etzan aintxiña-ertzean.

Betidanik beregan
alakar-zale bizi dan
Irutasun Santuak,
kanpotiko maitasun oso baten pozetan,
Seme-Jeinkoa Jainko-
Gizon egin zedilla erabagi eban.

Eta izan eitekezan izaki danetan,
bere diñak zirean agurtza eskeinketan
Aitak, Seme laztana, mende-buruetan,
giza-jantziz skusan begitu aretan,
zeu artu zindun gogoz asmo bikaiñetan
alako Semearen Ama zintekezan.

Emaztetzat autatu zindun Gogo Deunak;
Amatzat Seme-Jainko gizonduko zanak.
Kutunki zerabiltzan Irutan Bat danak.

Iturri, leize, muiño, mendirik,
legor ez ibai, ez lur orporik
etzan, zu, urtziren onu deunetan,
argitsu jaio aurretik.

Ezer etzan oraindik:
eguzki ez izarrik.
Baiña zu ba-ziñan.

Aintxe zenbiltzan Jainko-asmotan
ago-ezpaneaz leize sakonak,
arau jakiñez, Ardura Zaarrak
inguratzean; aintxe lur-gaiña,
zeruak landuz, txori kantuz ta
egurats argiz mamindutean;
iturri-begi gozoz legorra
naro ezotu t'oiñarriz lurra
tinkatutean.

Aintxe ziñean
Inder-Aitaren ames eta arno,
itxas-gelgeitzen uin gogorrek
are ta arkaitzen barru bilduta
ibai-uberkek

ur ariñentzat edegi zitun solas unean.

Garbi ta megatx, beti jostari
zenbiltzan aintxe. Atsegin beti,
betiraun sartu aren ziargi.

Garbia banintz zure argia
lausotu barik erabilteko.
Aur banintz beintzat edo aingeru
zure izen ori agoz artzekol

Zuzi zarean mirari orrek,
xautu nagizu ainbat argitan.
Zu zaren leiar, zu zaren edur,
zuri darizun dizditan!

Izar-izpia, segail, zolirik,
gau itzalean odei artetik
zabala poztuz azaltzen dan lez,
ager ziñan zu - pekatu baltzez
illun egoan
mundu onetan-

gizadiaren Erospen-senti.
Eder. Euria ez ainbat garbi.

Ako sarrera, Orban gabea,
munduan egin zenduan sarrera.
Ako ditzira, oben-legea
urratu eban, zure ditzira.

Egin zinduzan!...

maiteki egin;

zitori egin eta izpi.
Olerkaria ames leunari
lotu oi dan lez lotu zan gero Jainkoa zuri.
Zu zindun apar eta iretargil...

Buru goibeldu-minduarentzat
erlus itxaro-pentsamentua.
Zer ete ziñan lur baltzarentzat,
izarren izar aukeratua?

Zelan estali al izan zitun
Ana deunaren ama-erreiak
errugabeko zure soin orren
printza zurien zidar-dirdaiak?

Zelan etziran argiz itxutu
beitu eutsuen giza begiak?
Zenbat erraiñu eben ikusi
zuga aingeru begi-garbiak...

Zer argiago,
Ama, zu baiño?
Zer zuriago?

Zuria goiak zearka doian
ipar-odeien lits meia,
Ondar gorrian itxas lukeak.

esne bitsezko ertz zeia.
Ames uzitan zakusdan, Andre,
soin ori baiña garbia:
Ar-zurizkoa zure gorputza,
arima babil argia.

Zentzuari zuk ez diratsazu
garbitasuna ez bada.
Samurtasunik gozoeneko
neskatx leunena zeu zara.
Irudi guren, lili-adaska,
grazi-ontziá, lillura...,
zeure gosetan jasoten doguz
begi zimelok zerura.

Oi, sugar zaren jaseko Birjin,
bular zirtazko zerrua!
Usaiñez ortxe beratu zendun
abots-kirola soñua.
Maitetasuna maite dozuna,
larrosa-buru biztua...,
"Magnificat"-en bertso bakoditzak
afoiñu marra darua.

Betiraunean egiña dabe
oztiña zure begiak.
Arpegi izeki orretan dozuz
Jaunaren musu aundiak.
Ule bigunok sorbaldan beera
urre ta ezti áriak,
ezpan emeak goizalde z daukaz
gaiñez darizun irriak.

Zein eder ditu zure kordiak
amabi izarto brintzatu!
Adimen orrek gogamenezko
argi obesk ba-ditu.
Zuk esandako berba gitxiak,
zazpirak dira jakintsu,
jario ernaiz diraute ozen
bulko gurenon ixpillu.

Agur, garbia, beti garbia,
zitori, mira, garia.
Jaungoikoaren amesik leunen,
Erospen egun sentia.
Lore zaitugu, diranetako
lore tan, lore garria.
Zeu zara gure zorion-sustrai,
abaro-abe ta argia.

Ezpan gozuok amasa doguz,
begi barrilok izar bi,
esku samurrok kabirik epel,
beso altsuok erruki.
Zeu zara frutu bedeinkatuaz
gure naikunen pozkari.
Agur, Maria, Birjiñen gara,
ames altu ta iretargi.

B. Gandiaga

AURRAREN IPUJINA

Amatxo josten ari da
Aurraren soinekoa.
Zuri-gorri-orlegia,
aren eder margoa.

Urre gorri du aria,
urre zuri orratza.
maitasunak darobiltza
aren esku-beatzak.

Urbillean dabilkio
biotzaren zatia.
Amaron gozotasuna,
Aurraren pozkaria.

- Norantzako da, Amatxo,
orren jantzi polita?
- Zuretzat, ene kutuntxo,
Amak ongi josita.

- Amatxo, ipuin polita
ez al dezu esango?
- Bai, ene maite kutuna,
ederra zuretzako.

Zeruetan singeruak
egaldaka zebiltzan:
aietako ederrena
etxe ontan sartu zan.

- Nun da, bada, aingerua?
Amatxo, nun dan esan.
- Zu zera aingerutxo,
bai, maitea, benetan.

- Ama, nik ere badakit
ipuin polit-polita.
Nai al dezu esatea,
magalean jarrita?

- Jaingo aundia zerutik
ama billa jetxi zen,
eta Betalenen jain
Aur txiki egiñikan.

Andre Mari, Ama onak,
besoetan artu-ta,
legunki zuen gozatzen...
Amatxo, ekatzu pa!

Ataungo Bonipagi A.

LEGEA BETE DAU

Zeiñek bete dau legea?
itaune ezin ohea;
munduko egun urriak laster
akaburako bidea.

Euskal-mendian irrintzi,
gizonek bakez goraintzi;
oiartzen zoli anaikorretan
kalte-jantziak erantzi.

Aldapea dan nekatsu,
urteen urte urtetsu;
udazkenera eldu naiz, Ama,
zeru-eskerrez beartsu.

Legea eusten agertu,
zenbat bider nik lehertu;
legerik eta lorrik ez gura...
birtutez antzu, zahartu.

Urak joan eta gero,
orma belu eta ero;
une egokia iragarririk
zakidaz Izar, zeruko.

E. Erkiaga

ZURE ERRAIETAN

Lore-begian
goizeko intza.
Zure erraietan
Jaungoiko-Itza.

O Birjin-lore
lurrezkoa!
O Birjin-errai
Jainkozkoa!

Zeru ta lurra
alkartzeko
zu zaitu Aitak
bitarteko.

Zure fiat bai
miragarri!
Nezu ondoren
udabarri.

Loratu dira
giza-aienak,
zuk erraietan
eramanak.

Jaingo-Itzarekin
anai gera.
Eskerrak, Ama,
biotz-bera!

Lorategia
zure erraiak:
Kristo lore ta
gu anaiak.

- 0-

Lore-begian
goizeko intza
poz-dirdirez.
Zure erraietan
aien ta Itza
poz-dardaraz.

Artengartar L.

1-Izarren galdera

Zeruetako Jaun ta Jabea
jain da Gabon gabeab,
asto ta idia lagun ditula,
estalpetxo xar batean.
--"Zerugoitian kabitzen ez dan
Jaungoikoa estalpean?!"
Millaka izarño galdetzen daude
ori nola ditekean.
- "Zerugoitian kabitzen ez dan
Jaungoikoa estalpean?!"
Millaka izarño galdetzen daude,
galdetzen Gabon gabean.

2-Festa Belenen

Ostarte txulotik inbiriz dagon
izar bakar ~~haxe~~ arek ara zer dion:
- "Zerua ustua da gaur lurra zerutu,
Jaunkoia gizondu: dana aldrebestu!"
Ta amarru zitalak bertan artuta,
buruz bera amilduz laiotan il da.

Ez atertu, baña, Belenen festa.
Jesus dala iguzki, an egun baita.
Milla ta berreñ ta bi aingerutxo
dantza soka ari, txairo ta bero,
Ango txilibitu ta tuntunerel...

Aurrekua astean San Gabrieleke,
zortzikoa kopla anei mingañek,
txalo ota arrotuz ortzirañoxe,
izer bekaiztia salatuz are:

--"Zeru osoa gaur gera Belenen,
Jaioberriari festak egiten.
Muxinka dagona ez sartu emen.
Aupa, zeru lurrak!, segi dantzatzen".

3-Eskeintza onena

Belengo berriona
dakargu poz-pozik,
nola Jesus jain dan
aurtxo biurturik.
--"Zergatiken, enetxo,
negarrez oraindik?"
Ta aurtxoak erantzun du:
--"Ez da otzagatik.
Maite ez nautelako
gizonak oraindik".

Badoaz artzaitxoak
aurtxoaren gana
eskeintzen diotela
arkumetxo bana.
Jesussek esan die:
--"Eskerrikan asko,
baña arkumeak baño
biotzak naiago,
arkumetxoak baño
biotzek naiago."

Zabaldu, aingeruak,
munduan barrena
maitetasuna dala
eskeintza onena;
ez dula nai Jesussek

biotzen maitasuna,
maitasuna baizik.
Maita dezagun, bada,
guziok gogotik.

4-Aterpe billa

Aterpe billa dabiltz
Joxe ta Mari.
Jesus jaioko baida
aurki-aurki.
Ezin, ordea, iñun
estalpe txar bat arki...
Emanigun gurea!
Torii Torii!

Azkeniktopa dute,
topa Belenen;
eta jaio da Jesus
antxen-antxen.
Etzan leku ohea
negarrez du eskatzen...
Sartu gure biotzen!
Emeni! Emeni!

5-Belengo Ama!

Mirari paregabea,
Belengo Ama!, zurea.
Sortu diguzu, sortu zinduan
guziz Goraren Semea.

Jesu bezin seme ta ume
altzo ortan nai dut nik ere,
edan ta edan bular ortatik
zerurako azi arte.

Bederatzi illabetean
azi zenun sabelean
turakin besotan loxintzen duzu
kabitze ez dana izartean.

Geroko ostiral batean
Jesu ori ilko danean
ta Ura gabarik zure magela
uts-utsik, aii! galditzean,

Laztan, urruma ta musu,
bular ematen diozu...
Oi Amatxoren bero goxoak
nola pozten duan Jesu!

Jesu bezin seme ta ume
artuko nazu bai... ortxel,
ta edango dut bular ortatik
zerurako azi arte.

6-Auxe mutikoa

Auxe mutikoa,
Belengo aurtxoa!,
urtetik ortera
xaloagna.

Ona, ona
Mariaren aurtxoa.
Gora, gora
Belenen jaioa.

Lo dago, lo-lo.
Ixo, ba, ixo.
Atek ideki
pa emateko.

Itxenpon batzun eske
atarian gaude,
Gabon abestia
eskeriz truke.
Belengo poza
nai dunak goza,
etxekotzat artu
aurtxo panpoxa.

Ona, ona
Mariaren aurtxoa.
Gora, gora
Belenen jaioa.

Jainko ta gizona
- gure zbrional-
Belendik ostuta
dakargu ona.
Ene ba, enei
Auxe da, auxel
Orrelakoxe bat
nork nai ez luke?

Ona, ona
Mariaren aurtxoa.
Gora, gora
Belenen jaioa.

Salbatore itxelena

Miren! Izen ezti uts, olerki iturri;
 Jainkozko mosu baten gizaz jantzi antza.
 Nok, bear aiña, zure izena goretzi?
 Zure Ama-biotzan samurtasuna aintza?

Eder sortu-ezaren iduri argia,
 gaixoaren itxero, maitasun eredu;
 gogoz Jainkoantzat gai, soilñez ozkarbia,
 betikoa ezkerro, Zeu ederren zaitugu.

Itzalpe atsegiña, Ama biotz-bera,
 sarriro entzun oi nik zure eztidun mintzo;
 ots dagistazu bigun barrengo miñera,
 goiz-arora dabesan urretxindor antzo.

Begi-lauso, gogo-min, elorritz biotza,
 ludi-itxasoz ibil naz izu-lauorrian;
 zure kaia, atzenez, iku, izar aratza:
 ankillat dot egotzi ditxo bare-mian.

Maite-altxot aurki dot magal ezti ontan,
 poz-untzi artzik bako, samin-aringarri;
 ta, zurea izan naiez, maukazu miñetan.
 Zakidaz aldi oro Ama maitagarri.

A. Onaindia

~~SURTZAPI TXURI ONEKIN~~

SURTZAPI TXURI ONEKIN

Surtzapi txuri onekin
 jolasten gera:
 orain alde batera,
 gero bestera.
 Zapi txuria lurrera,
 zapi txuria eskura.
 Zapi txuri onekin,
 noan aurrera.

Nekatxetan politena,
 gure Elena:
 ortz bat du oso ertena,
 bbotz zekena.
 Zapi txuria lurrera,
 zapi txuria eskura.
 Arpegian du legena,
 oiña errena.

Izarretan ederreña,
 Ama Birjiña:
 besoetan du Semea.
 Nor 'ira aña?
 Zapi txuria lurrera,
 zapi txuria eskura.
 Gora dezagun Maria,
 gure Erreñña!

N. Etxaniz

I O S U R E N O R O I T Z A P E N E Z

I

A r g i a

"Ni Naiz Argia" . Begiak goiturik, aizearen
ondar-aurts xea zerorkion buru gainera
ta, arrats-usaizko leen izar, itzalaren
ixiltasun ituna , gau-ontzakin batera ....

Oliondozko bidartez Aren giza-irudia
itzalean ostendutzen zan, bakartadean ;
bizi-ots ezbaiaren geldura goibeltia
nabaitzen zalarik gaueratze ixillean ....

"Ni Naiz Argia" . Ni Naiz ... Au lozerroa ! Ni Naiz
BIZIA... BIDEA... (Olibadia ta Zerua ...)

Bitartean , arako dei ezti, maitagarri ,

Giza-bideak eratu ta, abots bedeinkatuz
bein ta barriz oikaturik bere mezua
gurutz-bidez zetorren aizea, erio-doiñuz .

2

I Z A N S I Ñ I Z T E

BIZITZA, burrukatze etengabea izanik ,
ez utzi etzaten soin nekaldu aulari ;
ez utzi bide erdian geratzen gogoari
bildurrik ta, kokil, ai!, "nik ezin dot" esanik.

Izan siñizte, izan kemen, izan adore
ta, IOSU uraren gainez zutik ta, artezik
ibilli baldin bazan tinkoki ta, dotore ,
ez izan ez, aurrera iarraitzeko bildurrik .

Ez izan arako orri utsezko pikoondoa
bezala ezertako gatzik ta berakatzik
ez duan gogo antzuzko giza-lapikoa .
Izan argi, izan bai, bizi-ale ongarri;
zerbaiten omura, zerbait eder aurkezturik
izan munduaren, gizartearen aberasgarri !

Muniategi-tar Sabin

NEKEZ / MINEZ GUREKIN

Artaganeko Ama
 tinko, sendo, gogor,
 ezbear-ekaitzen zama
 jasoz: samin, zigor,
 neguz naiz udaz
 sen batean, iraunkor.

Ama,
 gure preminak ulertzeko gai,
 lan, neke, txirotasun, erbesteko,
 baztertu, ta zapalkuntzen menpeko,
 naigabez, ezeukien oinazez, gure zai.

Maria,
 guzurrezko susmo ilunen menpe,
 ixileko ausnar, zotinen kate.

Joseren begirada larri, oinazetsuaren aurrean,
 Maria mirabe zan, itsaropena bizi eban
 izkutuko susmo zorrotzen mailupe ta artazipean.

Senar... lankide... zaar... gazte... auzo...
 irudimen ausarti ta baltzak sorturiko susmo,
 ezpata mee, luze, sarkor ta sakon arrazoibageko.
 Susmo ibilkariak egaran
 biotz-ausle mutu trixturan
 ar gosekil errai samurrean
 ixileko ausnar bakarrean.

Joan dira urteak
 bukatu Joseren egunak
 Jesusek bizileku biurtu bideak,
 utsune sakonak ditu Mariak
 bakartade otzeko ama alargunak
 aragi gorritan jira-biraka barne-muinak
 ezten gorriek janak maite-erraiak.

Etxe utsa
 biotz zanpatzaile
 gogo itotzaile.

Bakartade ixil, utsa,
 esturaz larri biotza
 leize sakon otza.

2)
Bakartadeko Ama,
eriotzera arteko zama
zulo ilun sakona darama.

Zeuk ulertu gaikezuz bakar ta baztertuok,
naigabe, samin, sumin mingotsak ondatzen gaitunok.

Maria
saminduen pozkile
zagoz gurekin
lagun egiguzu
ken gure bakartade-samin.

Ikus gure erri neketsu
zenbat alkarrizketa agor eta antzu!
Zain gure burdin gori gartsu,
jagon gure itsas bizi uintsu!

--fto0ot--

Gure bizi-uin:
gora-bera samin
ifar baltz eta ego urdin
ezaren gorrin
pozaren atsegin.

Ama baten samin, goraka,
sabeletik gora gainik gain,
betezka, ler-min, azken-agin,
bere semearen mina ikusi ta jakin.

Jesus, jendeak liluraturik, mintzo ta mirari,
bereala, baina, kritikak eta uler-ezaren zauri.
Zer da nire semeataz dinoena? Jatun, edatun,
publikano ta pekatarien lagun,
deabruak artua, birao-esale, guzurti,
il egitea ere askok -jauntxoek- nai.

Eta Maria an,
auzoen begirada, esan eta ekinen zanpadapean.
Jesus lotua, zigortua, eriotzeratua;
erria oiuka: Gurutzera ori! gizalde axatua.
Eriotz-aginean, iltzean, Maria an, gurutze ondoan.

Bai, ulertu gaikez berak,
jasan bait ditu oinaze, zorigaitzak!

Geure diran kezka ta ardurak, mingarri,
maite ditugunen zauriak, sumin ta samingarri.

3)

Zenbat gurasok negar, arnas-estuz bular, seme-alabak gogoan,
ekaitz-bizitzaren olatu biziz, neke ta ezbear, lo bage gauean!

Zenbat gaztetxo, bakar ta ameslari,
noraez gorritan, barri-aizetan igari!

Abertzaleak, zotin ta garraisika,
aieneka, banatuta etxean,
eskubide ezinen sumina atzaparka,
aberriaren -geurearen?- utsak muin-muinean.

Baserritarrak atsekabez, basetxeak baztertuak,
etxe uts ta bizilagunen igesak itundu, ustuak.

Langileria, zama ta zanpaden mailupe zapalean
zapalkuntzak narrastuta, beekoen maila apalean.

Abadeak, ekinaren ondorio urri ta laburrez,
euren abots ugarien oiartzunik ezaz, neke-minez.

Guztiok Ama bat bear,
ezinbestezko entzule, jarraibide-izar,
Maria, ezbearretan uler-itsas, malakoetan indar.

--(o)0--

Maria
saminduen pozkile
zagoz gurekin
lagun zakiguz
Maria
gurutzean garaile
ken gure sumin
uin ta ekaitz
mina garaituz
Maria
nekez ta oinazez
amatasun sortzaile
kristauon atsegin
arantzaz ta olatuz
ludi barri sortuz
mindura artean
beti erditze min
bizi barri eskeinka
beti Jesusekin
amatasun opaka
seme barri egin
zutik zagozala
zutik egon eragin
ZAGOZ, AMA, GUREKIN!

Lorenzo Zugazaga

ETA NIK ENTZUN...

Atxurkadak atxurkada
egiñaz, sakon, lurrean,
maitetasunari lur-emon eutsoen
araiñegun illunabarrean.

Neue etxetxoan
nengoan
bakartadeko
txabolan;
otsak entzun nituan...
azkenean
garraixi motel bat,
eta geroan
lur ezearen
usaiña
egutarroan.

Zure altaren,
Ama, orduan,
lora bi
erre ziran
kandela-konduan.

Lora bi,
auzo izanik
eta adiskide.

Atsekabea zuretzat, Ama!
Bitasuna ez da eta,
zorion-bide.

E. Erkiaga

JASOKUNDEA

Jaunak bere ondora
jaso zaitu, Ama.
Zure begi gorroak
itzuli gugana!
Zerutarrak pozetan
txalo eta diu.
Ama, zu ikusteak
zoratu bait ditu.

Zure aurok gabiltza
samiñez beterik,
onbideko etsaiak
ezin menpeturik.
Zure laguntza gabe,
Ama, guk zer egin?
Zure bitartez Jaunak
ar gaitza berekin.

Ataungo Bonipegi A.

O MARIA, APAL, OTOI...

O Maria! O Maria!
Apal, otoi, enegana
zure begitarte one!

Ene Ama, zu zarena,
zeruko izar garbia,
goizeko alba ezti,
gauazko gidaria!

O Maria! O Maria!
Bekatorosen argia
eta sokorria!

Ene Ama, zu zarena,
zure baitan da guzia,
graziaren iturria,
Eva salbagarria!

O Maria! O Maria!
Zor dautzut ene bizia,
zure naiz guzia!

Neure billoiztasun guztia
auzpeztzen dot, Ama,
Zeure agerrean.

Ez daukat urre-pitxirik,
ez zidar-bitsik,
ez txirlarririk
ez arri dizdiratsurik
Zeure burestuna apaintzeko.
Utsik daukadaz eskuak,
baso-gizonaren esku latzak.

Baiña... Bai!

Emen nozu nazan guztia,
grina ta pekatu,
akats eta birtute
(birtuterik baldin ba-dot, beintzat).

Eta,

Zeure oiñetan isten dodaz
basoko gizonen pozkida itxaropentsuak,
eguzki-sarreretan munduak ixurtzen dituan kadentasan,
larri-aldi ta goibeltasunak,
laben zador,+ atsekabe ta itzeltasun ezkutunak
eta bai-ta, goizerik gabea entzuten dodazan
naibagetuen erosta ta nekeen anotsak.

Larri dabil mundu zaarra
oiñarri barrietan jagi guraz,
baiña ez da gogoratzen Zugaz...

Zeureak gozuz, ba, gu, Ama.
Ez dogu zapuztu gura
mendez-mende lokarri sendoz eldu izan yakun
Zuganako oneraspen eta zaletasuna.

Leengo ta oraingoan
maitetasun-ezaugarri
gatorkizuz, gu, Ama,
Zeure oiñetara,
atsekabe, pozkida, otoitz eta biozkadak,
belaunik-belaun, dakartzuguzala.

Txikitxutatik gara
 Zeure magalpeko
 ta Zeugan aste osoa dogula,
 ez gaitu ezelako galsorik ikaratu izan ifioz ...

Artagan-tontorreko toki eder orretatik,
 (Begoiña'ko jauretze maitagarritik).
 zaitetz, ba, surretantzean bere
 gure bide-erakusle ta zaindari.
 eta emon, arnasea ta bakea,
 Euskalerritari.

Jo. ane. Anair
 + ~~ladda~~ = ~~egutako~~
 == + + + ==

O Maria,
neure argia,
neure poza, neure Ama,
zeure eguna
dala-ta, ona
kantaz nator zugana.

Mariari
ein eskari
kanta ein ezin deutsanak,
ba kantari
eztanari
be baki entzuten Amak.

Ai, nok leukan,
neuk nai neunken,
zeruko abots leguna,
kantatzeko
ta ospatzeko
zeure garbitasuna!

Gaur Amari
ein eskari,
ta emongoskuz graziak,
izateko
bere antzeko
seme-alaba garbiak.

Nor legoan
zeure ondoan,
entzuten santu-santak
ta aingeruak
ta zeruak
eiten dotsuezan kantak!

Ama zori
oneko ori
zara benetan Ama,
ta ez eizu itxi
asko ez gitxi
linitzen zeure laztana.

Ta il-orduan,
oi-buruan
ikus zagidazala,
neugaz baten,
guzurtuten
Txerren deunga zitala.

P. Zamarripa

MAITASUN EDERRAREN AMARI

Zeñeri, Miren, zuri izan ezik,
abes nerea zuzendu gaur nik
pozez beterik?
Zuretzat ezta, zeñentzat, Ama,
nere abesti eztitsuena
ta samurrena?
Nola basteri neike abestu
eder-ederren egin ba'zaitu
Urtzik, maitez, Zu?

Zerade, Miren, bigun, eztia,
eskar txit deunez apain jantzia,
zu jainkotia;
oskarbi eder, euzki argia,
neskutz txit aratz garbi-garbia,
berdin gabia;
zu, Anderi aundi ta Bakalduna,
goi-baratzeko Lore bikaña,
gelgarriena.

Donaki poza, lili gorria,
Izar txit argi dizditzallia,
uso txuria;
Urtzi-maitia ta Ama laztana,
erbestetuen itxaropena

ta zoriona;
zeñeri bada, Zuri izan ezik,
abes nerea zuzendu gaur nik
pozez beterik?

Bañan, donaki-edertasuna:
nik, naizen onek al nezakena
Zuretzat, zer da?
Ezerez onak, ze esango dizu?
Zu-edertasuna nola edestu,
nola, ba, abestu?
Otsain gaxuak Bakaldunari,
itzal itunak Eguzkiari
zer eman legi?

Ene Andera: nere ezinian
auspeztuten naiz zure aurrian,
al, zerbait naian!
Ta zeradenez neskutz laztana,
Ama maitasun ederrarena,
deitu zugana;
zure altzuan ikasi deitan
dagokizun lez Zuri jarduten,
maitez abesten!

Tene

AGURTZA ABESTUA

I

Bozkariozko bortz misterioak

1.- Anontziazioea

Adoratzen zaitut, / Berbo dibinoa,
zeren egin zaren / gizon ene gatik;
eta zuri dautzut / ohora osoa,
amatu zarena, / Birjina egonik.

2.- Bisitazioea

Birjina saindua, / zuk egin bisitaz
Joanes bete baita / betikotz graziez.
Merezi dezagun / gozatzea zutaz,
zu eta laguna / maitatuz bihotzez.

3.- Jesus Jaunaren sortzea

Pobre sortu zare, / Jesus, establian.
Adoratzen zaitut / egun lasto-pean.
Umilki noala / bizitze guzian
erakutsi duzun / zeruko bidean.

4.- Meriaren purifikazioea

Birjina tenploan / purifikatua,
eta sustatua / Simeon bezala:
zuhaurek eskaini / Kristo amultsua
azken atseraino / gogoan dugula.

5.- Jesus tenploan kausitzea

Amak, nigarretan / Semea galdurik,
bozki aurkitzen du / Doktoren erdian.
Jesus, ene hutsez / nigarrak eginik,
aurkituren zaitut / nik ere agian.

II

Dolorezko bortz misterioak

1.- Jesus Jaunaren agonia

Egorri kalitza, / Jesus, duzu artzen.
Eroria zaude / manu dorpeari:
ni ere nitzela / bihotz guziz jartzen
zer nahi penetan / zure nahiarri.

2.- Jesus'en azotatzea

Jesus, arrolnari / larru-as lotua,
azotez zaituzte / zauritzen salbaiki.
Egizu ni ere, / noiz-nahi erstua,
gaitzetzat ez nadin / izan minberegi.

3.- Jesus'en elorri koronatzeta

Erregen Nausia, / ara odoletan
erraz eta trufaz / zaituztela eman.
Eta nik, ezdeusak, / plazer guzietan
~~xxxxx~~ bizitze labur hau / dezadan ereman?...

4.- Gurutzearen garraiatzea

Isaak berria, / Jesus, ene-gatik
artu izan duzu / gurutze dorpea.
Gogotik jasanen / dut zure ondotik,
animoz beterik, / nik ere neurea.

5.- Jesus'en gurutzean iltzea

Zuk osatu duzu, / Jesus, gurutzean
obra guzizkoa, / gure erospena.
Erakusten duzu / orrela iltzean
gure salbatzeko / karririk biziarena.

III

Loriazko bortz misterioak

1.- Jesus'en piztea

Jesus ilik piztu, / oi zer bozkario!
Ni ere berekin / piztu nau grazian.
Oi zer ezagutza, / oi zer amodio
bitturen diot / bizitze berriari!

2.- Jesus'en zerurat igaitza

Zoaz loriari, / Jesus Jauna, zoaz
enetzat leku bat / an aldaratzerat.
Etsaien artetik / grazien laguntzaz
el-araz nezazu / loria bererarat.

3.- Izpiritu Sainduaren jaustea

Izpiritu Saindu, / lurrera jautsia,
betea zarena / zeruko indarrez,
ene bihotzean / pitz zure argia,
erre bekit, Jauna, / zukanako karrez.

4.- Mariaren iltzea

Amodioz zare / biziaz gabetzen.
Birjina saildua, / zoaz loriararat.
Nik ere neurea / dudanean galtzen,
zaren bitarteko / el nadin artararat.

5.- Mariaren zeruan koronatzeta

Ama doatsua, / zeru gorenean,
zure Aur maiteak / zaitu koronatu.
Errespetatzen dut, / ahuspez lurrean,
zure boterea: sokorri nezazu.

AGUR, ERREGINA

Agur, Erregina, Ama errukiorra,
gure bizitza, gozotasun eta itzaropena: Agur!
Zuri deiez gagoz, Eba'ren ume erbestetuok;
antsiz eta negarrez gatorikizuz negar-erri onetan.
Ea, bada, gure bitarteko Andrea:
zure begi errukitsu orreik
gugana biurtu egizuz,
eta erbeste onen ondoren erakuskuzu Jesus,
zure sabaleko Seme onetsi ori.
O biotz bigun!, o errukior!,
o Maria, Birjina gozoa!
- Gure alde otol egizu, Jaungoikoaren Ama done orrek,
Jesukirstoren agintzariak jadetsi daikeguzan.
Amen, Jesus.

BIRJINA MARIA, AMA MAITEA

Birjina Maria, / Ama maitea!
Jaunaren graziaz / zare batea!
Zeru guziaren / edergailua!
Zure aurrez urrikal zaita!

Zeru beltzenera / izar garbia!
Lanhoen erdian / argizaria!
Itsaso gaixtotik / libra gaitzatzu!
Mariñela oihuz / zuri dagozu!
Zure aurrez / urrikal zaita!

Elur utsa bezain / xuri zarena!
nota gabekoa, / ur garbiena!
David erregeren / aur sailduena!
Josep garbiaren / espos izana!
Zure aurrez / urrikal zaita!

Zeruko atea / egin zarena!
Guri erregintzat / Jaunak emana!
Bekatorosentzat / otoitz egizu,
oro besoetan / tinka ~~gaitzatzu~~ gaitzatzu!
Zure aurrez / urrikal zaita!

Eliza Amaren / begiralea!
Aita Sainduaren / argitzailea!
Gure Herriaren / artatzailea!
Etsai andienen / bentzutzailea!
Zure aurrez / urrikal zaita!

Gure ersturetan / lagunt gaitzatzu!
Eskualdunak oro / zure gaitzatu!
Lurdeko Birjina, / urrikal mendu!
Zu nahi zaitugu / orok maitatu!
Zure aurrez / urrikal zaita!

J.Barbier

ORAITIK...

Oraitik,
oi Ama maitea,
naiz zurea
gogotik.

Boz batez
zaitugu laudatzen,
ohoratzen
bihotzez.

Gau-egun
oihuz nagokizu:
oi nezazu
zuk lagunt

Oi guri
zuk zer ontasunak,
fagoreak

Ni-ganat,
oi Izar argitsu,
eda zazu
pindar bat.

Gazia
nadin izan zure
betiere,
Maria!

Bagoñako Ama Bizkain erririk ~~erririk~~ erri ibilli zanekoa (1949)

Zuresoakandik ikasi gendun
zure izena gozo,
betidanik zure irribarrea,
pobre ta zapalduentzat bizi
ezilkor sustrietan.

Eta era non, egun batea, poz-dardara,
egundo tuk entzun bakoa.
Zeu ziñan etorteko, zentozan.
Eta pobre ta zapaldu sendoak
danak batzen alai
jai-lanean eskuartzen.

Zar, curaso, neska-mutil,
alkanturik gertakuntza pozgarrian.
Ereñotz abar ta lorq~~ta~~ txortaz
arkuak eta ondo-etorriak jasoten.
Barru-ixillaren samin eta pozak
bakun, umilde, ereñotz orrietan.

Mutil gazteak, alkondara zuri,
bixikletaz pilloka Zuri lagun.
Zuk, Ama, ume ta gazte lotu
egun argi bai argi aren biotza.

Eaia dana une bat izan,
irribarre bat, igaroan.
Eta, gero, dana barrero oroi-itxaropen.

Garbi, garbi, garbi.
Orain ain urriñetik
argi aren urdiña etorri.
Begiaren biguna, eskuen erdi-agurra,
igaroan, igaroan.

Teroko ekatxak, arrilosak,
egun aren goiza itzali ez.
Urrin, bai, oi urrin,
itxaropen soilik balitzan,
oindio nozonoz gertatzeko,
beste aberri beten danok batera
eskuartzeko jain balitzan.

Zutoze, donok, goazen
egun aretarantz.
Loiz aretako maite guztiek,
zutoze, urriñeko argi-laiñotik,
zutoze egun aretarantz.

Luis Arostegi (1979)

Lurrak, urak eta beroek

Lurrak, urak eta beroek
 adoratu Iauna:
 Mariaren sabelean
 sortu duzu belhauna.

Iguzkia, ilargiak,
 Kristo bai zerbitzatzen:
 eta Kristo hau pietos,
 Birgina ganik sortzen.

Deus guziak egiteko,
 zein baita boteretsu:
 Haren ama izaiteko,
 izan zare dñhatsu.

Zeruko mandatariak
 deitu zaitu grazios:
 Zuk garaziaz jaino haren,
 gu baginen desiros.

Birginaren Semeari
 sekulako loria:
 Aita bai Espirituari
 orobat aheria.

K. Harizmendi

O Andre loriakoa

O Andre loriakoa,
 zeruez goragokoa:
 norik baitaaitu kreatu,
 ugatzaz duzu bazkatu.

Eba tristeak galdua,
 zutzaz dugu bideldua.
 Egin zara zu leiho,
 gu zeruan sartzeko.

O Erregeren atea,
 arraitasunez betea:
 boz bitezi gendeak,
 huna salbo mendeak,

Birginaren Semeari,
 sekulako gloriori:
 orobata Aita zuri,
 bai Esoritu sailduari.

K. Harizmendi.

ANDRE DENA MARIARI

Zeruetan ene zarenx
adherkatzat jarria,
iduk-azu beti arren
enegana begia.

Ikusteko non nabillan,
ala zure ondotik,
ala menea nabillan,
hastantzeko bidetik.

Senti nauzubazain laster,
noala hastantzera,
egizu zuk ere laster
ene laboratzera.

Bitartekotzat ugatza
erazu semeari,
eta semeak bemotza
bortz zauriak aitari.

Zeruraiño arribatu
eta ikus ertean,
Aita, Seme, Espiritu,
zu hekien batean.

P. Argaiñaratz

SORTZEZ GARBIAREN GABA

(Maragall'ena)

Gaur gabeko zeruan urdintasuna!
Betirauna ikusten dala bai dirudi.
Illargi ta izarrak ziar, betirauna
odeiak bapere.

laus-turik gabe.

Illargi ta izarrak gabaren donean
osertze barikan ortzi urdiñean,
ainbeste distiraz argi egitean,
lilluratuten yat bertantxe gogoa,
Bai da gaurko gaba, gau Jainkotikoa!

Bai da gaurko gaba

gau zerutikoa!

Berak dirdiratzen dau ozkarbi-ziar
Sortzez garbi ori jasten da zerutik.
Izar bakotxa izpi geiagoz bizturik
Intazillako gau betean jasten da.

Ixil da ludia,

leundu da aixia.

Zaratage dator... Ni gaban urdiña!

Ni gaban bikaiña!

Lauaxeta

EUSKAL ABESTIA

(Ama maite, Maria erri abestia lez)

Gure gazteen abots bete-nasadak
igande goizetan
Ama Birjiñagana batera igonak.

Arima erdi-erditik dira urteten,
eta gorputza bete-betea igarorik,
aidean dira garbiki aurkitzen.

Mutillak eta neskatillak
euren kantuan daroe soin zear
elbitz bigunaren ixilla
lariño ta udabarriaren artean,
eta mendia eta itxasoa
ta gure erria oso-osorik.

Jolas eta dantzarako be egiañak,
eta poz-jario ta alai onerakak,
barru-barrutik emon daroe
maite-su ezti jasanaren larria.

Urteak igaroz doazanean,
zuen bikaiñik bikaiñena
Andra Maria ren besotara dignen
kantu bete orretan da geldituko.

Maiatzeko aize-bultzean
naiz irailleko euri-jasean,
barnean entzungo dozue, beti gazte.

Luis Aroztegi

AMA MARIA!

Ama guztien Ama, gure maitia!
Amorior betia, mantxik gabia
Zugana gatoz, grazien iturria!
Ikusi zazu zure dela Euskal-erria!
Zurea, bai, guk degun biotz guztia,
zurea lorearen usai ezta,
zurea txoriaren kabi txikia,
zurea gure aurren erregu txia!

Ta Zu zein zera?... Gaitz da nik esatia!
Urrikaldu gaixoen izar argia,
oen alargunaren laguntzallia,
beren alabatxoan gordetzallia,
zenbait negar tristeren txukatetzallia,
erietzeko orduan txit pozgarria!
O zenbat dezun maite pekataria!
Zerura daramazu!, nola ordia?
esanaz: zatox!, zatox!, nere semia!
O Amatxo, Amatxo! Ama maitia!
Zugandik etorri zan Jesus guria!
Ezagun da nor zeran: Abe Maria!xxx...

Antonio Arzak

BIRJINA MARIAREN SORRERA GUZIZ ORBAN
GARBIAKIKO ORDUJENAK

(Aita Jose Antxieta (1533-1597) Baasilgo apostolu, Jesus'en Lagundikoa latinezko safiko neurtitzetan egiña, J.I. Arana'k euskeraz jarritaj).

Goiz Orduak

Gizonen negar luzez errukirik
munduko Jaunak, zerura irikirik,
bialtzen dio Ana-ri galaia,
Aingeru alaia.
Esaten dio, Ama izango zera
zeruko Aitaren Alabatxua bera:
onek du itxiko Jauna sabelean
gizondutzean.
Au izango da txit otsandikoa,
guztien gañez zorionekoa:
pozez-ezirik dago San Joakin
au jakiñakin.
Gloria Aitari eta Semeari
Megope-Santu ta Ama Birjiñari,
zeña dan izan orban-gabe sortzez
mirari ederrez.

Leenengo Orduan

Astinduz arin gabaren illuna,
Maria da argi egun-sentiduna,
zeru urdiñentzat ere miragarri,
goiz zoragarri.
Itxas-izarra degula jaioa,
alai zaitzte, lur eta itxasoa;
au da gizonak salbatzeko dama,
Jesus-en Ama.
Lur eta zeru, arritzen da dana
ikustez ama, idor zegoana;
Birjina jaio, ta ez dala zikindu,
leizeak mindu.
Gloria Aitari eta Semeari,
eta Espiritu Jainko bakarrari.
Alaba au sortzez pozkidatzen dala
mundo zabala.

Iruko Orduan

Zeruko galai Gabriel-ek dio
Maria oni, bear dezu jaio
zure errailetik Jainkoaren Itza
grazi-ixuritza.
Sinistu dezu, kendu bear dala
Eba-ren gaitza, zugar dagoala
Jauna; agur, agur, graziaz betea
izan zaitea.
Itzal emanik Espiritu Santu
Jaunak orduan, nai du beregandu;
eta orra bertan egundo ez egiña
Ama Birjiña.
Gloria Aitari eta Semeari,
Megope-Santu ta Ama Birjiñari
Jainkoa bera onen sabelean

Seiko Orduan

Birjiña mendiz-mendi dator bera
Joan donearen ama albistatzera,
agur diola lengusu berari

Isabel-ari.

Onk Maria aitu bezin laister,
Aña saltoka sabelaren baixter
bertan zaio asi, agerturik ala

Jainkoa an dala.

Zorioneko Birjiña! du kanta
Isabel onk. O zure goianta!...

Mariak dio: ez neri, Isabela;
Jaunari orrela.

Gloria Aitari, eta Semeari,
Megope-Santu ta Ama Birjiñari,
zenaren bozez pozez da mugia
Aurtxo txikia.

Bederatzi-orduan

Ifar-aldea gabaren erdian
eguzkiz dago jantzita agirian,
jaio danean guzion bizitza

Jainko-Adiñitza.

Gloria daude kantari zeruan,
pakea dute deadar munduan
millaka aingeruk, Jesus jaiotzean

Dauid'ko urian.

Saltoka dafoz artzai galaiak,
pozaren pozez, jakiñik berriak:
Jainko-Semea gizon zekusaten

ganbela baten.

Gloria Aitari eta Semeari,
Izpirit-Santu eta Birjiñari,
ama geldirik, duela berea

Jainko-Semea.

Arratsaldean

O zenbat minen ezpata zorrotzak
senti zituan zedorren biotzak,
Birjiña, Jesus iltzen gurutzean
ekusitzean!

Bada eren pena guziak danbaka
emiltzen dira zure gain banaka,
zure barruna oso zulaturik
eta mindurik.

Iritxi idazu damuzko negarren
ilurri gozo, Birjiña, bai, arren,
Jesus-en odol eta melkoz erin
garbitu nadin.

Gloria Aitari eta Semeari,
Done Izpiritu ta Ama Birjiñari,
zein Jesus-ekin asetu zan benaz
erruki-penaz.

Azken-rduan

Azkenik, ara! digu zeruratzen
gure Efrosleak bere Ama batzen
dute gorputza aideak; begira
arrizko obira.

Baña, zein laster zerutik jetxita
anima da ager! Gorputza jantzita
Seme ederraren beso-gaiñ da aingeruz,
an doa goruntz.

Zabal da obitik usai gozo ta argi:
Irutasunak gozatzen du; garbi
aitor du dala dannon Erregiña,
Ama Birjiña.

Aita ta Seme ta Izpirituari
gloria orobat Ama Birjiñari,
zein Jainkoagaz ezinda geiago
goitua dego.

Eskañitza

Ama Birjiña, txit garbi ta maitel
Erregutxo niek, arren, diña zaite
artzeaz beti ni, zure antzeko,
garbi izateko. (Alabiz).

Agur, Maria !

Udaberriko iguzkiaren hats aberatsak deiturik,
liliak horra nun sortu diren, urhe, zilharrez eginik;
Salomon bera ez baitzabilan hoin ederki apaindurik,
gure begiek ez baitukete ikusgarriago denik.

Mendian gora, harrok-artetik jali ura garbi doa;
gniko urdina bere duela mirail ezin hautsizkoa,
iguzkit-rat irriz jausten da; -balu gizonen gogoā,
jakin lezake guk dakiguna: zoin aldakor den aroa.

Itsas haizeak mendietarat hedoi giaxtoak dakartza;
ilun eta hotz, erokerian, jostatuko da ekaitza:
lili* ederrere ekaria du herioaren jo beltza;
errekan, orai, urak, gaitika, baderama lohi gaitza.

Lili bat agertu da, lurrean agertu;
bainan ez da lurreko gaitz izpirik hartu;
zerua bezain garbi, zerutik zen sortu,
sortzean bezain eder, zerura da sartu.

Iturri bat jaio da, izar ur begia,
bere zaukana beti Jaunaren argia;
ekaitzak ezin dako nahari lohia;
hortan baitu Jesusek ukau edaria.

Gabriel aingerua, Zeruko hitzlari,
etxeraino zitzaion, jautsi Mariari,
- Bera zagoen batez, otzitzean hari,
erraiteko Jainkoak nola zuen mahi.

Zion: Agur Maria, bakar emaztea
dena garbi, argi huts, itzalik gabea
Aita zurekin duzu; harena zurea;
zutarik sortuko da Jesus Jaun Semea.

Guk, gaixtoek digu: Ama zerukoa,
ama guziak baino bihotz beragoa,
atxikaguzau, otzi, zure lagungoa
gal ez giten delarik jinen herioa.

Oxobi

Amaren altzoan

Aingeruen Erregina,
Jesusen Ama Birjina;
nundik sinets eta nola
Zu guk ama zaitugula?

Zuk egin zinuen haurra
hain zen ona, hain ederra!
Zeru garbiena baino
argiago, larbiago,

Eta zure haur maitea,
zeru lurren erregea
altzora zautzu erori
ezko hutsa bezain hori.

Besnetan daukazuna,
gorputz, zauri minek jana,
guk, lurrekoek, dugu hil,
lurrean etzadin ibil.

Nori so zaude, Maria?
 Hila de Jesus garbia.
 Guk dugu hila itsustu,
 guk daizkogu zainak hustu.

Agortua du bihotza,
 Sahetseko saki gaitza
 guk diogu barna egin,
 lasterrago trenka zadin.

Maria, zeri so zaude?
 Zure hilak nor du alde?
 Zure nigarrez gu irriz,
 lan tzar bereko gai berriz!

Nola sinets, bainan nola
 zu gure ama zaudela!
 -- Ba, sinets, nezak, gizona,
 ni nuk zuen ama ona.

Oxobi

Miren'i Otoia

Oben-zauri mingotsen
 osakai bakarra!
 Zeure maitasun orrek
 deseingu negarra.

Biotz-karaz gagoz,
 ni geure Neskutza!
 Esker di, diz darozuz
 gogo ta gorputza.

Ezpan zerutar orrein
 leuna gozartzian,
 itxarua sortzen da
 oben itzelpian.

Geure samin artera
 jatsiko haspena.
 Arren, Ama, jadetsi
 lizun-azkespena!

Didar degin biotzak,
 Miren errugia,
 egin zaituz zeruko
 maitasun atia.

Zeure garbitasuna
 geuregan ixuri,
 Sein ta gogoz diraugun
 garbi eta zuri.

Ama on, biotz-bera!
 gotzoh atsegina:
 begi orreik baitira
 barneko urdina.

Errugabe bakarra,
 neure biotz illa
 itun zeugana dator
 bakuntasun billa.

Orok ezesten daben
 biotzan malkua
 altzo orreten dimintzut,
 o Miren gozua!

Jaunaren al-alamatza
 izadi guztia,
 maite-alamatza baiña
 zeure Sorkundia.

Lauaxeta

AMA BIRJIÑAREN BIOTZ GARBI MAITAGARRIARI

Jainkoaren mirari
guztien lorea,
mantxarrik txikienen
izpirik gabea,
zure Biotz ederrak
izan du sortzea.

Zure Biotz maitea
dala ain biotz-bera,
nola guztiok orrutz
egatuko ez gera,
sartu naiean danok
bere barrunbera?...

Ezti guztiak baño
da gazoagoa,
euzki,zeru,izarrak
baño argiagoa,
apainduri bikañen
gai: ederragoa.

Zurea degu,Ama,
Jesus-en urrena,
Biotz danen artean
maitagarriena,
zeru eta lurrean
zoragarriena.

Zure Biotza degu
oso maitatia,
guganako amarez
txit irazakia,

Birjiña Ama Maria,
Biotz eder ori,
arren,iriki iguzo
pekatariori.

Jainko-grazi-goienen
iturri bizia.

Bertute zeruzkoak
or daude loretan.
Beguiratu gaitezen
ispillu orretan,
sutu ta erre arte
zure amretan.

Pakea nola izan
gure biotzetan
ez ba gatoz zugana
ditugun penetan,
ain ugari diranak
mundu gaixto onetan?

Libra gaitzatzu,arren,
Ama,infenutik;
ez gaitzatzu, ez utzi
iñdiz ere eskutik,
egin dezagun beti
alde pekatutik.

Birjiñ paregabea,
zere biotzian
gorde gaitzatzu ondo
bizitza guztian,
zerorrek in batera
zerura artian.

Jose Inazio Arana

O MARIA!

Nola Zutaz txoratuko ez gera
txoratu bazan Jaungoikoa bera?..
Ez gabe ez litzake Udaberririk,
zu gabe ez litzake loretxorik,
zu gabe ez litzake iñon pozik,
zu Gabe ez litzake Euskaldunik,
zu gabe etzan izango Jesusik!..
O Ama,Ama! diot biotzetik
ez utzi galtzen gizon bat bakarrik!

Antonio Arzak

BEGOÑAKO ANDRA MARI TA EUSKAL MIXIOAK

BEGOÑAN

1956ko Iraillen zan.

Lau apaiz euskaldun gengoan Begoñako Andra Mariren eliza nagusian.

Los Riosko mixioetara abiatzeko prestatu giñan, eta Euskalerruari azken agurra ematera bildu giñan bertan.

Eta Meza bitartean, eta eskeintzak eta eskariak egiteko unean gengoala, nere amaren irudia ~~irudia~~ etorri zitzaiden, bat-batean, gogora; aren irudia eta arek, nere txikitan, esandako itzok:

"Gu ezkondu giñanean, Begoñara egin genuen gure eztaiondoko ibiltea".

Orduan entzun nizun nik, lenengoz, "Begoña", izen polit ori. Eta zenbat aldiz ez ote dazut esan, geroztik, itz zoragarri ori?

Eta gauzok erabili nizkizun nere gogo barnean, Meza bitartekoan:

Zer eskatu ote zioten nere gurasoak, egun aretan, Begoñako Amari?

Gauza ~~as~~ onik asko, ziurki!...Eta ezkonkide on izan,...eta seme-alaba onak azitzeko graziak, batez ere...

Ongi baiño obeki bete zizuten beren lenengo eskari ori. On eta santu izan ziran, benetan, bai aita ta bai ama.

Santu-otsean il zitzaiden aita, naiko gazterik oraindik. Eta santu-otsean bizi ~~zitzai~~ zitzaiden ama, sei urtez ^b bere senarrarekin bizi izan ondoren, 38 urtez alargun zegoana.

Ongi bete zizuten, bai, gurasoak beren eginbearra. Ongi beteko ote nuen nik ere, orain astera ni Joan mixiolari bizimodu berri ori?

Eta eskari au egin nion, bereixiki, zeruko nere ama, Begoñako Andra Mariri: bedeinka zitzaizala nere bizitza eta nere mixiolarizko lan berriak.

GURE ASMOA

Jendez ~~haxi-haxi~~ blei-blei zegoan eliza. Eta apaizak eta apaizgaiak nabari ziran, batez ere.

Ez zan au bat ere arritzekoriki!

Lauetako bi apaiz gazteenak, Meza ^{eman} ~~eman~~ berriak ziran. Eta beste bi azitxuok, Arrindar Donato ta biok amabost urtez apaizgaitegiko irakasle izandakoak.

Eta auxe zan gu bion kezka:

Emen apaizak, ugari; ugari ta nasai; zera egin ere ez dakitela, askotan; alkarrekin

zirkin-zarkun ere, beste askotan.

An, berriz, Mixioeten alegia, apaizen usaiñik ere ez!

Gaszteizko apaizgaitegiko iru irakaslek burutu zizuten gure mixiolarien lenengo zor-
tzikoa.

Arrakasta aundia izen zizun joera orrek apaizgai eta paiz gazteen artean.

Eta gauza guziaz gerta oi dana, polliki-polliki galduaz joan zan baiña ezteandaren
diapztzuna; eta beste ezteanda berri baten bearrean aurkitzen giñan.

Eta orixe zan gure asmoa:

Gure ezteanda berri onekir, lenego arrakasta ura berritzea, aal balitzake.

URREZKO EZTAIAK

1953an, ots, orain ogeitabost urte ospatu genitun Begoñako Andra Mariren urrezko
eztaiak.

Bizkaiko erriz-erri ibilli zan Aren irudi zoragarria, bertakoen fedea maitasuna
piztu ta xuxpertzaz.

Artea ko apaizgaitegian nengoan, artean, irakasle. Eta bertan euki ~~gan~~ genduan, e-
gun osoan, Aren irudi maitea, ...lozez jantzia, kantuz alaitua, otoitzez maitatua.

Zenbat maite ta ardurazko lan ordura eta artarako, baiña!

Aste bat aurretik asi giñan, basoz-baso, eta baratzaz-baratz, inguruko txartaka ta
lore politen billa.

Izai zugaitzezko erri-baso eder bat zegoan, apaizgaitegiaren ertzeko menditxoan.

Ara bota genitun apaizgaitegiko berreun mutil kozkortuak.

Eta batzuk abarrak iñausi, besteak ondoak ebaki, ...guk baso artan egin genitun tris-
kamtzak!

Batzuk jaso, bestak ekarri, ta urrengok xortak egin, ...lozez, girgillez, izalez
eta arkuz bete ~~genitun~~ genitun erriko plaza ta kale guziak.

Eta urrengo egunean Lemoara, Andra Mariri ongi-etorria ematera. Eta ango txalo, ta
ango goraki.

Eta gero, Arrati guziaren bameko ibilbidea, apaizgaiak alhoan ³¹ titularik, beren
"beka" gorriaz jantzirik, bide ondoko kereizak bailiren.

Eta inguruko baserrietan amonatzobak, eskuko zapi txuriak astindu ta astindu; eta
bide ondoko nekatx urduriak, Ama Birjiñaren soñeko ertza ikutu naiean; eta aurreko ta
atzeko laguntaldea, kanta ta kanta; eta guztion eta danen erditik, ~~Big~~ Begoñako Andra
Mari inguruko soro, baratz eta baserriak bedeinkatzen, ...Arratiko aran ~~gx~~ guzia bedeinkatzen, bail.

Zeanuriko plazan bukatu zan zoragarrizko ibillaldia. Antxe, Gisasola tar Maximo
jaunaren etxe aurrean, ain zuzen.

Il berria zan Oon Maximo; ala bearrez illa, Ekuadoreko lurralde kixkalietan. Begoñako Andra Mariren seme maitale au izan zan euskal mixiolarien gidari.

Onek ~~xxxx~~ burutu zizun euskal mixiolarien lenengo zortziko ura; eta berekin bat zitun beste arratiar bi ere.

Arteako apaizgaitegian egin genion gau-bela Andra Mariri. An egon giñan apaizak ~~xi~~ eta apaizgaiak, otoitz eta kanta, eske ta eskeinka... Zer eske ta zer eskein?. Mixioetan dabilta, orain, orduko eta alako ~~xxxxxxx~~ zerbait apaiz eta ^{apaizgai} ~~apaizgai~~...!

Itsasaldeko erri alaietara jo zuen gero Begoñako Andra Mariren ibildaldiak. An zegoan Ondarruko muga-mugan Saturrarango apaizgaitegia.

Eta ara joan giñan, itsastarren Ama Birjiñarenganako jaiera biozti ura txastatzearen. Eta ez giñan zuziatu.

Etxe ~~xxxxxx~~ guziak, era ta margo guzietako oialez jentziak; eta ~~x~~ oialak, lorez beteak; ~~xxxxxxx~~ eta kale luzeak, arku ederrez josiak; eta eskaillera estuak lurretik arkuetara; eta andre pixkorrak, eskaillera gora ta beera, maillu ta iltze ta lore ta hortak eskuetan...

Bai,...girgillaz jentzi ta apainduriko itsasontzi galanta zirudin Ondarruko erri osoak.

Zer dala-ta...?

Artaburu zabalez egindako, arku bateko idazpuru onek esan zidan zergatik zan guzti ori:

"Umi, ixillik; Ama dator-eta".

Zeruko Ama zetorren, bai; itsastar bere seme leialak bedeinkatzera zetorren, bai.

Eta zeruko Amaren bedeinkapen ugariaren eragiaz, bertako sei seme jatorrak Mixioetako bidea artu zizuten, Saturraranen irakasle zegoan Bastarretxea tar Andoni buruko zutelarik.

DERION

Arratiko Arteak utzi, ta Derioko apaizgaitegi berrira aldatu giñan, urte artan-artan.

Eta zer zaindari, zeñen irudi jarriko ote gure elizatzko berrian,... eta Begoñako Andra Mariren irudia jartzea gogoratu zitzaigun guztioi.

Eta ala egin ere... Antxe dago Begoñako Andra Mariren irudi maitea, irri-jario, aldare atzeko ~~xxxx~~ orma zabalean.

Eta orma orren ezkerreko alderdi luzean,... margo hizizko marrazki politak, Kristoren irudi maitea buruko dutelarik; eta apaizgai mordo bat Aren oñetan, Ari begira ta

Aren deiaren zal.

Eta eskualdeko besteko alderdian, lenago apaizgaiak, apaiz biurtuta, Jaunaren Berri-Ona sifisgabekoei aldarrikatzen.

Apaizgaien barneko gidari edo arimako aita nintzan ni, artean.

Eta aurreko orma oien irudiak nitun, sarritan, gau ta egun egiten nizkien itzaldietako gaien xirikagarri.

Gero ere, maiz biltzen ziran gurera, oporretan etorri oi ziran mixiolariak. Eta atak esan eta azaltzen zizkiguten gauza nabarmenak nitun, bestalde, nere gaien aberasgarri.

A Leen Artean bezala, jolaserako zelai ta leku gaberik zeuden apaizgaiak orain, Derion ere. Eta opor-orduetan geldirik zeuden mutillei esaten nien nik:

-Tire, mutillok, jokatu, bada; ustelduko zerate bestela, or geldi-geldirik!

-Ez daukagu nun eta nola jokatu, baiña!,-erantzuten zidaten, goibel ta kopeta-illum Adierazi genion gotzai jaunari gure mutilen kezka ori. Eta arek, ez zegoala orretarako dirurik, erantzun zigun.

Ala azaldu nien, urrengo egunean, gure mutillei:

-Ez dago jolas-lekurik egiteko dirurik, mutilloki. Eta zuek jokatu nai dezute, ez-a...?.

-Bai, jauna, bai...!

-Nola, ~~baiz~~ baiña...?.

-Geronek egingo ditugu geure jolas-lekuak!

-Orrela baduzue, neronek gidatuko zaituet.

Eta an ibiltzen ~~giz~~ giñan, egun eta ordu guzietako oporretan, jo ta ke, atxur, pa-a, pegaki ta pikatxoi.

Eta auxek ziran nere esaldi beiñenak, mutillok lanean eragitearren:

-"Ala, mutill, gure Mixioetako "Montubien" alde, ordu osoko lanaldi pixkor".

Illero joaten giñan, eta oiñez, Derioko apaizgaitegitik Segofñako elizara, eguraldi n egiten zuen arri-salde batean.

Bazkalondoan irten, eta bostak aldean irixten giñan Artagan mendi gaiñeko Santutegira. Eta sekulako elizkizuna egiten genuan bertako eliza nagusian:

Errosario santua, kanta ederren artean; bein-beiñeko itzalditxoa, urren; eta gure jaunagiriaren onets-agurra, bukaerako.

Eta ango osteran, guk genkartzin irrintzi, salto ta brinko, Santo Domingoko aldatzaz beera.

Eta zeñen polita zirudigun gure oiñeko Txorierrri ibar zabala, eguzkiaren azken printzetarela.

Eta zeñen eder ~~W~~ageri zitzaigun gure Derioko apaizgaitegia, ...Txorierrriko itsaso berdeskara abia nai zuan itasontzi galanta zirudian.

MIXIOLARI

Berregei urtetan, abiatu nintzen Mixioetara.

-Eta zergatik ez aiz leenago abiatu?,-esan zidan lagun batek.

Ez dira ez, urte eldu oiek, Mixioetara joateko urterik onenak.

Nere lagun min eta ^{ikasle} ~~ikasle~~ bik osotzen zuten leenago txandako zortziko bikain ura.

Mira ederra egin zidaten, bai; baiña kezka larri batek eragotzi zidan aiekin batean abiatzea.

Zer eta zelango kezka?

Euskera irakasle nintzen, gure apaizgaitegian. Ez genuen nai orduko iritxi grazi oril.

Orretzaz gailera, elerti, kondaira eta luteleztu edo geografiaren maisu ere nintzen.

Eta euskal gizon, gauza ta lurraren berri ematen nizkien ene ikasle, galok arrotzen nituan bakoitzean; naiko esteku ta eragozpenen artean, eman ere...

Eta auxen, nere kezka:

~~Nik~~ Nik Norik artu ta azalduko fizkie euskal apaizgaiei euskal kulturako galok, ni ~~emendik~~ emendik aldatzen naizenean?

Oiek orrela, Bilboko ^eElizaren kanonigu leiaketa bat sortu zan gure artean, Kondaira ^{na} galak arrotuko ziran, leiaketa orretan. Eta gure apaizgaitegiko ~~Elizkondairaren~~ ~~Elizkondairaren~~ Elizkondairaren irakasle izango zan, bertan garaille azalduko zana.

Au duk nere ordua, esan nizun nik nere ^{Zunzunegi} ~~nik~~ nere ^{jauna} ~~nik~~ ^{Gazteizen} ~~nik~~ ^{irakasle,} ~~nik~~ ^{Te-} ~~nik~~ ^{lletxea} ~~nik~~ ^{Donostin,} ~~nik~~ ^{Gofi} ~~nik~~ ^{Iruñen,} ~~nik~~ ^{eta} ~~nik~~ ⁿⁱ ~~nik~~ ^{Bilbon,} ~~nik~~ ^{...} ~~nik~~ ^{auxe} ~~nik~~ ^{duk} ~~nik~~ ^{...} ~~nik~~ ^{edesti} ~~nik~~ ^{es-} ~~nik~~ ^{kola} ~~nik~~ ^{sortzeko} ~~nik~~ ^{une} ~~nik~~ ^{ta} ~~nik~~ ^{aukera} ~~nik~~ ^{ederral.} ~~nik~~ ^{Auxe} ~~nik~~ ^{bait} ~~nik~~ ^{zitzaizun} ~~nik~~ ^{gure} ~~nik~~ ^{maixu} ~~nik~~ ^{ta} ~~nik~~ ^{euskal} ~~nik~~ ^{mixioen} ~~nik~~ ^{zuzendar} ~~nik~~ ^{zan} ~~nik~~ ^{Zunzunegi} ~~nik~~ ^{tar} ~~nik~~ ^{Jose} ~~nik~~ ^{jaunaren} ~~nik~~ ^{betiko} ~~nik~~ ^{ametsa.}

Begoñan bildu nintzen, bi ~~ast~~ asteko leiaketa orreri buru emateko asmotan.

An ekin nion, gau ta egun, nere esku arteko lan eta arazo orreri.

Begoñako Amari erregutzen nion, bertan ematen nuan eguneroko Mezan, lagun etorri zitzaidala, alegia...

Baiña, ...oker jo zidan kukuaki.

Ez zan ori, nunbait, nik zapaldu bear nizun bidea.

Beste zan nere bide ori. Eta etorri zitzaizkidan, noizbait, artarako-pausoa emateko bear nituen lagunak...Nik, apaizgaitegian nerabilzkian gaiel lotu eal ^{linaken} ~~leak~~ irakasle berriak, bai:...Barrutia, Olazabalaga, Etxenaguasia jaunak; nere ikasle izandakoak, azkene~~ko~~ biok.

Gerora ere, Mikel Zarate ta Ander Man~~er~~ola etorri ziran. Lagun orrei nere eskuar-
teko lendik utzi,...eta or abiatu nintzen, alai eta pozik abiatu ere, gure Mixioetako lanetara.

MATXALA 'N

El Oro`ko uriburu dan Matxala izan zan nere lantokia, Ekuadoren.

Eta Matxalako zaindaria, Andra Mari, ain zuzen ere!

El Oroko erki edo probintziako uriburua, azitzen eta jazten dijoan uriburu polita duzu Matxalako erri ori. Ori dala-ta, gotzain maillara ere, orain berriro, igoserazi di-
zutena.

Ala ta guztiz ere,...danen premiñan duzun erri exkaxa: eliza, apaiz-etxe, gotzain-
etxe, eskolak,...eta batez ere kristau zintzoen bear gorrian dagoan erri exkaxa, bail.

Eta nola, eta esku utsik eldu arazo larri guzi ~~axi~~ oiei?.

Esku utsik geunden, bai; baiña, Andra Mari genun zaindari.

Eta Andra Mariri erreguz, eta lanari mailluz,...or abiatu giñan mixiogintzan, ~~axx~~
su ta gar.

"Andra ^Mariri erreguz"...Malatza guziko egunetan, eta Ama Birjiñaren jailetako bede-
ratziurrenatan, Errosario santua esaten genuan, egunsentian eta erri osoko kalez-kale.

"Rosario de la aurora" deitzen ~~xixaxaxaxixax~~ diote bertako eliz^tharrak elizkizun oneri.

Beingoan eta beti ordu berean argitzen du egunak ango lurraldetan; goizeko boster-
diten asten da lenengo argi-xirrinta, eta egun argi dago seiretako.

Eta zeruko argi-xirrinta orreri gure beatz arteko kendel-argiak eratzikirik, argi-
tuz ginjoazan erriko plaza ta kale guziak.

Kaleak kendelaz argituz, eta etxeak otoitzez berotuz, eta biotzak kantaz alaituz!

Bertakoak lendik sekizkiten kantaz galñera, beste kanta berri batzuk ere genera-
biltzen.

Bizkaiian Begoñako Andra ^Mariri kanta oi ditugun kanta ziran. Aien bertsoak, pix-
karen bat, aldatu ta guk aiei erakutsi genizkienak.

Eta aiek bai agudo ikasi, ta pozik abestu ere...

Andra ^Mariren ~~irudia~~ irudia generaman gurekin. Eta aren iragazian eta aren aurre-
an, etxeetako argiak piztuz zijoazten, eta ateak zabaltzen.

Eta jendea atadira irten, eta kaleko otoizlarien lerroetan sartu ta sartu zijoaz-
ten.

Eta elizan giñan danok, seiretako. Eta Meza sentua esaten genuan, kristauez blei-
blei zegoan ^{eliza} zarpalllean.

"Eta lanari mailluz" ekiten genion, gero.

Aberatsei dirua eskatu; gutxi baiña, ba da an ere aberatsik. Langilleria batu...
lanari lotu...

Eta azaldu ziran elizak, etxeak, eskolak, gaixoetxeak...

Azaldu,...azi,...garatu!

Eta kristauez bete ziran Jaurenaren etxeok; kristauez, Matxalako kaleok!

No la...?

Andra Marik, bakarrik, daki!

TXILLA'N

Santutegi bereixi bi ditu El Oroko erkiak: Matxala ta Txilla.

Serkaldean dago Matxala; sorkaldean, berriz, Txilla.

Gezaldun zelai zabala da sorkaldeko lurraldea; ~~ta Andesko mendiko~~ ta itsasoa
du baztermuga.

Basoz jantzitako mendi-katea da ~~ta~~ sorkaldeko lurraldea; ta Andes'ko mendi tonto-
rrak ditu ~~ta~~ basaguren.

Itsas bazterreen dago Matxala; ~~ta~~ basagurengo mendi tontorrean, Txilla.

Itsas bazterreko itsas gizonen argi egiten die Matxalak; erki osoko bizilagunei,
Txilak Andra Marik.

Eta Andesko aitzetan kokatutako uso txuria dirudizu. Bera duzu El Oroko zainderi.
Orain berriro koroatua.

Ez nolanai ere!

Jaiera aundia zizun erriak, bai!. Mara-mara zijoazkizun erromesak, bai!. Ez baiña,
nai ainbeste, ta ainbestetan.

Zortzi orduko bide luzea zegoan berteraifio... Ta iru milla metroz goran zijoan bi-
detxigor loitsu ta latza. Eta ezin, bada, zaarrak eta gaixosak bide orretan barna, ifo-
laz ere, abiatu.

Eta asi zan bertako apaiza zan Lekuona'tar Jaunito mixiolaria:...bide berri bat
egin bear zala-ta;...automobillak gora ta bera dbilli zitezken bide berri ta zabala,
bai!.

Eta jo zizun auzo-lanerako deia.

Kanta-seil onetan datozen olerkarien
bizi ta idatzien zeatzasunak

ADEMA (Grazian). "Zaldubi. Apaiza. Senpere'n munduratu zan 1828'an eta Baiona'n il 1907'an. Batez be Baiona'ko "Eskualduna" asterokan idatzi eban; olerkiak, berriz, Baiona'ko "Gure Herria"-n eta Bilbao'ko "Euskalzale"-n. Zabala dozu Zaldubi'ren olerlana; bizi zala 30 bat olerki agerterazi zituan or-emen, eta il ondoren "Eskualduna"-k (1881-1908-09) ta RIEV-ek (1908-09) beste seil eder bi. Idurimen aundikoa. Guztiz txukuna.

Akesolo (Lino). Karmeldarra. Dima'n jaioa 1911'an. Euskalt-aindikoa. Liburu-zaintza edo Bibliotekonomi ikastekak egiña. "Olerki"-n eta "Karmel"-en idatzi dau. Bere liburuak: Irriña ta I iñatarren bari (1958), Santa Teresa'ren Onbidea, A. Onaindia'k lagunduta (1963), Salmoak bizkaieraz (1964), Euskal-esnale ta euskal-idazle Yose Paulo Mlibarri (1962), J. Etxeberri'ren Moxlak Noelak'en itzaurrea (1970); eta aurrerago B. Etxepare'ren Linguae Vasconum primitiae (1966) erderaz jarri eban.

Andonegi (Ziriako). Mabriku'n jaio zan 1912'an. Naiko idatzi izan dau "Euzkadi", "El Día", "Zeruko Argia", "Euzko-Gogoa", "Karmel", "Eguna", "Olerki" ta olakietan. Erriko albistak, bakar-izketak, alkar-izketak, bertsoak -Aitor'en izkuntza zarra, onain artean-, ta abar. Ba-daukaz antzerki batzuk be, Egizko maitasuna ta Belen'go Bidean, adibidez, argitaratu barik.

Apalategi (Manuel Maria). Ataun'go Bonipagi Aita kaputxinoa. 1901'an Ataun'en munduratu. Beronen euskal lanik beñenak: Egiak (1932), Asis'ko Frantzisko Deunaren bizitzatkoa (1932), Asis'ko Beartsu Maitalea, Erriarentzako Liturgia, Aste Nagusia (1931), Euskal-Irekaspidea, Amal, R. Tagore'ren antzerkia (1934), Gure Aditza (1960); Buenos Aires'en Instituto Americano de Estudios Vascos deritxon aldizkarian ainbat olerki argitara dauz "Sabiaga" izenordez.

Arana (Juan). "Loramendi", kaputxino-gai. Bedoña'n jaioa 1907'an, eta Donostia'n illa 1932'an, meza barria esateko egoalarik. 1932'an "Euskaltzaleak" eratutako Olerki-Egunean, berak eskuratu eban len-saria. "Zeruko Argia"-n agertazi ebezan bere olerki lanak. Il-ondorengo lana: Olerki ta idatzi guziak (1960); Aita Yurre kaputxinoak gertatu ta argitara emna. Idurimen azkarreko olerkari.

Arana (Jose Inazio). Josulaguna. Azkoiti'n jaio zan 1838'an, eta Oña'n itzali 1896'an. Bere euskal liburuak: Jesusen Biotz Sagraduko Billera (1870), San Ignazio Loyolakoaren Bizitza (1872), Ama Birjina guzi Garbi (1872), Loyola-ko Oroitza (1882), Bai, pekatu da liberalkeria (1888); olerkari lez naikoa idatzi eban: beronena da "Agur, Jesus'en Ama", gure eleizetan etangabe abestua.

Argitza (Luis). 1903'an. Langille aspergatxa, batez be euskal politikari ta izkuntzari buruz. Asko idatzi eban euskeraz ta erderaz. Euskeraz ~~xxx~~^{lau} liburu ditu: Umiaren lenengo Aizkidia (1897), Egutegi bizkaitarra (1896), Lenengo Egutegi bizkaitarra, ormerakua (1897) eta Olerkijak (1919), Eleizalde'tar Koldobika'k batu ta argitara emonak.

Argañaratz (Pierre). Ziburu'ko bikario ta izlari. Liburu bi ditu euskeraz: Abisu ta exortazionea probetxosak (Bordale, 1641) ta Devotén Srebiarioa (Baiona, 1665) Itz lauz edo prosaz daukazu lenengoa, ta bertso errezez eta izkera gozoz egiña, bigarrena.

Arregi (Josu). Bilbao'n jaioa, 1916'an. Izkuntzak erakusten ditu: euskeraz, ingelesez, frantsesaz... Euskeraz idazten dau "Agur"-en, "Zer"-en, eta abar. Ba-ditu olerki mee zorrotzak.

Arrese Arrese-Beitia (Felipe). Otxandio'n jaio (1841) ta il (1909). A-ren bertsoak askok dakiez buruz. Erromantikuen girokoa, zerbait beintzat. Olerkari ugari gartsua. Igibidez santugille zalarik be, orduko aldizkari guztietan azaldu euskuzan bere lanak. Argitaratutakko liburuak: Ama Euskeriari azken agurrak (1879), Ama Euskeriaren liburu kantaria (1900), Asti-orduetako bertsozko lanak (1902), Olerki Txortatxua (1930), Olerkiak (1933), Olerkiak (1956).

Arnstegi (Luis). Gatika'n jaioa 1939'an. Karmeldarra. Erroma'tik eta Milan'etik Doktor Ortziñian eta Jakintzan. "Karmel"-en idatzen dau naikoa. Itz lauz eta

Arteaga (Lontzo). Karmeldar. Mañari'n jaioa 1917'an. Always (India) 'n apaiztu zen 1947'an. Gero Peru'tik be ibillia dugu aldikada baten; gaur Markiña'n bizi da. Itz neurtuz eta prosaz idatzi dau. batez be "Karmel"-en. Etxebarria'ko seme Frai Bartolome karmeldar idazle zarraren lanai buruz saio politak daukaz gertu.

Artola (Fernando). /Bordari/. Onadrrabi'n munduratu 1910'an. Garatz arlako. Euskaltzaiña. Bertsolarien sustatzaille bizkor. "Euzko-Gogoa", "Egan", "Zeruko Argia", "Olerti", "Egan" ta olakoetan idatzi dau. Beronen olerki liburu argitaratua: Goraintzi (1968). Ba-ditu beste bost-sei bat laster argitaratzeko; ipuin gozo, alegi zuur eta antzerki arin, idazle ugaria.

Aurre-Abraiz (Balentin). Axangiz'en sortua 1912'an. "Euzkadi", "Euzko-Gogoa", "Egan", "Karmel", "Olerti", "Agur" ta besteetan idatzi dau. Argitarat-eko daukaz olerki liburu biok: Gogo-zelaietan eta Errimin. A. Tagore'ren lan batzuk, Ixtra ta Ixori galduak esaterako, argitaldu daukuz. Lujiña.

X Azkue (R. Maria). Apaiza. Lekeitio'n munduratu zan 1864'an eta Bilbo'n il zan 1951'an. Euskalari, idazle ta musikari. Ona, euskalari lez, bere Euskal-Izkindea (1891), Diccionario vasco-español-francés (1905-06), Morfología vasca (1923), Gipuzkera osotua (1935), eta abar; musikari lez, Eleizarako eresiak ugari, Daniel, Lamindano ta Andra Urrika iru oratorio, Ortzuri (11909) ta Urlo (1911) operak, Cancionero popular vasco (1918), eta idazle lez, Ixirristadak (1898), Jesusen Biotzaren illa (1901), Ardi galdua (1918), Euskal-erriaren Yakintza (1935), lau ale, ta Ipuñak (1968). Euskaltzaindiaren buru bizitza guztien. 1900'an, Begiña'ko Amaren koroatze egunetan ainbat joan-etorri egin zituan, musika arloan batez be.

Azurmendí (Jose). Zegamarra. 1941'an jaioa. Aita prantziskotar. Euskaltzaiña. "Jakin", "Egan", "Olerti", ta "Zeruko Argia" ta "Anaitasuna"-n idatzi dau. Poeta lez, "Olerti"-n azaldu zituan bere olerki-lanik geienak. Orréikaz eta besteakaz osoturik atera eban gero Hitz berdeak (1971) deritxon poesi-idaztia. Ona beste batzuk: Hizkuntza, etnia eta marxismoa, Zer dugu Orixeren kontra (1976), Zer dugu Orixeren alde (1977), ta abar.

Barbier (Jean). Apaiza. Donibane-Garazi'n ludiratu, 1875'an. Senpere'ko erretore 1913'tik. 1931'an il zan. Beronen euskal lanak: Ixasoko arrantzaleak (1897), Nere kantuak (1910), Gerla handiko kantuak (1920), Ama Birjiña Lurden (1920), Supazter xokoa (1924), Piarres, I (1926), Piarres, II (1929), Ixtorio mixterio (1929), Antxitxarburuko buharmiak (1971). Olerkari ona.

Barrenetxea (Nikolas). "Yurre'tar Julen", Aita kaputxinoa. Igorre'n munduratu zan, 1898'an. Mixirlari ta euskal idazle. Beronen euskal lan batzuk: Bedoña'tar Jnakin Abagai kaputxinoa. Olerki ta idatzi guziak (1960), Loramendi ta aren garai (1962), II-garren Batikano Batzarra (1965), II-garren Batikano Batzarra (1967). "Zeruko Argia"-n datoz onen poesiak. Ida, le errez gozoa, bizkaleraz.

Beiztegi (Jon). Eibar'en jaioa, 1911'an. Bertsoz ta itz lauz naikoa idatzi dau, "Euzko Deya" (Mexiko), "Euzko-Gogoa", "Alderdi", "Olerti" ta besteetan. Beronek sortu ta zuzendu eban "Agur" asterokoa, bizkaleraz. Ba-ditu lan argitara bageak, ibaietako arraiñai buruzkoak, baitik bat.

(1) Diharze (Jean). "Iratxeder". 1920'an, Lapurdi'ko Donibane-Lohizune'n sortua. Olerkari aparoa. Gaur Beloke'ko Abata nagusi. "Otoizlari" agerkaria beronek zuzentzen dau. Euskal lanak: Salmak, G. Lertxundi'ren laguntzarekin itzuliak (1963), Euskal Herria eta Jainkoaren Gizaldea (1967); eta lau olerki liburuk: Pindar eta Iano (1954), Zerumenditik (1959), Argiz argi (1969), ta Uhaineri nausi (1974). Sarri jaso dauz poesi-sariak.

Enbeita (Kepa). Muxika-Areatza'n jaio ta illa, 1878-1942. Saserrilanetik beti bizi izana. Bertsolari lez, Muxika'koa ez-ezik, Euzkadi'ko Urretxindorra. Gerra aurretik, ia astero, azaldu eban zarbait "Euzkadi" egunerokoan: 342'tik gora dira aren olerki-lanak. Iru bilduma dazeuguz: Enbeita Oleskaria (1966), Gure Urretxindorra (1971) A. Inandia'k argitara emonak, eta aren loba Kepa Enbeita'k, igaz aitataren jaiotzetiko eungarren urtea ospatzeko gertatu eban Kepa Enbeita Urretxindorra (1978) liburuxka.

(1) Borotra. Anaiza. Beloke'ko Aita Lertxundi'ren Kanlikak (1948) liburuaren datoz onen oler-lan batzuk. 1929'goko 7-4-7'an Baiona'n ospatu zan Eukaristi Batzarri'ko Ereserkiaren letrea be berona dozu.

Enbeita (Balendin). Kena-ren semea; lugiña au be. Muxika-Arae-tza'n jaioa, 1906'an. Bertsolari lez, norgeiagoka askotan izan yaku txapeldu. "Ekin", "Zeru-ko Argia", "Arantzazu", "Karmel", "Olerti"-n idatzi dau. Beronek sortua da, batez be, Muxika-ko bertsolari eskola. Auspota'k atera eutsen Nere apurra (1974) eritxon 269 orrialdeko bertso-liburua.

Erkiaga (Eusebi). Lekeitio'n jaioa, 1912'an. Euskaitzain osoa. Kultura zabela dau. Olerkari. Euskal lanak: Arranegi (1957), Araibar zalduna (1962), Bate-tik bestera (1962) nobelak; beste bi oneik Neurria ta Aspaldiko Meigret argitaratu barik daukaz; bardin, Kanpaien atsekabez antzerkia. Askok idatzi dau Euskalerriko aldizkarietan; beita olerki, antzerki ta nobela sariak sarri eskuratu be.

Etxaniz (Nemesio). Apaiza. Azkoiti'n jaioa, 1899'an. Euskal-tzaindikoa. "Euzko-Gogoa", "Egan", "Olerti", "Karmel", "Zeruko Argia"-n eta idatzi dau. Euskal lanak: Arraldea (1923), Nola idatzi euskeraz? (1950), Kristau Ikasbidea bertsoetan (1950), Kanta-kantari (1951), Izoko aberatsa ta Iruleeren negarra (1952), Antzerkiak, kanta-kantafi (1958), Lur berri billa (1967), ta aber. Olerkari yaukal.

Etxebarria (Juan Anjel). Irakasle. Santurtze'n jaioa, 1934'an. "Karmel" eta "Olerti"-n idatzi dau, geien bat. Baita ogei bat liburu argitaratu be; ona: Gurutz-bidea (1966), Maitale galdua (1966), Lo ta amets (1967), Basoko lorak (1967), Batikan 7 II-garren Batzarraren Agiriak (1966-67); eta itzulpen oneik: C. Perrault'en Ipuiñak (1965), Martial'en Ziri-bertsok (1965), Phedro-ren alegiak, 18 iru ale (1965-66), Bakar-au-tuak (1966), Farima'ko Ama Birjiña ta umeak (1966), Liturgi-goratzarreak (1966), Agustin Deunaren eskutitzak (1966), Esopo-ren Alegiak (1967), Catalunya'ko Olerkariak (1967), Bifax Bidaztien aterpea (1968), ta abar.

Etxeberri (Joannes). Ziburu'n, arrantzale erritxoan sortua. Apaiza. Urtziztian irakasle (doctor) zana. Baita bere errian, Ziburu'n, 1637'an eta, erre-tore izana. Iru euskal liburu daukaz: Manuel Debozionezkoa (1627), Noelak (1631) eta Eli-zarat erabiltzeko liburua (1636). Iruruk dagoz bertsoetan.

Gandiaga (Biktoriano). Aita Prantziskotarra, Mendata'n jaio zan, 1928'an. Euskaltzaiña. 1954'an, Zaraitz'en poesi-txapelketan saridun. "Arantzazu", "Egan", "Olerti"-n idazten dau. Beronen olerki liburuak: Elorri (1962), Hiru gizon bakarka (1974), eta Una batez Madrilan (1978). Idazle sakon fiña.

Gazteluzar (Bernando). Jesus'en lagundikoa. Ziburu'n sortua 1619'an eta Pabe'n illa, 1701'an. Ipar-Euskalerriko predikari. Idazti eder bat osotu eus-kun: Egia katolikak (1686). Bertsoz eginda dago. Jesukristo, Altarako Sakramentua, Andra Maria ta abar, txukun, garbi ta samur ~~xxx~~ bertso-neurkera trebez goratzen ditu.

Harizmendi (Kristobal). Sara'ko semea, ta bertako bikario ta predikari. Liburu au idatzi ta argitaldu eban: Ama Virginaren Offizioa (Bordele, 1658); Trento'ko Eleiz-Batzar nausiak ontzat emondako L'Officie de la Vierge Marie dozu labur-dierara itzulita. Dana bertsoz.

Jauregi (Luis). Errenderi'n jaio ta illa, 1896-1971). Apaiz. Olerkari. "Jaut-erkol" izena erabili eban olerkiak izenpetzerakoen. Bere euskal lanak: Egizko edertasuna (1923), Ipuiak (1924), Bizkadak (1929), Maita-opari (1935), Xenpelar ~~xxx~~ bertsolaria (1958), Loramendi olerkaria (1960), Paskual Duarte-ren Sendia (1967).

Latsa eta Agirre (Bonifazio). Ubidea'ko semea, en bait zan ludiratu 1974'an. Zeberio'n eta Ea'n organu-jotzaille; atzenez, Argentina'ra aldatu ta ~~xx~~ an il zan. Jostirudi edo seinete bat itxi euskun: Baxak Todos erribatekos (1899). Erri izkera ta alkar-izketa bizi-~~xxxx~~ biziz osoturik dago. Ba-ditu olerki batzuk Donostia'ko "Euskal-Erria"-n azalduak: Ixomin maskorti (1896) ta Ama-alaben tratuba (1897), adibidez.

Lohiague (J.). Labastide-Clairence'ko apaiz ergi langille-a, Beloke'ko Aita beneditar Gabriel Lertxundi'ri, euskal kantaz ornidutako "Kantikak" (1948) liburu marula ateraten ainbat lagundu eutsonea.

Araak (Antonio). Donostia'n sortua 1855'an eta bertan illa 1904'an. 1894'tik 1904'ra beronek zuzendu eban "Euskal-Erria", J. Manterola'k sorturiko aldizkaria. Ber-tsoz eta itz eskatuz idatzi eban ~~Eder...~~

Mitxelana (Salbatore). Aita Prantziskotarra. Zarautz'en munduratu zan 1918'an, eta Chaux-de-Fonds (Suiza)'n itzali 1965'an. Euskaltzaiña. Olerkari ta saiolari. Itxi euskuzan euskal lanak: Arantzazu, euskal poema (1949), Ama-Semeak Arantzazuko kondairan (1951), Ogei kanta Arantzazuko (1952), Bizi nai, poema (Euzko-Gogoa, 1955), Guruzbidea (Euzko-Gogoa, 1955), Idazlan guztiak, I (1977).

(1)

Muniategi (Sabin). Gañtegi Arteaga'n jaio zan 1912'an. Olerkari errime. Euskal lanak: Goiz-aize (1936), Bidean gora (1970), Kolonbiar Olerki txorta (1968) eta Duida'ren Arribitxiak (1973). Itz neurtuz jarduna dogu, ia beti. Kanpotar olerkari askoren lanak daukoz euskerara bihurturik, batzuk argitaratuta, beste batzuk argitara bage.

(2)

Olabeaga (Iñaki). Lasailletarra. 1901'an, Donostia'n jaioa. Irun, Zarautz eta Bilbao'n ainbat lan egin izan dau euskeraren alde. Beronen liburuak: Salle'ko Juan Bautista'ren Bizitza (1955), Goguetan (1972), Maite dedana (1975), Biotz i-turritik (1977); azkenengo irurok olerki-liburuak dira, sentimentu aundiz moldatuak.

Onaindia (Santiago). Amoroto'n jaioa, 1909'an. Karmeldar. Euskaltzaiña. Aldizkari askoten idatzi dauan arren, beronek sortu ta zuzendutako "Karmel" eta "Olerki"-n batez be. Liburu beiñenak: Milla euskal Olerki eder (1954), Goi-zale (1936), Gure bertso-lariak (1964), Jolasketa (1965), Larrea eta Karmeldarrak (1968), R.Tagore'ren Iru poema (1963), Eguneroko Meza (1963), Onbidea (1963), Bergili'ren idazlanak osorik (1966), Dante'ren Jainko-Antzerkia, zati bat (1958), Orati'ren Odek (Olerki, 1955), Enbeita Oleskeria (1966), Euskal Literatura (1972'an asita, bost ale), Eskutitzak (1974), Goznabar (.....), Euskal Elertia (1978), Lemiñak (1978), ta abar.

Solozabal (Paulin). Apaiza. Etxebarria'n jaioa, 1912'an. Sarri, "Egieder" izenordea darabil lanak izenperatzekoan. "Jesus'en Biotzaren Deya", "Karmel", "Olerki", "Agur", "Zer" ta antzekoetan idazten dau. Euskal liburuak, hertsos geienak: Uskerriak (1961), Urre bitza (1962), Gizonetan (1969), Gizadian (1972), Deika (1974), ta abar. Argitaratzeko iru txorta daukaz gerturik.

Ugarte (Martin). Nekazaria. Brinkola-Legazpia'n jaio zan 1916'an. Zortzi bat poema daukaz, luze-luzeak, Larrea'ko Olerki-Egunetan sarituak. "Olerki", "Zeruko Argia" ta "El Sidasoa"-n idatzi dau geienik. Bere nobela: On egiñaren obaria (1972). Errikoi ta mamintsu ~~xxxxx~~ ari da.

Urkiaga (Esteban). "Lauaxeta". Laukiniz'en jaio zan, 1907'an, eta Gañteiz'en su-iskillotu eben 1937'an. Poeta ta kazetari. Euskal idazle ugaria. Bere lanak: Bide barriak (1931), Arrats beren (1935) ta Olerkiak (1974). Jesuitetan osotu zituan bere gazte-ikasketak, eta ikasle zala asi zan euskeraz idazten. Aih zuzen be, Begoña'ko Amari izan zan bere olerkietatik aurrenena. "Jesus'en Biotzaren Deya"-n dator 1925'gn. urteko lotazilleko zembakian, 368'gn. orrialdean, -Begoñako Amari-, ~~xxxx~~ Basaraz S.J., bere amaren abizenaz izenpetuta.

2) Zamarripa (Paulo). Apaiza. Laredo'n jaioa, 1877'an; Sondika'n itzali zan 1950'an. Euskaltzale errime. Bere euskal lanak beiñenak: Gramática bizkaina (1909), Manual del vascofilo (1913), Zaparradak eta (1926), Kristauaren Dotriña (1926), Gora begira (1927), Anayak gara (1929), Kiki-kili (1930), Firi-firi (1935), ta abar. Eder yakon olerkia, ta "Gora begira" goi-kutuzko poesiz ornidua dau.

3) Zarate (Nikel). Apaiza. Lezama'n jaio zan 1933'an. "Karmel Anaitasuna", "Agur" eta abar idatzi dau. bere liburuak: Gure Meza Deuna (1959), Gure Sal baziño-Egintza (1967), Meza liburu txikia (1968), Bizkaiko Euskal Idazleak (1970), Aurgi tza miñetan (1972), Ipuin antzeko alegi mingotsak (1975), Euskal deklinabidea (1975), Euska literatura, I (1977), Euskal literatura, II (1978), Bizipenen bultzadaz (1978), Ipuin antzek (1975), ta abar. Euskaltzaindikoa.

4) Zaitegi (Jokin). Arrasate'n jaioa, 1906'an. Apaiza. Euskaltzaiña. "Euzko-Gogoa" sortu ta zuzendu eban. Olerki liburuak: Goldaketan (1946), eta ~~xxxx~~ Berriz ere Goldaketan (1952). Saiakerak: Adiskide berekniak Olabide'ren Itun Berrien (1958), ~~xxxxxxx~~ Ixxuxpexakx Bidalien Egiñak (1955). Itzulpenak: Sopokel'en Antzerkiak, ale bi (1946 ta 1958), Platon'eneko atarian (1952), Longfellow'en Ehangeline (1945) ta Euridide'ren Medeia (1963), Platon-Gorgia (1977), Eutifron eta Sokrate'ren Apologia (1978).

Zarrantz (Agustin). Aita Polikarpo Iraizoz kaputxinoa. Ultzama lbarreko Iraizoz erritxan sortua, 1897'an. "Irisarri" izenordea erabili dau olerkietan. Euskaltzaiña. Euskal lanak: Urte guziko Igande ta Ebanjeliok (1933), Yesu-Kristo Gure Jaunaren bizia (1934), Lapurren menpean (1935), Gurutze bidea bertotan, Arimaren zuzenbidea (1952), David'en Eresiak (Zeruko Argia'n, 1932'tik asita).

Zugazaga (Lorentzo). Gamiz'en jaioa, 1943'an. Apaiza. Gaur Gerrika'ko ~~xxxxxxx~~ Andra Mari eleizako txauburu. Naikoa idatzia dau, bertotan baitik bat.

(1) Moulier (Jules). "Oxobi". Bidarra'i'n sortu zan 1888'an eta I-rube'n itzali 1958'an. Apaiza. Bere euskerazko lanak: Baso-oihu (1918), Alegiak (1926), Heirotatik zerura (1937), Haur-elhe haurrentzat (1944), Muzika (1949), Oxalde (1953); argitara gabe: Gure mendiak eta Nola gauden eskualdun. Oxobi-ren lan orhoitgarri zorbait (1966), "Gure Herria"-k agertarazia. Alegilari trebe.

(2) Muxika (~~Errobustiane~~). "Tene". Deba'n jaioa 1888'an, eta nondiko be bertan bizi dana. Naikoa idatzi dau "Ezkadi", "Argia", "Gure Herria", "Jaunguiko-Zale", "Zeruko Argia", "Karmel" eta olakietan. Argitara ditun euskal lanak: Miren Itziar'i Idazkiak eta Olerkiak (1923), Gogo-oiñazeak (1934), Gabon (1935), Juan Jose (1936), iru azkenok antzerkiak.

A U R K I B I D E A

Ataria .....

LENENGO ATALA
BEGOÑA'KO KONDAIRAN ZEAR

Begoña'ko Ama kondairan zear... ..1 .....

Jesus eta Maria.. ..

Bizkaia ta Andra Maria... ..

Begoña'ko Ama .....

Fleizea .....

Iskullu-otsak inguruan .....

.....

Aurtxo batek Maria'ri. (Luis Jauregi) .....

Miñez (Jokin Zaitegi) .....

Begoña'rantz (Belendin Aurre-Araiz) .....

Maiatzeko lorak (Enbeita'tar Kepa) .....

Mariaren bihotz. (Xabier Iratzeder) .....

Begoña'ko Ama Birjiña (Arregi'tar Josu) .....

Agur, agur, Ama! .....

Ama Birjiña eriotzean (Joanes Etxeberri) .....

Erromesen ereserkia .....

Begoña'ko Zerutarrari (Arana-Goiri'tar Sabin) .....

Zazpi, bai, zazpi! (Eusebio Erkiaga) .....

Miñezko ezpata (Irisarri) .....

Ilardia utsik (J. Etxeberri) .....

Oi Ama maitea! (X. Iratzeder) .....

Bilbo (Muniategi'tar Sabin) .....

Amatxoren magalean (Ataungo Boninagi A.) .....

Ama! (Juan Anjel Etxebarria) .....

Gabon-gaba (Martin Ugarte) .....

Aintza Miren Sorkunde Garbi-bargiari (Enbeita'tar Kepa).

Gogor-elkartean (Bordari, Fernando Artola) .....

Enara! (Mikel Zarate) .....

Andra Mari (Muniategi'tar Sabin) .....

Belen'go Estaloian (Iñaki Olabeaga) .....

Alegera dedila (X. Iratzeder) .....

Lorarik zuriena (Aita Onaindia) .....

Begoña'ko Amari (Arregi'tar Josu) .....

Ziri-uneak (E. Erkiaga) .....

Oñitza (Muniategi'tar Sabin) .....

Salve, Regina... ..

Agur, gure Erregiña (Borrotra) .....

Zetozte, Mariaren aurrak... ..

Begoña (Muniategi'tar Sabin) .....

Agur, Maria, Ama gona... ..

Amodioz bihotza sustaturik... ..

Gaztetxo it-ak Amari (Lorentzo Zugazaga) .....

Agur, Ama, errukiz betea (Lino Akesolo) .....

Aldiaren amaian (E. Erkiaga) .....

Begoña'ko Ama Euskalerrian zear (Andonegi'tar Ziriako)

Nere bihotzari ele eder dario... ..

Oñatx, erletxoak (Loramendi, Joakin Arana) .....

Oi lurra! Oñi bizitza! (Jose Azurmendi) .....

Nor ote doakigu? .....

Gurutz-nean (A. Onaindia) .....

Oñitza (E. Erkiaga) .....

Agur, Ama maitea... .. 1..

Ama eder garbi ... .. 1..

Ama maite, Maria... ..

Begoña'ko Ama samur... ..

Zeru goi-goitik... ..

Oi Karmeloko Lorea... ..

Egizu zuk, Maria... ..

Asarrearen semeak (Muniategi'tar Sabin)... ..

Jainkoaren Ama... ..

Zeru eta munduak... ..

Zeruko Ama... ..

BIGARREN ZATIA

KORBAKZEAK
BEGOÑA'KO AMAREN IRUDIA,
KOROATUA

Irudi bikian ... .. 1..

Bakearen Ama. 11

Bilbao'ra jasteak . . . . .

Irudia andik ona ... ..

Barriztatzeak... ..

1880'an, Begoña'ra erromes... ..

Koroatzea... ..

Bederatzi-urrena... ..

Zoramenezko eguna... ..

Ibilkundea ta ondorengoak... ..

g g g

Ama Birjiña Begoñakoari... ..

Agur, Jesus'en Ama (Jose A. Arana, S.J.) ... ..

Agur, Ama Jesus maitearena... ..

Egun da gure Ama. (J. Lohiague)... ..

Eskaria (B. Aurre-Apraiz) ... ..

Toti, Amatxu! (B. Aurre-Apraiz)... ..

Agur, erru gabeko... ..

Maria, gure oñuak... ..

Agur, Ama, errukiz betea... ..

Maiatza da (X. Ir-tzeder)... ..

Jainkoaren Ama guziz garbia... ..

Ama urruti miñean (Lorentzo Zugazaga)... ..

Ama! (B. Aurre-Apraiz)... ..

Erregiña, Andfe ona... ..

Lauda Maria... ..

Begoña'ko Andra Mariari (R. M. Azkue) ... ..

Angelus... ..

Ama Birjina maitea (J. Barbier) ... ..

Uholde baten pare (Zaldubi) ... ..

Begoña'ko Ama Ondarroa'n (Andonegi'tar Ziriako) ... ..

Agur Ama urrikalmenduzkoa! (J. Barbier) ... ..

Ikusiren zaitut... ..

Mariari berr atsekabeen (Andonegi'tar Ziriako)... ..

Kanta zangun guziek (Gazteluzar) ... ..

Malkoen usaiña (A. Onaindia) ... ..

Sortzez Garbia ... ..

Goiz-arrats bakoitzean (Muniategi'tar Sabin)... ..

Agur, Izer eder... ..

Goazen, goazen guztiok... ..

Agur, Ama Maria... ..

Zeruko Amari pozarren (B. Aurre-Apraiz)... ..
 Maria, guztiz dontsua... ..
 Zerura geitzatzu, Ama... ..
 Birjiña guztiz ona... ..
 Ama, samihéz betea... ..
 Agur, Maria! (Andonegi tar ziriako)... ..
 Ama Birjiña Begoñakuari... ..
 Lore garbia... ..
 Begoña'ko Andra Mariari (R. M. Azkue)... ..
 Birjiña maite... ..
 Zuri gaude... ..
 Eskualdunek, o Birjina Maria (Zaldubi)... ..
 Begoña'ko Andra Mari... ..
 Edertasun guztiaz... ..
 Euskaldunok... ..
 Martirien Erregiña, otoitz! (Paulin Solozabal)... ..

IRUGARREN ATALA

BIZKAIKO ZAINDARIA

Begoña'ko Andra Mariaren Zaindaritza... ..
 Mirariak... .. 1... ..
 Begoña'ko Amaganako eraspena... .. 1... ..
 Itxastarrak... ..
 Ikustaldiak... ..
 Bizkaitarren Erregiña... ..
 Gernika ta Zaindaritza... ..
 Lenengo urratsak... ..
 Izterbegiak ernai... ..
 Azkengo ibildeuna... ..

o o o

Ama Begoñakuari (Enbeita tar Kepa)... .. 1
 Bi Birjiña, ontasunez betea... .. 1:1... ..
 Agur, Izar eder... ..
 Izar eder-eder. (X. Irat, eder)... ..
 Mariaren bihotza... .. 1... ..
 Loirik baga sortu zan Maria (F. Arrese Beitia)... ..
 Bizkaiko Jagoleari bere egunean (F. Arrese Beitia)... ..
 Begoña'ko Amari (A. Ineandia)... .. 1... ..
 Lau Aizta (Beiztegi tar Jon)... ..
 Magnificat... ..
 Amaikagarren egotaldia (J. Zaitegi)... ..
 Gomutea (B. Aurre-Apraiz)... ..
 Sortzez Garbiko Amari (Salentin Enbeita)... ..
 Mater Dolorosa (L. Jauregi)... .. 1
 Ebanjelari deia (Bikoriño Gandiaga)... ..
 Ama zera ta Birjiña... ..
 Agur, zeruko Erregiña... ..
 Agur, Jainkoaren Ama... ..
 Zure babesera gatoz... ..
 Maria guziz Saindua... ..
 Maitasuna (Muniategi tar Sabin)... ..
 Nere Ama on laztana... ..
 Izar eder... ..
 Goazen, goazen... ..
 Maite zaitugun Ama... ..
 Sindatu, Ama, Euskalerra nekatua (B. Aurre-Apraiz)... ..

11atu setatiak (A. Onaindia)... ..
 Besteren ^{85a} ~~es~~anera beti (E. Erkiaga) ... ..
 Sortzez Garbia (Urre'tar Julen A.) ... ..
 Andre Mariari (Ataungo Bonipagi A.)... ..
 Multi sunt vocati (E. Erkiaga)... ..
 Gure Izar argia (Ataungo Bonipagi A.)... ..
 Andra Maria Begoñakoari (Bonifazio Latsa) ... ..
 Aingeru batek diño... ..
 Leiotik begiratzuz (Muniategi'tar Sabin)... ..
 Gabon amesak (Nemesi Etxaniz) ... ..
 Ama, entzun, arren! (Andonegi'tar Ziriako)... ..
 Begoñako Amari (Lauaxeta, Esteban Urkiaga)... ..
 Biarko olarkariak (Muniategi'tar Sabin)... ..
 Ikaskuntza (Muniategi'tar Sabin)... ..
 Baratxeko Amari (N. Etxaniz) ... ..
 "Egarri naiz" (E. Erkiaga)... ..
 Illargiakatarra (Loramendi) ... ..
 Aingeruarena... ..
 Guda aurkako zantzoa (Muniategi'tar Sabin) ... ..

RAMBARRRKNXAXAKA

LAUGARREN ATALA

75'GARREN URTE-URRENA

Urte-urrenak... ..
 Begoña, arrezkero... ..
 Korotzearen urrezko ezteguak... ..
 1950: Urrezko ezteguak... ..
 Ibilkunde zoragarria... ..
 Begoña'ra itzuliz... ..
 Andra Maria'ren urtea ... ..
 Begoña'ko Ama Bizkaiko Zaindaria, 1903-1978: 75'garren urteko
 osakizunak... ..
 Iru abotsak: txartel baten esenala... ..
 Jai-egitaraua... ..

9 9 9

Jainkoaren Ama... ..
 O Maria, igan zare... ..
 Maria pekatu bagarik sortuari (F. Arrese Beitia)... ..
 Illuntzeko otaitza baserrian (B. Aurre-Appraiz)... ..
 Maite zaitut (Zaldubi)... ..
 Agur, Jesus'en Ama ... ..
 Samurra (B. Aurre-Appraiz)... ..
 Guztiz ederra (Loramendi)... ..
 Zeru-lurren Erregiña... ..
 Amodio, ohore (Zaldubi)... ..
 Izar distiranta (Zaldubi) ... ..
 Nora?... Goral (E. Erkiaga)... ..
 Nere Ama kutunari (I. Olabeaga) ... ..
 Beti zindun berea (B. Gandiaga)... ..
 Aurraren ipuiño (Ataungo Bonipagi A.) :... ..
 Legea bete dau (E. Erkiaga) ... ..
 Zure erraieten (Arteaga'tar L.)... ..
 Gabon Abestiak (Salvatore Mitxelena) ... ..
 Ezti utsa (A. Onaindia)... ..
 Surtzari txuri onekin (N. Etxaniz) ... ..